

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕТЕКТИВ

Віталій ЛЕУС

**ПОЛЮВАННЯ
НА САМОТНІХ ЛЮДЕЙ
ДОРОГА ЗА ГРАТИ
“Я НЕ ХОТІЛА ТЕБЕ
ВБИВАТИ, МАМО”
ФАТАЛЬНИЙ БУДИНОК**

Повісті

ТОМ 3

**Ніжин
Видавництво “Аспект-Поліграф”
2006**

ББК 84 (4 Укр=Укр) 6-444
Л 52

Серія „Український детектив”
Заснована в 2006 році
Редактор Сергій Дзюба
Рецензент Володимир Сапон

Леус В.М.

Л 52 Український детектив: Полювання на самотніх людей. Дорога за грата.
„Я не хотіла тебе вбивати, мамо”. Фатальний будинок. Повісті. Том 3. Ніжин:
ТОВ „Видавництво „Аспект-Поліграф”, 2006 – 160 с.

ISBN

ISBN 966-340-161-5 (Багатотомне видання)

До третього тому майстра детективного жанру Віталія Леуса увійшли чотири повісті. Як і завше, їх відзначає динамізм і гострота. Не все спочатку вдається охоронцям правопорядку. Хитрий, добре замаскований злочинець інколи „злягає на дно”. Та кропітка, щоденна наполеглива праця людей у сірих шинелях завше закінчується успіхом.

ББК 84 (4 Укр=Укр) 6-444

ISBN

© Віталій Леус, 2006

ПОЛЮВАННЯ НА САМОТНІХ ЛЮДЕЙ

I.

На вихідні хлопці роз'їхались по домівках і Мирон Галайда залишився у кімнаті один. Гуртожиток, в якому мешкав, містився поряд з професійно-технічним училищем. Це було нове, сучасне п'ятиповерхове приміщення зі світлими кімнатами, довгим коридором. У фойє під широколистим фікусом стояв кольоровий телевізор, обіч на столику лежали газети та журнали. Якщо і були вони не першої свіжості, то, принаймні, можна щось цікаве віднайти й прочитати. Але Мирона ні преса, ні телебачення абсолютно не цікавили. Якщо і присідав він коли, то тільки щоб переглянути „мультик” – на цьому весь його інтелектуальний рівень вичерпувався. Мирон із самого ранку нудьгував. Прокинувся пізно, довго валявся в ліжку, зрештою підвісся, сходив справив нужду, вмився під краном холодною водою. На душі ніби полегшало. Згодом побрів до міського ринку. Довго ходив між рядами, придивлявся до товару, розпитував, прицінювався у намаганні щось поцупити, але в жодному з таких випадків пильно-насторожені очі юних дівчат-реалізаторів зробити цього не дозволили. Вийшов до продовольчих рядів. Бабусі-селянки продавали молоко, сир, сметану. Кілька разів спробував грудочки домашнього сиру, злускав гарбузового насіння, навіть примудрився з'їсти маленьке яблуко.

- Беріть, не пошкодуєте, - кальвіль свіжий. Садила ще, як молодою була. Минулого року багатенько й вродило.

Трішки втамував голод. Грошей на квиток не було і зворотній шлях Мирон долав пішки. Від нічого робити заходив до промислових і продовольчих магазинчиків. В одному з них Мирону напрочуд пощастило. Йшла дегустація молдавського вина. Кілька разів ставав у чергу, доки на нього не звернула увагу вирячкувата продавщиця з копицею рудого волосся на голові.

- Оце ще раз випий і йди на всі чотири боки, аби ми тебе тут більше не бачили! - тонко дала зрозуміти.

Мирон Галайда середнього росту, з темно-русим волоссям, світло-сірими очима, тонкими, немов у жінки, вустами, ніс прямий, видовжений. На голові сіра спортивна шапочка з емблемою „Nike”, на шиї – шарф у біло-чорну клітічку, темно-синя спортивна куртка на блискавці. Народився на весняного Миколу середнім із трьох дітей в робітничій родині. Виховувався мамою – батьки розлучилися, коли хлопцю не виповнилося й сіми років. У школі навчався посередньо, класів не дублював. Особливого потягу „гризти граніт науки” не було, єдиним улюбленим предметом залишалося малювання. Зростав міцним, дужим, якщо й хворів, то лише на простудні хвороби. Та під час першого року навчання в профтехучилищі захворів на гастрит.

З горем-пополам Мирон Галайда закінчив дев'ять класів загальноосвітньої школи. Потім хтось напоумив його вступити до

Черняхівського професійно-технічного училища. Тут він запізнався і подружився із Захаром Малявкою. Хлопці провчилися всього півтора роки. За неуспішність і погану поведінку Захара відрахували і він перевівся до одного з професійно-технічних училищ Ніфара. За компанію разом зі своїм приятелем прибув сюди й Мирон Галайда.

Але й тут Мирон особливого потягу до науки не проявив. Без поважних причин пропускав заняття, любив перехилити чарочку. Поведінка розглядалася на засіданні ради профілактики. Однак Мирону Галайді все було до „лампочки”. Ставилося питання про відрахування його з училища.

До гуртожитку приплентався десь по півдні. Роздягнувся. Куртку, яку придбала мама, недбало кинув на ліжко. взяв до рук художню книжку без початку і кінця – листки виривали на куриво – намагався щось прочитати, але смоктало в шлунку – хотілося їсти. Ліг у ліжко, крутився з боку на бік, доки не заснув.

Розплющив очі лише тоді, як у кімнаті яскраво горіла електрична лампочка. Біля стола вовтузився Захар Малявко. Щойно він повернувся з села. Поставив на стіл пляшку самогону, дістав шматочок ковбаси, сала, пиріжків з капустою – мама ранком напекла. Захар – худорлявий, на видовженій, немов дinya, голові, щетинилося пряме, коротке волосся, на смуглявому обличчі під густими бровами двома ґудзиками виглядали сірі очі, на правій щоці темною горошиною притулилася родимка. Зодягнений у джинси темно-сірого кольору, на грудях з-під розстебнутого куртки виглядав темно-сірий светр.

- А-а-а, Захар, - Мирон рвучко підвівся. – А я тебе, дружбане, зачекався. Думав, що вже й не приїдеш.

- Та розумієш, автобус під Ніфаром зіпсувався. До міста рукою подати, а він тільки чмих та чмих. Сиджу і тебе згадую – кишки марш грають.

- Ти абсолютно правий. Ні хрена я сьогодні не єв.

- Зачекай хвилину. Зараз перекусимо.

Обох хлопців єднало прагнення мати велиki гроші і жити на дурничку. Ідею заробляти дурні гроші підкинуло саме життя. Оголошення про прийом брухту чорних та кольорових металів висіли скрізь і всюди – на парканах, житлових будинках, електричних стовпах. Ось хіба що не було, даруйте на слові, в нужниках. Збирати металобрухт кинулися всі: від старого і до малого. Але оскільки, звісна річ, він на дорозі не валявся, доводилося йти на крайній захід – красти. Відчайдушні кинулися обрізати електричні дроти. Деякі з них навіть ставали жертвами – їх вбивало електроstromом і злодії зависали на дротах. Однак для інших це не було ні засторогою, ані науковою. Мов сарана, згаями налітали на села. Спочатку пройшлися тими подвір'ями, господарі яких пішли на вічний спочинок. Збирили все, що мало відношення до алюмінію – ложки, чашки, виделки, умивальники. Згодом піддали обстрілові дачні масиви, а коли й там уже було хапати нічого, почали

атакувати подвір'я, на яких мешкали люди похилого віку. Ось, приміром, висів увечері умивальник – ранком дід пішов умиватися, а його вже й духу немає. Або баба полінувалася ночви на ніч занести до сараю – кому вони потрібні, у селі злодіїв зроду-звіку не було. Тільки на ранок їх і сліду не виявилося. Предмети домашнього вжитку, якими ще вчора користувалися люди, сьогодні ставали невпізнаними – їх били, трощили і здавали на приймальні пункти. Згодом вони надходили на заводи, де переплавлялися на метал, а невдовзі рікою пливли за кордон. Великі „тузи” та „жирні коти” з кожним днем багатіли, їхні гаманці розпухали, немов на дріжджах, а бідний люд страждав і тугіше підпоясував ремні.

І все ж грошей вистачало на кілька днів. Мирон і Захар любили випити добру чарку і смачно закусити.

Захар відшукав у валізі складаного ножика, нарізав ковбасу, сало, дістав цибулину. Згодом налив у чашки.

- Ну, братане, давай, щоб ми зажили з тобою, як нормальні люди. А то живемо, немов бомжі.

- Знущаєшся, - єхидно усміхнувся Мирон. – Як ми можемо зажити без „бабок”? „Бабки” потрібні!

- Гаразд. Давай лише вип’ємо, а потім я тобі розповім, де можна дістати оті злощасні „бабки”.

Закусили домашнім огірочком, а потім почали вплітати ковбасу.

- Смачно, - Мирон аж очі заплющив. – Це мама готувала?

- Егеж, - піддакнув Захар, - а я допомагав.

- Ну... Ти там щось хотів сказати про „бабки”.

- М-да... Років zo два тому я працював у Гаях – пиляв дрова діду й бабі. Знаєш, вони мені непогано заплатили. Тоді дід був дуже хворий. За цей час можливо й кінці відкінув. У баби, напевне, залишилися гроші. Та й немалі.

- Що це за Гай?

- Це в нашому селі так куток називається.

- Згода. Поїхали хоч і сьогодні. Зараз котра година?

- Так, скільки ж тут на моєму „золотому”? – Захар Малявко подивився на циферблат дешевенького годинника. – До відправлення поїзда залишилося сорок хвилин.

- Там у нас є на „коня”?

Захар розлив останні краплі. Хлопці випили, щось кинули до рота. Коли вийшли на подвір'я, в обличчя вдарив холодний вітер з дощем.

- От блін! Це ж треба! – вилаявся Мирон.

Саме йшла „маршрутка” і вони стрімголов кинулися до затишного і теплого салону.

- Хлопці! Квиточки! – напівобернувшись водій.

- У вас із сотні буде здана? – Мирон почав длубатися в порожній кишені.

- Буде, хлопці, буде! – жваво підморгнув водій. – І не тільки з сотні, а й з тисячі. Сьогодні в мене трапився день фартовий.

Мирон та Захар тільки перезирнулися: живуть же, гади. Оцього б уколошкати. Не треба й у село їхати. Але для цього їм конче необхідний пістолет! Щоб отак відразу шваркнути і – баста. Інакше можна було б фінку до горла піднести.

- Дядю, вибачте, ми з вами необережно пожартували. У нас не те, що сотні, а навіть гривні немає. Ми ще тільки їдемо в село на заробітки.

- Ох, і жартуни! – ох, і жарту... Гаразд. За винахідливість їдьте безкоштовно. Тільки наступного разу, як заробите, обов'язково розрахуетесь і за цю поїздку. Що ж ви там будете робити о цій порі?

„Ну й скупердяга”, - подумав Захар, але мовив інше:

- Дрова рубати! Наступного разу, дядечко водію, ми з вами неодмінно розрахуємося!

- Їдьте вже. Куди вас подіти. Тут всього одна зупинка.

Як тільки вони вийшли з салону „маршрутки” у холодне повітря з динаміка пролунав жіночий голос:

- Увага! На першу колію подається поїзд „Ніфар-Київ”

- Ура! Наш! – в один голос вигукнули Мирон та Захар.

За хвилину вони сиділи в яскравоосвітленому салоні потяга. Рейс був останній і тому пасажирів до вагону набилося чималенько. Село Червоний Колодязь, до якого торували шлях, було приміське, а тому хлопці дісталися досить швидко. На залізничній станції вийшов ще один пасажир. Різко повіяв північний вітер, нежданний супутник підняв комір у плащі і попрошкував спідом за хлопцями.

- Ти бачиш, якийсь за нами тип плентаеться? – Мирон порушив напружену мовчанку.

- Та бачу. Нечиста його принесла, - невдоволено буркнув Захар. – Як ти гадаєш, можливо він за нами стежить?

- Оцього вже не знаю.

- Слухай, повертаємо назад і ходімо на іншу станцію.

За годину вони дісталися Лосинівки. Озирнулися. За ними вже ніхто не йшов. Вітер стих, але дрібний дощик продовжував моросити.

- Тут я знаю одну бабулю, - Захар стишив крок. – У неї можна розжитися алюмінієм.

Незабаром вони дісталися до подвір'я.

- Правда, у неї може бути дід, - озвався Малявко, відкриваючи кватирку.

- Та нічого. Він інвалід. Впораємося!

Горіло світло. Обриси квадратного вікна чітко відбивалися на подвір'ї. Знизу висіли фіранки. Мирон із Захаром підвелися навшпинки. Хтось дотори лежав на печі і читав книжку. Неподалік оселі стояв маленький будиночок – літня кухня. Мирон Галайда відірвав замок, увійшли до

середини приміщення.

- Слухай, братане, та тут у них, виявляється, і газова плита є, - обізвався Мирон.

- Ти що, збираєшся на ній кашу молочну варити? - єхидно запитав Захар.

- Давай підпалимо і трохи погріємося. У мене страх, як ноги замерзли.

Мирон подлубався у кишенні, дістав сірники, запалив конфорку. Потім зняв шкарпетки, почав сушити на вогні.

- Це ж треба! – усміхнувся Захар. – Так, неначе додому приїхали!

- Я ноги промочив. Якщо не підсушу, завтра бухикати буду.

Потім хлопці приступили до діла: позбирали алюмінієві чашки, миски, ложки.

Вийшли на подвір'я. В оселі вже не світилося.

- Слухай, Захаре, пішли „на хату”. Мо там „бакси” є?

- Знайшов у кого „бакси” красти. Вони, певне, їх і у вічі не бачили.

- Ну не ображайся. Я, звичайно, пожартував. „Бакси” не „бакси”, а гривні повинні бути.

- А раптом хтось трапиться?

- То й що! Уб'ємо! – зло прошипів Мирон.

- Ти що, жартуєш? – обурився Захар. – У нас є алюміній і цього досить.

- Чекай. Пошукаємо гроші. Заберемо і втечимо, - Мирон Галайда пальцем обох рук натиснув на скло у веранді. Скло впало у середину, але, що цікаво, не розбилося. На призьбі лежав металевий прут. „Ти диви, - усміхнуся про себе Мирон, - ніби для нас приготували”. Через отвір Галайда просунув прут у коридор і примудрився відчинити засув. На веранді пахло парним молоком, смаженим насінням, свіжим хлібом і ще чимось кислим, можливо, кисляком. Захар запалив сірник і зайшов до кладовки. Внизу валялося старе поношене взуття – гумові калоші, чоботи зі стоптаними задниками, на полицях стояли трилітрові банки з помідорами та огіrkами. „І поживитися нічим”, - подумав Захар. У цю мить Мирон уже відчиняв двері до вітальні. Захар запалив сірник. Змігнуло бліде світло, затанцювало у волохатих кутках. Мирон і Захар почали ритися у шухлядах серванту, але, крім білизни та посуду, грошей не знайшли. Захар ненаrocом зачепив чашку на столі, вона лунко впала на підлогу й розбилася. Мирон шарудів якимись паперами. Господиня прокинулася. Зі сну їй здалося, буцім десь шарудить кіт і вона почала його кликати:

- Мурчику, ходи-но сюди!

Кіт не обзвався. Тоді господиня злізла з печі, зашаруділа босими ногами по підлозі і відчинила двері до кімнати, в якій були Мирон із Захаром. Увімкнула світло. Забачивши непроханих гостей, закричала несамовито:

- Гвалт! Людоњки, рятуйте! У мене злодії!

- Тихше, ти!.. Стара карга... – Галайда правою рукою затулів рота, а лівою підтримував спину. – Закрий своє хавало. Давай, ліпше, гроші і ми

підемо з богом!

- Ой, синочки, ви мої дорогенькі! – вигукнула баба. – Та які в мене гроши? Я діда нещодавно поховала. Всі гроші пішли на похорони. Я б вам усі віддала, якби вони у мене були. Одне прошу: не чіпайте мене стару. Не вбивайте. Хочу померти своєю смертю.

- Сядь ось тут і не цвірінькай! – Мирон кинув поглядом на стілець, а ми тут маленьку ревізію проведемо.

- Ти диви, дружбане! А ще бідною прикидається! – радо вигукнув Захар і підніс до світла стодоларову купюру.

- Схоже, я мені пофартило, - усміхнувся Мирон, розстебнувши гаманця, - так, двісті гривень і дев'яносто долларів. Ну, бабулю, ти й даєш!

Мирон пригнувся і під ліжком побачив електродрель.

- Класна річ! Проситимемо більше, - крутив у руках.

Захар відчинив дверцята буфету. На полиці стояло дві пляшки самогону. „Вип'ємо за вдало проведену операцію.” – подумав.

- Слухай, а давай ми її прикінчимо, - Мирон нашептав Захарові на вухо.

- Роби, як знаєш. Я її вбивати не збираюся.

Мирон Галайда наразі підскочив до господині, однією рукою перекрив рота і носа, а другою, тримаючи за тулуб, почав душити. Жінка пручалася. Вона аж ніяк не хотіла наглою смертю йти з життя.

- Уявляєш, яка здорована! Як бицюра. Допоможи, інакше я її не втримаю.

Захар схопив жінку за руки, а Мирон продовжував душити.

Зрештою, вона перестала пручатися.

- Давай ми підтягнемо її до печі, - сказав Захар, - подумають: впала з печі і вбилася.

- Уявляєш, на мені тремтить все тіло, - Мирон важко дихав, - ох, і здорована була. Правду сказано: Бог сотворив три зла – жінку, чорта і козла.

- Це, Мироне, стрес називається. Я десь читав. Ми з тобою пережили стресову ситуацію. Зараз ми його знімемо. Давай, наливай по повній склянці.

- А чим закусимо?

- Трилітрову банку огірків бачив?

- О-о-о, та вона, певне, готовалася до нашого приходу, - цинічно мовив Захар, - ось у неї і консерва є, і ковбаска домашня.

- І свіжий батон, - додав Мирон, нарізаючи скибки. Закуски кращої годі й шукати.

Випили по одній, потім по другій.

- А давай перекуримо.

- Давай, - охоче піддакнув Захар, - Що там у нас? „Прилуки”. Нічого, зараз там непогані цигарки роблять. Слава, Богу, хоч німці навчили.

Вони перекурили і знову випили. Дві пляшки самогону, як за себе кинули. Знову закурили.

- Слухай, Захаре, - Галайда жадібно затягнувся, - а давай ми її по черзі

трахнемо!

- Тъху! – вигукнув Малявко. – Та невже тобі не бридко трахати стару мертву бабу?! У тебе ж дівчина є!

- А мені все одно.

Мирон підійшов, підняв труп.

- Допоможи зняти з неї панталони.

За хвилину Мирон сміявся, немов дурник, щось вигукував. Зрештою, мовив:

- Кайф! Справжній кайф! Ніколи не міг подумати, що з мертвою бабою може бути отакий класний кайф! Ні, ти не уявляєш! Кращий, ніж із живою.

- Тъху на тебе! – вигукнув Захар.

- Ну, а тепер за компанію давай і ти, - додав Мирон.

- Ні в якому разі, - категорично мовив Захар і запалив цигарку.

- Гаразд, - погодився Мирон. – Тоді допоможи зодягти панталони.

II.

Кожного разу, коли Мирон Галайда проходив повз ресторани і крізь відчинені вікна наслухав дику какофонію музики, сп'янілі голоси, передзвін кухлів, його душу розпирали злість та заздрість. „Живуть же, гади, - міркував і запитував сам себе, – коли ж врешті-решт, і я так житиму?” І тут же сам собі відповідав: „Ні, мабуть, цього не буде ніколи”. Ось і зараз – де ті гроші взяти? А потім сім'я піде, дітки з'являться. Кінці з кінцями ледь зводитимеш.

Та ось, схоже, довгоочікуване почало хоч трохи збуватися. Завелися бодай невеликі, але гроші. У баби якусь дещицю прихопили та алюміній продали, трохи на дрелі руки нагріли. Спочатку дрель Мирон запропонував своєму знайомому і попросив відремонтувати, виявляється, була несправною. Та згодом подумав: на фіг вона йому здалася? „Слухай, Васьок, - звернувся до приятеля, - а чому б тобі не купити в мене оту дрель? Двадцять гривень не гроши”. Сторгувалися, вдарили по руках.

- Захаре, а давай махнемо до Черняхівська – місто нашої студентської юності. Пам'ятаєш, як ми з тобою останнім сухарем ділилися? А тепер ми трохи розбагатіли. Поїдемо, га?

- Без проблем, - охоче погодився Захар.

Наступного дня по полуничні виїхали з Ніфара. У Черняхівськ прибули о другій половині дня. Спершу Мирон і Захар завітали на центральний міський ринок. Уже з перших кроків у них аж очі розбіглися. Чого тут тільки не було! Захар придбав собі шкіряну кепку, Мирон – чоботи. Старі, подерті, поношені черевики тут же викинув. Зайшли до генделика, випили по сто грамів, кухлю пива, закусили шашликами. Настрій одразу поліпшився. Вони ще знічев'я побродили містом, позаглядали в супермаркети, різні магазини та магазинчики, забігайлівки, доки не дісталися пивного бару „Брюсель”. Черняхівськ за рік їхньою відсутності приємно вразив. Зміни майже на

кожному кроці. Що цікаво, на вулицях міста з'явилися іноземці, де-не-де пробігали навіть африканці.

- Цікаво, дружбане, правда! – вигукнув Захар, показуючи поглядом напис на фронтоні. – М-да, „Брюсель”... Це тобі не чорт собачий! Ми з тобою ніби за кордон вибралися. Заглянемо?

Зайшли у фойє. Схоже, вони потрапили до казки. Все зроблено не те, що зі смаком, а з дорогих матеріалів – ніби аж мигтить.

- М-да, оце так дизайн! – вигукнув Галайда. – І не якийсь там європейський, а наш, український. Да, можемо і ми робити!

- А ти б, Мироне, не захотів бути власником такого ресторану? – усміхнувся Захар.

- Знущаєшся, так? – запитав Мирон.

- Вам куди, хлопчики? – перед ними виріс швейцар в уніформі. – У нас – три зали. Банкетний...

- Нам би трохи випити, – Мирон Галайда перебив швейцара.

- ... І закусити, – додав Захар Малявко.

Окинувши скромний одяг хлопців, швейцар показав на зал, який містився на нижньому поверсі.

- Заходьте сюди. Тут трохи дешевше.

Звідки швейцар міг знати, що у кишеньках кожного з них лежали по тисячі гривень. Хлопці вибрали столик в кутку неподалік вікна. Взяли меню.

- Так-так, – Мирон затарабанив пальцями по картонній обкладинці, – салат „Едем”, свинина в сирі.

- Слухай, Мироне, а що таке „Едем”?

- Я так знаю, як і ти, – обізвався Мирон. – Ти куштував свинину в сирі?

- Свинину з картоплею ів, а з сиром – ні, – зізнався Захар.

З меню вони дізналися, що в ресторані можна скуштувати креветки з мідії, кальмари та осьминоги, семгу і форель.

- А в них немає англійської страви? – поцікавився Захар.

- Що ти маєш на увазі?

- Та звичайнісінських жаб.

- Фу, гидота! Ану перестань, а то зараз блону, – вигукнув Мирон, – давай замовимо жульєн з рапанів.

- А це що таке? – не стерпів Захар.

- А фіг його знає. Моя мама такого не готувала, – мовив Мирон і тут же додав: – а й справді, може, це страва дійсно з жаб. Е-е-е, ні, – тут же одразу заперечив. – Жаби ось далі. Жаб'ячі лапки і равлики.

- Біля вас вільно? – Мирон і Захар наслухали жіночі голоси.

Це було раптово і несподівано, що вони аж пригнули голови. Коли підвели очі, перед собою побачили двох дівчат. Одна трохи вища – чорняве пряме волосся, карі очі, під дугоподібними бровами двома краплинами зоріли блакитні очі. Зодягнена в сірий джинсовий костюм, друга – трохи нижча:

овальне обличчя, коротке світло-русяве волосся, під рівним прямим носиком вузеньким рубчиком зімкнулися тонкі вуста. Над правою бровою виднівся шрам. Під райдужкою ока проглядалася смужка білка – символ егоїзму і жорсткості характеру. В обох був демонстративно-викличний макіяж: волосся пофарбовано у вогненно-рудий колір. Здається, воно ось-ось мало спалахнути. Вуста пофарбовані у фіолетовий колір, а нігті – у чорний. У тієї, що була вище, рот ходив ходуном, певне, жувала гумку. „Оце якби таку в село привезти, - подумав Мирон, - мабуть, всі б жінки і дівчата плювалися”.

- Звичайно, вільне! – радо вигукнув Захар.

- Тільки для вас, - хитромудро додав Мирон. – Де це ви забарилися? Ще б трохи і його могли зайняти інші.

- Але ми тримали для вас, - прийшов на допомогу Миронові Захар, побачивши, як на чоло високої набігла тінь нездоволення.

Дівчата заусміхалися, зайняли місця.

- Давайте будемо знайомитися, - мовила вища і додала: Я – Івга.

Хлопці загадково перезирнулися.

- А якщо вам не подобається це ім'я, називайте мене просто Женя.

- О-о-о, Женя. Це – прекрасно.

- До речі, я дочка Рената Ахметова.

- Дуже приємно! – вигукнули хлопці. – Оце так знайомство.

- А я Інеса, - підвелася та, що нижча.

- Певне, дочка шведського короля? – добувся на слово Мирон Галайда.

- О, ні. Навіщо так! – стенула плечима. – Я – рідна сестра Нестора Шуфрича.

- А я племінник Віктора Януковича, - подав руку Захар.

- Ну, а я син – нашого президента, - злегенька підвівся Мирон.

У відповідь дівчата розцвіли посмішками.

- Чудесно. Ось ми й познайомилися. – Женя дісталася із задньої кишені новеньку пачку цигарок. Злегенька доторкнулася червонястої вузенької стрічки, якою була оперезана коробка, артистично стукнула пальчиком по денцю коробки, кілька цигарок зістрибнуло вгору.

- Курите?

Мирон із Захаром взяли по цигарці. Сизий димок тоненькими змійками заплазував угору. Женя набрала повний рот, випустила величезний клубок, та наразі закашлялася. Кашель той був з неприємних – пропитий і прокурений. Підійшов офіціант.

- Дівчата, що будемо пити? – Мирон обвів поглядом.

- Тільки шампанське! – вигукнула Інеса.

Захар десь читав: шампанське – напій аристократів. І п'ють його дівчата, які дуже себе поважають.

- А я тільки – не шампанське, - вигукнула Інеса. – У мене від нього у шлунку бурчить!

У відповідь всі так дружно розсміялися, що аж за сусіднім столиком звернули на них увагу.

„Молодчина, - подумав Захар. – Дівчина, що треба! Зразу видно: проста у спілкуванні, ручна. З такою буде весело і легко”.

- А у вас є горілка з апельсиновим соком? – поцікавився Мирон.

- Ой, та ти що! – вигукнула Женя. – Пити таку отруту?!

Хлопці перезирнулися: куди вони потрапили і де їхні речі? Чи пили вони коли-небудь мартіні, коктейлі і ще якісь соки? Головним їхнім пійлом був домашній самогон, а замість соків, пили узвар, приготовлений маминими руками.

- Горілку з апельсином? – уточнив офіціант і тут же додав. – Без проблем.

- І мартіні?

- Звичайно. У нас є на всі смаки.

Замовляти страви на правах гурманів взялися дівчата.

- Анекдотик свіженський бажаєте? – Мирон заусміхався.

- Так, ствердно у відповідь мовили юнки.

- Прийшла бабуся до гінеколога і давай скаржитися: „Ой, лікарю, щось у мене все так болить та коле, неначе я народжувати зібралася”. Гінеколог обстежив стареньку і каже: „Вітаю, бабусю, ви – вагітна.” „Гм... Від кого ж я завагітніла?” – дивується. Зрештою, згадала: „А-а-а... Це – від практиканта. От чортів хлопець! Мешкав на квартирі юнак із профтехучилища. Я, каже, бабусю, тільки попрактикуюся...”

Мирон із Захаром усміхаються, а дівчата сміються від душі.

- То зустрілися дві подруги, - слово взяв Захар. – Одна і каже: „Слухай, Галю, а чому в тебе шкарпетки порвані!” – „Тю, та не може бути. Я ж тільки вчора вперше натягла.” Дивиться – і справді порвані. „Гм... Дивно, об що це я їх зачепила? А-а-а, та це об танки”. „Об які танки?” – „Ta ті, що на погонах...”

Гомеричний сміх лунає за столиком. У цей час принесли холодні страви та горілку і шампанське. Перший тост випили за знайомство. Спиртне усіх зігріло, зблизило, здружило. Потім пили ще і ще. Та ось ді-джей запрошує всіх до танцю.

- Танцюють всі – хлопчики і дівчатка! – вигукує бадьюром голосом.

Мирон Галайда обрав Женю, а Захар – запросив Інесу. Стрімка музика кинула танцюючих у такий же стрімкий танець, так, неначе хтось їх зіштовхнув з обриву в бурхливу гірську річку. Та ось на зміну швидкому танцу прийшов повільний. Хлопці, притулившись до своїх новоспечених подруг, тицялися в натовпі. Коліна Захара раз-по-раз торкалися ніжок Інеси і коли закінчився танець, він не стримався, міцно обійняв її і поцілував у розпашлі вуста. Мирон від задоволення аж очі заплющив. Красота! Йому аж не вірилося, що все це відбувається наяву. Здається, вони потрапили до самісінького раю, а чи до казкового палацу. Іще подумалось Мирону:

нарешті сьогодні він кохатиметься з красунею, а не з якоюсь там мертвою бабою.

Ді-джей оголосив перерву і знову всі сіли за столи. Знову пили і їли, і пили. Хто скільки міг.

- До котрої години ми тут? – поцікавився Галайда.
- Ресторан працює до четвертої ранку, - відповіла Інеса.
- А ви що, не місцеві? – поцікавилася Женя.
- Ні, ми з Ніфара, - відповів Мирон.
- І вам, певне, ніде переночувати? - запитала Інеса
- Так, - відповіли хлопці.

- Без проблем. Розрахуйтесь і їдемо на хату, - Женя почала збиратися.

Захар зиркнув на годинник – третя ніч. Дістав з кишені гаманець.

- З вас чотириста п'ятдесят гривень 94 копійки, - мовив офіціант.

Захар відрахував п'ять сотень, подав офіціанту:

- Без здачі.

- Дякую, - чесно мовив у відповідь офіціант і філігранною, витонченою ходою, злегенька похитуючи плечима пішов через усю залу.

Таксі довго шукати не довелося. Вздовж тротуару стояло чималенько автомобінів, в очікуванні на пізніх гуляк.

- Будь ласка, сюди, - мовив водій „Жигулів”, забачивши, як молодики попрошували у напрямку „Мерседеса”. Водій відчинив дверцята. Інеса сіла поруч. Мирон, Захар і Женя вмостилися позаду. У салоні наразі гостро запахло спиртним.

- Аж закусити захотілось, - усміхнувся водій. – Гарно погуляли?

- Класн-о-о-о! – Інеса відповіла за всіх, дістала цигарку і піднесла запальничку.

- Вам куди?

- Масани, - мовила Женя, - а якщо конкретно: площа Грушевського, будинок 135.

- Квартира 67, - додала Інеса.

- Коли вас буду ще й по квартирах розводити, дорого коштуватиме.

- Ов-а-а-а! – вигукнула Женя. – А ми багаті. Правда ж? – багатозначно подивилася в очі Мирона і щільно пригорнулася до нього.

Галайда крізь тканину відчував пульсуюче, гаряче тіло, яке прагнуло ласки і шаленого кохання.

Водій повернув ключ запалення і увімкнув швидкість. Автомашина стрімко помчала спорожнілими вулицями нічного міста. Вулиця Щорса, Любецька, Гагаріна.... Висотні будинки змінили одноповерхові приватного сектору. Проїхали під мостом і на фоні місячного неба постали контури нового міста. Вікна віддавали чорною порожнечею, лише на горішньому поверсі де-інде горіло світло. Можливо комусь з людей похилого віку зробилося зло – людина вживала мікстуру.

- Спасибі, - мовили дівчата. – Ось ми вже й дома. Гайда до ліфту.

- А можливо, пішки, - заусміхався Мирон. – я боюся ліфтом. Ще застрянемо. Що тоді будемо робити?

- Займатися груповим сексом, - за всіх відповіла Інеса.

Усі знов розсміялися. На щастя, ліфт спрацював справно, без усіх пригод привіз їх на восьмий поверх. Женя дістала портмоне. У ньому було порожнісінько. Лише на денці лежав один-однісінський ключ.

- Заходьте до нашої оселі.

- Шкода, треба було пляшку прихопити, - Мирон почухав потилицю.

- Не хвилюйтесь. Для дорогих гостей у нас завжди знайдеться, - Інеса відчинила дверцята бару, дістала пляшку, невелику коробку цукерок і склянки.

- За закуску вибачайте.

- О-о-о, та яка там закуска, - озвався Мирон. – Ми так класно повечеряли, майже на цілий тиждень.

- Між іншим, - додав Захар, - на закуску будете ви.

- О-о-о, з такими хлопцями! Та хоч до самого ранку, - вигукнула Женя.

Хлопці випили, дівчата ледь пригубили, більше палили. Налили ще по одній чарці. Інеса хотіла налити ще й по третій та хлопці не стрималися. Мирон поліз цілавати Женю, а Захар силоміць потягнув до ліжка Інесу.

- Так, - скомандувала Женя, - роздягайтесь і негайно в ліжко. – Ми з Інесою лишень ванну приймемо.

Мирон і Захар слухняно лягли в м'які ліжка, заплющили очі і не зчулися, як провалилися в глибокий сон.

– ...Хлопці, вставайте. Дев'ята ранку. Ваш час вичерпався. Скоро прийдуть інші замовники, - Мирон наслухав поряд жіночий голос, розплющив очі, окинув поглядом квартиру, невідому жінку. Голова боліла страшенно, так, ніби провалювалася. Ніяк не міг второпати, де ж він перебуває. Те саме відчував і Захар

- Ну, хлопчики! Час. Я ж кажу: зараз прийдуть інші люди, а мені ще потрібно ліжка переслати, простині розгладити. Бачите, як ви її згопшкали.

Мирон Галайда заплющив очі, потім по черзі протер кулаком.

- Захаре, ти спиш?

- Ні. Голова як не розколеться. Що ми пили учора?

- А де ми є? – Мирон ледь підвів голову і спрямував погляд на жінку.

- У Черняхівську. А район, в якому я проживаю, називається Масани.

- А чого ми тут опинилися? – не вгавав Захар.

- Оцього я вже достеменно не знаю, - жінка безпорадно розвела руками.

– Але здогадуюсь. Ми здаємо квартиру погодинно. Учора з дев'ятої вечора до дев'ятої ранку її викупили якісь дівчата. Швидше за все, ви з ними сюди і приїхали.

- А-а-а, блін! – вигукнув Мирон. – Це нас ті повій сюди завезли. А куди ж

вони поділися?

- Оцього вже не знаю, - мовила жінка.

- Гроши! Де мої гроши! – вигукнув у розпачі Захар, почергово вивертаючи кишень штанів.

- Може в таксі випали? – висловив здогад Мирон.

- Ні. Пам'ять до мене повертається. В таксі я розплатився, а портмоне поклав до лівої кишені.

Мирона також неначе хтось швайкою вколов. Він зістрибнув з ліжка і кинувся до куртки. Одна кишеня – порожня, інша – також.

- Бабусю, ви не брали?

- Ой, дітки, та навіщо б я брала, - сплеснула в руки. – Я тільки що прийшла. Дівчата віддали мені ключі, подякували, сказали, що ви досипаєте, скоро будете вставати.

- Суки. Ох і суки! – Мирон заскреготів зубами.

- Падли! – додав Захар і покрутів у руках недопиту пляшку. – Вони нас, сучари, клофеліном підпоїли і почистили. Класна робота. Професійна.

- Ви їх бабусю знаєте?

Та звідки б я їх знала! Вони прийшли до мене за оголошенням в газеті. Знаєте, скільки до мене таких молодих, як ви, приходять. І все обходилося гарно. Це такий перший випадок.

- Ну, тварі доморощені, - Галайда крутив у руках порожню пляшку. Знайдемо цих прохіндейок, я цю пляшку у вагіну засуну!

III.

Побралися вони за два роки до початку війни. Хоч і в своєму селі дівчат було доволі, та Андрон Сулименко з товаришем ходили парубкувати до сусіднього. Облюбував невисоку на зрист дівчину, яку звали Аксюта. Покохав за сірі очі, тиху сором'язливу вдачу, чорняве волосся. А ще за те, що вміла гарно співати. Своїм співом Аксюта і зачарувала серце Андрона. Її голос, немов джерельце, так і лився. Андрон також мав сильний і красивий голос. Оце, було, як заспіває під гітару, то всі дівчата кружечком його обсядуть. Дивиться Андрон, Аксюти немає поряд. Подастъ руку, розірве кільце, і скаже: "Сідай біля мене". Дівчина знітиться, почевроніє, але нищечком сідає. А потім як затягне „Ta орав мужик край дороги", то аж волосся на голові дики встає.

Андрон вчителював у школі, Аксюта була акушеркою – приймала пологи. А невдовзі й сама стала мамою. Народила хлопчика. Назвала Артемом. Хлопчик зростав метикуватим і допитливим, рано навчився говорити, у п'ять років вже грав у шахи. Коли розпочалася війна, Андрон пішов на фронт. Пройшов через усе пекло і повернувся додому, хоч і з болячками та живий. Тільки б радіти. Так ні ж. Синок захворів на скарлатину і невдовзі помер. Згодом Аксюта знову народила сина. Кажуть: іменами померлих не прийнято

називати. Але молоде подружжя було не з родини забобонних. Цього хлопчика вони також назвали Артемом. Згодом народилася дочка Оля. Андрона Вавиловича Сулименко, який вчителював у школі, згодом назначили директором. Аксюта так акушеркою і пропрацювала до пенсії. Син Артем виріс, закінчив школу, як і батько, здобув вищу педагогічну освіту, мешкає у Дніпропетровську. Доночка Оля також пішла стежкою тата, закінчила Ніфарський пед, вчителює у сусідньому селі. Вийшла заміж, народила двох діток. Частенько навідується до своїх батьків.

Андрон Вавилович з дружиною щойно переглянули по телевізору художній фільм. Воєнні події були відтворені настільки правдиво і майстерно, що вони кілька хвилин сиділи приголомшені. Андрон Вавилович і слова не міг мовити.

- М-да, Аксюто, що тільки довелося пережити, - Андрон Вавилович затарабавав пальцями по дерев'яному бильцю крісла. - Пам'ятаю, наш корабель пошкодили німецькі бомбардувальники. Я опинився у воді. Та хіба тільки я. Таких як я, сотні. Боже! Що творилося. Крик, лемент, слізози. Тільки було й чутно: „Допоможіть! Тону!” Ті, які не вміли плавати, чіплялися за нас, як за рятівну соломинку. Ми тільки відбивалися від них. А взимку сорок другого мене поранило під Псковом. Йти не міг, повз. Потрапив у полон. Шість діб без води і їжі везли нас у неопалюваних вагонах. А скільки тоді нашого брата померло. Небіжчиків викидали прямо на ходу. Ай-я-я-я! Зупинилися у Шауляї.

- Це десь у Латвії?

- У Литві, бабо.

- А, правда, у Литві. Ох, ця старість. Все забувається.

- М-да, оприділили, значить, нас у лазарет для військовополонених. Там півроку провалявся.

Вам хоч робили якісь перев'язки?

- Спочатку не було ніяких перев'язок. У бараках такий сморід стояв – дихати нічим. А воші скільки було! Так і кишить, так і кишить! Оце, було, хлопці так обезсиляться, що не стачало сили їх згрібати. Місяців зо три мене носили на носилках.

- Німці вас лікували?

- Були й німці, але загалом доглядали наші полонені лікарі. Коли приключилася в мене інфекція, хотіли ногу ампутувати. Та наш хірург, дай йому Боже пам'яті, здається, звали його Валентином Бориславовичем, ні в яку. Одстояв таки мене. А то без ноги б застався. Дякуючи йому, я через три місяці зробив перші кроки. М-да, - продовжував Андрон Вавилович, - після лазарету мене одразу в концтабір одправили. Я там усього тиждень і побув, а тоді як дременув. Десь під Мінськом спіймали поліцай і в гестапо, а тоді в тюрму у Вільно. Там просидів місяців шість чи сім.

- Бач який ти, - мовила Аксюта, - а мені жодного разу про це й не

розповідав.

- М-да, три місяці одсидів в одиночці у підвалі. Темна ніч, та й усе. Ні світла тобі, ні людського голосу. Можна було зійти з розуму. Я втратив орієнтацію у часі: не знав коли день, коли ніч. З їжі на день давали 150 грамів хліба та ще якусь водичку. Оце, було, засинаю і думаю, якби заснути, щоб не проснутися більше ніколи. Бували хвилини, здавалося, втрачаю глупзд. Та, бач, живий лишився, не судилося вмерти. З в'язниці потрапив спочатку до штрафного табору, а тоді в Естонію на рудники. Такий уже за характером – не можу терпіти знущання. Втік і звідси. Пішов і пішов собі. Бачу попереду галлявинка така зелененька, а неподалік хатка стоїть. А я так ёсти хочу – десять днів і рісочки в роті не було. Думаю будь-що-буде. Хазяїн, а це був у літах чоловік, запросив до хати, дав теплої води. Я помив руки з мілом. „От, – думаю, – який гарний чоловік трапився. Дай йому Бог здоров'я!“ Попоїв я супчику, кашу з'їв, молоком запив. Таке добре, жирне було молоко. Уже збирався рушати, а тут відчиняються двері, ой мамо моя рідна, німці на порозі. Пригостив гад, а сам тихцем по телефону поліцію викликав.

- І знову в концтабір загримів? – занепокоєно спитала Аксюта.

- А куди ж. У концтабір. Тільки вже німецький. Вони вважали, що з нього не втечено. Та дзуськи! Якось їхали у вагоні, ми прорізали бокову стінку і повискачували на ходу. А що там було її різати. Вона ж дерев'яна. Отак гурточком і пішли у напрямку лісу та й прибилися до партизанів. Це було взимку 1943-го під Ленінградом, а тоді з'єдналися з нашими.

- М-да, старий, ти право, ти мені такого не розповідав. – Аксюта витерла сльозу.

Я тобі багато чого не розповідав, – крякнув дід. – Ну, гаразд... Заговорилися ми з тобою, стара, давай радше будемо спати.

Поки дід і баба гомоніли між собою, Мирон і Захар аж задубіли на холоді.

- Це ж треба стільки теревенити! – обурився Захар, - уже дев'ята вечора!

- І справді, коли вони вже вляжуться? – гнівався Мирон.

Хвіртка зсередини була накинута на прив'язь. Мирон і Захар почали лізти через паркан. Захар бар'єр подолав одразу, а ось черевик Мирона застряг між штажетником і доки звідтіль його виймав, підтрухлі дерев'яні стовпці не витримали й огорожа впала на землю. Разом з нею гепнувся і Мирон. Стиха люто вилася.

- Цить, ще почують, - пошепки мовив Захар. – Ти й справді застряв, як собака в тину.

- Вони старі й глухі, - зле кинув Мирон, нарешті висмикнувши ногу.

У хаті світилося. Мирон із Захаром подивилися у вікно. Дід та баба сиділи на дивані. Дід, відкинувшись на спинку дивана, блукав поглядом по стелі. Худорлявий, запалі щоки, на голові виднілося темне ріденьке волосся з сивиною посередині. Баба запнута хустиною, також сиділа на

дивані, схиливши донизу голову. Вона тільки-но хотіла знімати з себе вовняний светр, як за стіною щось впало, неначе мішок із грушами.

- Чуєш, діду, ніби хтось під вікнами ходить, - мовила Аксюта.

Андрон ще перебував у чіпкому полоні спогадів, з якого ніяк не міг вирватися.

- То тобі, стара привиділося, мовив небавом. – Наслухалася моїх жахів. Хто б воно ходив у таку глуху ніч?

Андрон підвівся, пішов до відру, зачерпнув кружкою води. Вона була настільки холодна, що аж зуби звело. Напився і на душі немов полегшало. Баба стояла коло мисника й мила ложки та тарілки. Андрон ще якусь мить сидів незворушно, зрештою вимкнув телевізор.

- Слава Богу, - Захар полегшено зітхнув.

Вони ще викурили по одній цигарці, стиха перемовились. Мирон Галайда підійшов до великого вікна веранди і злегенька натиснув на шибку. Склі стиха дзенькнуло і розсипалося на друзки. Мирон намагався просунути голову, але заважали плечі.

- Ану спробуй. Ти худий, як вуж.

Захар без усіляких проблем проник до коридору, невдовзі відчинив двері. „Обшук” розпочали з кладової. Запахло цвіллю, злежаним одягом. На дерев'яних полицях стояли банки з консервованими помідорами, огірками, варенням. У куточку притулилися дві пляшки з-під мінеральної води. Мирон відкрутив одну з них.

- Самогон. Справжнісінький, - усміхнувся. – Ледь пахне. Тут ми з тобою вип’ємо і закусимо.

Знову вийшли на веранду. Мирон ненароком зачепив миску, вона наразі впала і розбилася. У вітальні спалахнуло світло, крізь вікно яскравий сніп впав на подвір’я. Мирон із Захаром наслухали, як хтось помочився у відро. Зрештою долинув жіночий голос: „Бач, я ж тобі казала: хтось ходить”.

- Хто там? – обізвався дід.

У веранду з вітальні прочинилися двері. Дід у вузеньку щілинку просунув голову. Галайда миттєво схопив старенького за бороду і чимдуж потягнув на себе. Дід злегенька упирався, та раптом у шиї щось тріснуло і він опустився на підлогу. Мирон обома руками повернув голову в протилежний бік і на шиї знову затріщало. Прочинивши двері, Захар носаком ударив діда в живіт. Бідолаха ще подавав ознаки життя, але вже не рухався.

Вони переступили поріг і зайдли до вітальні. Звідти двері вели до опочивальні. Мирон прочинив їх і на ліжку забачив стареньку. Сягнистим кроком наблизився до неї, накинув на обличчя подушку, сів згори і почав душити.

- Ти без мене нічого не шукай. Я знаю, де гроші, - наказав Мирон.

Коли жінка перестала тріпатися і хропіти, Галайда зліз з неї, підійшов до шафи, відчинив дверцята. Кілька звичних порухів і в руках опинився

гаманець. Зайшли до сусідньої кімнати, увімкнули світло. Мирон дістав з гаманця купюри і нарахував дві тисячі гривень. Гроші поділили порівну.

- Отримуй свій гонорар, - Мирон подав Захару тугий пакунок асигнацій.

У буфеті ще знайшли баночки консерви, згущеного молока, тушонки, кави, паштету, вершкового масла та пригорщу мідяків. Перерахували – п'ять гривень.

- Це також гроші, - мовив Мирон і пожбурив до кишени. – До речі, котра година?

- Перша ніч, - Захар кинув погляд на циферблат.

До приходу поїзда ще залишалося багато часу.

- Щось мені їсти хочеться. Давай перекусимо, - запропонував Мирон.

- А давай, - охоче погодився Захар.

Відкрили по баночці кільки тушонки, налили у кружки самогонки, цокнулися.

- Давай за нашу удачу! – першим підняв Мирон.

- І щоб ніхто і ніколи про нас не дізнався, - додав Захар

Після випитого наразі повеселіли, зав'язалася розмова.

- Може ще, - Мирон кинув поглядом на надпліту пляшку.

- Давай радше перекуримо, а потім на „коня” ще вип’ємо, - погодився Захар.

Час спливав непомітно. Знов випили і знову закурили. Мирон зиркнув на годинник – третя ніч.

- Давай будемо рушати, заки дійдемо.

- Краще посидимо на станції, - охоче погодився Захар. – Там безпечніше буде.

Раптом погляд Мирона впав на жіночий гребінець.

- А давай ми їм зробимо димові шашки, - запалив сірник і піdnіс до гребінця. – Нехай менти думають, старі від чаду отруїлися.

Гребінець засичав, спалахнув полум'ям, невзабарі кімната почала наповнюватися їдким димом.

- Гайда звідси, - Захар прочинив двері. – А то, чого доброго, ще й ми отруїмося.

Вийшли на подвір'я. Під ногами потріскував стужавілий сніг, мороз щипав за вуха. Однак спиртне їх розігріло і вони цього аж ніяк не відчували. Удвох взяли валізу, вщерть заповнену награбованим, і пішли у напрямку станції Яхнівка.

IV.

З попереднього женихання Мирон із Захаром винесли серйозний урок. „На помилках лише дурні не вчаться. А ми з тобою з метикуватих”, – підкреслив Мирон. Спочатку йшло, як і за попереднім сценарієм: ресторан, дві дівиці, або, як вони між собою висловлювалися, дві телички. Шампанське,

горілка, коньяк, кава, танці. Дівчата, підпивши, розв'язали язики, зізналися, що вони студентки Черняхівського технологічного університету, знімають приватну квартиру. Руслана – невисока, чорнява з тоненькими, як скляночка, вустами і маленьким ротиком. Зодягнена в коричневий светр, джинсові штани і кросівки з білими вставками. Настя – навпаки – висока, обличчя кругловиде, кароока, на голові копиця чорного волосся, коротке плаття оголювало красиві ноги. Як здалося хлопцям, і вони потім не помилилися, обидві, особливо на дурничку, любили добре випити, смачно закусити і весело до упаду потанцювати.

Коли в залі стихли останні музичні акорди, і Мирон із Захаром зізналися, що вони приїжджі і їм ніде переночувати, дівчата охоче запrosili їх до себе, мовляв, хату не перележете. Як Мирон розраховував, Настя помітила в руках товстий гаманець. Усміхнулася про себе, мовляв, нічого він скоро потоншає.

Перед тим, як винайняти таксі, всі вчотирьох зайшли до нічного продовольчого магазину. Захар взяв пляшку коньяку і шампанського, коробку цукерок, мовляв, так буде надійніше.

- Таксі! – Мирон підняв руку і автомашина поряд заскрипіла гальмами.

- А це вже зайве, - вигукнула Руслана. – ми тут живемо. – І ніяке таксі нам не потрібне.

- Бачите, он восьмиповерховий красень, - помахом руки Настя показала на білий, викладений з силікатної цегли, будинок. Третє праворуч вікно. То наша опочивальня. А вікна вітальні, у ній сплять господарі, виходять у двір.

- Вітальню ми не користуємося, уточнила Руслана. – Господарі там утримують свої речі – меблі, килими, одяг.

- А куди ви поділи своїх господарів? – поцікавився Захар.

- Син із невісткою мешкають у Воркуті. Вони туди поїхали няньчати внуків.

Мирону було мало діла, куди поїхали господарі. Він уже уявляв себе в обіймах спокусливої Настусі. Час був пізній, люди давно спали, кожен бодай найелементарніший порух було чути. Ліфт громів, неначе з гори летіло каміння. Лунко виступували дівочі каблуки, ніби хто забивав цвяхи. Зрештою ліфт зупинився, відчинилися дверцята. Мирон хотів, було, вийти першим та Настя стримала:

- Це – шостий поверх. Певне, нас хтось викликав і не дочекався – пішов пішки.

Дверцята знову хляпнули і ліфт плавно поповз угору.

- Нарешті приїхали, - Настя дісталася ключі, відімкнула двері. – Заходьте.

Кухня була простора. Тут і розмістилися. Мирон відкоркував шампанське. Воно вистрілило, а разом з пострілом вилилася добра половина.

Руслана вчасно зорієнтувалася – підставила кухоль. Мирон сконфузився. Коньяк взявся відкорковувати Захар.

- Та нічого, нічого. Буває всяке, - Настя намагалася захистити Мирона. Це, мабуть, говорить про те, - усміхнулася, - що на сьогодні вже досить, ми й так п'яні, - і кинувши на Мирона іронічний усміх, додала: - До того ж, доведеться робити ще одну справу.

- Асоорті, - Руслана прочитала напис на коробці цукерок.

- О-о-о! Це мої улюблени, - радо вигукнула. - Чекайте, чекайте, а що тут у нас у холодильнику? Так, молоко, сир, сметана. Ти питимеш молоко? – звернулася до Захара Руслана.

- Е, ні, - заперечив Захар, - я п'ю молоко тільки від домашньої корови.

- Та біс із тим молоком. У нас є цитрусові, - Настя дісталася апельсин і два лимони, нарізала тоненькими кружальцями.

Руслана поклала пачку цигарок і запальничку. Схоже, Мирон із Захаром не могли дочекатися, коли вони нарешті зляжуть з ними. Ну скільки можна курити? А вони все смалять і смалять. Тостів не проголошували. Випили по дві чарки і знову закурили.

- Так котра година? – запитала Руслана, подивившись на годинник, вигукнула: - О, Боже, третя ночі!

„Уже й скоро півні співатимуть”, - подумав Захар, - а вони ніяк не вляжуться.

Згодом підвелися, по черзі сходили до нужника і почали вкладатися. Мирон ліг з Настею, Захар – з Русланою. Настя пахла коньяком і цукерками. Мирон гладив її ніжне тіло, потім обійняв і до хрускоту поцілував. Руслана, крім цукерок та коньяку, пахла ѹ й сигаретами. Раптом зблиснуло світло. Мирон із Захаром голі-голісінські, в чому мати народила, немов по команді, зіскочили з ліжок. Настя з Русланою, заусміхалися і натягли на себе ковдри. На порозі кімнати стояли два гевали – бугаям би роги звернули.

- А за секс, хлопчики, доведеться платити за окремою тарифною системою, - сказав той, що був у чорній футболці і спортивних штанях темно-синього кольору.

- І немалі, - додав інший у блакитній беретці.

Захар помітив, що від кадика у бік правого вуха розляглася родима пляма коричневого кольору...

V.

Мирон із Захаром заснули одразу, та хтось з хлопців у кімнаті, здається, Ростислав, почав хропіти. Першим кинувся Мирон. Якось розповідали: на зоні з хрипуном довго не чикаються. Спочатку двічі попередять: “Не хропи, сука!”, а на третій раз розбудять і ніж у серце. Це, щоб одразу здох. „Чи можливо, й з ним таке зробити?“ – подумав Мирон. Втупився поглядом у стелю. У голову чомусь лізли всілякі неприємності. То його за неуспішність „взувають“ на засіданні ради профілактики, то прийшли на думку дівіці з Черняхівська, які так нахабно та зухвало обібрали, то два гевали на порозі,

то всілякі домашні негаразди. „Гм...Хороше в голову не йде, а лізуть всілякі дурниці,” – подумав Мирон. Зрештою, пригадав анекдот, розповідали хлопці у вбиральні. Розсміявся.

- Ти чого? З глазду з'їхав, - зі сну буркнув Захар.

- Не спиться чомусь. Всілякі дурниці в голову лізуть. Ходімо, радше покуримо. Я розжився на американські цигарки. Суперклас!

Мирон солодко затягнувся цигаркою, заплющив очі, повільно випустив дим, небавом мовив:

- Пам'ятаєш, як у твоєму селі у діда з бабою експропріацію робили?

- Велосипед і каністру з бензином поцупили? – усміхнувся Захар. – Це в Ковердяєвих. А чому б і ні. Класно ми тоді пожили з тобою!

- М-да, - продовжував Мирон. – В кафешку сходили, чувіх підхопили. Одна, правда, з тріпеком виявилася, та хрін з нею, вилікувалися. А дід з бабою не бідують. Гарно живуть. Чому б їх знову не провідати?

Наступного вечора Мирон із Захаром сіли у приміський поїзд і поїхали у напрямку села Червоний Колодязь. По дорозі кілька разів перекинулися у карти.

- Ще раз? – перепитав Мирон, збираючи карти.

- Баста! – коротко відрубав Захар. – Так можна і зупинку проїхати.

Мирон кинув погляд у вікно – по той бік слалася чорна непроглядь. Заплющив очі.

- Не спи! – скомандував Захар. – Зараз буде 27 кілометр. Виходимо.

На пероні блимала одна-однісінка лампочка. Кілька чоловік зайшло до їхнього вагону. Вийшли вони лише удвох.

- Ось і добре, - сказав Мирон, - немає людей – немає свідків.

Іти довелося далеченько, майже через усе село, яке вузенькою змійкою на кілька кілометрів простяглося вздовж траси. У вікнах деінде горіло світло. Молодих людей в селі було обмаль – старі рано лягали спати. Зрештою, вони підійшли до будинку, в якому мешкало подружжя Ковердяєвих. В оселі світилося. Вікно було запнуте фіранками, але крізь щілину помітили: дід та баба сидять за столом і грають в карти.

Мирон і Захар присіли на дерев'яну колоду, яка лежала біля літньої кухні. Закурили, кілька разів прокрутили варіанти майбутньої операції. Раптом з буди виліз пес, нашорошив вуха, пильно подивився у нічну темряву і почав гавкати. Сінешні двері раптово рипнули, на подвір'я вийшов господар.

- Дружок! Га? Дружок, ти чому? Певне, зголоднів за день. На ось, повечеряй, - Архип Лаврович насипав у миску борщу і повернувся до хати. Пес, смакуючи стравою, продовжував гарчати. Ось він поїв, на якусь мить ніби й заспокоївся, зрештою, почав до чогось принюхуватися, потім кинувся лапами шкrebти замерзлий сніг, а згодом так несамовито загавкав, буцім намагався зірватися з ланцюга. Знову рипнули сінешні двері і на поріг

цього разу вийшла господиня Лукерія Антипівна:

- Ти чого це розгавкався? Ану марш спати!
- Дружок, зіщулившись, провинено поковиляв до будки.
- Чого це він розгавкався? – мовив про себе дід.
- Хто зна й чого. Мо, де яка чортяка ходить, - баба висловила здогад.
- Та хто б оце ходив по такій темряві?
- А немало харцизяк всяких. Он яке місто під боком. Сів на поїзд і вже тут хазяйнус. Чув, по радіо передавали: усі люки в місті на металобрухт покрали. Тепер і до нас черга дійшла. Та чи коли таке в нас було?! Пам'ятаєш, у молодості і дверей не замикали.

Архип Лаврович пригадав, як наприкінці літа їздив до Ніфару за ліками і не помітив відкритий каналізаційний люк. Добре, хоч ноги не зламав, відбувся переляком.

- А ну іх к бісу! – Лукерія Антипівна спересердя махнула рукою, - сідай, старий, радше чай пити будемо. Я ось баночку малини з кладової принесла. Щось ми удвох з тобою почали покашлювати.

Архип Лаврович взяв в'язочку бубликів, дістав з серванта чащечки.

- Ось так і життя наше минуло, - съорбнувши чаю, мовила Лукерія Антипівна.

- Уже з сімдесят, а на світі наче не жили, - додав Архип Лаврович.

- А пам'ятаєш, як тебе поліцай Джура арапником угрів? – баба все глибше поринала у спогади.

- М-да, то була справжня поліцайська собака, - піддакнув Архип Лаврович. – А Микола мене захищав.

... Неподалік Ніфара містився військовий аеродром, який на час війни став концентраційним табором для десятків тисяч військовополонених. Пастухи рили в полі картоплю і потайки передавали ув'язненим. Якось Лукерія з Архипом примудрилися передати кошик з бульбами. Довготелесий поліцай з подвійним підборіддям одразу забачив, підтюпцем підбіг і так угрів Архипа по спині, що той аж зігнувся і заплакав від болю. Тут, де не візьмись, підійшов інший поліцай Микола:

- Ти навіщо малого чіпаєш? Повториться подібне, матимеш справу зі мною.

Люди розповідали: пізніше поліцай Микола пішов до партизанів. А то ще був випадок. Якось налетіли німецькі стерв'ятники, почали бомбардувати. Один осколок розпанахав штани Архипу, однак ногу не зачепив.

- М-да, чого тільки не було. І в дитинстві спізнали по чім фунт лиха та й життєвий шлях нелегким видався.

- А пам'ятаєш, як ми у війну худобу пасли? – Лукерія Антипівна продовжувала плиннути на крилах спогадів. – Це ж по скільки нам тоді було?

- Та по скільки. Мені тринадцятий минав, тобі дванадцятий ішов.

- А як худобу рятували?

- Чого ж, звичайно, пам'ятаю. Тоді нас Кохана виручила.

... Коли у сорок першому німці вступили у село, у родині Ковердяєвих забрали корову. Добре, що хоч телячка залишилася. За рік підросла, у запуск пішла, телятко привела. Тоді, восени сорок третього, увечері вони гнали корів додому. Спустившись із крутого пагорба, корови мали перепливати річку і розбрестися по домівках. Пастухи, а це були Архип з Лукерією, забачивши на протилежному березі коня з вершником, аж пригнулися від несподіванки. Вершник був у німецькому френчі. Архип не сумнівався: фашисти хочуть забрати корів на бойню. „А ось вам, дзуськи!“ – скрутив у кишенні дулю.

– Кохана, Кохана! – Архип почав кликати кругторогу і пішов углиб острова, зарослого чагарником і високою травою.

Корова, на кличку Кохана, була ватажком у стаді. За нею слідом пішли і всі інші. Раптом на протилежному боці пролунали постріли. Одна з куль, випущена німцем у френчі, легенько поранила Кохану, однак корова продовжувала вести за собою стадо. З часом на острів прибули батьки з'ясувати, чому худоба не повернулася додому. Близько тижня корови перебували у схованці, доки не перемеженилось. Чим тоді люди не пригощали юних рятівників! І медом, і цукерками, і бронзовіліми яблуками та соковитими грушами. А вже як хвалили їх мудрість та винахідливість!

Як не переховувався, Архипові не судилося уникнути німецької категори. Якось розпочалася облава – хапали всіх без розбору – молодих і старих. Схопили й Архипа. Цілий тиждень разом із сотнями невільників плуганився у товарному вагоні до тієї клятої Німеччини. При розподілі його вибрали тонкий, худорлявий бауер, звали Францом. Майже півроку Архип гнув спину на німця, – косив сіно, молотив збіжжя, доглядав худобу. Спав у сараї, неподалік корови. Вона так Архипові нагадувала Кохану. Здається, гіркі та сумні дні наповнювалися зовсім іншим змістом. За подушки правили сіно та солома. Хоч і не дуже було затишно, проте тепло. З часом почав розуміти чужинську мову, а згодом і сам шпрехав по німецькому.

А тут саме радянські війська завдали нищівної поразки у танковій битві під Курськом. Якось за обідом розговорився Архип, мовляв, он і Наполеон ходив на Росію, так достеменно знаємо, чим усе це закінчилось. Це ж саме чекає і Гітлера. Франц нищечком підслухав розмову, та так розмагорився, так розкривався, що Архип уже й не радий був. Звідтоді минуло кілька днів. Цей прикрайний випадок потроху почав забуватися. Та якось одного разу трапилася нова оказія. Заходить до хліва син Франца Axіm, а Архип, замість того, щоб напувати худобу, дає хропака. Той миттєво схопив вила і кинувся на хлопчину, Архип, раптово проснувшись, не довго роздумуючи, схопив мітлу. Тут саме нагодився Франц. Бачить такі непереливки, схопив Архипа за шиворіт і викинув за поріг.

З бауером довелося розпрощатися. Після цього зухвалого випадку Архип потрапив на військовий завод. Тут виготовляли снаряди. Військовополонені створили підпільну антифашистську групу – снаряди завідомо виготовляли браковані. Знайшовся зрадник, який і видав німцям підпільників. Найбільше активних розстріляли, а інших запроторили до концентраційного табору.

Попри все це, Архипові пощастило повернутися додому. На нього так чекала Лукерія! Побралися. Дім збудували, дітей народили, тільки б жити. Та приключилася з Лукерією біда – захворіла на цукровий діабет. Скільки по лікарнях провалялася, до яких тільки знахарів не ходила – нічого не допомогло. А то якось вичитала, один цілитель в Туркменістані лікує оцю болячку. Вирішили поїхати, чого доброго, можливо й допоможе. Прилетіли до Ашхабаду і тут з'ясувалося: оселя знахаря високо в горах і туди ніякий рейсовий автобус не ходить. Вирішили найняти таксі. „Голубчики ви мої, – безпорадно розвів руками таксист, – та туди й легковушка не дійде. Селище міститься в горах. Туди можна дістатися тільки літаком та ще вертольотом, але погода, самі бачите, яка”. Через два дні стало на погоді. Лукерія з Архипом дісталися селища. І тут знову на них чекала маленька приkrість. Самого цілителя Отара Зейманшалова вдома не було – у горах заготовляв траву. Був його заступник низькорослий, чорнявий, з типово азіатським обличчям Мірзло. Він їм з різних мішечків і наділив трав, розповів, як заварити і вживати. Повернувшись додому, Лукерія пила трави, як радив туркменський цілитель. З часом вони й поставили її на ноги.

Пес на якусь мить затих, а потім знов голосно почав гавкати. Терпіння Мирона Галайди луснуло – він рвучко підвісся і хутко пішов у напрямку будки. Забачивши незнайомця, Дружок люто загарчав, зрештою, злякався, хотів, було, заховатися в будці, та не встиг. Мирон схопив собаку за хвіст. Пес не встиг опам'ятатися, як Мирон кілька разів вдарив його ножем. Той лише заскавулів на прощання і замертво впав на білий сніг.

Доки дід з бабою вляжуться, Мирон та Захар деякий час никали по подвір'ю. Захар знайшов молоток, певне, дід забивав цвяхи та й забувся покласти на місце.

- Хороша знахідка, – Мирон взяв з рук Захара молоток і поклав до кишені.

Наразі світло згасло. Мирон Галайда професійним помахом руки видавившибку. Як тільки зібрався послати у вікно руку, аби відчинити засув, світло знову спалахнуло.

- От чорт! – Мирон люто вилаявся і наблизився до вікна.

Дід ніс бабі кружку води. Баба щось кинула до рота, певне, пігулку і запила.

- Щоб ти заснула крячкою і не прокинулася, – цинічно крізь зуби процідив Галайда.

Світло знову вимкнули. Мирону через вікно все ж таки вдалося

проникнути на веранду. Раптом щось там всередині гупнуло, Захар злякався і вже зібрався, було, дременути, як наразі вхідні двері відчинилися.

- Все нормально!.. – за хвилину пошепки сказав Мирон, - ходімо до хати.

Захар пішов слідом. Коли переступив поріг, Галайда присвітив ліхтариком. Захар помітив: господар уже лежав на підлозі, під головою розтеклася калюжа крові. Мирон на додачу знервовано почав бити молотком по всьому тілу. У відповідь неборака щось невиразне бурмотів. Захар двічі вдарив у живіт і господар одразу замовк. Почали нишпорити по хаті. У серванті Мирон знайшов мобільний телефон. Присвітив ліхтариком.

- „Сіменс-25”, – прочитав напис, – нормально. Мобілку забираю собі.

В одній шухляді знайшли папку. Крім документів, у ній лежали гроши. Перерахували. Виявiloся 1510 гривень.

- Візьми свою половину, - Мирон відрахував і поділився по братськи.

В іншій шухляді зблиснули ордени й медалі.

- Що будемо робити? – Мирон на якусь долю секунди завагався. – Може, заберемо і на ринку продамо?

- Та на який чорт вони нам здалися? – гнівно мовив Захар. – Будемо продавати, а тоді ще й вляпаємося. Якесь падло обов'язково причепиться, де це ви їх взяли?

Мирон закрив шухляду. У кухонному столику Галайда знайшов в'язку бубликів і пляшку вина „Кагор”.

- Давай склянки, - кинув Мирон, відкорковуючи пляшку, налив по вінця.

- А з бабою що будемо робити? – Мирон витер вуста. – Напилася пігулок і заснула, як убита.

- Та чорт з нею. Нехай спить. Мабуть, і справді пігулки подіяли.

- Ні, баба – це не медалі. Так залишати не можна. Її треба прикінчити. Іди і вбий!

- Я не хочу вбивати, - заперечив Захар. – Якщо хочеш, йди і вбивай сам.

- В такому випадку, у мене буде півтори тисячі гривень, - крізь зуби процідив Галайда.

Захар зрозумів натяк: якщо він не вб'є бабу, її неодмінно прикінчить Мирон, а заодно і відбере в нього гроши. А без грошей він – ніхто. Захарові нічого не залишалося робити, як іти на „мокруху”. Він узяв з рук Мирона молоток, підійшов до старенької, яка саме в цей час переверталася на протилежний бік і вдарив по голові.

- Ну, що, може трахнемо?

- Мирон! – у розpacії вигукнув Захар. – Як це гидко. З такими грошами тепер будь-яку дівчину можемо склєїти.

- Тільки цього разу, - мовив Мирон, - клейти будемо з розумом.

Захар з Мироном простирадлами з головою понакривали обох – діда й

бабу. На гвізочку висіли ключі. „Певне від хліва”, - подумав Мирон. І справді двері одразу відімкнулися. Перед ними стояли велосипеди.

- Краще й не придумаєш, - заусміхався Мирон. – Ось нам і транспорт подано.

Коли виїхали в дорогу, з'ясувалося, що велосипед, на якому їхав Захар, був несправний, прокручувалися педалі. Їхати ним практично було неможливо.

- Та кинь ти його к єдрьоній фені, - розізвісився Мирон, - я в гаражі бачив абсолютно новий. І чого ми, дурні, його не взяли?

Повернувшись, вони взяли інший велосипед – цей виявився набагато кращим. Мирон із Захаром облюбували дорогу попід лісостругою. Шлях накатали автомашини, а тому їхати було одне задоволення. Згодом вогнями тваринницьких ферм змигнуло село.

- Це Григоро-Іванівка, - пояснив Захар.

Та ось вони наслухали гавкіт собаки, потім зблиснуло світло ліхтарика. Захар з Мироном завмерли.

- Що будемо робити? – поцікавився Мирон.

- У нас іншого виходу немає, як кинути велосипеди.

Подальший шлях долали пішки. Згодом дісталися залізничної станції, зачекали поїзда і ранком прибули до Ніфара.

Кімната в гуртожитку була порожня – хлопці на вихідні пороз’їджалися по селах. Вирішили поснідати. Допили „Кагор”, закусили бубликами, перекурили.

- Ти чим збираєшся зайнятися? – поцікавився Мирон.

- Спати однозначно, - позіхнув у відповідь Захар.

- А я вирішив на ринок сходити. Можливо вдасться мобільник продати.

Та й орденом і медальками поторгувати.

- А ти хіба взяв? – здивувався Захар.

- А чому б і ні! – вигукнув Мирон. – Ми їх матеріалізуємо у живі гроші.

Тим більше, знаю куди нести. Там приймають по завищених цінах.

VI.

У другій половині дня старовинне містечко оживало. Центральну площа заповнювали студенти та учні місцевих вузів і технікумів. Дівчата, злегенька підфарбовані, пашіли здоров’ям, буяли красою. Схоже, цілим потоком лілися на Мирона та Захара вродливі і посередні, чорняві та біляві, кирпаті і довгоносі, чornoокі, ставні та горбаті, усміхнені і засмучені. А одна у Захара з Мироном викликала справжню гидоту. Трохи вища середнього зросту, обличчя рябе, спереду видувався живіт, так неначе хто туди запахав гарбуза. Та головне – вона несамовито плакала. Було зрозуміло, хлопець, домагаючись її, обіцяв одружитися, а коли надув живіт, немов футбольний м’яч, відмовився навідріз. Це, напевне, й стало головною причиною її

бурхливих сліз. Він, як тільки міг, заспокоював покритку, та таке заспокоювання їй було гірше редьки.

Зрештою, вони вирізнили двох дівчат. Одна середнього зросту, на білявому обличчі під бровами-дужечками причаїлися карі очі. Невеличкий ніс, пухкі вуста. Зодягнена в клітчасте пальто зеленого кольору, замшеві коричневі чобітки на шнурках. На голові виднівся берет темно-голубого кольору. Інша – з продовгуватим обличчям, невеликими світлими, круглими очима, худорлява в чорних джинсах. На грудях з-під синьої джинсової курточки виднівся синій джемпер. Хлопці, не змовляючись, перегородили дорогу.

- Куди прямуємо, дівчата?

- А це не вашого розуму діло, - мовила та, що в береті.

- От іменно, що нашого, - Захар міцно схопив за руку. – Бачиш сумку, - показав поглядом на валізу.

- Бачу. Ну то й що. Невже ти хочеш, аби я стала твоєю носильницею?

- Нести будемо ми, а споживати всі разом.

- Гм... Ви мене заінтеригували. Цікаво, що ж там у вашій сумці?

Мирон потягнув на себе замочок і крізь щілинку дівчата побачили спиртне та продукти. Вони аж присіли від несподіванки і наразі обм'якли.

- Зараз на вокзал і їдемо „на хату”, - ствердно мовив Мирон.

- Таксі! Таксі! – Захар викинув десницю.

Поряд загальмувала „Волга” кольору блакитного неба. Попереду всівся Мирон, Захар позаду в центрі, а по боках – дівчата.

- На залізничний! – вигукнув Мирон.

- І негайно, - додав Захар, кинувши погляд на годинник. – За п’ять хвилин відправляється наш потяг.

Дівчата усміхнулися, от дивина. Планували в кіно, а їдуть на заміську дачу.

- А ми завтра на лекції встигнемо? – запитала та, що в береті. – У нас на початку дві пари англійської. Викладачка Симонова, стара карга, причепилася до мене, немов смола. Коли завтра не прийду на лекції, вона завалить мене на екзамені і плакала гіркими слізами стипендія.

- Не переймайся, - заспокоїв Захар. – Ми тебе спонсоруємо.

- Встигнемо! На лекції не запізнишся. Приміський іде о сьомій ранку. Тут їзди – п’ятнадцять хвилин.

Поїзд уже стояв на пероні, готовуючись до відправлення і компанія, аби не запізнилися, побігла підтюпцем. Як тільки вони заскочили до вагона, за ними автоматично зачинилися двері.

- Вважайте, нам пощастило. Правда ж, Ростиславо, - обізвалася подруга.

- О-о-о! Вже одну знаємо, як звати. А другу? – вигукнув Захар.

- А мене мама кличе Сабіною.

- Ох, і імена, - усміхнувся Мирон. – Ви – наче голлівудські кінозірки.

Дівчата пробігли на свіжому повітрі і щоки наразі зробилися, немов червонобокі яблука. Хлопці також представилися.

- От і чудово! – вигукнула Сабіна, зачувши ім'я Галайди. – У мене також рідного брата звати Мирон.

Вийшли на другій зупинці.

- Ось і наша „хата”, - Мирон і Захар спрямували свою ходу до пристанційного будиночка.

Колись у ньому тут був зал чекання, кімнати для службового персоналу. Тепер все це потрапило під скорочення. Чому? Хлопці цього не знали. В одній із кімнат стояли два металеві ліжка, була грубка. Хлопці тут частенько „залигали на дно”, переховуючи крадене, поки одного разу хтось не забрав. З того часу сюди більше не навідувалися. У сарайчику, що стояв неподалік, лежали сухі дрова, вугілля. Мирон заніс дров, Захар розпалив у грубці. Дрова спалахнули одразу, потім коли розгорілися, вкинули десь з піввідра вугілля. Руслана з Сабіною взялися готувати бутерброди – різали хліб, ковбасу, намазували скиби маслом. Мирон розпочав відкривати шампанське.

- Дивись же, щоб не так, як минулого разу, - попередив Захар.

- А що було минулого разу? – не стерпіла Сабіна.

- Та він знає, - усміхнувся Захар.

Цього разу пробка вискочила, немов куля з пістолета, і лунко впала на стіл. Дівчата аж голови попригинали.

- Так і постраждати можна, - усміхнулися.

- Ех, ти олух царя небесного, - мовив Захар, - ну хто тебе вчив так „шампусік” відкривати. Давай я. – Захар взяв другу пляшку, нахилив під кутом 45 градусів, повільно вивільнив пробку, контролюючи вихід газу. Шампанське легко „зітхнуло”.

За кілька хвилин в кімнаті зробилося невимовно спекотно. Розігріті спиртним дівчата горіли, немов вогнем. Сабіна з Ростиславою скинули джемпери, потім блузочки, хлопці допомогли зняти ліфчики.

- А тепер – секс. При свіtlі! – вигукнув Мирон.

- При свіtlі, то й при свіtlі, - не перечила Сабіна.

Підвівшись, вони знову пили й закушували. Зрештою хлопцям захотілося, аби ім зробили мінет. Дівчатам подітися було нікуди. Вони виконали й цю забаганку. Згодом Мирон запропонував анальний секс, але всі вже так сп’яніли, що невдовзі заснули.

Неподалік пристанційного будиночка було невелике озерце, водилася у ньому риба. Уранці хлопці взяли нехитре рибалське причандалля і пішлиловити рибу. Дівчата солодко спали. Першою прокинулася Сабіна.

- Ростиславо, ти спиш?

- Дрімаю. А ти?

- Я ні. Щось так голова болить.

- Слухай, а де ті смердючі цапи?

- Певне, на риболовлю пішли. Я чула крізь сон, як вони уранці збиралися свіженькою рибкою нагодувати.

- Слухай, куди вони нас привезли? Що це за хатина?

- А хрін їх знає. Мабуть, тут колись станція була, а тоді закрили. Я сюди ніколи не їздила.

- І я.

- Давай похмелимося, чи що?

Дівчата допили шампанське. Їм цього здалося замало. Вони перехилили по сто грамів горілки.

- Фу, блін! – голова на плечах не тримається, - Ростислава запалила цигарку і лягla у ліжко.

Це ж зробила і Сабіна. Лежали, курили, стиха перемовлялися.

- А ти знаєш, - наче трохи полегшало, - озвалася Сабіна. – Тільки в сон кидає.

- Наші судинки розширилися, кровообіг поліпшився, - Ростислава затягнулася цигаркою.

Не зчулися, як і поснули. Цигарка з рук Сабіни випала на простирадло. Ковдра почала тліти...

Риба спочатку не ловилася. Мирон із Захаром вже збиралися повернатися. От невдача! Та раптом почало клювати. Рибини витягували одна за одною. Невдовзі її стільки назбиралося, що риболовлю було вирішено завершувати. Настрій у Мирона і Захара був чудовий. Дівчата, вже, певне, підвелися їх чекають. Нічого, трішки зачекають, насмажемо риби, посідаємо, а лекції ну їх к бісу. Коли наблизилися до станційного будиночку, оставпіли: з вікон валував дим. Мирон першим відчинив двері. В обличчя вдарило спражке полум'я...

VII.

В актовому залі стільці прибрали – частину винесли до коридору, інші засунули до стіни впритул. Посередині стояла красуня-ялинка, напередодні привезли з лісу. Ще вчора її гілки були обсипані борошнистим снігом, під нею міг сковатися зайчик, чи спиною потертися об шорсткий стовбур дикий кабан. Сьогодні вона була наряджена в сотні найрізноманітніших іграшок, спалахнула десятками вогнів новорічної ілюмінації. Зелене гілля було злегенька запорошене ватою. Веселе, радісне свято завітало до учнів професійно-технічного училища. Його вихованці зодяглися в найрізноманітніші костюми і були просто невпізнанні, а тому почувалися вільно і розкuto. Довкруж звучали дотепи та жарти, звідкись долинала музика. Працювала новорічна пошта. Хтось комусь зізнався в коханні, хтось назначав побачення.

Тільки двоє не брали участі у новорічному балі-маскараді – Мирон

Галайда і Захар Малявко. Мирон дістав з валізи пляшку самогону, розлив по склянках.

- Ей, братане. Давай вип'ємо за моого діда. Ох, і дід був! Дев'яносто років прожив. Уявляєш, уже ширінку не було сил застібнути, а горілочку пив.

- Ну, давай, за твого діда, - охоче погодився Захар. – Царство йому небесне. Нехай там легенько лежиться.

- Слухай, Захаре, - мовив Мирон, витираючи рукавом жирні вуста. – Давай махнемо у Дрімайлівку. Га? Там у мене є одна старушенця.

- Згоди. Тоді давай „на коня”. Котра там година? На поїзд не запізнимося?

- Ми ще не в цейтноті. Але треба поспішати.

Вийшли на станції Дрімайлівка. Спочатку прошкували якимсь берегом, потім вузенькою, добре протоптаною стежкою, дісталися села. „Мертвих” хат, в яких ніхто не жив, - вирішили не чіпати. Підійшли до оселі, в якій горіло електричне світло. Будинок був добротний, але стовпці підгнили і паркан похилився, хвіртки й взагалі не було. Що робилося в оселі – з вулиці було добре видно, немов на долоні. За столом сиділи дід, баба, чоловік, жінка, двоє діток і всі дружно вечеряли.

- Оце сімейка! – Мирон аж присвистув.

- Так, ні фіга собі. Уміють діток майструвати.

Підійшли до іншої оселі – баба лежала на ліжку, а дід сидів на стільці і дивився телевізор.

- Це також не підходить, - Мирон потягнув приятеля за рукав, - давай підемо до тієї бабулі.

Хвіртку відчинили стиха, непомітно зайшли на подвір'я. Під ногами лунко порипував сніг. У вікні помітили жінку, яка стояла біля кухонного столика і, певне, мила посуд. По столу з гордим і незалежним виглядом чинно походжав чорний кіт.

- Здається, те що треба, - чвіркнув через губу Мирон.

- Але не час, - Захар зиркнув на годинник.

- Котра?

- О пів на восьму вечора.

- Давай трохи поблукаемо, дивись, і сковизне.

Побрели до центральної частини села. Біля продовгуватого приміщення, освітленого вечірніми вогнями, певне, сільського клубу, юрмилися люди.

- Треба звідси рвати кіті, - Галайда висловив припущення. – Ми не повинні засвічуватися.

Вони різко повернули і пішли в протилежному напрямкові. Коли вдруге наблизилися до цього подвір'я, господиня саме відв'язувала собаку. Пес зрадів, що ось-ось позбавиться ланцюга, радісно повискував, танцював на задніх лапках, висолопивши червонястого язика, крутив головою. Раптом десь неподалік заскрипіли сінешні двері, почулися кроки. Хлопці хутчіш

залишили подвір'я і вийшли на вулицю. Вони ледь не зіткнулися з жінкою, яка прошкувала навстріч.

- Ой! - вигукнула жінка. – Я зі світла так і не бачу. Отака темрява стойть.

Мирон із Захаром так і не роздивилися її – була закутана в хустку, тільки очі світились.

Жінка доторкнулася дверей – зсередини було замкнуто. Тричі постукала у вікно.

- Хто там? – долинув старечий голос.

- Це я, бабусю, Любка.

- А-а-а, Любаша, заходь дорогенька.

- Я корову якраз подігла. Молочка вам принесла, – поставила на стіл літрову банку, - а це, - дісталася з сумки миску, - варенички з сиром.

- Ой, спасибі, внучко, велике спасибі! Я ж на ніч і не їм, аби легше спалося. Ото годині о десятій поснідаю, а о четвертій пообідаю, та й досить. І то їм через силу.

- Нічого, все свіженьке, смачненьке, їжте на здоров'я. А я побіжу, своїх годуватиму. Я до вас завтра вранці зайду.

- Заходь моя дитино, якщо хата буде замкнена, постукаєш у вікно. Я і вдень не відчиняю. Зараз стільки отії босоти розвелося.

Бабі Феодосії Іларіонівні Халимон під вісімдесят. Вона так і не вийшла заміж, не спізнала материнського щастя. Знала б у юні літа, що так доля складеться, дитяtko б привела. Були б на старість внуки, може пособили щось. А так одна-однісінька, мов сиротинка. Правда, добре, що поряд такі сусіди гарні. Допоможуть. І словом, і ділом.

Складною і багатотрудною виявилася життєва дорога баби Феодосії. У сорок другому разом з подругами забрали її до фашистської Німеччини. Ненька плакала і приказувала перед дорогою: "Покриткою додому не повертайся". Одним пощастило: потрапили на роботу до бауерів – там і повітря свіже, і годували краще. Їй же з Наталкою і Сонею випало працювати на фабриці. Робота незнайома, складна і тяжка. Від верстата не відривалися і на мить, не дозволяли навіть потребу справити. Якось Соня було попісяла в баночку, гадала, після робочої зміни вилle в унітаз. Та за клопотами забулася, а згодом ненароком перекинула. Як побачив майстер, як розмагорився, спочатку почав кричати, а потім накинувся з кулаками. Терпіли дівчата місяць, терпіли два, а згодом вирішили: будемо втікати. Можливо, дорога додому виявиться щасливою.

Ішли незнайомими полями вночі. Вдень відпочивали у скиртах і лісах. Харчувалися то дикими ягодами, то плодами. Та одного злощасного дня дорога додому обрвалася. Їх впіймали німці і кинули до підвальну. Скільки просиділи і лік дніам втратили. Ніхто їм і шматочка хліба не дав, а що вже намерзлись, не доведи господи. На третій чи четвертий день двері прочинилися, яскравий пучок світла проник до підземелля і засліпив очі.

- Ауфште-е-ен! – донеслося знадвору.

Виходили поодинці. Спочатку їх ув'язнили, потім доставили в концентраційний табір. Остригли наголо, видали по косинці і стоптаних черевиках. Ті черевики на дощі і снігу швидко розлізлися, отож, ходили босими. На лівій руці викололи номер 73845. Уже не знали, як і знущатися. Піднімали дуже рано і змушували дві години стояти на ногах – це було у них щось на зразок фіzzарядки. Потім був сніданок – кружка кип'ятку, на обід – скибка хліба з якимись домішками і ополоник смердючої баланди. Увечері також шматок хліба і кип'яток, а перед сном знову дві години стояли. Німці, певне, вважали, що так спатиметься краще. Ночували в продірявлених казармах – туди і сніг, і дощ забивав. Неподалік здіймалася довга труба крематорію, з якої день і ніч валив густий дим – спалювали трупи. Попелом удобрювали бідні супісчані землі.

Одного разу іх посеред ночі підняли, вишикували в колону і привели до крематорію. Спочатку роздягли наголо. Деякий час вони отак і стояли в чому мама народила. Гадали, все: гаплик. Феодосія почала читати про себе „Отче наш”, та благала Бога, аби зберіг життя. Невзабарі іх, немов стрижених овечок, загнали до лазні, а потім вигнали під холодний душ. Феодосія зробилася тоненька, немов дощечка, щільно притиснулася до стіни і її злегенька тільки окропило. Потім переодягли – старий одяг, який так кишів вошами, забрали і спалили, видали новий.

Здавалося на цьому страждання б мали закінчитися. Так ні ж. Коли привели до бараку, – знову примусили вистояти дві години. Лазня не минулася даремно. Багато невільниць тяжко захворіли і почали вмирати. Одного разу Феодосія прокинулася і відчула: її всю палить, сил немає. Хворим перебувати у казармі категорично заборонялося. Примостилась на подвір'ї. Саме такий дощ зі снігом пустилися. Увечері повертаються дівчата з роботи.

- Бідненька! Та на тобі лиця немає. Чекай, зараз ми сходимо до наглядачів.

За хвилину повернулися:

- Дозволили до лікаря звернутися.

Взяли небораку попід руки, повезли до лазарету. Лікар, а це був словак за національністю, зміряв температуру і направив у лікарню. То тільки слово, що лікарня – барак без вікон і дверей. Але вже лежала не на сирій землі, а на дошках. Спати – не спала. Та хіба заснеш, як поряд помирають молоді, красиві дівчата. Якось перед смертю Марина з Вінниці сказала Феодосії: „Як помру, забереш з-під мене хустину. Якщо вона мене не врятувалася, то тебе зігріє і врятує”. Так і зробила Феодосія – вийняла ту хустину і запнула на голову. Стало так трохи тепліше. Феодосія все читала „Отче наш” та молилася Богу. А як піддужчала, дівчата брали її попідруки і водили на роботу. Одного разу німкеня-наглядач у гледіла на голові Феодосії теплу

хустину і так вперіщила, що ледь очі не повибивала.

Невзабарі їх знову підняли посеред ночі. Думали, знову до бані поведуть контрастний душ приймати. Аж ні. Пішли чутки, наближається фронт і їх повезуть у глиб країни. Воно і серед німців були люди. Одна наглядачка порадила в дорогу взяти ковдри. Згодом їх пішки погнали на залізничну станцію. Ішли майже цілу добу. Нарешті голодних і знесилених загнали на платформи. Небавом привезли до нового концтабору. І тут трапилася пригода, яка багатьом ледь не коштувала життя. Хтось з дівчат на кухні скопив шматочок хліба. Боже! Що тут почало творитися! Всім наказали вийти на засніжене подвір'я і стати на коліна. Скільки не допитували, хто взяв, ніхто не зізнався. Тоді всіх вишикували в чергу, на дверях стали наглядачі і почали нагайками дубасити по чім попало. І знов Феодосію врятувала молитва. Кілька десятків разів підряд прочитала. У черзі йшла останньою. Її не зайняли.

Та пошуки на цьому не закінчилися. Комендант наказав забрати ковдри, а повернути тільки в тому разі, коли видадуть злодійку. Вночі, аби зігрітися, дівчата тулилися одна до одної. Ранком дали по кружечці якоїсь неприємної баланди. На обід також. Сил не було, проте перед очима зникли жовті кола. Погнали на роботу. З харчами стало трохи легше – почали давати варені буряки.

Невільників визволили англійські солдати. Вони й принесли повідомлення про закінчення війни. Згодом привезли до якогось містечка, поселили в казармі, почали годувати. Англійці пригощають дівчат цукерками, а хлопців – цигарками. А ось наші солдати як тільки не знущалися, а деякі одверто глумилися...

Ось такі думки довгими зимовими вечорами приходили у голову баби Феодосії. Цього разу також її не обійшли – чого тільки не перевернулося у голові. З ними не зчудася, коли й заснула.

Мирон із Захаром непомітно пройшли повз двері. Деякий час блукали вулицями села, а потім знов повернулися до обійстя баби Феодосії. Так же непомітно зайшли на подвір'я, кілька разів обійшли довкруж хати. Мирон вибив шибку на веранді, Захар засунув руку, у пітьмі намацав засув. Двері легко відчинилися, однак на них тут чекала ще одна неприємна несподіванка. Двері, що вели до оселі, були замкнені.

- Знаєш, я від хвилювання, хочу післяти, - не стримався Захар.

- Оце ще номер! – вилаявся Мирон. – Та ти ж мужчина. Ну, післяй, раз уже приспічило. Хочеш, у каструлю. Тільки на вулицю не виходь.

Тут Галайда помітив маленьку чорну кнопку і натиснув. За хвилину двері прорізинилися і на порозі постала баба з сивим розпущенним волоссям і в спідньому одязі. На плечі була накинута хустина. Однією рукою кінчики хустини тримала на грудях. Мирон одразу вдарив бабу в обличчя. Та, різко хилитнувшись, вдарилася потилицею об двері і впала навзнак.

- Рятуйте! Вбивають! – закричала несамовито.
- Тоді Галайда схопив палицю, що стояла в кутку у сінях, і з усієї сили вперівши бабу по голові. Вона лежала незворушно.
- Ти там ще жива? Признавайся, де гроші?
  - Немає в мене ніяких грошей... – ледь прошевеліла вустами.
  - Давай, кажу, гроші. В противному разі тут тобі жаба й цицьки дасть.
  - Ой, синочки, я все віддам. Все... Тільки не вбивайте. Гроші он у серванті.
- Ану сходи подивися, правду каже, чи бреше, - Мирон наказав Захару. Той незабаром повернувся.
- То що?
  - Знаєш, є і немалі гроші. Гривень вісімсот.
  - Признавайся, де ще приховала? – гаркнув Мирон.
  - Нема... Більше їх у мене немає.
  - Потримай, - Мирон наказав Захарові взяти бабу за руку.
- Рука була холодною і нервово трептіла. Малявці зробилося бридко, він кинув руку і наступив на неї ногою.
- Чекай. Я бачив у хаті попругу, - Захар гайнув до вітальні і приніс попругу.
  - Вони удвох зв'язали руки. Тоді Мирон подав пакет і Захар натягнув його на голову.
  - А вступати з нею у статеві зв'язки будеш? – єхидно запитав Захар.
  - Ти що, знущаєшся? – люто гаркнув Мирон.
- Потім вони удвох почали обстежувати оселю. У вітальні ще знайшли 500 гривень. На столі стояв малогабаритний телевізор. Мирон увімкнув в електромережу.
- Ти бачиш, яка молодчина. Дивилася кольоровий телевізор, - мовив Захар, - слухай, Мироне, я тобі сплачу 150 гривень, а телевізор заберу додому. Нехай мама дивиться. Скажу, купив на ринку.
  - Гаразд, бери, - охоче погодився Мирон.
- У кладовій вони знайшли циліндр із пальцем, колінвал, поршень від мотоцикла.
- Ну, а це вже я забираю, - Мирон поклав до валізи.
- Піднявши диван, Галайда помітив цілий пакет патронів, поряд лежали бінокль, камуфляжна куртка.
- Багата бабулька, - радо усміхнувся Галайда, - а прикидалася бідною та нещасною.
  - Чекай, - Малявко взяв до рук ліхтарика. Я ще на горище заберуся.
- Захар вздовж і впоперек облазив все горище, але, крім павутини, не знайшов нічого. Коли повернувся до вітальні, Мирон закінчував „сервірувати” стіл: посередині лежала коробка цукерок, неподалік красувалася пляшка і дві порожні склянки.
- Давай відзначимо цей візит. Схоже, улов непоганий, - вино забулькало

у склянках.

VIII.

О другій половині дня начальник карного розшуку Черняхівського обласного управління внутрішніх справ підполковник Арсірій викликав до кабінету старшого інспектора карного розшуку Богдана Стоколоса – місяць тому Богдана підвіщили в посаді.

- Сідай, - Арсірій показав поглядом на стілець, як тільки Богдан переступив поріг кабінету.

За багаторічні роки Богдан добре вивчив свого начальника. Він достеменно знов: коли той запрошує „сидати”, розмова буде тривалою і серйозною.

Арсірій ретельно подивився на обличчя Богдана: темні кола під очима. Червоні прожилки в склерах сигналізували про нервове виснаження і хронічну втому. Тут би перевести подих, відпочити по-людськи, та коли там відпочивати, як таке бурхливе життя мало не кожного дня підкидало все трагічні моменти. Тільки встигай розслідувати. Перевів погляд на сивину на скронях.

- Значить, так, Богдане Михайловичу, - Арсірій вперше звернувся до Богдана по імені та по батькові та ще й на ви.

- Товаришу підполковнику, - усміхнувся Стоколос. – Для вас я завжди – Богдан і більше ніколи не називайте мене на ви, - згодом додав: - хіба що на людях.

Гаразд, Богдане, - полегшено зіткнув Арсірій. – Як домовилися, нехай так і буде. Мені також легше спілкуватися на ти. Бачу, втомилися ми з тобою. Щоправда, втомилися не те слово. Ну, нічого. Ось розкрутимо цю справу. Потім махнемо до санаторію. Спочатку ти, а потім я.

- Або навпаки, - поправив свого начальника Богдан, на що Арсірій тільки розсміявся.

- Гаразд, Богдане, ми трохи відступили від теми. Справа в тому, що міліція Ніфара останнім часом, прямо скажемо, підсунула нам великого свинтуса. Пригадуєш, оті резонансні вбивства у Ніфарському, Куликівському, Носівському районах? Вбивали людей загалом похилого віку, самотніх.

- Що б не пам’ятати, товаришу підполковник.

- А пам’ятаєш, як вони доповідали нам: вбивць заарештовано, зараз дають перші показання?

- Ще й полковник Горносталь цю новину оприлюднив на прес-конференції перед усіма журналістами області.

- Отож то й воно, Богдане, що арештували невинних, які до вбивств не мали жодного стосунку і протримали їх в СІЗО аж цілих чотири місяці! Тепер ті скаржаться і пишуть подання прокурору області.

- Оце діла! – пожававішав Стоколос.

- Ось так буває у нашій роботі, - продовжував Арсірій, - щоправда, один із заарештованих – хлопець „з душком”, хоч і студент Ніфарського педуніверситету. Намагався у школі поцупити комп’ютер. Однак до вбивства він має таке відношення, як свиня до кози. Прийнято постанову про скасування попереднього рішення, це по-перше. По-друге, кримінальну справу порушили, але щодо інших людей. Прокурор області ухвалив постанову про проведення досудового слідства. Контроль за цим покладено на начальника слідчого відділу прокуратури області Дмитра Коливанова.

- Товаришу підполковнику, я правильно зрозумів: справжніх убивць уже знайшли?

- Правильно мислиш, Богдане. Справжніх злочинців уже віднайшли, арештували і нині вони дають перші свідчення. Це – два учні одного з ніфарських профтехучилищ. Потрібно буде ще допитати, провести очну ставку з виїздом на місце події, водночас дати юридичну дію їхнім оцінкам, аби ще раз не вляпатися. Потім потрібно буде призначити психіатричну експертизу. Доведеться провести товарознавчі експертизи по викрадених предметах, долучити до кримінальної справи нові докази і накласти арешт на особисте майно обвинувачених.

- Отже, товаришу підполковнику, необхідно збиратися в дорогу?

- Так, Богдане. І негайно. Завтра ж першим поїздом і виїжджай. Я ще раз повторюю: вдруге ми не повинні впасти обличчям у багнюку. Це буде тобі „терра інкогніта”.

Увечері, зібравши валізу, Богдан Стоколос увімкнув телевізор, пройшовся по каналах. Їх у нього на кабельному аж шістдесят. До скромно обставленої холостяцької оселі увірвався рослинний і тваринний світ, на зміну ім вихром улетів світ воєн і катастроф, трагедій та драм. Було боляче та прикро, що вони дісталися й нашої країни. Богдан Стоколос продовжував перемикати: „НТВ світ”, „РТР планета”, „Тоніс”, „Дамський канал”, перший національний, „Інтер”, ICTV, зупинився на українському I+I. Незвичайний сюжет уже заполонив з перших секунд.

35-річний заступник командира Ніфарського авіаційного загону Міністерства надзвичайних ситуацій України Олег Довганюк першочервневий день проводив у компанії двох жінок. Того ж дня неподалік перебували п’ять міліціонерів Ніфарського міськрайвідділу міліції. Відзначали день народження начальника слідчого відділення. Зав’язалася перепалка з компанією льотчика, потім міліціонери почали домагатися жінок. Та коли льотчик став на захист, міліціонери кинулися на останнього з дубинками і почали гамселити по чім попало. Били доти, доки одна з жінок не вигукнула: „Ta, що ви робите! Він же мертвий!” Лише ці слова подіяли холодним душем. Всі наразі зупинилися, перестали розмахувати гумовими кийками. „Згідно з висновком судово- медичної експертизи, - пояснював

диктор, причиною смерті стала закрита черепно-мозкова травма, перелом кісток зведення і основи черепа, перелом ключиці і численні садна по всьому тілу. Одна з подруг загиблого зараз перебуває у лікарні із закритою черепно-мозковою травмою. Колеги загиблого пілота на місці, де розігралася драма, встановили пам'ятний знак з написом „На цьому місці було вбито льотчика МНС підполковника Олега Довганюка”.

Поїзд до Ніфара відправлявся о шостій годині одинадцять хвилин. Богдан Стоколос зайшов до третього вагону – людей небагато – будній день. Сів за ходом поїзда, з протилежного від сонця боку. Богдан любив це старовинне містечко, розташоване на берегах тихоплиної річки Остер. Перші згадки про місто, як град Уненеж стосувалися 1147 року. Місто було укріпленим пунктом черняхівського князівства на південно-східних кордонах. Його дощенту руйнувало монголо-татарське іго, тривалий час було під владою поляків та литовців. У середині 17 століття греки тут заснували свою колонію, з часом створили магістрат і Ніфар став повітовим центром Черняхівського намісництва. У цьому місті Богдану Стоколосу доводилося бувати багато разів. На його вулицях справді можна багато побачити молодих вродливих чорнявих дівчат-гречанок. Якось він зайшов до магазину. Продавщиця, ну хоч з лиця воду пий: красива-красива. Тільки ось уже волосся таке чорнюще, як галчине крило. Думав, що вона й мови не знає нашої. Богдан тільки рота розкрив, а вона до нього чистісінькою українською. Говорить, немов по писаному. Це Богдана тоді присміно вразило. Був би він молодший, неодмінно взяв у супутниці. Провінційне містечко ще писалося своїм старовинним вузом, зі стін якого вийшло багато визначних полководців, учених і письменників. А саме місто дало світові відомих мореплавців, учених і навіть конструктора космічних кораблів.

- Вашій увазі пропонуються сьогоднішні газети „Факты”, „Черняхівський полуденъ”, „Магія”, „Кримінал”, - на середину вагону вийшов середніх літ худорлявий чоловік у темно-зеленій футболці з довгими рукавами і якоюсь невизначеню аплікацією на передній частині та з величезною сумкою листоноші, що містилася з лівого боку. Продавець почав переповідати зміст найцікавіших газетних публікацій.

Богдан Стоколос придбав кілька газет і почав уважно розглядати. „Черняхівський полуденъ” видрукував інтерв’ю з підполковником Арсірієм, яке було озаглавлене „Черняхівські „авторитети”, мов курі – кожний гребе під себе” М-да... Цікаво-цикаво... Про що тут говорить кримінальний метр? У цьому році здійснено дев’ять замовних вбивств. Загалом, як зазначав підполковник, вони пов’язані з неповерненням грошей, або несправедливим їх вимаганням. Ось дикий факт, що трапився з жителем Ніфара, який переганяв машини з Німеччини. Його труп зовсім випадково знайшли пастухи – із землі стирчало коліно. Виявляється, спочатку людину оглушили, з’язали, на його власні машині вивезли за місто, поклали в яму обличчям,

обили соляркою і підпалили. Обгорілій труп закопали. Що вразило Стоколоса – замовником виступила дружина. Бач, чоловік заважав коханцеві зустрічатися і вона попросила „розібратися”. Що боляче і прикро, вбивство здійснив зі своїм кумом, колишнім співробітником міліції. За ним висіло п'ять крадіжок і угонів автомашин. Так-так, років за два тому Стоколос чув про такий випадок. М-да, щось неблагополучне твориться з ніфарською міліцією. Ось такі покидьки і кидають пляму на багаточисленний загін правоохоронців.

„Факти” цього разу були „товстенькі” і щоб прочитати до Ніфара часу б не вистачило. Богдан Стоколос побіжно оглянув газету. На першій сторінці повідомлялося про дещо незвичайний навчальний заклад, який відкрився в Санкт-Петербурзі. Він називається „Школа флірту”. Представниць прекрасної статі почали навчати мистецтву спокуси, еротичного масажу, художнім манерам і навіть поведінці у ліжку. Крім цього, слухачі мали пройти повний курс, так званої Європейської школи сексу. Гм... Це ж треба до такого додуматися. Богдан Стоколос перегорнув сторінки інших газет. Тема одна – кримінал і, звісно, секс. „Нічого не вдіш, - розмірковував, - які часи, така й мораль”.

- Молодая, красавая, дай тебе погадаю! – раптом наслухав голос.

Неподалік на лаву до молодої дівчини, певне, студентки, яка сиділа в куточку і тримтіла, немов горобчик, підсіла стара циганка з сережками у вухах.

- Дорога у тебя дальняя, но нещасливая. Едешь ты в город на обследование. Ты больная, очень больная.

Дівчина аж голову в плечі uvібрала від несподіванки. Певне, чортова циганка влучила в самісіньку ціль.

- Сними крестик, я тебе поворожу, я сделаю так, чтоб прежнее здоровье к тебе вернулось. Это делается только на драгоценных металлах.

- Чекайте, - Богдан Стоколос доторкнувся руки незнайомки. – Не знімайте. Я співробітник міліції. А ти, - спрямував гнівливий погляд на лукаву циганку з маскоподібним обличчям, - іди геть звідси, а то на зону відправлю. Там будеш гадати!

Циганку немов вітром здуло. Гайнула, метиляючи широкою спідницею.

- Я не знаю, як вам і дякувати, - зі слізами на очах мовила незнайомка.

- Я й справді хворію. Іду на консультацію в обласну поліклініку.

- Не хвилюйтесь. Все буде нормально, - Богдан Стоколос заспокоюав як тільки міг. – Ви ще молода. Неодмінно одужаєте. Зараз в обласну лікарню надійшло нове сучасне медичне обладнання, вас продіагностують і підлікують. І наша, і світова медицини пішли далеко вперед. А циганкам, - спрямував у її бік погляд, - ніколи не довіряйтесь.

Богдан Стоколос не зчуває, як і задрімав. Поїзд то виrushав у мандрівку, то на тихих станціях довгенько вистоював, в очікуванні швидкісних

міжнародних експресів. Ті пролітали, немов з ланцюга зірвавшись. Все довкруж двигтіло і стугоніло, здається, земля і та гула якимсь дивним-предивним гулом. Нарешті поїзд пролітав, залишаючи за собою гадюче шипіння, посвист оскаженілого вітру і ще якихось невідомих Богданові згуків. Тоді електричка знову виrushала в дорогу. Нарешті на обрії з'явилися контури Ніфара – димлячі труби, висотні будинки. З кожною хвилиною вони все наблизалися.

- Так, Ніфар, бабусю, готовтесь до виходу.

- Е, ні, дорогенький, мені потрібно до Києва.

- А-а-а, до Києва ще далеченько. Встигнете подрімати, - Богдан Стоколос взяв з горішньої поліці валізу і попрошуував до виходу.

Міськрайонний відділ управління внутрішніх справ містився у старовинному двоповерховому дерев'яному будинку, обкладеною цеглою. Нижній поверх був напівпідвальний і з загратоватими віконцями, тут у них був слідчий ізолятор. Місцеве начальство зустріло старшого інспектора карного розшуку з обласного управління з розумінням.

- Чай, каву?

- Будь-ласка, чаю. І, якщо можна, зеленого.

Богдан Стоколос спершу ознайомився з кримінальною справою, яка містилася всього в одному томі, зрештою, допитав незаконно заарештованого Олександра Гірина.

- Розумієте, товаришу капітан...

Богдана це приємно вразило, що, значить, мати справу з інтелігентною людиною.

- ...Я прекрасно володію комп’ютером, годинами люблю просиджувати в Інтернеті, а ось придбати цей витвір диво-техніки, так, вибачте, у мене прошої бракує.

- І ви нічого не придумали розумнішого, ніж украсти.

- Чого пішов на цей крок і сам не знаю. Мабуть, щось там у моїх мізках перемкнуло. І в цьому моя вина. Я її з себе не знімаю. А ось щодо „мокрухи”, яку мені шиють, я абсолютно не причетний.

Богдан Стоколос, знайомлячись з справою, все глибше вникав у її суть. 15 лютого 1998 року прокуратурою Куликівського району порушена кримінальна справа за статтею 115 і за статтею 187 Карного Кодексу України. Того ж дня Гірин був офіційно затриманий за підозрою у вчиненні зазначених злочинів.

- До затримання, - продовжував Олександр, - я майже півтори доби перебував у Куликівському райвідділі внутрішніх справ. Під фізичним та психологічним тиском працівників міліції був змушений зізнатися у вчиненні злочинів, яких ніколи не здійснював. Потім мені пред’явили обвинувачення, взяли під варту. Постановою того ж суду затримання продовжили до чотирьох місяців.

- Ви зверталися зі скаргою на правоохоронні органи?

- Так. Звертався. Апеляційний суд ухвалою колегії суддів судової палати змінив постанову Куликівського райсуду, а строк тримання під вартою скоротив до трьох місяців. Гадаю, справедливість восторжествувала. Кримінальну справу проти мене закрили, а запобіжний захід щодо тримання під вартою був скасований і мене звільнили у залі суду. Але якою дорогою ціною все це дісталося! Майже протягом трьох місяців я був позбавлений волі, перебував у спідчому ізоляторі. Незаконними діями працівників міліції та прокуратури був позбавлений конституційного права на свободу і особисту недоторканість. За цей час мені завдали тяжких фізичних і моральних страждань.

Богдан Стоколос мовчки уважно й зосереджено слухав затриманого і вперше в житті не знав, що й сказати. „Яка ганьба, - подумав він, - яка ганьба. Стільки мучити майже безневинну у тяжких гріхах людину”.

- Я втратив можливість продовжувати навчання, - продовжував Олександр, - погіршилися нормальні життєві зв'язки, ускладнилися стосунки з дружиною. Діти на мене скоса дивляться. Відтак я не можу реалізувати особисті плани. Негативні емоції та жорсткі умови перебування у спідчому ізоляторі негативно вплинули на спокій і стан моого здоров'я. Віднині я не виходжу з дому, не поклавши до кишені пігулок. Незаконні дії правоохоронних органів щодо фізичного і психологічного тиску я оцінюю у 36 тисяч гривень. За рахунок державного бюджету я маю право на відшкодування моральної шкоди.

- Так, громадянине Гірин, - Богдан Стоколос закрив справу, - згідно зі статтею 13 Закону України ви маєте абсолютно законне право.

ПОСТАНОВА про виділення з кримінальної справи

м. Черняхівськ

1 червня 1998 року.

Слідчий в ОВС прокуратури Черняхівської області Новик В.Г.,
роздглянувши матеріали кримінальної справи №60/262, -

ВСТАНОВИВ:

29 січня 1998 року в буд. №8 по вул. Пролетарська в с.Дрімайлівка Куликівського району Черняхівської області з ознаками насильницької смерті виявлено труп гр. Халимон Феодосії Іларіонівни 1932 року народження. 30 січня 1998 року за фактом умисного вбивства Халимон Ф.І. було порушено кримінальну справу.

Під час досудового слідства в справі встановлено, що, крім умисного вбивства Халимон Ф.І., на потерпілу також скосено розбійний напад.

На причетність до розбійного нападу на Халимон Ф.І. та її вбивства органами досудового слідства перевірялися Кисленко Василь Іванович та Гірин Олександр Юрійович, в тому числі для проведення судово-медичної

молекулярно-біологічної експертизи у них відбиралися та досліджувалися їх зразки крові за ідентифікацією залишків сlinи на недопалку сигарети, знайденої на місці події.

Згідно з висновком зазначеної експертизи, походження слідів на недопалку сигарети від Гірина О.Ю. чи Кисленка В.І. виключається.

Крім того, слідством встановлено, що розбійний напад та вбивство Халимон Ф.І. склоено неповнолітніми Мироном Галайдою та Захаром Маялькою. У зазначених осіб вилучені і багаточисленні речі Халимон Ф.І.

На підставі наведеного, кримінальне переслідування стосовно Кисленка Василя Івановича та Гірина Олександра Юрійовича за ст.115 ч.2 та ст.187 ч.4 КК України, за фактом розбійного нападу та вбивства Халимон Ф.І. 30 травня 1998 року закрито за відсутністю в діях зазначених осіб складу злочинів.

Разом з тим, як вбачається з матеріалів кримінальної справи, Кисленко В.І. та Гірин О.Ю. можуть бути причетні до крадіжки в ніч на 23 січня 1998 року комп'ютера та іншого майна Дрімайлівської загальноосвітньої школи по вул. Пролетарська, 6.

Враховуючи викладене, та беручи до уваги, що факт крадіжки речей зі школи будь-якого стосунку до розбійного нападу та вбивства Халимон Ф.І. не має, що вимагає додаткової перевірки та прийняття рішення, керуючись ст.ст. 26 та 130 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

I. Матеріали кримінальної справи щодо Кисленка В.І. та Гірина О.Ю. про їх причетність до крадіжки речей з Дрімайлівської загальноосвітньої школи виділити та направити для організації перевірки і прийняття остаточного рішення в прокуратуру Куликівського району.

II. Копію постанови направити прокурору області.

„Ну й діла...”, - мовив про себе Стоколос, гортаючи кримінальну справу. – З шести вбивств жодне так і не розкрили. Мало того, з трупами не проводилася судово-медична експертиза. Небіжчиків самовільно поховали рідні. Аксюта Сулім, вважали впала з печі і вбилася, подружжя Ковердяєвих ніби отруїлися газом”.

Тому Богдан Стоколос зажадав, аби могили розкопали, трупи з небіжчиками витягли і доставили в Ніфар на судово-медичну експертизу. Вона мала відповісти на такі запитання: чи є на трупах тілесні ушкодження? Якщо так, то який механізм їх утворення та локалізація? Коли настала смерть? Які її причини? Чи можливо було встановити причину смерті зовнішнім оглядом, тобто виявити ті межі ушкодження, які були встановлені тільки під час розтину? Чи є причинний зв’язок між виявленими у потерпілого тілесними ушкодженнями та настанням смерті?

Увагу Богдана привернув акт за №362 амбулаторної судово-психіатричної

експертизи Мирона Галайди. „Спадковість Галайди – обтяжлива – двоюродний брат і дядько по лінії матері обвинуваченого покінчили життя самогубством, а тітка по лінії матері померла в психіатричній лікарні. З перенесених хвороб – побутові травми голови. У школі навчався погано, пропускав уроки. Має склонність до вживання спиртних напоїв. Психічнохворим себе не вважає. Емоційно адекватний, фон настрою рівний, мислення у звичайному темпі, послідовне, логічно завершене. Правильно розуміє протиправність інкримінованого, виявляє задовільні реакції самозахисту”. Це – стосовно сина. А ось акт судово- медичного дослідження про батька – Віталія Григоровича. Гм... Так, як мовиться, яблуко від яблуні... Четвертого квітня потрапив до лікарні, а уже сьомого втік. Ось тобі й на. Наступного дня між селами Степові Хутори і Ясна Зірка знайшли мертвим. Ось і судмедвисновок: „Смерть наступила від хронічного захворювання – алкогольної епілепсії, що ускладнилась розвитком епілептичного статусу і наступного набряку головного мозку”.

Принесли пошту. Стоколос взяв до рук конверт. На штемпелі стояв чіткий відбиток зворотної адреси: „Київ. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр”. Так. Що ж тут пишуть? Дістав ножиці, з правого боку надрізав конверт. На стіл випав білий аркуш паперу, перегорнутий учетверо. Розгорнув, почав читати: „Встановлені генетичні ознаки крові Гірина та Кисленка не співпадають зі встановленими генетичними ознаками на недопалках „Прилуки особливі”. Походження даних слідів на недопалках Гірина і Кисленка виключаються. Дані сліди походять від невстановленої особи головної генетичної статі”.

- Все зрозуміло, - мовив про себе Богдан – даремно тримали людей.

IX.

На допит привели Мирона Галайду. Цього разу міліція стверджувала авторитетно: впіймали справжніх злочинців. Богдану Стоколосу належало підтвердити: злочинець він, чи ні. Перед ним сидів молодий чоловік із близькими злегка виряченими очима – перелякався не на жарт. Поклав на гострі коліна руки з великими випуклими нігтями, високі круглі плечі були злегка опущені.

- Народився я в Ніфарі 21 вересня 1982 року, - так почав свою нелегку сповідь Мирон Галайда.

- Крім вас, у батьків були ще діти?

- Так, були. У мене є ще старша сестра Таня і молодший брат Володимир. Коли мені виповнилося п'ять років, батьки переїхали жити в село Червоний Колодязь. У ньому живуть і зараз. Щоправда, після того, як ми переїхали, батько з матір’ю одразу розлучилися. Батько повернувся до Ніфару, а маті, брат, сестра і я залишилися жити в селі.

- Маті вдруге заміж не виходила?

- Оце тільки хотів сказати, коли я пішов до сьомого класу, мати зйшлася і стала жити з вітчимом. З ним вона проживає і зараз.

- Скільки ви закінчили класів?

- Знаєте, товаришу слідчий, як у нас кажуть: дев'ять класів і десятий коридор. Тобто до десятого не пішов.

- Де потім навчалися?

- Намагався вчитися та нічого з того путнього не вийшло. Два роки провчився у Черняхівському профтехучилищі на токаря-різчика і токаря-фрезерувальника.

- Ви, кажете, не вийшли. Чому?

- Та мене з гуртожитку витурили. Я порушував правила проживання.

- А конкретніше?

- Було за що. По балкону з хлопцями лазили до дівчат. Та й чарочку любив випити. І немалу. Заприятелював із Захаром Малявкою, здрожився. Він навчався у моїй групі. Електропотягом постійно їздили до нього додому, разом збирали металобрухт, пропускали заняття. За неуспішність та погану поведінку нас обох і вигнали. Тепер, звичайно, шкодуємо. Та що вдієш.

- Де збирали металобрухт?

- Та де ж? По селах, у покинутих дворах. Як сьогодні пам'ятаю, було це 21 січня. Удвох із Захаром приїхали в село Червоний Шлях. Тут жила моя бабуся, яка померла якраз на Новий рік. Коли ми її проводжали на кладовище, проходили мимо подвір'я Гафії Никонівни Зяблик. Кинув поглядом і помітив: тут можна поживитися. Коли прибули на станцію, одразу пішли до неї. Хвіртка була не замкнута і ми легко зайдли на подвір'я. Збрали все, що було виготовлено з алюмінію: умивальник, каструлі, ложки, чашки, виделки. Все склали до мішка – знайшли у літній кухні. Збралися їхати на Ніфар, але поїзд мав відправлятися о п'ятій ранку. Ми присіли на лавку, покурили, поговорили, поки не замерзли. Захар ще походив по двору, потім сказав, мовляв, давай проникнемо до хати, трохи відігріємося. Я достоту не пам'ятаю, але коли ми зайдли на подвір'я, у хаті горіло світло, згодом згасло. Спочатку ми проникли до коридору. Тут набрали алюмінієвих мисок, ложок та виделок. Згодом зайдли до хати, увімкнули світло, почали шукати гроши. Знайшли п'ятсот гривень. Тут раптом прокинулася баба. У розмові між собою, аби вона мене не впізнала, вирішили її задушити. Я першим на неї кинувся, руками закрив рот, ніс і сказав Захарові, аби він душив її. Баба весь час намагалася вирватися.

Згодом Мирон Галайда повністю в усіх деталях розповів про вбивства подружжя Сулимів, Ковердяєвих, Феодосії Халимон.

- Куди ви дівали награбоване?

- Дивлячись що. Одні речі додому забирали, інші продавали, гроші ділили порівну.

Після Мирона Галайди на допит доставили Захара Малявку. Середнього

зросту з кокетливо відкритим ротом і товстою верхньою губою, широко настороженими очима.

- Якою мовою бажаєте давати свідчення? – поцікавився Богдан Стоколос.

- Тільки українською.

- Гаразд. Розкажіть про себе і своїх батьків. Де народилися?

- Народився я у сільській місцевості. Мати, Марія Михайлівна,увесь час була листоношою, батько – Віталій Іванович, шоферував у колгоспі. Страждав на алкогольну епілепсію, помер два роки тому. Крім мене, у сім'ї ще два брати і дві сестри. Один брат і обидві сестри – менші за мене.

- Кілька слів про те, де навчалися?

- Закінчив дев'ять класів Червонопартизанської середньої школи. Вступив до Черняхівського ПТУ №18 на спеціальність столяр. Провчився один рік і два місяці, потім перевівся в Ніфарське профтехучилище і почав освоювати спеціальність верстатника широкого профілю. Провчився чотири місяці. Потім мене затримали і виключили.

- Де і коли познайомилися з Мироном Галайдою?

- Це ще як ми у Черняхівську навчалися, у ПТУ. Мешкали в одній кімнаті, разом навчалися в одній групі, їздили разом додому. То до мене, то до нього.

- Ви обікрали і задушили жительку села Червоний Шлях Гафію Никонівну Зяблик?

- Так. Був тяжкий гріх.

- Що ви у неї вкрали?

- На печі я знайшов 150 гривень, про що одразу сказав Мирону. Потім знайшли ще 90 гривень, 20 доларів США і 100 доларів, які виявилися фальшивими. Під ліжком Мирон знайшов електродрель і сказав, що забере з собою. Дрель він поклав до сумки, яку там же знайшов. Тоді ми прихопили кілька пляшок самогону, там ще печива, цукерок. Мирон сказав, давай, мовляв, уб'ємо бабу, а то вона мене впізнає.

- На допиті Мирон запевнив, що ініціатива пішла від тебе.

- Боронь, Боже! – Захар Малявко вдарив себе в груди. – Клянусь мамою своєю. Та мені таке і в голову не могло прийти.

- Тоді скажіть, хто з вас з потерпілою вступив у статевий акт?

- А хто ж! Мирон Галайда.

- Він заперечує цей факт.

- Та цього бути не може. Я сам бачив на власні очі.

- Ви також цим займалися?

- Я вже казав і ще раз скажу: у статевий зв'язок з трупом я не вступав, роздягати чи одягати не допомагав, тому вину свою не визнаю.

- Хто з вас пошкодив телефонний шнур?

- Каюсь. Це зробив я.

- Навіщо?

- Пошкодив коли баба ще була жива, аби нікуди не подзвонила.

- Що ви ще у неї взяли?

- Можливо щось там по дрібничці брали, але вже не пам'ятаю. Знаю:

Мирон зачинив двері і ми пішли на станцію. Там дочекалися ранкового поїзда і поїхали на Ніфар.

- Куди ви поділи награбоване?

- Дрель Мирон забрав собі, а решту речей розділили між собою. Коли почали міняти 100 доларів США в обмінному пункті, нам сказали, що вони несправжні.

- Куди ви поділи фальшиві купюри?

- Спочатку вони валялися в мене, потім я віддав Мирону. Де він їх притулив – я не знаю.

- Крім запасних частин до мотоцикла та телевізора, патронів, що ще взяли в оселі потерпілої?

- Серйозного більше нічого. Все по дрібницях: дві пачки чаю, цукерок з кілограм, правда, ще й печива взяли, але не пам'ятаю скільки, та ще електрочайник, електроліхтарик, будильник, два літри саморобного вина, десь дві пляшки самогону по півтора літра. Все це ми поклали до сумок і понесли на потяг. Потім приїхали на залізничну станцію Червоні Партизани. Там є стара хата, у якій і сховали всі речі.

- Ви їх, певне, поділили?

- Так.

- Що кому дісталося?

- З цих речей я взяв собі телевізор, трохи вина, горілки. Решту забрав Мирон Галайда. Також із хати він взяв десь по кілограму сала та м'яса. Може, ще щось, але не пам'ятаю. Телевізор я відвіз мамі, горілку і вино ми випили, ліхтарик продали з Мироном на ринку. Свою частину грошей я використав, а як розпорядився своєю частиною Мирон, розпитайте в нього.

У цю мить на столі обізвався телефон.

- Слухаю вас.

- Старший інспектор карного розшуку? Це судмедексперт Роман Золотаренко.

- Так, так, Богдан Михайлович.

- Щойно ми оглянули труп подружжя Ковердяєвих. Якщо вас цікавить, приходьте.

- Звичайно, звичайно, – мовив скоромовкою Богдан, – зараз буду.

Ексгумований труп, зодягнений у поховальний одяг і накритий тюлю, лежав у дерев'яній труні, оббитій зовні чорною тканиною, а з середини білою бавовною. Одяг, покривало та простирадло під трупом, були вкриті шаром білої плісняви. Архип Лаврович Ковердяєв лежав зодягнений в чорний вовняний костюм і білу з вузенькими чорними смугами сорочку,

темних шкарпетках, без взуття. Церковний вінчик щільно прилягав до чола, під правим рукавом виднівся паперовий листочок з молитвою. У правій руці лежали чорний пластмасовий хрестик та ікона. На шиї поверх одягу на жовтому ланцюжку лежав хрестик з жовтого металу. На голові іжачком стриміло сиве, коротко стрижене волосся, очні яблука запали, беззубий рот відкритий, в його горішній та нижній щелепах виднілися вставні протези.

- Ми досить уважно оглянули екстремумований труп Архипа Ковердяєва, – мовив Роман Золотаренко. – Що можна сказати? У шийному відділі хребта – пошкодження у вигляді розриву зв'язок між другим та першим шийними хребцями, розриви зв'язок суглобних поверхонь поперечних відростків першого, другого шийних хребців зліва та неповного перелому другого шийного хребця зліва з крововиливом у м'язи шиї, численних переломів багатьох ребер. Крововилив у лівий купол діафрагми, розрив селезінки. Всі пошкодження завдані дію тупих предметів. Смерть потерпілого настала одразу після завданіх ударів.

- Коли саме, не можете сказати?

- Час, коли настала смерть, зазначена у матеріалах, не суперечить судово- медичним даним.

Поряд лежав труп Лукерії Ковердяєвої. На голові темне з сивиною волосся, на потилиці зав'язане у тугий вузол. У волоссі виднілася пластмасова гребінка з бордового кольору. У мочках вух маленькі сережки з жовтого металу з невеликими червоними камінцями. Очі закриті, рогівки зіниці мутні.

- Так, Лукерія Антипівна, – судово- медичний експерт перегорнув сторінку, - значить, виявили аж 17 переломів на передній поверхні грудної клітини. Уявляєте! Справа з четвертого по дев'яте ребра поламані, зліва поламані з п'ятого по десяте. Десяте ребро переламане двічі з вогнищевими крововиливами у міжреберні м'язи, в м'язи шиї, крововилив у ліву молочну залозу.

- Який жах! – вголос мовив Богдан. – А рідні вважали: померли від чаду.

- Чим же вони їх вбили ці нелюди?

- Всі пошкодження завдані тупими предметами. Смерть могла настати від травматичного шоку.

... Напередодні приїзду Богдана Стоколоса до Ніфару у Носівському районі вбили подружжя Сулимів – Андрона Вавиловича та Аксюту Григорівну. При огляді місця події було знайдено молоток, яким виймають гвіздки. Він являв собою голівку, виготовлену з металевого брусу, протилежна частина розклепана і заокруглено загнута вниз у вигляді подвоєної лапки. Це було щось схоже на хвіст ластівки. До голівки молотка була прикріплена ручка з металевої трубки.

Цей труп не встигли поховати. На покійнику була футболька з довгими

рукавами помаранчевого кольору. По горловині та рукавах – біла обробка. Обидва рукави та спина забризкані засохлою кров'ю. Сиве волосся на голові аж злипloся від крові. Закривальні обличчя та руки. Над верхньою губою вузенькою смужкою простяглися темні вуса з сивиною.

- Сулим Петро Якович, - продовжував Роман Золотаренко. – Смерть настала від відкритої черепно-мозкової травми з пошкодженням кісток черепа, забиттям головного мозку та субарахноїдальним крововиливом.

Дісталося і його дружині Марії Амбросіївні. Чорний у коричневу кліточку вовняний сарафан, з накладними кишеньками спереду, просякнутий кров'ю. На голові біла, бавовняна в кольоровий горошок хустина також вся була в крові. На обличчі виднілися трупні плями блідо-синюшного кольору, прописували окремими острівцями на передній поверхні грудної клітки, живота та стегон. На чолі також виднілися великі пошкодження м'яких тканин.

- Тут маємо відкриту черепно-мозкову травму, - мовив Золотаренко, – багато уламковий перелом склепіння черепу, лобової та лівої скроневої кісток і основи черепу з пошкодженням твердої мозкової оболонки уламками кісток та речовини головного мозку з деструкцією мозку. Забійні рани лобно-скроневої області зліва з крововиливом у м'які тканини голови. Що характерно, – резюмував експерт-криміналіст, – пошкодження потерпілій завдавалися, коли вона перебувала у лежачому положенні. Били тупим предметом. Сила ударів була спрямована зліва направо, спереду назад та дещо згори вниз. Тепер щодо експертизи з повторним дослідженням ексгумованого трупу громадянки Гафії Никонівни Зяблик, – судмедексперт перегорнув кілька сторінок, – смерть настала від механічної асфіксії через закриття рота та носа. Цей комплекс тілесних пошкоджень ми відносимо до категорії тяжких. Згідно з результатами судово-імунологічного дослідження після забору мазків з піхви у статевих шляхах було виявлено сперму.

- Ще й поглумився падлюка, – не стерпів Богдан Стоколос. – Ні, справді це – не люди, а достеменні покидьки!

- І, нарешті, Феодосія Іларіонівна Халимон. Померла від механічної асфіксії внаслідок здавлення органів шиї. Під час отримання тілесних пошкоджень, положення потерпілої та нападника неодноразово змінювалися, про що свідчить локалізація та характер тілесних ушкоджень. Ушкодження у вигляді синця на тильних поверхнях правої кисті є результатом самозахисту. Вірогідніше за все, потерпілій були завдані тілесні ушкодження у вигляді черепно-мозкової травми, потім на шию накинули петлю. Всі ушкодження носять прижиттєвий характер. В крові трупа етиловий спирт не виявлено.

X

Просторий актовий зал заповнили учні і викладача профтехучилища.

Хлопці й дівчата були приголомшені, вони ніколи не могли подумати, що їхні однокурсники Галайда і Малявко здатні піти на вбивство самотніх людей. Щоправда, їхня вина поки що в суді не доведена, але те, що вони перебувають під слідством, факт незаперечний. Легенький шум хвилями перекочувався по залу, та коли на сцену вийшов директор Гелій Зотович Кузьмін, всі наразі стихли. Це був високий чоловік з прямим темно-русим волоссям, короткою зачіскою і злегка приглушеним голосом. Ліцеїсти його трішки побоювалися – викликаючи до кабінету, він ніколи не кричав, не погрожував і нікого не залякував, однак у багатьох третміли колінця. Жінкам-викладачам директор подобався за те, що кожного дня дбав про свій зовнішній вигляд. На роботу з'являвся у добре пропрасованих штанях, начищених до бліску черевиках, був ретельно поголений. Від нього завше пахло духами або дезодорантом. Директор настільки ретельно стежив за собою, що навіть нігті у нього були дбайливо доглянуті.

Слідом за директором на сцену піднявся його заступник Євдоким Гурійович Муцький. На противагу директору ліцеїсти заступника недолюблювали, а деякі й просто відверто глузували й кепкували. Якщо він починав говорити, то говорив безупину, здавалося ніколи й не зімкнеться в рубчик його вуста. Особливо вдома діставалося дружині Євдокима Гурійовича. Вона ніколи не мала права на власну думку. Знаючи нестерпний характер свого чоловіка, ніколи не намагалася втрутатися в розмову. Розповідали, буцім комусь хвалилася, якби вдруге виходила заміж, обрала б німого.

Євдоким Гурійович підійшов до мікрофону.

- Дорогі колеги, дорогі учні. Сумний, якщо не трагічний випадок зібрav нас усіх до цієї зали. Хто б міг подумати, що серед наших вихованців знайдуться учні, які посягнуть на найсвятіше, найдорожче, що є в людини – його життя. Звичайно лише суд, він і тільки він, розставить всі крапки над „ї“ і розкладе по поличках, але, як би не було, факт безсумнівний, наші вихованці Галайда і Малявко звинувачуються у вбивствах, проти них порушено кримінальну справу. Що прикро, сільські ради, на територіях яких вони проживали, дали позитивні характеристики – Галайда і Малявко зарекомендували себе з позитивного боку, компрометуючих матеріалів сільські Ради на них не мають.

Директор подивився на свого заступника, мовляв, закінчуй. Євдоким Гурійович вчасно зорієнтувався, ще щось трохи мовив на зразок підбиття свого виступу і надав слово Гелію Зотовичу.

Кузьмін поважно підвівся, окинув поглядом зал, так, ніби перед присутніх мав віднайти злочинців і продовжив:

- Учні Галайда і Малявко були переведені до нашого ліцею з Черняхівського професійно-технічного училища №18. Обидва навчалися з восьмого січня по 26 квітня. Власне, про їхнє навчання ми ведемо мову

чисто умовно. Без поважних на те причин, пропускали заняття, з теоретичного і виробничого навчання, а точніше буде сказати, взагалі на них не з'являлися. Так, учень Галайда на уроках фізкультури був присутній лише двічі – 12 лютого і 25 березня. До того ж, обидва відверто ігнорували поведінку в громадських місцях – курили цигарки, вживали спиртні напої. Через відсутність на заняттях – рівень успішності в Галайди і Малявко досить низький – неатестація з усіх предметів. У колективі трималися осторонь, мали замкнутий, прихованний характер. На зауваження викладачів могли реагувати неадекватно.

Особливо хочу сказати про Захара Малявку. Коло друзів у нього було дуже обмежене, він мало з ким товарищував, не один раз заслуховувався на засіданнях ради профілактики. Однак на це він абсолютно не реагував. За пропуски занять без поважних причин ми звернулися до служби у справах неповнолітніх при міськвиконкомі з проханням дати дозвіл про відрахування Галайди і Малявка.

Потім на трибуну вийшов класний керівник Мар'ян Людомирович Гаркуша – худорлявої статури чоловік, трохи кульгав на ліву ногу, дещо сутулій, з сивим коротким волоссям.

- Я хочу продовжити думку Гелія Зотовича, - Мар'ян Людомирович поклав руки на трибуні, - дійсно, протягом цього короткого періоду Галайда і Малявко жодного разу не були на заняттях, за винятком того часу, коли індивідуально здавали заборгованість з фізкультури. Педагогічним колективом та адміністрацією проводилася робота по залученню неповнолітніх Мирона Галайди і Захара Малявки до навчання, разом з їх батьками запрошуvalи на раду профілактики, але до науки вони так і не повернулися. Прикро і боляче про це говорити, але і нині є учні подібні Галайді та Малявку. Є в нас неповнолітній з девіантною поведінкою учень Олександр Палина. Він також без поважних причин систематично не відвідує навчальні заняття. І це в той час, коли мешкає поряд з училищем, в гуртожитку. Проте коли Олександр присутній на заняттях, то всіляко порушує дисципліну в класі, створює нестерпні умови для учнів групи, систематично вживає токсичні речовини. Його поведінка почали не передбачувана, його дії створюють небезпеку життю та здоров'ю дітей, які перебувають поряд. Не відвідує заняття і Юлія Новосьолова, щоправда, мама має намір забрати її додому і уже написала заяву про відрахування доночки зі складу учнів профтехучилища. Учень Микола Ханенко нюхає клей з ацетоном. Після розмови пообіцяв, що більше таке не повториться. Деякі учні курять наркотичні речовини, пропускають заняття без поважних причин. Ми вирішили викликати батьків, поговорити з ними відверто, начистоту. Якщо і це вже не вплине, будемо звертатися до служби у справах неповнолітніх при Ніфарському міськвиконкомі. Умови проживання в нашому гуртожитку створено хороши. До того ж діти-сироти, діти, позбавлені батьківського

піклування, харчуються в їдалальні безкоштовно.

Після вчителів слово тримали учні ліцею. Один за одним підводилися на трибуну хлопчики і дівчатка. І всі вони засуджували негідний вчинок своїх однокласників.

XI.

Село Червоний Колодязь розташувалося неподалік залізничної станції. Сюди Богдан Стоколос прибув електропотягом. Разом з ним на перон вийшло кілька чоловік – вирізнявся дядько з велосипедом, який спереду і ззаду був нав'юченій валізами. Вони почергово сповзали, а дядько почергово їх поправляв. Ось тут, на станції, тієї злополучної ночі, зійшли два приятелі – Мирон і Захар, аби звершити свою криваву справу. Село, як село. До його центральної частини вела широка вулиця з лінією електропередач, забудована красивими одноповерховими спорудами. У центрі села містилися сільський клуб, школа, магазини, сільська Рада. До неї спрямував свою ходу Богдан Стоколос. У кабінеті голови сидів молодий чорнявий чоловік, зодягнений в сірий з клітинкою костюм, білу сорочку і помаранчеву краватку.

- Заходьте, - голова сільської Ради Михайло Опанасенко зробив широкий жест, забачивши незнайомого чоловіка.

Богдан Стоколос представився. Зав'язалася розмова.

- М-да, дійсно, це була велика трагедія для нашого села, - роздумливо мовив сільський голова. – Та ще чорнішого забарвлення набрала вона, коли ми дізналися: один з убивць, - наш, сільський! Родину покійних я добре знав. Вони були хорошими людьми. Особливим достатком не виділялися. Жили, як усі. На місці подій я особисто не був, саме готувався до наради, але після того, як з вуст фельдшера, дізвався, що в оселі пахне чадним газом, порадив викликати міліцію. Справді, через певний час прибула оперативна група, яка і провела відповідне обстеження. Уже після поховання приїздили слідчий, дільничний інспектор. Свідоцтво про смерть виписували у сільській Раді на підставі довідки з лікарні. Зміст самої довідки я не пам'ятаю. Від людей дізвався, що в потерпілого раніше викрали велосипед і каністру, але сам Ковердяєв до мене не звертався. Підозр не було ніяких. Стосовно нашого Мирона Галайди нічого поганого не скажу: нормальній, тихий хлопець. У бійках непомічений. Скарг на нього з боку жителів села не надходило. Мати Мирона Галайди тричі виходила заміж і двічі розлучалася. Має трьох дітей від різних шлюбів. За характером – пліткарка, пускає наклепи по селу. Все ж треба віддати належне: вихованням дітей займалася, вони її слухали.

Потім Богдан Стоколос ознайомив сільського голову з планом роботи.

- Гаразд, - резюмував Михайло Опанасенко, - зараз ми підемо до Ковердяєвих. По дорозі поговоримо з її племінницею Валентиною Чайкою,

потім поговоримо з дочкою покійної. Я бачив вона сьогодні з Черняхівська приїхала, також зустрінемося з матір'ю Галайди, проведемо у них обшук, як ви кажете. А завідувачу фельдшерсько-акушерським пунктом я зараз зателефоную.

- Алло? Це ФАП? Тихона Микитовича можна? Що? Немає? А де? – напівлітавшись до Богдана Стоколоса, Опанасенко запитав: - що будемо робити?

- Скажіть, якщо з'явиться, нехай нас зачекає.

- Алло? Валя? Якщо Микитович повернеться з Ніфара, нехай обов'язково зачекає.

Вийшли на подвір'я. Зав'язалася розмова про село, адміністративні реформи.

- Ці реформи на мою думку, - мовив Опанасенко, - я вважаю абсолютно не досконалими і що характерно, вони не мають під ногами юридичного підґрунтя. Мабуть, не з цього треба було починати. Проблем у нашому селі, ой, як багато! Бракує палива – треба підвести газ, колгоспи розвалені – людям немає роботи. Висока смертність і низька народжуваність. Торік у нашому селі померло двадцять душ, а народилося тільки четверо. Багато хат порожніх. Скоро у селі ніким буде керувати. Та, щоправда, за новою реформою сільської Ради у нашому селі і в помині не буде. За простесенькою довідкою селянинові доведеться їхати до Лосинівки, а це десять кілометрів. З нашим селом немає автобусного сполучення. Для чого робиться така реформа – відверто скажу, не знаю. Втім, - Опанасенко зібрав гармошкою чоло, - швидше всього для правителів, аби ім було легше керувати. Нас, селян, вона позбавить останніх соціальних зручностей.

- Здрастуй, Валю! – Опанасенко привітався з жінкою, яка тягла воду.

Зодягнена в блузку з однотонної тканини з дрібними складочками. Спідничка також була виготовлена на фігурній кокетці зі складками.

- Це – Валентина Чайка, племінниця Архипа Лавровича, - пояснив Опанасенко.

Жінка запросила обох до оселі, погодилася відповісти на всі запитання.

- Правильно у народі кажуть: як не знайдеш собі біду, то біда сама тебе знайде, - роздумливо мовила жінка, - ось і дядя з тьотею... Хто б міг подумати. Ще тільки жити й жити.

- Розкажіть, як ви дізналися про смерть рідних.

- М-да, - жінка витерла вуста, - їхній сусід Городничий носив їм молоко за гроши. На подвір'ї біля літньої кухні є стіл, на якому постійно стояла порожня банка та лежали гроши за молоко. Коли Городничий приносив, взамін забирає банку і гроши. Це було 26 лютого. Він, як і завше, приніс молоко, але на столі не було ні грошей, ні банки. Намагався відчинити двері, але зсередини були замкнені. Обійшов навколо будинку, та чогось особливого не помітив. Тоді Городничий прийшов до нас. Я з чоловіком

одразу пішла до дяді. Спочатку виникла думка, може, вони кудись поїхали – ну, в лікарню, чи на базар. Раптом бачимо у вікні на веранді немає скла. Я подивилася у вікно і побачила дядю, який лежав на підлозі у веранді. Біля голови застигла кров'яна калюжа. Чоловік крізь вибиту шибку засунув пальця і відсунув засув. Коли зі свіжого повітря зайшли до оселі, відчули дуже різкий запах оксиду вуглецю. Я полізла на піч – димохід повністю перекритий засувкою. Тьотя Надя лежала в опочивальні на ліжку, немов спала. Потім ми викликали фельдшера, він визначив, буцім обое почаділи. У хаті стояв запах, неначе горіла пластмаса. Я помітила біля носа тьоті кров. Тілесних пошкоджень на трупі не побачила. Грубка ще була тепла – видно топили на ніч. Що дивно, речі не були розкидані. Ми викликали оперативну групу. Я тоді ще була понятою. Вони все обстежили, обдивилися і сказали, мовляв, у розбиту шибку ніхто не може пролізти. Але трохи пізніше, коли поїхали, у тьоті під грудьми я помітила кровопідтік.

- Ковердяєви і Галайди майже сусіди, – продовжував коментувати сільський голова, коли вийшли на вулицю. – Ось у цьому будинку за номером 37 мешкають Галайди, а туди, трохи далі, в будинку за номером 48 живуть Ковердяєви.

На подвір'ї Ковердяєвих вони зустріли дочку потерпілих Ольгу Коваленко. Це була середніх років жінка: сірі очі, темнорусе волосся, тонкі вуста, зодягнена у темно-синій светр і чорні штані.

- Моя мама страждала на гіпертонію, – сумно зітхнувши, мовила Ольга. – Повільно рухалася. 24 лютого їй зробилося зло, а тому через три дні я вирішила її провідати. Приходжу до двору, бачу, сусіди стоять, мати Галайди, саме і міліція приїхала. У мене в душі все так і похополо. Ну, думаю, – мабуть, мама померла. Я забігла до коридору, чую: чадом пахне. Це мене привело в шоковий стан. Я не могла ні стояти, ні говорити. Хтось дав напитися води.

Зайшли до оселі.

- Ось тут, – Ольга Коваленко показала на підлогу, – лежав тато, а ось тут, – жінка помахом руки запросила до вітальні, – на дивані лежала мама. Безладдя в хаті не було, тільки один стілець стояв не на своєму місці. Я підняла сорочку на грудях мами і побачила крововиливи. Фельдшер сказав, мовляв, синці у мами, це трупні плями. Слідчий також стояв на своєму: тут абсолютно немає ніякого криміналу, а тому я і не наполягала на розтині.

- Пізніше ви не зверталися до слідчих органів?

- Трохи пізніше приїхав мій брат із Києва – Вадим. Він висловив думку що це ніякий не чад, а елементарне вбивство. І справді, тато лежав у валинках, чому б це він лягав спати у валинках? До того ж, коли лягає на відпочинок, виймає вставну щелепу, але цього разу вона була в ротовій порожнині. Через три дні брат звернувся із заявою до слідчого прокуратури Площини, але той був непробивний, мов стіна. Це вже значно пізніше,

коли Галайда почав продавати на ринку наші речі, тоді кримінальну справу порушили. Хто б міг подумати, даруйте на слові, що таке зробив сопляк та ще й сусід. Він же зі своєю матір'ю на сороковини приходив. Разом з усіма сусідами сидів за столом, пив і їв.

Коли Богдан Стоколос з сільським головою зайдли на подвір'я Галайди, господиня саме збиралася до магазину.

- Мене там чекають. Розумієте, - била себе в груди. – Там стільки пенсіонерів зібралося. Годину тому хліб привезли.

- Карний розшук, - суворо стриманим голосом відчеканив Богдан. – Якщо не бажаєте тут розмовляти, викличемо повісткою до міліції.

- Не стільки пенсіонери, як алкоголіки, - уточнив Михайло Опанасенко. – Ще встигнуть похмелитися.

Із загадкою про міліцію на Наталію Дмитрівну, немов хто відро холодної води вилив. Вона наразі перемінилася, пом'якшала.

- Та й справді, почекають.

- Нас цікавить ваш син Мирон, - Богдан дістав блокнот і ручку, - розкажіть нам конкретніше.

- Народила я його 21 січня 1982 року о першій годині 45 хвилин. Якщо вже бути точною, це був справжній богатир. Вага – 3700, зріст – 57 сантиметрів. Пологи пройшли нормально, родових травм не було. У нас була донька Таня, а тому чоловік другої дитини не хотів. З цього приводу частенько виникали сварки. Я вже була на шостому, чи навіть на сьомому місяці вагітності, чоловік бив мене в живіт. От сюди, - показала на правий бік. – Син з часом виявився дуже слабою дитиною, хворів на застудні хвороби. Була в нього така недуга, як алопатія. Це на голові волосся висипалося. Ще долучився загиб жовчного пузиря, ерозія дванадцятипалої кишki, а потім пішли виразки.

- Розкажіть, як ваш син навчався в школі.

- Навчався посередньо. Були, як „трійки”, так і „п'ятірки”. З усіх дисциплін найбільше любив фізику й математику. Читав художні фантастичні книги, займався різьбою по дереву, робив іграшкові стільці, гарно малював. За характером – спокійний, урівноважений. Все робив мовччи. Не сварився, мені ніколи не суперечив. Після школи поїхав до Черняхівська, там вступив до профтехучилища. Потім приїздить якось додому і каже: „Мамо, я перевівся до Ніфарського училища”. „Чому, синок?” „Ta моого друга Захара Малявку відрахували, то він туди перевівся і я з ним за компанію”.

„Лукавив Мирон, - подумав про себе Стоколос, - не Захара, а його, Мирона, відрахували з ПТУ”.

- Ви особисто знайомі з його приятелем?

- Коли я вперше зустрілася у Черняхівську із Захаром, то він на мене справив дуже неприємне враження. Коли Мирон приїхав додому, ми з донькою Тетяною благали сина не приятелювати із Захаром. От відчувала

моя материнська душа: недобра ця людина. Та Мирон не прислухався до нашого голосу. Вони удох із Захаром пропускали заняття. Правда, і вчителі на це не дуже реагували – Мирон із Захаром платили їм гроші – від 10 до 20 гривень, або купували папір, чи якусь там іншу канцелярію, щоб перекрити свою відсутність на уроках.

- Чи приносив ваш син додому якісь речі, пропонував гроші?

- Ніяких грошей додому не приносив, навпаки – кожного разу я йому давала по десять гривень. Я розуміла: це мало, але у мене самої заробіткі мізерні – на місяць одержую по 80 гривень. Правда, брешу. Одного разу дав мені на лікування 200 гривень. Я тоді поцікавилася, звідки, мовляв, у тебе такі гроші. Він сказав, що заробив у Києві на ремонті квартир.

- Гаразд, Наталіє Дмитрівно, зараз ми у вас проведемо обшук. – Богдан Стоколос згорнув свої записи і прочинив двері. – Поняті, прошу заходьте.

Усі зайшли до вітальні. Простора, вибудувана на міський лад квартира – стіни обклеєні шпалерами, біля ліжка – туркменський килим, дерев'яна підлога застелена палазом у квітках. Меблі прості, але новенькі – диван, сервант, стіл з кришталевою вазою, в кутку, на журнальному столику магнітофон.

- Ой! – вихопилося в Ольги Коваленко. – Та це ж наш магнітофон. Я його батькам у Черняхівську на ринку купила.

- Ой ма! – сплеснула в долоні Наталія Дмитрівна. – Та звідки ж я знала? Якби було знаття! Я б його одразу повернула. Мирон же клявся: взяв у друга послухати.

Потім знайшли і вилучили біонокль, електричний чайник, металеву каністру, саморобний ніж, мобільний телефон, медаль „Ветеран воїни”, камуфльовану куртку.

- На мобільник ви давали гроші? - Богдан Стоколос звернуся до Наталії Дмитрівні. – Він коштує багато.

- Ой, не знаю, що вам і сказати, - Наталія Дмитрівна важко опустилася на стілець. – Де б я їх взяла?

Коли Стоколос з Опанасенком повернулися до сільської Ради, тут на них уже чекав фельдшер Тихон Микитович. Це був середніх років чоловік, з коротко підстриженим русявиим волоссям, блакитними очима, зодянгнений у сині джинси і сині кросівки. Богдан Стоколос попрохав Тихона Микитовича відтворити у пам'яті той злополучний день.

- Справді, коли ми зайшли до хати, почули чадний запах. Він мені був дуже знайомий. Я свого часу ним отруївся. Потім оглянув труп, доторкнувся пульсації на сонних артеріях. Видимих тілесних пошкоджень не було. Працівник прокуратури відчинив шифоньєр, там все було акуратно складено. У кишенні штанів лежав гаманець. Перерахували – 85 гривень. А тому ніякого сумніву не було – обое отруїлися чадним газом. Працівники міліції тут же вписали два направлення на судмедекспертизу і їм було сказано, аби

трупи везли до моргу. Дочка Ольга заявила, буцім вона чекатиме свого брата Вадима. Чому, 26 лютого, у день вбивства їх не доставили до моргу, я просто не знаю. Уранці, 27 лютого до мене прийшов Вадим Ковердяєв – син потерпілого разом зі своєю двоюрідною сестрою Валентиною Чайкіною і попрохав мене взяти довідку про смерть батьків. З їхніх слів я і дізnavся, що трупи до моргу так і не возили, мовляв, покійних уже не оживити. Я особисто їздив у Лосинівську райлікарню до дільничного лікаря і той мені твердо сказав: трупи треба везти в морг. Коли повертається додому, пішов до Ковердяєвих і сказав, що лікар без судмедекспертизи довідку не дає. Було ще не пізно. Вони знову почали наполягати на своєму: везти не варто. Після похоронів до мене прийшов Вадим і заявив, буцім він напише розписку, щоб я все таки видав довідку про смерть. Я тоді йому порадив їхати до прокуратури і про довідку домовлятися із слідчим.

ПОДАННЯ

до Апеляційного суду Черняхівської області про продовження строку
тримання під вартою Мирона Галайди та Захара Малявки.

Беручи до уваги, що строк до 3.09.1998 року у зв'язку з великим обсягом, складністю та необхідністю проведення у справі додаткових слідчих дій, ознайомлення потерпілих та обвинувачених з матеріалами кримінальної справи закінчити розслідування злочину неможливо, а підстав для скасування чи змін запобіжного заходу обвинуваченим на більш м'який, немає, оскільки на нинішній час не виключена можливість, що перебуваючи на волі, вони продовжуватимуть займатися злочинною діяльністю, ухилятись та переховуватись від слідства і суду, перешкоджатимуть вчиненню процесуальних дій та встановленню істини у справі, враховуючи, крім цього, тяжкість інкримінованих злочинів та особи обвинувачених, керуючись ст. ст. 130, 156 та 165 КК України прошу продовжити строк утримання під вартою Мирона Галайди і Захара Малявки.

Старший інспектор карного розшуку

Чернігівського обласного управління

внутрішніх справ

Богдан Стоколос.

XII.

Увечері Богдан Стоколос зателефонував підполковнику Арсірю і доповів про хід слідства. Проведено обшуки, ексгумацію трупів, допитано підозрюваних. Всі вони зізнались у вбивствах.

- Але місто гуде, – продовжував Стоколос. – До вбивства командира загону Міністерства надзвичайних ситуацій Олега Довганюка допустилося ще одне вбивство – вночі невідомі застрелили біля під'їзду будинку депутата Ніфарської міської ради, голову постійної комісії з питань соціально-економічного розвитку, фінансів та бюджету, голову тимчасово контрольної

депутатської комісії з питань законності використання комунального майна, земельних і фінансових ресурсів Григорія Петровича Потильчака.

- Це він ще був директором комунального ринку? – уточнив Арсірій.

- Виконував обов'язки директора, товаришу підполковник. – Цей злочин підлив масла в огонь. Місто просто вирує. Народ незадоволений діями місцевих правоохоронних органів. Виникають стихійні мітинги. Лозунг один – „У нас є міліція, чи немає? I, якщо є, то куди вона дивиться?” Сьогодні тут має відбутися позачергова третя сесія міської ради.

- Так-так, Богдане, оце я до цього і веду. Сьогодні на сесію приїде міністр внутрішніх справ, прибудемо й ми з полковником Горносталем. Так що до зустрічі.

- До зустрічі, товаришу підполковнику!

...Ще задовго до початку сесії до залу заходили депутати. На обличчях була печать розгубленості, невдоволення, а то й гнів. Збиралися групками, перемовлялися, з кожною хвилиною просторий зал заповнювався гулом. Рівно о десятій на сцену вийшов секретар міської ради Олександр Бордаков. Стоколос зиркнув на годинник: секунда в секунду. Годинник показував десяту ранку. Середнього зросту, на скронях сивина, зодянгнений у темний в білу смужечку костюм. Богдан Стоколос чудово знав цю людину. „Ох, і спритник, ох, і спритник, – хитнув головою. – А я ще думаю, куди ж ти втік? – розмірковував Богдан. – А ти, виявляється, в Ніфарі притерся, “заліг на дно”. Та за тобою тюрма плаче, шахраю, ти несосвітений”.

За фахом Олександр Бордаков – педагог. За радянських часів закінчив вуз, захистив кандидатську, викладав на кафедрі історії в Черняхівському педінституті. Потім, коли країна перейшла на інші політичні рейки, захопився бізнесом, який почали у нього межував з криміналом. Один час, мов гриби після дощу, у місті відкривалися філії не лише київських, а й московських престижних вузів. Олександру Бордакову спало на думку відкрити одну з таких філій і в Черняхівську. Поїхав до Москви, знайшов вуз, домовився. У Черняхівську дав у газетах оголошення, в оренду на деякий час взяв шкільні приміщення. З усіх-усюд наїхала сила-силенна молодих людей. Бордаков зібрав кошти, провів настановчу сесію і дременув до Ніфари. Тоді такий бізнес не те, що карався, а навіть заохочувався. Згодом пішов у політику – обрали депутатом, секретарем міської ради.

„Що ж, – гадкував Стоколос, – яка влада, така й міліція”.

Секретар міської ради Олександр Бордаков з головою Михайлом Покидьком не те, що не приятелювали, а навіть ворогували. Тому цей випадок був Бордакову, як ковінька на руку. Він давав можливість висловлюватися всім у кого наболіло на душі, ставив на голосування всі пропозиції. За трибуну один за одним виходили депутати і висловлювали різне негативне ставлення до міського голови Михайла Покидька.

- Один час здавалося буцім нормальне життя у місті стабілізувалося, -

депутат Гнойовий орлиним поглядом окинув зал, – та бандити приспали нашу пильність. Згадайте, як вони лютували у селах Ніфарського, Носівського та Куликівського районів. Мало не кожного місяця вбивали простих беззахисних людей. Люди уже там боялися жити. Вони продавали хати, а то й просто кидали напризволяще, а самі втікали до своїх дітей, які жили у містах. Згодом міліція заявила: бандитів впіймано, вони дають перші показання. Насправді ж істинні бандити розгулювали на свободі і продовжували творити свої чорні справи.

Гнойовий налив у келих води, сьорбнув два ковтки і продовжив:

- Останнім часом наше місто наводнили аферисти. Просто не знаю, куди тільки дивиться наша міліція? Як правило, ці аферисти входять у довіру до молодих людей, точніше буде сказати, підлітків. Одна з них, циганської національності, відволікаючи увагу розмовою, заводить дівчат у глухе місце. Ну там, скажімо, на подвір'я чи будівельний майданчик. Дурналястими розмовами про навроchenня, порчу вони впливають на психіку та підсвідомість дітей, так немов би загіпнотизовують. Потім діти виносять із дому вимагачам гроші та коштовності. Прикмети шахрайок такі, – Гнойовий дістав з кишені газету, – одна зростом 160-165 сантиметрів, виглядає років на 40-50, повної статури, на правій щоці чорна родимка, зодягнена в бордовий плащ. Друга на вигляд 20-25 років, зростом 170 сантиметрів, волосся пофарбоване у чорний колір, спадає нижче плечей. Зодягнена в темно-сині джинси, біло-коричневу куртку. Мое прохання, – Гнойовий підняв газету, – якщо ви на вулицях нашого міста зустрінете таких жінок, які зухвало пристають до наших дітей, хапайте за руку і ведіть до міліції.

На сцену вийшла молода тендітна жінка: - кругловиде обличчя, з-під бровів гнівно споглядали сірі очі. Говорила швидко, немов насіння лускала...

- Я хочу продовжити думку попереднього виступаючого, - кивком голови намагалася закинути пасемце чорнявого волосся, яке спадало на чоло, - дійсно, на вулицях та подвір'ях нашого міста стало небезпечно перебувати, особливо юним жителям та жінкам похилого віку. Невідь-звідки узявся у нашему місті збоченець, який хапає за рукав навіть чотирирічних дівчаток, затягує у ліфти, залякаючи при цьому, аби дитина не кричала і гвалтує. Ось буквально свіжий випадок. Неподалік одного будинку прогулювалася жінка з коляскою та дівчинкою. Виявляється, за ними з будки пильно стежив збоченець. Як тільки дівчинка пішла в під'їзд, він стрімголов кинувся за нею. Саме підійшов ліфт. Вони удвох зайшли до нього. Доки піdnімалися на шістнадцятий поверх, він встиг її з'гвалтувати. Дитина просила про допомогу, кричала, плакала та марно. Оперативники, які прибули невдовзі, виявили рештки сперми на підлозі ліфта. Нашим правоохоронним органам, якщо вони є у місті, треба не їсти, не спати, аби впіймати цього нелюда.

- Товариші депутати! – з місця підвівся підполковник Арсірій. – Ми раді доповісти: гвалтівника впіймано. Це – Валерій Барабаш. Йому – 35 років.

Дев'ять із них просидів по зонах за крадіжки та розбещення неповнолітніх. Вийшовши на волю, працював на ремонтно-механічному заводі. У нього не було ні друзів, ні сім'ї, ні коханої дівчини. Продовживав жити одинаком і знов уязвся за своє. Збочинець заарештований і сьогодні дає слідству показання. Думаю, правоохоронні органи детально вивчати всі матеріали кримінальної справи, врахують суспільну небезпеку підсудного і гвалтівників дадуть по заслузі.

- Деякий час тому загинув заступник командира загону МНС України Олег Миколайович Довганюк, - мовив прокурор області Анатолій Василевський. – Спочатку була висунута попередня версія правоохоронців, мовляв, потерпілий першим почав стріляти у працівників міліції. Кримінальну справу було порушено за фактом вбивства через необережність. – Але, - прокурор подивився у папери, - хочу з усією відповідальністю заявити: позавчора ця справа була перекваліфікована на умисне вбивство групою осіб за попередньою змовою. Подальше розслідування проводить прокуратура Черняхівської області.

- Прикро констатувати, але факт, поза всяким сумнівом, інколи „головними героями” виступають люди в міліцейському одязі, ті, які мають стояти на чатах миру і спокою наших громадян, - мовив начальник обласного управління внутрішніх справ полковник Горносталь. – Трапилося непоправне. Загинула людина. Залишилася маленька, ще ненароджена сирота, на одну вдову побільшало на земній кулі. Мушу повідомити: двох працівників міліції, причетних до цього жорстокого та безрозсудного вбивства, вже затримано. За дискредитацію звання працівника міліції і розпиття спиртних напоїв у громадському місці інших підозрюваних, в тому числі й іменинника, звільнено з органів внутрішніх справ. Начальник Ніфарського міськрайвідділу міліції написав рапорт на звільнення з роботи. Відсторонено від роботи і його двох заступників.

Коли надали слово міністру внутрішніх справ у залі виникло пожвавлення: дехто із задніх місць аж підвівся, у когось випала ручка і покотилася по підлозі, заляпали сидіння в стільцях. Зрештою, все стихло і встановилася тиша, немов у домовині.

- Останнім часом держава багато робить, аби працівники міліції почувалися соціально захищеними, - міністр злегенька картавив, - професійно освіченими і готовими кожного дня виконувати свою нелегку службу – захищати український народ від посягань злочинців. Майбутнє наших правоохоронців полягає у розвиненому правовому і демократичному суспільстві. Ми, працівники міліції, повинні дотримуватися кількох чинників, зокрема, відчутті відповідальності та єдності навколо ідеї, в основу якої закладено збереження спокою та порядку в суспільстві. На місцях повинні бути створені команди, які мають вести успішну боротьбу. На превеликий жаль, не скрізь створено нормальні команди. Маємо приклад – антипод у

вашому місті - арештували людей, які не мають ніякого відношення до вбивства. І що найжахливіше – самі виявилися причетними до вбивства. На мою думку, - твердо сказав міністр, - ситуація у міськрайвіддлі, як системна криза, формувалася роками. Дуже багато нарікань від населення мала у своїй роботі місцева міліція, надто багато вона мала проблем, вузько примітивний був стиль і методи роботи. Виникла необхідність негайно провести переатестацію усього особового складу міськрайвіддлі. У цій компанії візьмемо участь комісія з Департаменту внутрішньої безпеки ГУБОЗ МВС України. Будемо звертати виняткову увагу на моральні та професійні якості співробітників. Може трапитися так, що залишиться працювати половина, можливо навіть чверть нинішнього особового складу, але, щоб ці правоохоронці працювали, як належить, а не „вибивали“ показання. З відомчих навчальних закладів прийдуть нові, здорові сили. Наша справа позбутися тих, хто дискредитує звання міліціонера і ми їх позбудемося! А визначення вини кожного – це вже справа прокуратури. Я не вправдовую дії своїх підлеглих, - міністр обвів поглядом зал, - я тільки хочу бути об'єктивним і стосовно потерпілого, і відносно працівників міліції, по яких стріляли незаконно. Виняткове право кваліфікації дій у цьому драматичному конфлікті дасть прокуратура, яка веде слідство. Не виключено, що справу під свій контроль візьметь і Генеральна прокуратура. Тепер, - міністр відпив із склянки ковточок чаю, - я отримав багато скарг на необ'єктивне розслідування дорожньо-транспортних пригод. На мою думку, тут варто говорити не стільки про вину тутешньої міліції, як про кругову поруку всіх владних структур міста. Аби розірвати таке коло, я планую порушити перед генеральною прокуратурою питання про компетентність прокурора міста Ніфар та доцільність його перебування на цій посаді. Не встигли вгамуватися пристрасті навколо одного злочину, як трапився інший – вбивство депутата міської ради. У цій справі також провадяться оперативні заходи. Є багато різноманітних версій. Всі вони відпрацьовуються.

Міністру внутрішніх справ піднесли папери. Він протер спітнілі скельця окулярів, уважно подивився.

- М-да, щойно мене інформували, - міністр знову спрямував погляд у зал, - підозрюваних у вбивстві депутата Григорія Потильчака заарештовано. Ведеться слідство. І останнє. Тимчасово керувати міськрайвідділом міліції я призначаю свого представника в Черняхівській області Артема Малаєнка. Дозвольте вам його представити.

До трибуни, за якою стояв міністр, чітким армійським кроком підійшов чоловік у міліцейській формі. Трохи вищий середнього зросту, приємної зовнішності, з ледь помітним шрамом на вилиці – свого часу дісталося правоохоронцю.

Голови двох постійних комісій Володимир Майданюк і Сергій Охонько зачитали рішення: на наступну четверту сесію міської ради винесли на

порядок денний питання про дострокове припинення повноважень міського голови.

- Товариші депутати! – Олександр Бордаков окинув поглядом стривожений зал, - зараз ми з вами приймемо звернення, зачитувати, звісна річ, всього не будемо, його текст у вас на руках. Але окремі моменти, я гадаю, слід все ж таки оприлюднити. Отже, - Бордаков спрямував погляд у біlosnіжний папірець, - охоплена неструмною жадобою самозбагачення, купка осіб створила мафіозний механізм використання ресурсів територіальної громади. Захищаючи себе корпоративними зв'язками і системою хабарів, міська мафія протягом кількох років здійснює шалений тиск на всіх, хто протистоїть її намірам. Ми вимагаємо всебічного і неупередженого розслідування вбивства нашого колеги компетентними органами з центрального апарату Генеральної прокуратури, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ. Нашу вимогу мотивуємо тим, що через останні події ніфарська міліція дискредитувала себе в очах громади і довіряті її висновкам у даний час ми не можемо.

Текст звернення депутати прийняли одноголосно.

Коли капітан Стоколос з підполковником Арсірієм вийшли на подвір'я, неподалік на площі вирував мітинг: зібралося більше тисячі людей. Біля мікрофона стояла вагітна молода вродлива жінка.

- Коли вночі прокинулася, - збентежено мовила вона, - місце, де завжди спав мій чоловік, було порожнє. Якась раптова і несподівана тривога оволоділа мною. Кинула поглядом на годинник – перша ніч. На душі зробилося недобре. Куди подівся Григорій. Де його шукати і в кого питати? Прилягла, але заснути уже не могла. Раптом пролунав дзвінок. Телефонував депутат міської ради Анатолій Витрикуша, скаржився, що до Григорія Петровича не може додзвонитися.

- Вибачте, це, певне, дружина Григорія Потильчака? – Стоколос поцікавився у громадянина, який стояв поряд.

- Так, дружина, - мовив у відповідь чоловік, трохи помовчав, зрештою, додав: це – його друга дружина.

Горбиком здіймався живіт – Олена ось-ось має народити. Хто з'явиться на світ: син чи донька, поки що невідомо. Ясно одне – ненароджена дитина приайде до цього світу напівсиротою. Від першого шлюбу у покійного було двоє дітей – семи – та одинадцятирічного віку.

- Десь перед світанком, - продовжувала Олена, - до мене прийшли і сказали: „Мужній, Олена. Твого чоловіка вбили”. Уже пізніше очевидці розповіли: Григорій поставив машину на стоянку неподалік нашого будинку і повертається додому. Це було десь о першій годині ночі. Неподалік біля будинку, в якому ми мешкали, пролунав постріл. Григорій ще намагався добігти до міської лікарні, яка містилася через дорогу, та не встиг. Люди добри! – Олена притулилася вустами близче до мікрофону, - знайте: це

політичне вбивство. Воно виконане на замовлення. Моєму чоловікові дуже багато разів погрожували. Ці погрози розпочалися ще до виборів. Неслісь тоді вони з вуст тодішнього і нинішнього мера Михайла Покидька. Про що вони тоді там говорили, мабуть, залишиться таємницею, але те, що мій Гриша ходив на зустріч зі зброею – факт незаперечний. Йому ставили підніжки, коли він висувався кандидатом на посаду міського голови. Що значить тиск, я відчула на собі, коли балотувалася кандидатом у депутати міської ради від блоку Юлії Тимошенко!

Виступаюча на якусь мить замовкла, переводячи подих, обвела поглядом принишкливий майдан, збираючись з думками, і продовжила:

- Мій чоловік, як голова депутатської комісії з бюджетних питань, дуже багато знав. Після того, як він уважно ознайомився з матеріалами засідання міської ради і знайшов факти фальсифікації деяких документів, чесно, мужньо і сміливо заявив в очі меру. Ясна річ, що йому не сподобалося. Тоді Григорій Петрович матеріали фальсифікації надіслав до обласної прокуратури та МВС. Убивство трапилося у середу восьмого червня, а в четвер дев'ятого він мав зустрічатися з представниками обласного управління МВС. Мушу сказати, останнім часом мій чоловік не займався бізнесом, а повністю пішов у політику. Вона, а ще підлі злочинці-задрісники, і вкоротили йому життя!

XIII.

На причетність до розбійного нападу на Феодосію Іларіонівну Халимон органами досудового слідства перевірялася дочка загиблої Світлани Василівни Грищенко та її знайомий Анатолій Григорович Сирота, що свого підтвердження не знайшли. І ось Світлана Василівна сидить перед Богданом Стоколосом – худорлява, біле фарбоване волосся, сірі очі, зодянена в золотисто-коричневу шовкову блузку з широкою коричневою смужкою, чорна видовжена спідниця спадала мало не на підлогу, в руках тримала сумку кольору перестиглої вишні.

- Феодосія Іларіонівна Халимон – моя мама. Свого часу разом з батьком мешкала в Кустанаї Казахської РСР і працювала кухарем. Батько був шофером. Там я і народилася. Потім ми переїхали в Калузьку область. Жили до 1985 року. Батько помер, там і поховали. Згодом я вийшла заміж і вахтовим методом разом зі своїм чоловіком їздили на Чорнобильську АЕС. Наступного року в Славутичі одержали квартиру, після чого забрали й маму. На той час у нас народився син. Батьки – родом з Білорусії і мама наполягала на тому, щоб неподалік Славутича купили їй будинок – планувала жити окремо. Дійсно, такий будинок ми купили у селі Верхні Жари Брагинського району Гомельської області. Французи кажуть: „се ля ві” – таке життя. Згодом я розлучилася зі своїм чоловіком, майно розділили. Де він зараз мешкає не знаю, ніяких стосунків з ним не підтримую. Я продала

двокімнатну квартиру у Славутичі і купила однокімнатну у Черняхівську. Згодом зовсім випадково познайомилася з Анатолієм Сиротою, з яким зараз перебуваю у громадянському шлюбі. Толя сам родом з Дрімайлівки Куліківського району. Останнім помер його батько і в спадок дістався будинок, в якому уже ніхто не проживав. Так, як нам незручно було їздити у Білорусі, Толя запропонував аби мама мешкала у його будинку. Вона приїхала, подивилася, їй сподобалося – так вона сюди переїхала жити. Ми з Толею приїжджали до неї, допомагали по господарству, обробляли город. Вона ще тримала порося, курей.

- Ви не знаєте, з ким із сільчан мама підтримувала дружні стосунки?

- У мами були вроджений порок серця та гіпертонія. Вона увесь час жила на ліках. А тому дружила тільки з сусідами і більше ні до кого не ходила. Щоправда, крім сусідів, до неї навідувалися рідна сестра Толі та її чоловік, які мешкали у цьому селі. Мама настільки була боязлива, що навіть вдень замикалася у своїй оселі. Ключів від хати у мене не було і коли я приїжджаля, то викликала електродзвінком. Побачивши мене через вікно, відмикала двері. Десять на початку січня до мами їздив мій син. У подарунок він їй привіз електроплитку. А отак тижнів через два до мами поїхав Толя і увесь день рубав дрова. А це наприкінці січня зателефонував Павло Дусь, зять Толі Сироти і поцікавився, чи немає у нас мами. Коли я сказала, що вона не приїжджаля, він здивувався ще більше і заявив, мовляв, у дворі немає ніяких слідів, а в будинку увечері світло не горіло. Після цього я одразу подзвонила маминій сусідці Демиденко, яка сказала, що 28 січня увечері в оселі мами світло не горіло, а 29 десь так о десятій ранку вона заходила на подвір'я і також світла не бачила. Під вечір сусідка навідалася до мами, але ніяких слідів на подвір'ї не було. Я одразу відчула щось неладне і зателефонувала на квартиру Толі Сироти.

- Ви, певне, живете окремо?

- Так. Я зі своїм сином мешкаю у своїй квартирі, а він зі своїм – у своїй. Ми найняли таксі і десь так о пів на десяту прибули до мами.

- Двері були замкнені?

- Як завжди. Двері були замкнені на внутрішній, і накладний замки. Толя дістав ключ, відімкнув двері і ми зайдли на веранду. Натиснули вимикач, але лампочка не горіла. Двері з веранди до хати були чомусь незамкнені. Ми зайдли до вітальні і увімкнули світло. Перше, що я побачила, мама лежала на підлозі кімнати на животі, головою у бік комоду, а ногами – до кладової. На голові у неї лежало щось біле. Я, було, спочатку подумала, що їй зробилося зло, вона впала і померла. Одразу пішли до сусідів і Толя Сирота зателефонував до міліції. Коли прибули працівники правоохоронних органів, я звернула увагу: за спиною мами білим паском були зв'язані обидві руки. Голова прикрита білим халатом, який увесь був у крові.

- Ви не звернули уваги, що зникло з квартири?

- М-да, пропав телевізор, у серванті в мами про „чорний день” лежало 500 гривень, також зникли. А то все по дрібницях – кава, коробка цукерок, спиртні напої. Вікно у кімнаті було завішено покривалом. Цього раніше мама ніколи не робила.

Наступного дня Богдан Стоколос прибув у село Червоний Шлях. Перші допити нічого суттєвого не дали – сусіди підтвердили: Гафія Никонівна Зяблик торгувала самогонкою, до неї хвіртка не закривалася – любителі оковитої приходили вдень і вночі. Проте сусіди сторонніх осіб не бачили, близьких стосунків з нею ніхто не підтримував. За характером – добра, ні з ким не сварилася, ворогів у неї не було і не могло бути. Її провідували до донька і внук. Олександр – високого зросту, дещо сутулій, у вухах сережки з білого металу, родимка над губою з правого боку. Внук розповів, що приїхав провідати бабусю. О 10.20 вийшов на станції Лосинівка. Коли прибув до хати, двері були замкнені. Постукав у вікно, але їх ніхто не відчинив. Тоді пішов за хату і там постукав у вікно. У відповідь була глуха тиша. Тоді Сашко повернувся до дверей на веранду і помітив розбите скло. Взяв палицю, яка лежала неподалік, і зайшов до хати. У коридорі речі з гардероба були порозкидані. Бабуся лежала головою вниз. Він доторкнувся до неї, тіло було холодне. Кинувся до телевізору, але провід було відірвано. На печі горіло світло. У хаті також було перевернуто і розкидано. Тоді пішов до сусідів і зателефонував матері. Вона приїхала. Зрозуміли: це було вбивство. З-під ліжка зникла електродрель, подушки прим’яті, на підлозі валялися документи. В опочивальні також неозброєним оком було помітно: хтось добряче „погосподарював”, постіль на дивані перевернута, речі на столі розкидані, в шафі також все порушене.

Донька покійної Орися додала: мама одна жила в селі, але город обробляла сама. Вона відвідувала її майже кожного тижня. Син поїхав провідати бабусю, але та вже була мертвa.

XIV.

Мальовниче село Сулак розкинулося неподалік залізничної дороги. Вдень і вночі по ній стугонять поїзди. Йдуть пасажирські, йдуть товарні. Село невелике – десь назирається сотня хатинок. Багато спорожнілих осель викупили міські дачники. З ранньої і до пізньої осені село оживало. Багато городян приїздило на цілий сезон – орали землю, засівали та зasadжували, збирали урожай, а потім восени „кравчучками” везли до міста. У кого у місті були зв’язки, наймали дармову автомашину. Коли виїжджали останні дачники, село одразу порожніло. Спадало на землю черлене листя, оголені гілки під ударами холодного осіннього дощу наразі чорніли. Дні коротшли, а ночі довшали. Всі квапилися до теплих і затишних осель. Вулиці порожнілі, якщо коли щось живе і з’являлося, то лише коти та собаки. На душах сільчан також робилося холодно і непривітно.

Богдан Стоколос прибув до села теплої погожої літньої днини. Жовтими голівками усміхалися соняшники, у палісадниках полум'яніло різnobарв'я квітів. Оселя Івана Гнатовича Судака містилася на околиці села. Далі вже зеленочубим килимом простилався луг, на якому бродили гуси та качки. Паслися прип'яті кози і телята. Іван Гнатович був один з головних свідків і Богдан вирішив спершу поговорити з ним. Іван Судак у літах – обличчя видовжене, брови руді, з опущеними краями, ніс злегенська видовжений, загострений, волосся – вогняно руде, здається, піднеси сірник і одразу спалахне. На трьох пальцях лівої руки виднілося татуювання у вигляді перснів – пам'ять про службу в лавах Радянської Армії.

- Суботіни жили далеко від мене, - закуривши цигарку, мовив Іван Гнатович, - а неподалік їх живе моя дочка. Коли я ходжу до неї за молоком, неодмінно минаю двір Суботіних. 29 квітня я йшов уранці до дочки і на городі побачив Павла Сулія. Саме виорали городі і він збирався садити. Щоправда, не щось, а картоплю, бо клунки стояли на городі, а він орудував лопатою. Жінка у нього не робила, була лежачою, ії торік паралізувало. Коли до нашого хутора приїздить автолавка, то всі покупці Павла Суботіна пропускають без черги. За його словами, баба може впасти з дивану, а сама не підведеться. Цього ж дня увечері я повертаєсь від дочки, але уваги не звернув, був він на городі, чи ні. А ось наступного дня, коли проходив мимо, бачу ні на городі, ні на подвір'ї Павла немає. Я ще, було, й подумав: чи бабі погано стало, чи можливо, сам захворів. А тут так годині о четвертій чи може, о п'ятій до мене прийшла сусідка Суботіних і каже: Суботіних побито. Вона попросила, аби я по мобільнику зателефонував їх дітям, але цим телефоном я не вмію користуватися. Моя жінка намагалася викликати 02, але в неї з того нічого не вийшло. Тоді ми пішли до Білоуса, він живе у селі Червоні Партизани. Це йти через залізницю. Коли прибули, у нього вдома були дочка і внучка, саме приїхали з Києва. Вони і додзвонилися до міліції.

- У яких ви стосунках з родиною Суботіних?

- Я з цією родиною ніяких стосунків не підтримував, - Іван Гнатович збив з цигарки попіл. – Востаннє був у них два роки тому – Павло запропонував випити по сто грамів. Так баба на нас накричала. Звідтоді моєї ноги там більше не було. Знаю, Павло два роки тому кинув курити, колись і випивав, але останнім часом у рот не брав. Хто і за що міг побити, також не знаю.

Тетяна Черевик – сусідка Суботіних. Середня на зріст, волосся пряме, обличчя кругле, немов футбольний м'яч. З-під вузеньких брів дивляться карі очі. Зодягнена в плаття з шовкової тканини, яке щільно прилягало до талії, внизу переходило у розкльошенну спідницю з широким вшивним поясом.

- Я саме поралася по господарству, - Тетяна Павлівна розправила на

колінах спідницю, - чую: у Суботініх не гавкає собака, а на подвір'ї не сокорять кури. Щось, думаю, не те.

- Уночі підозрілого нічого не чули?

- Абсолютно. М-да. Десь так о четвертій дня до мене прийшла Клава – ми хочемо до нашого хутора провести газ і вона збирає гроші. Клава поскаржилася, буцім не може зайти в господарство Суботініх – там зсередини зачинена хвіртка. Тоді ми удвох з нею пішли до другої хвіртки і коли зайшли на подвір'я, між будинком і сараєм побачили мертву собаку. Я зрозуміла: трапилося щось неладне і пішла покликати сестру – Марфу Суботіну – вона живе неподалік. Уже втрьох зайдли до хати. У ній було темно – вікна позавішувані ряднами. Коли Марфа відкрила одне вікно – побачили, що Суботіні – і він, і вона лежать у крові.

Цього дня в оселі Мирона Галайди було проведено обшук. У шухляді оперативники виявили мобільний телефон і гроші. Підрахували – 500 гривень. У серванті лежав бінокль, набої до гладкоствольної мисливської рушниці, річна підшивка журналу „Моделіст-конструктор” і нагрудний знак „Ветеран війни”. На плечиках у шафі виднілася камуфльована куртка. На кухні стояв новий електричний чайник, в сараї лежала порожня каністра, – ті речі, що називали потерпілі.

Ніна Григорівна хапалася за серце:

- Боже, та звідки воно взялося! Я ж нічого подібного раніше не бачила.

- Заспокойтеся! – владно мовив Стоколос; давайте поговоримо начистоту. І все по порядку.

- Батько наш сім’ю залишив. Це була дуже жорстока людина. Коли я перебувала на шостому місяці вагітності, чоловік мене змушував вступати у статеві стосунки. Одного разу мені зробилося зло. Потім я народила хлопчика, Мироном назвали. Син підростав, у сім років пішов до школи. До навчання у нього не було аніякісінського бажання. Я інколи плескала його по м’якенькому місці, однак це нічого не допомагало. Батько ж навпаки – виховував сина по своєму: возив на велосипеді по злачних місцях, де лилася горілка. За характером був ніби й спокійний, врівноважений, правда, міг легко підпадти під вплив інших. Одного разу, коли було Мирону років тринадцять, захворів раптово. Ні з того, ні з сього піднялася висока температура, почав марити. Раптом підскочив до батька і запитав, чи можна вбити Грицька. Це наш менший син. Батько взяв його на руки і поклав у ліжко.

- Що ви можете розповісти про стосунки з його приятелем Захаром Малявкою?

- Мирон якось розповідав мені, ніби Захар його захищає від недругів. І був навіть випадок, коли Захар когось побив за те, що той насмілився образити Мирона. Захар для нього був авторитетом і захисником від інших. Наприкінці грудня минулого року Мирон приїхав додому, забрав меншого

брата Гришу і вони кудись пішли. Правда, при цьому Мирон сказав що підуть до електропотягу купувати телевізор. Через деякий час повернулися і принесли чорно-білий телевізор. Гриша мені потім розповідав: телевізор вони купили у невідомих хлопців біля електропотягу. Останнім часом Мирон вів себе нерозумно, нервував, кусав кулаки, спав неспокійно, говорив, що я за ним буду плакати, але чому так і не призвався.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

Ось і все. Схоже, у цій трагічній кримінальній справі, яка забрала життя шістьох чоловік, яка своїм нечуваним звірством навіть шокувала правоохоронців, котрі спершу збилися з вірного сліду, поставлено останню крапку. І в цьому нічого дивного. Хто б міг подумати що самотніх престарілих людей трьох районів півроку триматимуть в оціпенінні малолітні бандити.

Шкода передчасно загиблих людей, які у війні не згоріли, вистояли у двобої з ворогом далеко від рідної Батьківщини, а тут, на своїй землі, розпрощалися з життям від рук малолітніх убивців. Шкода і злочинців, які втративши батьків – один помер від горілки, інший покинув родину – пішли кривою злочинною стежкою. Вони тільки-но розпочинали життя, перед ними простилалися десятки доріг. Кожен з них міг вибудувати своє щастя на свій лад і смак. Не вийшло. Не судилося. Хлопці обрали легкі дороги, котрі привели їх за гратегії. Сумний фінал у цій трагічній історії – скалічені, сплюндровані життя і небо у чорну клітинку на багато-багато років. У них ніколи не буде чудового минулого і прекрасного майбутнього. Буде біль і будуть рани, які супроводжуватимуть їх вічно. Вони спокутуватимуть свою вину стільки, скільки й блукатимуть на цій землі, на якій нарobili так багато лиха.

ДОРОГА ЗА ГРАТИ

I.

У двері подзвонили.

Людмила Змієвська саме поралася на кухні. Була вона середнього зросту, струнка кароока. Від природи чорнява, але колір цей не подобався Людмилі і волосся вона перефарбувала у жовтий. Тоненькими пасемцями спадало на похилі плечі і віддавало ще більшою жовтизною. Коли підводилася навшпиньки, на щиколотці правої ноги оголовалася родима пляма, білі ноги набирали чітких обрисів – вона ставала ще звабливішою і принаднішою. Краса – красою, та Люді бракувало щастя – не дала їй цього мама, що тут не говори. Кавалери траплялися, і досить часто, не один, і не на одну ніч, а ось щоб обкрутити когось – всі намагання зводилися нанівець, розчинялися у повітрі немов цигарковий дим. Та ось, схоже, щастя саме попливло до рук, немов відв'язаний на річці човен – буквально у лічені дні вискочила заміж за військового. Через рік народила доньку, отримали квартиру, здавалося б – тільки жити.

Так де не візьмись тут революція. Коли Україна виборола незалежність, чоловік навідріз відмовився приймати українське громадянство і армійську присягу. Він гордився тим, що в його жилах тече російська кров. Ми тут не сказали, що в Люди Змієвської характер був – не подаруночок. Інколи принципова, інколи неврівноважена. Те, що інша могла пропустити мимо, у неї завше викликало роздратування, яке почали переростало у конфлікт. Виїжджаючи до Росії, чоловік забирає її з донькою у славне місто Тюмень. Та що вона, дурочка, чи що: проміняє Київ на якийсь там Сибір з білими чи, то пак, бурими – ведмедями! І Людмила залишилася з донькою жити у двокімнатній квартирі. Ситуація вийшла на те ж коло: кавалери. І не на день, і не на два, і не на ніч. А ось, щоб хтось посвятав – так ні, мовляв, ти хоч з квартирю, але з „причепом”, навіщо він нам.

Між іншим, Люда була непоганою господиною. Кожного вихідного у величезній каструлі на кухонній плиті варилося серце, легені, нирки, печінка. Вона не виключалася майже протягом дня. Якщо до звареного було додати відповідних спецій, та трохи фантазії – виходили смачні пиріжки, - з'їси – і пальчики оближеш! А коли на столі ще з'являлася пляшка домашньої, отак градусів на п'ятдесят, та батарея пива „Оболонське”, а на закуску – по дорогій заморській сигареті, то в кінцевому результаті виходив відмінний кайф. У Люди досить часто збиралися різношерстні компанії. У вітальні розставлявся чорний відполірований стіл, за яким тісним прямокутником всідалася братва. Відзначали дні народження, державні та релігійні свята, сюди почали приходили просто випити. У Люди завше було чим закусити.

Доньці виповнилося десять років, але Люда її виховала так, що особливо матері вона не заважала. У вихідні відвідувала кінно-спортивну секцію на

іподромі, або гуляла з ровесниками у дворі, а вночі спала, немов убита, міцним сном. Те, про що шепталася мама з чужими дядями, її абсолютно не цікавило. Останнім часом до Люди присмоктався один кавалер – Володимир Галата. Десь там, під Прилужжям, переступив межу закону: вночі викрадали на селянських подвір'ях свиней, телят, корів, вбивали, а м'ясо продавали у Києві на ринку. „Засвітився”, вчасно накивав п'ятами і ось уже півроку, як переховувався у Люди. Був він високого зросту, фізично розвинений, худорлявий, на смаглявому обличчі виокремлювався продовгуватий ніс, немов лавровий листок. Чорні очі Люді нагадували сушені сливи. Мав дещо контрастний характер. Тонка, гостра імпульсивність почести чергувалася з деякою апатією і байдужістю. Інколи Люді здавалося, Вовка – такий нерішучий, яскраво виражений пессиміст. Він просто безпомічний у житті і, якби не вона, давно б уже сидів за ґратами.

- Слухай, Людо, стіл я вже накрила. Таріочки, чарочки, фужери – все поставила.

- А виделки, ножі поклала?

- Так.

- Гаразд. Тоді бери хліб, масло, шпроти. Готуй бутерброди.

Марина Стаднікова – подруга Люди. Середнього зросту, з чорним хвилястим волоссям, сірими, немов хутро кролика, очима. Від природи мала суперечливий характер, доброта почести чергувалася з відвертою жорстокістю. Трохи була кокетлива, енергійна, за життя чіплялася зубами. У Києві мешкала більше року, а прибула сюди з Ростова-на-Дону. Люда не допитувалась, чим Марина там займалася: проституцією, чи була у якісь банді, тільки ось дременула до Києва.

Трапилося це за таких обставин. Красуня Марина рано кинула школу, привичаїлася до цигарок і спиртного. В одній з компаній впала в око Сеньці Воробйову, або, як його іменували в кримінальних колах, - Козирному Тузу. На одній вечірці Сенька з першого погляду відзначив про себе: „Моя!“ Наступного дня вони вже працювали разом. Як тільки стемніло, вийшли до Центрального парку культури і відпочинку, влаштувалися на одній з лав. Марина щільно притискувалася до свого „обранця“, Сенька міцно обнімав худеньку талію і цілував у розпашлі вуста, які злегенька віддавали хмільним вином. Ніхто з численних перехожих, які потай милувалися закоханою парою, згадуючи свою молодість, і подумати не міг, що ця, на перший погляд, невинна закохана парочка – не що інше, як бандитський дует. Вгледівши жінку в норковій шапці чи шубі, або чоловіка середнього чи похилого віку, вони починали „пасті“ свою жертву до будинку, в якому та мешкала. „Довівши“ до під’їзду, або до якогось темного провулку, в якому бракувало перехожих, Козирний Туз виривав з рук сумочку, зривав з голови шапку, а інколи й знімав шубу. За кілька секунд невідь звідки випірнала молода дівчина. Це була Марина Калашникова, або, як її охрестив Козирний Туз, Мунька Гладіолус. Якщо жертва з переляку лежала на землі,

допомагала підвистися, заспокоювала, обіцяла негайно зателефонувати до міліції. Одну жертву вони вирахували у магазині, коли брали „портюху”. Гаманець, який та розстібнула, був вщерть наповнений новенькими купюрами.

Козирний Туз і Мунька Гладіолус „вели” її довгенько – спочатку їхали тролейбусом, потім побрели вулицею, доки вона не зайшла до напівосвітленого провулку, в якому містилися одні приватні будинки. Розбійний напад здійснили за добре зреєсованим і ретельно апробованим на практиці сценарієм. Однак тут трапилась промашка. Коли Марина сказала жертві, що ось вона зателефонує до міліції, жінка категорично сказала: „Не переймайтесь. У мене є мобільник”. Марину немов скаженим вітром здуло. Потерпіла одразу набрала номер чергового міськвідділу міліції: „Мене шойно пограбували по Ломоносова, 5. Бандит зі шрамом на лівій щоці. Іще, мені здається, - додала потерпіла, - на пару з тим негідником працює молода симпатична жінка”.

Марина вихором влетіла до гуртожитку, в якому мешкала, зібрала сякі-такі пожитки, придбала квиток на перший поїзд і поїхала куди очі дивились. Марина не знала: Козирного Туза, за яким міліція уже давненько полювала, заарештували того ж вечора.

Людмила Змієвська тільки-но збиралася перевернути сало на сковороді, як у двері подзвонили.

- О-о-о, кого там нечиста несе? – зло вигукнула і з виделкою побігла відчинити двері. За усталеною традицією зиркнула у віконце, що скляним оком притулилося у горішній частині дверей.

- О-о-о! Кого я бачу! Серьог-а-а-а! – Люда на радощах підстрибнула, обвила шию продовгуватими руками і зависла, тріпаючи ніжками.

Потім схопила долонями за вуха, притягla до себе і почала ціluвати у товсті вуста, які пахли вином і цигарками. – Ух, ти! Де це тебе стільки носило? Ну, прохóдь, прохóдь.

Сергій Варлиго трохи вище середнього зросту, окупкуватий, обличчя овальне, на лобі виднілися залисини. Одягнений у замшеву куртку болотяного кольору з накладними кишенями, на ногах – чорні штани і такі ж чорні кросівки з білими вставками. На голові виднілася зелена спортивна шапка. Сергій також був не в ладах із законом.. „Спеціалізацією” його були нальоти на людей похилого віку. На його прохання: „Я заблукав. Покажіть дорогу” деякі сердобольні бабусі відчинали. Сергій Варлиго, на прізвисько Зубний Порошок, зодягнувши на обличчя чорну панчоху, вривався до осель, ще дужче залякував бабусь, і починав „чистити” квартири. Забирає все, що потрапляло під руки – гроши, ордени, медалі, коштовності. Спíймався на гарячому. Дали строк. Відсидів. Пройшов, так би мовити, тюремні університети.

- Люда, я не сам. Братва зі мною.

- Нехай заходять, - кинула і побігла на кухню. – Ой, леле, та у мене вже

сало горить! Марино, Марино, що ти там робиш?

- Бутерброди.

- А-а-а, я вже й забула. Гаразд. Це також потрібно.

У повітря, настояне на запахах варених нирок, печінки та смаженого сала, вони принесли запах свіжого морозяного ранку і срібного вітру.

- Ну й морозець дере, - мовив високий, стрункий чоловік.

Це був Микола Кривошлик. На продовгуватому обличчі морквинкою завис червонястий ніс. Зняв червону спортивну шапочку, розстебнув блисківку на чорній зі шкіrozамінника куртці, всередині змигнуло біле штучне хутро. Кривошлик по тюрмах не ходив, прибув до Києва трохи розбагатіти. Один розумний його приятель так і сказав: „Затям, Миколо, велиki гроші круться у великих містах. Наївний селюк одразу в це й повірив. За характером – неврівноважений, особливо в пиятиці. Міг будь на кого накинутися з кулаками.

- Ну, а я Михайло Аркадович.

Марина розсміялася. Їй явно сподобався зі шрамом на щоці оцей чорнявий кучерявий циганчук і вона не стерпіла:

- Ви що, циган?

- Я такий циган, як ти узбечка чи китаянка, - під сміх присутніх мовив Михайло Гепнер. – Так, я схожий на цигана, виховувався у циганській родині, але хто я за національністю – один Господь знає. Швидше за все – українець, ну, можливо, трохи з циганським розливом. Батьків не пам'ятаю. Виховувала бабуся. Була вона у мене з-під Одеси. Їздили ми по всьому Союзу і займалися ... Чим ви думаєте?

- Скажеш, - мовила Марина, коли всі стенули плечима.

- Жебракуванням!

- О-о-о! – вихопилося в Марини. – Я чула: жебраки згодом ставали мільйонерами.

У відповідь усі дружно розсміялися. Сміявся і Міша Гепнер.

- Був уже підлітком, як загубився на залізничному вокзалі у Києві. Тут мене підібрала одна циганська сім'я на прізвище Гепнер. Зрідка вони мешкали у Берегівському районі, а то також гастролювали.

- Берегове, це що, в Західній?

- Так, на Закарпатті.

... Михайло навчався і виховувався у циганській сім'ї. При цьому ніяких документів на його усиновлення ніхто не зробив. Від роду він був Володимиром, та прізвище обрав циганське – Гепнер, а ім'я Михайло. Зі слів бабусі, його батька звали Михайлom. У сім'ї Розалії Гепнер всі діти були Аркадовичами, тому і він узяв таке ім'я по батькові, а місцем народження – село Мала Бейгань, там де інколи мешкала ця циганська родина. Деякий час тому Михайло покинув циганів і помандрував куди очі дивились.

- М-да, не з медом тобі довелося, братан, - Марина перейшла на ти.

- Гаразд, Марино, - розпорядилася Люда, - діставай тарілки, будемо сідати до столу.

Сергій Варлиго розстебнув валізу, виставив на стіл пляшки – горілка, пиво, лимонад. З прочинених дверей, які вели до сусідньої кімнати, вийшла білява дівчинка у благенському ситцевому платтячку, з якого, здається, вже давно виросла, і стоптаних капцях.

- О-о-о, то в нас і наречена є! – вигукнув Михайло Аркадович і з нагрудної кишені дістав шоколадку. – На ось, візьми.

- Дякую, – чемно мовила дівчинка і гайнула до своєї кімнати, з якої доносилася музика.

- А, це ти, Катюша! – вигукнула Людмила. – Коли встала, йди вмивайся і сідай до столу. Разом снідати будемо.

Небавом всі сіли за стіл. Володимир Галата на правах господаря взявся частувати. Коли наливав собі чарку, злегка перелив і рідина побігла назовні. Марина скривилася, Люда кинула діткливий позирк, спершу промовчала, та все ж не стерпіла:

- Нічого добро проливати.

- Особливо, коли воно не твоє, – мовила Марина і додала: – хух, що воно так неприємно тхне, немов риба смердить?

- Та що ж, – Люда кинула поглядом на Володимира Галату, – он сидить і шкарпетками смердить.

- Ану мерщій піди зніми! – зле мовила Марина і подивилася на Люду. – І як ти такого терпиш? Я б уже давно у три шії витурила.

- Та ото ж і терплю. Скоро, мабуть, терпець увірветься.

По другій чарці наливав Сергій Варлиго.

- О, бач! – радо вигукнула Марина. – Це справжній майстер з розливу. Усім порівнуй. І жодної краплинки не розлито. Як в аптекі!

Михайло Аркадович налив по третій і запропонував стоячи випити за жінок.

Після третьої чарки компанія ожила, зав'язалася розмова.

- Хазяйка! Га, хазяйка! – Михайло Гепнер звернувся до Людмили, яка саме розмовляла з Сергієм Варлигою.

Вона вдала, що не почула, тоді Гепнер нахромив на виделку шматочок ковбаски і кинув Людмилі до ротика. Вона наразі закашлялась, аж слізози на очах виступили.

- Ну в тебе й жарти, якісь циганські, – сердито мовила, – он у нас чоловік з дев'ятого поверху ковбасою вдавився. Здавалося б, такий безневинний маленький шматочок.

- Хазяєчко, вибач, там я в тебе гітару на шафі бачив. Можна заграти?

- Так оце, щоб спитати дозволу, ти мене ковбасою давив? Ну бери, звичайно. Про що мова.

Гепнер дістав гітару, приклав до грудей, вдарив по струнах.

- Ех-х-х! Звиняй, хазяєчко, я ж пожартував! – змигнули жовті металеві

коронки.

- Та звиняю, звиняю. Ану давай своєї, циганської.

Михайло Аркадович тріпонув кудлатою чорною чуприною, аж сережка у лівому вусі хилитнулася, і вдарив по струнах. На великому пальці правої руки змигнуло татуювання у вигляді літери „Т”, а між середнім і безіменним пальцем Марина помітила незакінчене татуювання „Рози вітрів”.

- М-да, братва, гарні були часи. З циганами їздимо по поїздах, пісень співаємо. Як накидають, було, у металеву чашку. І раз, і два... Вечеряли у ресторанах. Вони мене й співати навчили. Ех, так мені запала в душу пісня про Льолю. За текст, братва, звиняйте, може, що й не так. Університетів ми не кінчали. Заспіваю так, як навчили – Гепнер махнув головою і вдарив по струнах.

У саду на гавайской гитаре
Мы сидели с Лёлей вдвоём.
Разрешите, почтенная дама,
Одинокий нарушить покой.
И подвинулся к Лёле поближе
Парень в кепке и зуб золото-о-о-й!
И на свете стал Лёле милее
Парень в кепке и зуб золото-о-о-й!
А наутро начальник угрозыска
Даёт Лёле наказ боевой:
«Убить парня в семнадцатом доме,
Парня в кепке и зуб золото-о-о-й!»
Увощла она пьяной походкой
И прицел был дрожащей рукой.
Грянул выстрел и рухнулся на пол
Парень в кепке и зуб золото-о-о-й!

Марина заворожено дивилася на Гепнера: схоже, вона в нього закохалася. Після Козирного Туза, якого кинула у Ростові на розтерзання долі, Марина уже більше ні в кого не закохувалася. Сильний, мелодійний голос, артистична манера триматися, здається, Михайло не за столом, а на сцені Великого театру. А головне, які слова! Просто вражаючі! Усі перестали жувати і плямкати. Навіть Володимир Галата, який спочатку дещо скептично ставився, і той – весь увага. А Михайло продовжував:

Он лежал так спокойно и тихо,
Как с гитарой вечерней порой.
Только кепка валялась у стенки,
Пулей выбит был зуб золото-о-о-й!
Замолчите, проклятые струны,
Дайте сердцу больному покой.
Он ушёл и больше не вернётся,
Парень в кепке и зуб золото-о-о-й!

- Клас! – вигукнула Марина, обхопила шию білими, немов виточеними з мармуру, руками і почала цілувати Михайла Аркадовича.

Люда непомітно витирала слізози. Сергій Варлиго усміхався. Володимир Галата наливав по чарці.

- Це ж треба! – вигукував він. – Отакі таланти пропадають. Міша, а давай зараз шваркнемо по поїздах, знаєш, скільки у нас грошви буде? На Канарах відпочиватимемо.

„На Канарах, а чи на нарах”, – подумала Люда і побігла на кухню:

- Ой, та тут у мене ще одна страва приготовлена.

Не зчулися, коли спорожніли пляшки. Здається, Галата захмелів найбільше. Він сидів з одного боку Марини, з іншого – Михайло Аркадович. Гепнер також сподобався Марині, відчував її гаряче імпульсивне тіло, яке пашіло жаром, прагло кохання і ласки. Захмелілий Галата розв'язав не лише язика, а й руки, почав обнімати Марину, відшукуючи на грудях тугі перси.

- Ану, брись! – Гепнер вдарив його по руках.

Рука Галати наразі обвисла, так, неначе хто її підрізав кинджалом, згодом підвелася і знову почала нашуковувати перси.

Аби розрядити ситуацію, Сергій Варлиго запропонував добавити. Гепнер і Галата знайшли по червінцю. Сергій Варлиго пішов до передпокою, почав нишпорити по кишенях. А де ж гаманець? В одній кишені не було, і в іншій також. Гм... Цікаво. Куди ж він подівся? Ага, ось куди він його поклав. Коли розстебнув ґудзика, крім папірців та ще якихось квитанцій, у гаманці не було нічого.

- Братва! – зло вигукнув Сергій. – У гаманці було сто гривень. Немає жодної. Признавайся, яка сука поцупила?

На якусь мить всі заніміли. Потім чомусь погляди зосередилися на Володимири Галаті.

- А-а-а, це ти, сука, вкрав, як шкарпетки ходив міняти, – Сергій взяв за барки Галату і вивів на середину кімнати.

- Братва! Не брав я! – вигукнув Галата. – Клянуся мамою своєю.

- Не брав, гад! – Сергій вдарив йому між очі.

- Ти по нирках його бий, по нирках! – Гепнер підхопився і ребром долоні почав бити по обох боках.

- Ти, що, значить, компанію підкакуєш? Прийшов на готове, та ще й крадеш, – Микола Кривошлік, який до цього сидів собі тихенько, взяв Галату за груди і кілька разів головою вдарив об стіну.

- Бий його, братва! – вигукнула Людмила. – Я вам даю „зелену вулицю”. Він стільки крові з мене випив за цей час, не можна й передати. Володимир як не намагався уникати ударів, та все зводилося нанівець. Важкі удари градом сипалися на нього, немов каміння. Зрештою, він намагався вислизнути з квартири, але також безрезультатно.

- Перестаньте! – прохрипів Галата. – Якщо ви не припините наді мною

знущання, я покличу братків.

- А-а-а, ще він і братків хоче покликати, - іронічно усміхнувся Микола Кривошилік. – Дулю тобі з маком, а не братків.

- Ще воно, падло, й підвєстися намагається, - обурено кинула Людмила і цинічно додала: - Лежи вже. Куди підеш по такому морозу.

Судово-медична експертиза дещо пізніше зазначить: „Заподіяно синці навколо очей, садно в щелепній області справа, у щічній області, на підборідді, припухlostі верхньої і нижньої губ з розривами слизистої оболонки на нижній губі, крововилив м'яких тканин голови в потиличній області, тім'яної області справа і зліва, субдуральна гематома, крововилив під м'яку мозкову оболонку, у тканину і шлуночки головного мозку, множинні двосторонні переломи ребер, крововилив під капсулу і перенхіму правої частини печінки, у жирову клітковину правої нирки, гемоперіонеум”.

А поки що братки продовжували дубасити. Зрештою, озвався Сергій Варлиго:

- Щоб ця наволоч не втекла і не наробила лиха, ми його зв'яжемо.

- І то правильно! – додала Людмила. – Чого доброго, ще й справді „ментам” закладе.

- Ментам він, звичайно, не закладе, – роздумливо мовила Людмила – а ось братву свою може покликати.

- Людо, в тебе якась вірьовка знайдеться?

- А чому ж і ні. Звичайно, знайдеться, – мовила у відповідь Людмила. Візьми ось. Від Дружка залишилась.

- Зараз ми йому „ластівку” зробимо, – Сергій Варлиго взяв до рук мотузок, зробив петлю і гримнув на Галату:

- Ану лягай на живіт!

Володимир Галата, ні про що не підозрюючи, покірно ліг.

- Так, піdnimi голову, – Варлиго взяв його за підборіддя, петлю закинув на груди, зігнув ноги у колінах, а стопи підвів до рук.

- Ану, Коля, допоможи, – Варлиго попрохав Кривошиліка.

Кривошилік піdnяв праву ногу, Михайло Гепнер здогадався одразу і підвів голову.

- Ось і добре, – Варлиго зв'язав разом руки і ноги, а другим кінцем мотузка обвів за лінією плечей і грудей, згодом прив'язав його до рук та ніг.

- Афігенно! – вигукнув Михайло Гепнер.

- Розумієш, – угадав думку Михайла Сергій Варлиго, – це я зробив для того, аби м'язи грудей через мотузок підтримували ноги, які не могли розігнутися, бо були прив'язані за спиную. – Ану, дружбане, підведи голову!

Володимир Галата неохоче підвівся.

- Так. Гаразд. Ось так. Молодчина. А ти у нас слухняний, – іронічно мовив Варлиго і завів мотузок на груди.

- Слухай, Серъоjo, – схвильовано мовила Люда, – а він не вдавиться?

- Бачиш, мотузок плоский, мовив у відповідь Варлиго, - він тримається на грудях. І, звісно, не задавить.

З рота і носа Володимира Галати несподівано пішла кров.

- А тепер, братане, лягай на правий бік, так тобі буде зручніше.

- Скільки маємо? – Люда зиркнула на годинник.

- О-о-о, друга ночі, - Михайло Гепнер подивився на свого „золотого”. –

Час відпочивати.

- Води... Дайте мені води, - скорше прохрипів, ніж мовив Галата. – У мене всередині все пече.

- А-а-а, води тобі? – хіхікнув Гепнер і додав: - На, пий.

З ширінки вийняв статевий орган і справив потребу прямісінько в рот Галаті.

... Першим прокинувся Микола Кривошлик. Докучала спрага. Водночас відчув: праглося справити нужду по малому. Із запллющеними очима почвалав до вбиральні. Коли повертається, ненароком зачепив на столі порожню пляшку. Та лунко впала на підлогу і покотилася.

- Яка там сука спати не дає? – мовив спросоння Сергій Варлиго і затріщав пружиною, перевертаючись на другий бік.

Микола Кривошлик увімкнув світло. Раптом він кинув погляд на Галату і помітив: мотузок з грудей спав і передавлював шию. Хотів було поправити, та коли доторкнувся до тіла, відчув: воно віддавало холодом.

- Братва! – перелякано вигукнув Кривошлик. – Та він кінці віддав.

Усі раптом підскочили, так немов поряд пролунав постріл з пістолета. Тільки Михайло Гепнер мирно спав і хропів у дві дудочки.

Людмила взяла руку, нашупала пульс:

- Мертвяки у моїй квартирі непотрібні.

Сергій Варлиго зсунувся з ліжка, зодягнув штани, позіхнув:

- Там у нас щось залишилося?

- Залишилося, – спокійно мовила Люда. – Я поставила до холодильника.

Сергій Варлиго дістав пляшку, налив келих.

- Це як його було звати? – запитав спокійно.

- Володимир, – зітхнула Людмила.

- Царство йому небесне, – спокійно мовив Варлиго і перехилив чарку. –

У тебе знайдеться якесь покривало?

Люда дісталася з шафи вистріпане покривало, з яким ходила до дніпровського пляжу.

- Ти вже гіршого не могла знайти? – Сергій недовірливо окинув поглядом.

– Воно ж одразу порветься.

- Гаразд, візьми інше, – подала ковдру.

Сергій Варлиго покрутів у руках:

- Це також не краще, але якось донесемо. Люда, буди Мішу!

Михайло Гепнер, схоже, плив в іншому світі. Він нікяк не хотів прокидатися. Йому снилися поїзді, і він, хлопчик, йде вагонами поміж

рядами, співає пісню про Льолю. Пасажири заворожено слухають, плачуть, витирають очі і до величезної шапки кидають асигнації. Їх уже насипали стільки, що вони просто не вміщаються і випадають назовні. А Гепнер все співає і співає, а пасажири все кидають і кидають. Михайло Гепнер уже не знає, що й робити з тими грошима. „А будь що – небудь”, - думає він і наразі прокидається.

- Міша, нути, блін, і даєш! – роздратовано вигукує Сергій Варлиго, - Ти так спиш, тебе й з гармати не розбудиш.

- Пху... – Гепнер крутнув головою, - А що, власне, сталося?

- Сталося. Вставай хутчіш! – кинула Змієвська.

- Галата наказав довго жити, - озвався Кривошлик.

- Та ви що, братва? – Гепнер підхопився з ліжка. – Ні, ви, певно, жартуєте?

- Поки не розвиднілось, віднесемо труп, - спокійно мовив Сергій Варлиго.

– Зодягайся!

Було ще зовсім рано, але ліфтом уже хтось піднімався. „Хоч би не зупинився на цьому поверсі, - подумав Варлиго. – Зупиниться – і цього будемо „мочити”.

Тільки-но Варлиго про це подумав, як ліфт зупинився, дверцята відчинилися. У проймі дверей погляд Сергія виокремив юнака і дівчину, які міцно обійнявшись, цілувалися. Схоже, світ існував тільки для них двох і більше ні для кого. Ось дверцята зачинилися – і ліфт майже безшумно поповз угору. Десь там він зупинився, залунали кроки, потім хляпнули дверцята, ліфт так же безшумно повз донизу і зупинився прямо перед ними.

Гепнер і Варлиго занесли труп до ліфта, Михайло натиснув кнопку. Ось і перший поверх. Вони взялись за кінці ковдри і вийшли на подвір'я.

Озирнулися. Неподалік стояла автомашина. Небавом мотор загурчав і вона рушила з місця...

- Ходімо! – боязко озираючись, сказав Варлиго.

За кілька хвилин вони прибули до міського парку культури та відпочинку.

- Міша! – скомандував Варлиго, - давай он туди, до каналізаційної ями.

- І я також про це подумав, - піддакнув Гепнер і додав – Гм... Цікаво, яку вона тут роль виконує.

- Яма регулює рівень води в озері, - відповів Варлиго.

Труп затягли між металевою решіткою та бетонною стінкою.

- Ось тут йому хана, - мовив Варлиго, - хай відпочиває після трудів праведних.

- Якщо його не засмокче в озеро.

- Царство йому небесне, - додав Варлиго, - коли не захотів жити на цьому світі. Ми тебе хотіли лише полякати...

На ринку уже торгували бабусі. Сергій Варлиго дістав червінець, трішки поторгувавшись, купив три пляшки самогону. Виявляється, грошей у Варлиги Галата не крав, їх Сергій поклав до іншої кишені, але випивши, просто забувся.

Коли Сергій з Михайлом зайшли до квартири, Люда з Мариною мили підлогу і стіни, на яких залишилися бризки крові. Микола Кривошлик сидів на кухні і курив цигарки.

- Ну у вас, дівчата, і пози. Прямо скажемо, сексуальні. – Михайло Гепнер намагався підняти настрій.

Красиві, витончені налляті ноги і справді збуджували.

- Не мели дурниць! – сувро мовила Людмила. – Бери краще ганчірку та витирай двері. Бачиш, усі в крові.

- Ти ж розумієш, чим це пахне? – на правах знавця додала Марина.

- А чим? – затягнувся цигаркою Микола Кривошлик.

- Тюрягою, – спокійно відповіла Марина.

- І то правда, – додав Михайло Гепнер і почав змивати кров.

Дівчата на кухні щось там смажили, вирізали, перемішували, згодом все це було на столі. Осушили кілька пляшок. Настрій дещо поліпшився.

- Знаєте, що я подумав, – дістаючи цигарку, мовив Варлиго, – гайдза зі мною до Москви. Там у мене кореша є. Не пропадемо. Гроші велики заробимо. Дівчата у нас, – роздягаючим поглядом кинув на Марину і Людмилу, он які класні, працюватимуть у кілька змін. Таких кацапі люблять.

– М-да, заробимо грошей і махнемо до Сибіру. Там розчинемося, як риба у воді. Ніхто не спіймає.

- Поїхали! – першою відгукнулася Марина. – Я сама росіянка. Досить! Набридла мені ця Хохляндія!

- Гаразд, – роздумливо мовила Людмила, – я сама поїду, а куди ж дочку подіну?

Та, забачивши грізний погляд Варлиго, нараз перебудувала свою думку.

- А й справді, чому б не махнути до Сибіру? Там у мене ж чоловік десь.

- Тобі, Людо, не можна залишатися, – висловив припущення Гепнер. – Менти одразу „вичислять” і „заметуть”. Мовчатимеш, до статевих органів електрострумом увімкнуть – і ти „розколешся”.

- Якщо з нами не поїдеш, – сувро мовив Варлиго, – буде таке, як і з твоїм співмешканцем.

- Гаразд, – трішки збентежено мовила Людмила, – я ось зараз викличу свою сестру Галю. Нехай побуде на господарстві. І водночас за Катюшою пригляне.

Спакували речі. Люда залишила ключі в сусідів, просила віддати своїй сестрі Галі, яка ось-ось мала прийти. До метро їхали тролейбусом. У вагоні трішки розгубилися – люду було сила-силенна. Саме багато пасажирів поспішали на московський поїзд. Коли вийшли на кінцевій зупинці „Станція „Вокзальна”, з’ясувалося, Люда з Катюшою зникли.

- Ох, і сучище, – зло процідив крізь зуби Варлиго. – Братва, що робити будемо? Можливо, повернемося і їй зробимо „ластівку”?

- Ми люди вільні, – Марина порушила заціпенілу мовчанку. – Можна і на край світу. У неї ж дочка. Кому вона потрібна?

- Сестра догляне, - кинув Микола Кривошлик.
- Ой, там сестра, - кинула Марина, - пройшла Крим, Рим і мідні труби.
- Чорт з нею! – зло вилася Варлиго. – Рахунки зведемо пізніше. А зараз їдемо до Бахмача.
- Квитки будемо брати? – поцікавилася Марина.
- Ніяких квитків, - категорично заявив Варлиго, - може, одбрешемось, а якщо вже ні – візьмемо в поїзді. Дешевше буде.

II.

Михайло Гепнер подлубався в кишенні, дістав карти, швиденько потасував, послинив пальця і почав роздавати по одній.

- А-а-а, це щось новеньке, - захоплено вигукнула Марина. – Як граємо?
- Один на один! – відрубав Гепнер.
- Кілька разів дурнями були Марина та Варлиго, а то всю дорогу карти роздавав Михайло Кривошлик. Михайлу Гепнеру фартило, він жодного разу не залишався з картами. Сидів і тільки усміхався. „Ось так би і в житті, – гадкував. – Мав би квартиру, купу дітей, улюблену роботу, гарні бабки. Оскільки Микола Кривошлик був найбільшим „дурнем”, на станції Ніжин він вибіг на перон, купив у місцевій забігалівці кільканадцять пляшок пива. Пили всі з горла.

- Це що, „Ніжинське”? – глянув на етикетку Гепнер. – Ну й гівно ж ти взяв. Що, кращого не було?
- Було, але дорожче. „Чернігівське”, скажімо, за дві гривні тягне. То було б по одній, а так по дві на рило.
- Та вже, що взяв? - Марина відкоркувала другу. – Якщо до Бахмача ти залишишся в дурнях, візьмеш кращого.

Наразі ім зробилося жарко. Марина аж куртку розстебнула. Усі поринули в сон. Снилася їм Москва, нове життя, якісь заморські далекі країни, купи грошей. Першим прокинувся Михайло Гепнер. Подивився у віконце. За склом слалися засніжені поля, деінде змигували дерева, села. Почали розлупуватися й інші – спочатку позіхнула Марина, потім розплющив очі Микола Кривошлик, згодом окинув білий світ Сергій Варлиго.

- А пивка там у нас не залишилося?
- Так воно ж несмачне.
- Та хрен з ним. Ніби непогано на душу пішло.
- Пивко будемо пити у Бахмачі, – резюмував Михайло Гепнер і додав: - Братва, я знаю сотні фокусів з картами. Якщо хоч один хто з вас розгадає, ставлю пляшку.

- Пива? – іронічно запитала Марина.
- Коньяку! – категорично стверджив Гепнер. – Навіть п'ятизіркового.
- Гаразд, Міша, давай. Коньяк питиму я! – ствердно мовила Марина.
- Цього разу Михайло, здається, перевершив сам себе: він відгадував карти по порядку, називав закриті верхні карти, відгадував, чи фігурна карта,

чи проста, „розпізнавав” карти за запахом, називав карти попередньо показані.

Марина була в захопленні:

- Ти справжній майстер спорту з картярських ігор! – плескала в долоні.
- Гаразд, Марино, - Гепнер простягнув колоду карт, - візьми будь-яку з середини і поклади нагору.

Марина витягла карту, подивилася і поклала так, як наказував Михайло. Гепнер перетасував і почав по одній виймати.

- Ти витягла туз піковий, - підніс його до її обличчя.
 - Так! – Марина щирою по дитячому зааплодувала.
 - Тепер дивіться уважно: в одній колоді ми залишаємо всі тузи, королі, дами, валети, десятки, а в іншій – від дев'яток до шісток. Марино, ти з першої купи візьми кілька карт. Взяла, так? Тепер подивися і запам'ятай. А ти Серьожа, - Михайло звернувся до Варлиги, з другої купи візьми, скажімо, три карти. Потім Гепнер перетасував обидві колоди так, що Сергій поклав карти в колоду, з якої брала Марина, а Марина поклала карти в колоду Сергія.

- Марино, ти клала карти в цю колоду?
 - Так.
 - На, перетасуй, - іронічно мовив Михайло, звертаючись до Варлиги, - а ти, Серьожа, клав до цієї колоди?

Михайло примусив Варлигу перетасувати і цю колоду.
 - Так, Серьожа, ти вийняв десять чирви, вісім бубни і шість трефи.
 - От чортів циган, - усміхнуся Варлиго. – Вгадав.
 - А ти, Марино, витягла ось ці карти, - Гепнер кинув на стіл бубновий туз, чирвову даму і бубнового короля.

Марина у відповідь заусміхалася і пригорнулася до неголеної щоки Михайла.

- Так, громадяни пасажири, чи то пак, панове, - єхидно усміхнувся провідник, - ваші квиточки.
 - Ой, ми так поспішали, так поспішали, що й квиточки забули придбати, - почала заливати Марина.
 - Та воно „не забули”, а просто у нас не було часу, - уточнив Микола Кривошпик.

- Я розумію, але правила для всіх пасажирів, крім пільговиків, однакові.
 - Та ми тільки що сіли, - намагався схитрувати Михайло Гепнер.
 - Я з вас багато не візьму, - змилостивився провідник, - гоніть по гривні. Сергій Варлиго подлубався у кишені і подав п'ять гривень.
 - Візьміть без здачі.
 - Квиточки, будь-ласка, - мовив на те провідник.
 - О-о-о, квитків нам не треба. Ми скоро виходимо.
 - Спасибі, хлопці, - мовив контролер і поклав гроші до кишені.
 - Це зараз яка буде станція?

- Бахмач-І, - подивившись у вікно, мовив провідник. – Наступна Бахмач.

Гепнер підморгнув: мовляв. Класно спрацювали. Так би заплатили гривень п'ятнадцять.

Компанія вийшла, як і домовлялись, на станції Бахмач. Під ногами тріщав мороз наскрізь проймав холодний вітер. Їх одразу всіх пропізило.

- М-да, братва, хрен нам до тієї Москви доїхати, - крізь зуби процідив Сергій Варлиго. – Потрібні іноземні паспорти.

- А в мене паспорт громадянки Росії, - вигукнула Марина Стадникова.

- О-о-о, ти й шуруй на свою Росію, - усміхнувся Варлиго.

- Чекай, Марино, - подав голос Гепнер, - а як же я? Ти мені, здається, не байдужа.

- Міша! – вигукнула Марина і зайшлася дурнуватим сміхом. – Та куди я поїду без тебе?

- Знаєте, що я вам скажу? – озвався Кривошлик. – А давайте махнемо до Прилужжя, там і мої рідні Сокиринці недалечко. Тим більше, поїзд уже подано на посадку, ось-ось відправиться.

Вони гуртом кинулися до поїзда, який мав іти за маршрутом Бахмач-Прилужжя.

- Молодий чоловіче, - раптом рука міліціонера опустилася на плече Кривошлика. – Ваші документи.

Микола скривив неприємну гримасу.

- Гаразд, тоді пройдемо зі мною!

- Він наш! Він наш! – навперебій загукала компанія.

- Якщо і ви з ним заодно, - пройдімося до лінійного відділу міліції. Оцей ваш дуже схожий на небезпечного рецидивіста, якого ми розшукуємо.

Усі наразі обм'якли, замовкли, немов на вуста хтось накинув пасок. „Ось і попалися, - перше, що прийшло в голову Марині. – Мабуть, кінець, приїхали...”

У просторій кімнаті було злегка накурено, але віддавало м'яким домашнім теплом і компанія нараз повеселіла. За комп'ютером сидів молоденький лейтенант, він так пильно дивився на екран, на якому змігували якісь прізвища і цифри, що навіть не звернув уваги на прибулих.

На столі під склом, за який сів міліціонер, лежав фоторобот. Він і справді був трішки схожий на Кривошлика. Микола подав паспорт.

- Значить, так, - міліціонер злегенька затараставил пальцями по столу. – Кривошлик Микола Олександрович. А де живеш? Прописка є?

- Звичайно, - впевнено відповів Микола, - село Сокиринці Срібнянського району.

- Яким чином опинилися в Бахмачі?

- Це ми були на весіллі, - одразу прийшов на допомогу Михайло Гепнер.

- Ідемо до Прилужжя, тепер, бачте, мабуть, спізнилися.

- Гаразд, ви вільні, - міліціонер вдарив по столу долонею.

Ще якусь долю секунди вони стояли в заціпленні. Ім просто не вірилося,

що так швидко відпустили з миром. Кривошлик також подумав, що уже гаплик.

Коли вийшли на подвір'я, знову в обличчя вдарив пружкий вітер, насторонь на міцному морозцю.

- Ходімо, чи що? – першим опам'ятався Варлиго, - на поїзд запізнимося.

Поїзд, який тільки що стояв на пероні уже летів у далеч, лише змигував продовгуватим хвостом.

- Ех, блін! – знову вигукнув Варлиго. – Я ж казав, ходімо швидше.

- Ви що, хлопці, на потяг запізнилися? – розважливо запитав сивобородий дідусь, який стояв неподалік і наслухав їхню розмову.

- Пшоп отсюда! – зле вигукнув Варлиго. – Зараз як умажу, то й кісток не позбираєш.

- Чому ти кричиш? – заступилася за старенького Марина. – Може, він чимсь і поможе...

- Не переймайтесь, – старенький намагався їх розрадити. – Он, бачите стоїть таксі, заплатите якусь п'ятірку, попросите, нехай вас підкине до станції Бахмач-І.

Хлопці так і зробили.

- Десять гривень.

- Буде Вам і п'ятнадцять, тільки підкиньте, – Кривошлик відчинив двері.

- Та швидше! – вигукнув Варлиго. – А то знову запізнимося.

Коли прибули на станцію Бахмач, їх чекала нова неприємність – поїзд щойно відправився. З теплого затишного салону ніхто не збирався виходити на зимове повітря.

- Дружбане, поїхали на Прилужжя! – Кривошлик першим порушив мовчанку.

- Ваші гроши. Повезу хоч на край світу.

- Гроши будуть. Неодмінно.

Таксист інтуїтивно відчув: звідки гроші у цих сопляків. У кращому випадку можуть нашкрябати на пляшку самогонки.

- Ні, хлопці, вилазьте, приїхали. – Таксист перегорнув платівку. – Я вас нікуди не повезу.

Сергій Варлиго спроквола дістав цигарку, розім'яв у пальцях, чиркнув запальничкою. Богонь освітив напружене, нервове обличчя таксиста. Він мовчки сидів – чи то кусав вуста, чи жував „жуйку”. „Злякався, певне, – подумав Варлиго. – Ні, гад, повезеш! Повезеш туди, куди я тобі скажу. Нікуди від нас ти вже не подінешся. Тобі долею написано з нами зустрітися!”

- Гроші у нас і справді, як кіт наплакав, – випускаючи кужелі сивого диму, – розважливо мовив Варлиго, та ти, братане, не хвілюйся: у мене в Прилужжі дядя бізнесмен. Чого ми туди і їдемо. Він для мене, як рідний батько. Сотню, а то й дві не пошкодує. Що там для нього тища, коли кожний рік приносить по мільйону прибутку!

Таксист не знав, що й думати. А можливо, і справді у дяді гроші кури

не клюють. „Ex, - будь-що-небудь”, - стиснув кермо – і машина плавно рушила з місця.

У всіх полегшено відлягло на серці. Містечко з тисячами вогнів залишалося позаду. Дехто з пасажирів почав дрімати. Марина поклала голову на плече Гепнера і солодко заплющила очі. Варлиго, який сидів позаду таксиста, закинув руку на бильце сидіння. Озирнувся. Позаду біля віконця валявся шматочок матерії. „Ось і добре, - подумав, буде для початку. Скрутив у долонях, вийшло щось на зразок мотузочки. Ще секунда – і Сергій накинув його на шию водієві:

- А це, щоб не насмілився втікати.

Водій сидів ні живий ні мертвий.

- Коля, там далеко твої Сокиринці? – озвався Варлиго.

- Кілометрів zo двадцять буде, - відповів Кривошлик. – I справді, заїдемо, переночуємо у моїх батьків, а завтра вранці поїдемо до Прилужжя.

Всі сиділи мовчки. Машина йшла повільно – невідь звідки взялася сива мла. Їхати ставало небезпечно, до того ж дорога була вкрай слизька. Раптом машину занесло в кювет.

- От чорт! – вилаявся Варлиго, - тобі що, повилазило?

- Ні, гад. То, мабуть, спеціально! – вигукнув Михайло Гепнер.

- Він про це подумати не може, - уточнив Варлиго. – Сам знає, чим це закінчується.

- Дорога, бачите, як скло, - водій намагався виправдатися. – Прогавив секунду – і вже в кюветі.

- А чому ти прогавив?

- Побачив, як би ви вели автомашину з мотузком на шиї.

Лаючись і матюкаючись, всі вийшли з салону. Та, певне, найбільше за всіх злилася Марина Стадникова. Вона видавала такі матюки, що навіть Варлиго не чув. Микола Кривошлик сів за кермо, таксиста примусили виштовхувати машину з кювету. Коли колеса відчули твердий панцир автостради, Кривошлик передав кермо таксисту.

Варлиго одразу накинув на шию зашморг. Обдивившись, Гепнер віднайшов у машині попругу.

- О-о-о, це буде надійніше.

Попереду змигнули вогні якогось села. „Самофалівка” – всі прочитали напис, коли фари освітили лист металу на двох трубах. Проминули селом кілька осель, Кривошлик наказав зупинити автомашину.

- Чекайте, я зараз, - Микола хляпнув дверцятами і побіг до хати, у вікнах якої блимали вогники.

Його довго не впускали. Кривошлик тарабанив у вікна й двері. Коли пригрозив, мовляв, якщо не відчините, повибиваю вікна, йому, зрештою, відчинили. Невзабарі повернувся, тримаючи під полою куртки літрову пляшку самогонки. Таксист дістав з „бардачка” склянку, Кривошлик налив грамів сто п'ятдесят і подав таксисту.

- На, пий!

- Я за кермом.

- За кермо сяду я, а ти поїдеш як пасажир. Пий, аби ми благополучно доїхали.

Бідоласі нічого не залишалося робити, як випити. Потім всі пили по черзі. Коли пляшка спорожніла, Кривошлик відчинив дверцята і пожбурив її у зимову непроглядь.

Починало розвиднятися. Кривошлик поклав руку на плече таксиста.

- Зупини, братане.

Автомашина уповільнила хід, зупинилася.

- Серъога, ми тут засиділися з тобою. Ходімо до вітру.

Варлиго і Кривошлик вийшли з автомашини. У салоні дрімали Марина з Михайлom.

Коли відійшли на кілька метрів, Кривошлик мовив:

- Мені здається, він дуже про нас багато знає. Давайте прикінчимо, поки не заклав ментам.

- Я також про це думав, - охоче піддакнув Варлиго.

Крізь вузеньку щілину, яку непомітно прочинив, таксист наслухав ці слова. Швидко вислизнув з автомашини і побіг у зворотньому напрямкові. Кривошлик з Варлигою пустилися наздоганяти. Коли до жертви залишалося кілька метрів, до таксиста приходило ніби друге дихання і він знову виходив уперед.

- Ти бачиш, який гад, прудкий! – сміючись, вигукнув Варлиго. – Я у школі найшвидше бігав, а він, виявляється, прудкіший за мене.Хоч на Олімпійські ігри посилаї.

- М-да, золоту медаль би приніс нашій Україні, - цинічно дбав Кривошлик. – Нічого, то він з переляку так біжить. Скоро ухоркається.

Різниця у віці з часом давала знати – таксист був старший років на двадцять. Першим прибіг Кривошлик, схопив за комір бідолаху. Водій почав чинити шалений опір, один раз вдарив в обличчя Кривошлику, та на більше сил не стачило. Через кілька секунд, хекаючи, прибіг і Варлиго. Вони удвох повалили його на землю.

- Давай його дěлать! – вигукнув Варлиго, накидаючи на шию ремінь.

Однак одразу зв'язати не вдалося – таксист виявився при здоров'ї. Та сили були нерівні. Удвох вони знову його повалили. Таксисту вдалося підвести на колінах, та подих перехопило і він мовчки упав на землю.

- Давно б так, - Варлиго витер руки об полі куртки.

- Туди йому й дорога, - додав Кривошлик.

- Треба ретельно обстежити його кишені, - наразі розпорядився Варлиго, забрати все, аби ніяких документів, ніяких слідів, щоб ніхто і ніколи не встановив особу потерпілого.

Кривошлик зняв наручний годинник, поклав до кишені, Варлиго, порившись, дістав паспорт, портмоне, якісь документи, десять гривень,

котрі вони щойно заплатили. Потім удвох взяли за руки та ноги, і понесли до зораного поля, поклали обличчям до засніженої борозни, а згори накрили курткою. Попругу Кривошлик пожбурив у засніжені придорожні кущі.

- Куди ви його поділи? – в унісон запитали Марина з Михайлом.

- Всьо, крякнув, - Кривошлик зодягнув на руку годинник, - бачите, на пам'ять подарував, - і взяв до рук кермо.

Аби підняти веселий настрій, Микола увімкнув радіо, пройшовся по хвилях, і ось до салону серед засніженого поля увірвалася сексуально-задириста пісня. Проїхали небагато. І знову на видноколі змигнуло село. При в'їзді прочитали напис: „Васьківці”.

- О-о-о, хлопці, починається моя батьківщина, - Кривошлик намагався розвеселити своїх попутників. – Тут я уже й босим бігав, корівок пас, сюди до дівчаток бігав, не одну вколошкав. Отже, Васьківці, а наступне – мое рідне, Сокиринці. Ніколи не чув про таке?

- Нє-є-є, - дружно зголосилися.

- Панське село. Маєток залишився. Колись у ньому був сільськогосподарський технікум, а тепер – профтехучилище. Парк який красивий, статуй оголені стоять, а риби скільки! Влітку я вас на риболовлю запрошу.

Раптом за кілька метрів машина почала чхати, а згодом так ніби закашлялася.

- Нічого, - Микола заспокоїв супутників, - тут, у Васьківцях, у мене товариш є. Сам шоферує. Спеціаліст, я вам скажу, класний. Розбирається капітально. Подивиться, підремонтує.

Невзабарі з подвір'я навстріч вийшов чоловік з відром.

- Ти ба! – вигукнула Марина. – Це на невдачу.

- На невдачу, коли назустріч з відром баба вийде. А це мужик! – резюмував Гепнер.

- Ти ба, які ви забобонні! – вигукнув Кривошлик. – Мужик вийшов на наше щастя. Це і є мій друг Іван Лісниченко.

Порівнявшись, Кривошлик зупинив автомашину.

- Ваня! Зустрічай гостей.

Лісниченко ще якусь долю секунди дивився незмігно, зрештою, поставив на сніг відро:

- Скільки літ, скільки зим! – розвів руки, потім перевів погляд на іномарку:

- Ну, брат, ти й даєш! Я на мотоцикл ніяк не можу зібрати.

- Та... – махнув рукою Кривошлик, - нічого так. Правда, беушна. А це щось кашляти почала. Може, подивишся?

- Підганяй під двір. Зараз подивимося.

Іван і спрівді виявився чарівником. Минуло кілька хвилин, як мотор знову почав ритмічно працювати.

- Там щось серйозне? – запитав Кривошлик.

- Для справжнього майстра дрібниці, - усміхнувся Лісниченко. –

Заходьте. Саме сніданок готовий. Я оце днями кабанчика заколов. Кров'яночка, домашня ковбаска, котлети з гречаною кашею...

Кращого сніданку годі було й чекати. Гості пили і їли, їли і пили. Мама лише встигала подавати, а Ваня – наливати.

Після обіду нарешті дісталися Сокиринців. Мама, як забачила автомашину, у руки сплеснула:

- Колю! Невже це твоя?

- Бачиш, а ти казала, чого у той Київ їхати. У колгоспі такої не заробиш.

- Та мені то що? Якби в тебе все було добре.

Тут також гарно погостювали: мама дістала з погреба грибочкив, квашеної капусти і яблук, наварила картоплі з м'ясом. Надвечір компанія зібралася їхати до Прилужжя.

- Та куди ж ти, синочку, проти ночі? – вдарила об полі. – Переночували б, відпочили, а завтра і поїхали. Ви ж, мабуть, і стомилися, та й п'яненькі. Ще, бува, де міліція причепиться.

- Мамо, сплюньте тричі, – обурився Микола.

- Не причепиться! – упевнено відповів Сергій Варлиго. – А якщо причепиться, своє одержить.

- Ой, що ви, що ви! – мати замахала руками. – Не говоріть мені такого. Ніколи не зв'язуйтесь з міліцією. Краще від неї подалі.

Компанія весело втиснулася до салону. Розчертонілі, збуджені, вигукують одне поперед іншого, так що нічого й зрозуміти не можна. Микола Кривошлик рушив з місця. Всі помахали матері на прощання і невзабарі виїхали за село. Збоку у вогнях залишилося районне містечко Срібне.

- Тут, Миколо, у тебе немає знайомих? – іронізував Сергій Варлиго.

- Була одна дівуля та заміж вискочила.

- Może, поїдемо та зведемо рахунки.

- Та, власне, й зводити ні з ким. Вона вискочила тут, а потім у Крим майнула. Він, здається, з Джанкою.

- Ех, шкода! – вигукнув Варлиго. – А то, дивись, руки чешуться.

Компанія уже починала дрімати, як озвався Микола Кривошлик:

- А ось у Переволочній є у мене дружбан.

За хвилину на околиці у місячному сяйві окреслився добротний будинок.

- Ич, який куркуль! – вигукнула Марина.

Зараз ми йому влаштуємо тридцяті роки! – Варлиго постукав у віконну раму.

У відповідь рипнули хатні двері, хтось тупав у коридорі, але відмикати не зважувався.

- Хто там? – нарешті обізвався чоловічий голос.

„Хто там?” – передражнив Михайло Гепнер. – Ну що цьому телепневі відповісти?

- Свої! – вигукнув Кривошлик. – Відчиняй, братан!

- Свої! – додав Варлиго. – Заблукали ми. Та й машина зіпсувалася.

- Не відчиню! – донеслося з протилежного боку.
- Кажу востаннє: відчиняй, а то вікна повибиваємо!
- А я теж кажу востаннє: не відчиню! – вигукнув охриплій голос і тут же запитав: - А ви до кого будете?
- До Микити Олексієнка.
- А-а-а, ось та би й сказали, - знову озвався все той же голос.
- А це хіба не Микита?
- Звичайно, ні. Я його дружина. Мене Марією звати. Я простудилася, хворію, а може, ще й грип приключився. У мене горло геть чисто простуджене. Вам, напевне, здалося, що я мужчина?
- Усі на якусь мить отетеріли, розгублено дивилися одне на одного.
- Гаразд, Маріє, а де Микита?
- Він годин зо дві тому пішов до кума Грицька піdstригатися. Уже б і повернутися пора, а його все немає.
- Мабуть, на пробку наскочив? – висловив здогад Варлиго.
- Мабуть, - охоче погодилася жінка. – Він у мене особливо не зловживає, але інколи душу відвести любить.
- Маріє, а де живе цей кум?
- На Кейбаловці. Як їхати на Озерне, там у нас так куток називається. Кума звати Гриша, а прізвище Дрючкін.
- Гаразд, братва, по машинах! – вигукнув Кривошлик. – Щоб нам тут не блукати, зараз зайдемо до Юрі Човнового, він покаже шлях.
- Юрі також не було вдома. Мати сказала, буцім пішов до сільського клубу. І справді, коли Кривошлик зайшов до просторого коридору, посередині помітив великий більярдний стіл. Неподалік стояв і довгим кийком цілився у металеву кулю.
- Юрасю, привіт! – Кривошлик вдарив Човнового по плечу.
- Зачувши наклич, Юрі наразі повернувся.
- Микола? Кривошлик? Звідки ти взявся?
- З неба впав.
- Ти, як завжди, в своєму амплуа. – Човновий ударив – і мимо.
- Слухай, дружище, ходімо поговоримо.
- Вийшли на подвір'я. Довкруж стояла зимова тиша, тільки серпастий місяць вправно плив між хмарами, що остров'ями розкинулися на видноколі.
- Це що, твоя! – іронічно вигукнув Човновий, забачивши іномарку, - чи, може, також з неба впала? У нас таких немає.
- Так, це моя автомашина, - не без гордощів заявив Кривошлик. – Беушна, правда, подержана. Дві тисячі баксів.
- Та ну! – ще більше подивувався Човновий. – Скажи по правді, де б і мені такий капітал сколотити? І я не проти покататися з вітерцем.
- Я зараз в Києві на будівництві. Два-три місяці – й готова іномарка. Гаразд, про це пізніше, - Кривошлик збрижив чоло, - зараз мені потрібна твоя допомога. Закінчується бензин, а нам необхідно сьогодні доїхати до

Прилужжя. Запізноємось на одну вечірку. Я знаю: бензин є в Олексієнка. Ми заїхали, та вдома його не виявилося. Кажуть, пішов до кума Грицька Дрючкіна підстригатися. Будь ласкавий, покажи нам дорогу.

- А-а-а, є такий Дрючкін-Стрючкін. Він у нас пів села підстригає.

Коли Юрій Човновий відчинив задні дверцята, у салоні автомашини помітив незнайомих двох чоловіків і жінку.

- О-о-о, - весело вигукнув Юрія, - та у вас тут, як у рукавичці!

Гепнер із Стадніковою посунулися, і Юрій примостиувся скраєчку.

У кума Олексієнка не виявилося.

- Може, хвилин з десять чи п'ятнадцять, як пішов додому, - розвів руками Дрючкін.

- А ти не бре?.. прискалив око Сергій Варлиго. – Дивися мені: тільки збрешеш, півня пущу.

- Хлопці! Та ну що ви? – обурено вигукнув Дрючкін. – Клянуся своїми дітьми.

- Ну, гаразд. Хрен з ним, - вилася Варлиго. – Поїхали ... Як це його? Ага, Олексієнко. Може, й повернувся.

Невзабарі прибули до оселі. Кривошлик тричі поступав у вікно. За дверима знов пролунало охрипле:

- Хто там?

- Свої! – знову вигукнув Кривошлик. – Це Микола з Сокиринців. Ти що, своїх не впізнаєш? Це ж Микита?

- Та не Микита я , а Марія, - донісся з-за дверей все той же охриплій голос.

- Слухай, Маріє, - зло вигукнув Варлиго, - ти вже мені так набридла сьогодні, - що коли я до тебе увірвуся, матку вирву.

- Маріє, а де Микита? – не втримався Микола Кривошлик.

Микита уже спить. Він додому ледь приплентався.

- Відчиняй двері, ми зараз самі його розбудимо.

- Та хоч з гармати стріляй, він не прокинеться.

- Маріє, ми усі замерзли і дуже злі. Кажу востаннє: відчиняй двері!

- А я ще раз кажу востаннє: не відчиню!

Сергій Варлиго скільки стачило сил вдарив кулаком у вікно. Тріск скла був схожий на пістолетний постріл.

- Що вам треба? – на порозі стояв напівзяднений господар.

- А ось що треба! – Варлиго вдарив господаря в обличчя.

Той намагався завдати удар у відповідь, але Гепнер полоснув ножем по шиї. Олексієнко схопився за горло, наразі відчув, як мокрі рука „Певно, кров”, - подумав.

- Нам потрібно заправити автомашину.

- У мене залишалося десь з літру бензину.

- Гроши! Давай гроши! – вигукнув Сергій Варлиго. – За них ми й купимо отої злощасний бензин.

- Миколо! – вигукнув Микита. – Ти ж друг. Чому ти так?

- А ти чому так зустрічаєш? – заступився Гепнер.

- Хлопці! Беріть, що хочете, тільки не вбивайте? – тримаючись за шию, Микита присів на стілець. Крізь розтулені пальці проступала кров.

- Ось так би й зразу, – повеселів Гепнер. – А ти, виявляється, розумник у нас.

Кривошлик гроші віднайшов у кришталевій вазі, яка стояла у серванті, Гепнер з вішалки прихопив жіночу норкову шапку.

- О-о-о, це якраз буде нашій дамі. А то щось замерзла вона.

Неподалік від Прилужжя машина знову закашляла, так ніби вона відмовлялася їх везти далі. Потім закляпка на місці.

- Знову щось з мотором? – стиха спитала Марина Стаднікова.

- Цього разу ні. Закінчився бензин. Увесь до крапельки.

- Це, певне, небіжчик з того світу керує, – висловив своє припущення Гепнер.

- Зараз ми, як господаря, так і її на той світ відправимо, – Варлиго грюкнув кулаком по дверцях. – Виходимо!

Дістав з салону якусь зім'яту пожовтілу газету, підпалив, кинув на заднє сидіння. Потім піdnіс запальничку до мотора. За хвилину автомашина, котрою ще так милувалися рідні і приятелі Миколи Кривошлика, горіла, немов свічка.

III.

- Максиме, уже восьма ранку. Вставай хутчіше! – кинула з порога жінка.

– Я уже й супчику зварила, й худібку попорала. Вставай, а то базар проспиш.

Максим рвучко скинув з себе ковдру, зробив легкоатлетичну розминку, прийняв душ, з'їв гарячого супу і вивів автомашину з гаража.

Дружина також слідом зодяглась, дістала гроші, сіла перед дорогою, порахувала.

- Ховай подалі, а то буде, як в отієї баби, – порадив чоловік, – пам'ятаєш?

- О-о-о, хіба забудеш оту нещасну стареньку, з кишені якої вирізали гроші. Боже, як тільки вона била руками об полі та голосила. „І то ж вилупиться отака гидота, – роздумувала Ніна, – робити не хочу, падлюки, а якби тільки красти та жити на дурничку”.

Цієї зими снігу випало небагато. Затримався він лише у видолинках і вибалках.

- і що воно за погода: осінь – не осінь, зима – не зима, – вголос роздумливо мовила Ніна, як тільки вони виїхали за село.

Було ще темно: дорогу освітлювали яскраві ліхтарі, з яких двома пучками вибивалися снопики. Проїхали Самофалівку, наблизалися до Васьківець.

- Слухай, Максиме, подивися ось праворуч. Бачиш, неподалік дороги щось чорніс, таке, ніби людина.

- Та звідки вона взялася – усміхнувся чоловік, взяв ліхтарик і підійшов ближче.

Справді – перед ними лежала напіврозлягнена людина. Обличчя було вкрите шкіряною курткою чорного кольору. Максим підняв куртку. Ледь продовгувате обличчя аж задубіло на морозі. Волосся темно-русяве, пряме, зачісане на правий бік, над губою з правого боку родимка, сам середнього зросту, на ногах виднілися сині джинси, взутій у чобітки чорного кольору.

- Чекай-чекай, – раптовий здогад осінів Ніну. – Здається, я цю людину десь уже бачила. Тільки хоч убийте, не пам'ятаю і квіт...

Максим опустив куртку на синьо-жовте обличчя.

... Начальник Прилузького міськрайонного відділу міліції, полковник Володимир Косинський повернувся з Черняхівська десь опівдні. Там саме проходила обласна нарада працівників внутрішніх справ. Як тільки він зайдов до кабінету, йому одразу доповіли: неподалік Васильківців виявили труп невідомої людини з ознаками насильницької смерті. У Переволочній бандити вдерлися до хати громадянина Микити Олексієнка, забрали близько тисячі гривень та норкову шапку. Злочинців, за словами свідків, четверо – три чоловіки і одна жінка. Серед чоловіків дехто впізнав уродженця Сокиринців Миколу Кривошлика. А під самим Прилужжям виявлено остаткованої машини, швидше за все, іномарки.

- Чи це не ланки одного ланцюга? – полковник підніс запальничку, затягнувшись і, випускаючи дим, мовив про себе вголос: - Можливо, можливо...

Тільки взяв до рук фоторобот, як у кабінеті пролунав телефонний дзвінок.

- Алло! Це міліція? – наслухав у трубці схвильований жіночий голос.

- Так. Начальник міськрайвідділу, полковник міліції Косинський слухає вас.

- Ой, Боже! – вихопилося у жінки. – Виходить, це я вийшла на самого начальника?

- Та нічого, нічого, – миролюбно мовив полковник. – Говоріть, раз вже зателефонували.

- Телефоную вам ось з якого приводу, – заспокоївшись, жінка почала розповідати. – Десь ще з самого ранку забились до мене чотири душі – три чоловіки і одна жінка. „Пустіть, тъотю, погрітися,” – мовила жіночка. Я на неї подивилася: така молодесенька, гарнесенька. Мені її шкода стало. „Ми вам, тъотю, – каже, – й харащо заплатимо. Потім молодий чоловік вийняв з сумки норкову шапку і каже: „Бачите, яка буде гарна шапка вам”. Я їх і впустила, чайку зігріла. Вони ще сміються: „Чайку, – кажуть, – ми потім на закуску, а зараз з дороги трохи міцнішого. Дістали цілу батарею пляшок. Я аж присіла від несподіванки. Відкрили консерву, нарізали хліба, ковбаси і давай випивати. Ще й мені піднесли, трохи пригубила. Прилягла на ліжко і не зчулася, як заснула. Коли чую: крик, слізози, сварка між ними та таке матючча гнуть, що мені, старій, аж соромно стало. Ще й жіночка ота матюкається. Та, що мені сподобалось. Ніколи б не могла подумати. Чує

моє серце: недобрі ці люди. Боюся, коли б вони ножем когось не пірнули. За свої гроші не будуть так пирувати.

- Ваша адреса? – коротко запитав полковник.
- Горького, 128-а.
- Це приватний будинок?
- Так.
- Чекайте, скоро будемо.

Косинський викликав до себе співробітників міліції Олега Тищенка та Григорія Кодолу.

- Збирайтесь! Зараз поїдемо на виклик.

Коли працівники міліції зайдли до вітальні, спочатку нічого не могли второпати: дим стояв коромислом. Бійки не було, але розмова набрала високого рівня. Довелося хвилину „акліматизуватись“. Той, високий, з відстовбурченими вухами і прямим волоссям, був схожий на Кривошлика, якого він бачив за кілька хвилин на фотороботі.

- Ви Микола Кривошилик? – сувро запитав полковник.
- Так, власною персоною, – відповів Микола, намагаючись зберігати спокій. – У чому справа?

Міліція. Ви заарештовані. А ви, – Косинський обвів поглядом інших, – також пойдете з нами.

IV

До прилузьких оперативників виїхав старший інспектор кримінального розшуку з особливо важливих справ Черняхівського обласного управління внутрішніх справ, капітан міліції Богдан Стоколос. Спочатку він ознайомився з кримінальною справою. Тоненька вона була, вміщувалася на кількох сторінках. Потім Богдан запросив на допит Миколу Кривошилика.

Коли той зайдов до кабінету, тримався самовпевнено, мовляв, навіщо я вам і що це все значить. „Нічого, – подумав про себе Стоколос, – ми й не таким кільця вправляли“.

- Ви звинувачуєтесь у вбивстві таксиста з Бахмача.
- Клянуся мамою рідною: я його не вбивав.
- А хто, на вашу думку?
- То ідея Серьожі Варлиго. З ним і розмовляйте.
- Ми, громадянине Кривошилик, не розмовляємо. Ми допитуємо. Якщо буде потрібно, допитаємо і Варлигу. А поки що допитуємо вас. Отже, скажіть, яким чином ви опинились у Бахмачі?

- Спочатку ми збиралися їхати до Москви. Та в нас бракувало грошей. Я запропонував поїхати до Прилужжя, неподалік мое рідне село Сокиринці. Там і справді я б грошей розжився: продав би частину картоплі, позичив трохи у сусідів і ми б махнули до Москви. Коли прибули до Бахмача, нам сказали, що поїзд до Прилужжя тільки-но відійшов. Я вже не пам'ятаю, хто порадив найняти таксі і поїзда наздогнати на станції – Бахмач-2. Так ми й

зробили. Найнняли таксі, заплатили десять гривень і поїхали. Тільки-но прибули, як з'ясувалося: потяг знову відправився. Тоді ми попрохали таксиста відвезти нас до Прилужжя, там живе мій брат. Я ще звернув увагу: він неохоче, з недовірою, але все ж таки поїхав. Одразу за Бахмачем таксист не справився з управлінням і ми полетіли в кювет. Я висловив думку, мовляв, спеціально так зробив, аби не їхати далі. До того ж поводив себе зухвало і заявив, що з кювета виїхати не зможе і продовжував сидіти за кермом. Серьожа десь знайшов ганчірку, скрутів з неї поворозочку і накинув на шию. Таксист з переляку все-таки виїхав з кювету, і ми продовжили шлях далі. У нас було спиртне, ми пили, невдовзі я запропонував зупинити автомашину і ми сходили до вітру.

- Всі вийшли? Марина Стаднікова також?

- Ні. Марина залишилась у салоні. Вона так солодко спала. Раптом ми помітили: таксист почав утікати. Першим опам'ятався Варлиго, слідом побіг і я. Нам вдалося наздогнати водія і ми почали заспокоювати його.

- Ви його заспокоювали словами?

- Варлиго зняв з себе попругу, накинув їому на шию, інший кінець подав мені. З Серьожою ми обидва кінці тягли у різні боки. Незабаром таксист втратив свідомість і впав на землю. Тоді Варлиго порадив відтягти від дороги і обличчя накрити курткою. Так ми й зробили. Потім Варлиго пройшовся по кишенях, забрав документи, аби не залишати ніяких слідів, а я зняв з руки годинника. Згодом ми зайшли до салону, я сів за кермо. Машину водити вмію, закінчив курси в Прилужжі. В „бардачку“ лежали аудіокасети. Пізніше ми викинули їх по дорозі.

- Ви ще кудись заїжджаєте?

- Так. У нас почав „барахлити“ мотор і ми заїхали у Васьківці до Івана Лісниченка. Він допоміг полагодити, і ми прибули в Сокиринці, де трохи у мене погостювали, а потім знову поїхали. Під Переялочною я порадив заїхати до моого знайомого.

- Це як його прізвище?

- Микита Олексієнко.

- Гаразд. Продовжуйте.

- М-да, заїхали до Микити хоч трохи розжитися бензину.

- Виходить, ви пограбували свого приятеля?

- Так, громадянине начальнику, – Кривошлик провинено опустив голову.

– Норкову шапку й гроші.

- Багато грошей?

- Та гривень з чотириста. Але, громадянине начальнику, якщо по совісті, ми не збиралися його грабувати. Ми хотіли тільки заправитись.

- Так у чому справа?

- Справа в тому, громадянине начальнику, що спочатку ми його довго розшукували, потім він нас довгенько не впускав. Ми замерзли і були дуже злі. Особливо розмагорився Серьожа.

- Куди ви поділи автомашину?

- Під Прилужжям машина заглохла – закінчився бензин. Ми так і не заправились. Аби на ній не залишати відбитків, вирішили спалити.

- Це хто порадив? Знову Сергій Варлиго?

- Так.

- Досвідчений жук зону пройшов.

Після Миколи Кривошника Богдан Стоколос запросив на “аудієнцію” Михайла Гепнера.

- Я сирота, – нічого не приховуючи, мовив Михайло. – Заробляв в основному злодійством, лазив по кишеньях у транспорті, на ринках. Там, де найбільше скучувалися люди, роз’їджав по різних містах.

- Де і коли ви познайомилися з Сергієм Варлигою?

- А-а-а. З Серъожою я познайомився через його подругу Оленку. Вона працювала на трасі. Якось мені Серъожа зізнався: „Ленку „закрили”, треба передачу організувати. Грошей у нас було, як кіт наплакав, і ми удвох пішли на базар. Розумієте, громадянине начальнику, я з дитинства – професіонал. Минуло кілька хвилин – і в нас уже сотня.

- Що ви їй передали?

- Та що? Продуктів накупили, а також чаю, цигарок і все це передали. Потім з Серъожою набрали спиртного і поїхали до його знайомих на Борщагівку. У них була однокімнатна комунальна квартира. Сергію квартира не сподобалась, мовляв, тісно і запропонував поїхати до іншої знайомої Людки Змієвської. Вона мешкала на Нивках. Коли ми сюди приїхали, у квартирі були Марина Стадникова і Вовка Галата.

- Так, значить, – Богдан Стоколос затарарабанив пальцями по столу, – той самий Галата, якого ви вбили і викинули в каналізаційний люк.

Михайло Гепнер аж відхилився до стінки:

- Громадянине начальнику, ну ви даете? Звідки у вас така інформація? Ви що, Шерлок Холмс?

- Розкажіть, Гепнер, як ви його вбивали?

- Хочете – вірте, хочете – ні, але ми його не вбивали. Ми зробили йому тільки „ластижку”.

- Гаразд. Розповідайте все по порядку.

- Значить, випили, та було мало, запраглося ще. Галата попросив у Варлиги вісім гривень на пиво. Добавили – і знову мало. Раптом я помітив: Галата засунув руку до кишень Варлиги. Я запитав його, мовляв, що ти робиш? У відповідь він сказав, буцім кладе гроші, які випали у того з кишени. Тут ми посварилися, я вдарив його в обличчя.

Після допиту Гепнера ситуація почала проясннюватись. Богдан Стоколос попрохав привести Сергія Варлигу.

- Громадянине начальнику, я не бажаю з вами розмовляти.

- Ви на допиті, а не в тещі на млинцях.

- А ось не бажаю і все.

- Що, значить, „бажаю чи не бажаю”? Ви зобов’язані відповідати на мої запитання. Скажіть, як ви вбивали Володимира Галату?

- Громадянине начальнику, ви що з неба впали? Та навіщо мені його було вбивати?

- Гаразд. Ви також убили таксиста з Бахмача. Чому і навіщо?

Варлиго нервово заусміхався:

- Громадянине ... Та що ви мелете? Як вам не соромно! Це вже кримінал, вишкою пахне. Щоправда, її не буде, дякуючи розумним людям, котрі відмінили.

„М-да, – подумав Богдан, – колись би тобі всипали. Не ті часи ... Не ті... Нічого, ти падло, отримаєш по заслугі”.

Богдан Стоколос вирішив даремно не тратити часу і не нервувати, а повторно допитати Миколу Кривошлика.

- Скажіть, яким чином ви опинилися в Києві?

- Я приїхав до Києва хоч трохи заробити грошей, – щиро зізнався Кривошлик. – Роботи не знайшов. На привокзальному базарчику чисто випадково познайомився з Сергієм Варлигою і Михайлом Гепнером. Такі гарні хлопці. Розговорилися. Потім скинулися. Випили. Спочатку тут же, на базарі, купили пляшку самогону, тоді врізали по пиву. Серъожа запропонував мені знайти роботу. Знову взяли пару пляшок і поїхали на Нивки, на „хату”. Так спочатку гарно сиділи. Потім раптово виникла сварка між Серъогою і Галатою. Той почав погрожувати, буцім у нього під Києвом знайомі кореша і він будь-якої хвилини може їх покликати.

- Ви не скажете, з чого розпочалася суперечка?

- Я був дуже п’яний і особливо не прислухався. Але мені здається, так наче, Варлиго посварився з Галатою через гроші, які нібито Вовка вкрав у Серъожі. Варлиго дуже кричав на Вовку, вигукував нецензурні слова. Я порадив Вовці Галаті, аби він заспокоївся. Той у відповідь вдарив мене в обличчя і сказав, аби я не втручався у їхні справи. Тоді ми його також почали бити.

- Довго били?

- Хвилин двадцять-тридцять. Я бив Вовку руками, а Варлиго і Гепнер – носаками. Коли переставали бити, Вовка одразу хапався за ніж, тоді ми починали заспокоювати. Потім знову били, він просив і благав, аби його не чіпали. Коли переставали бити, Вовка знову хапався за ніж. Потім бачимо, з губ і носа пішла кров. Дали йому напитися. Гепнер помочився на нього. Галата уже не міг говорити, тільки у відповідь на наші слова кивав головою. Тоді Серъожа запропонував зв’язати Галату, а то чого доброго, ще й справді приведе бригаду корешів. При цьому сказав, що свого часу служив у Афганістані і там опановував тип зв’язування „ластівка”.

- Ви його також зв’язували?

- Ні. Я, по-перше, не вмію, по-друге, виходив на кухню покурити. До того ж стан у Галати був настільки тяжким, що я висловив думку: до ранку

не дотягне.

- Після того, як зв'язали Галату, продовжували пити?

- Ми скинулися, і Людка нам принесла пару пляшок горілки.

- Чому ви не стали на захист Володимира Галати?

- І Варлигу, і Гепнера я бачив вперше. О-о-о, ви навіть не уявляєте, які це страшні люди. Якби я лише подумав стати на захист Галати, вони б розгадали мій намір і мені б першому зробили „ластівку”.

- О котрій годині ви полягали спати?

- Десь так опівночі. Мені випало спати з Галатою.

- Куди ви його поклали? На ліжко?

- Ні, звичайно. На підлогу. Коли я лягав, не пам'ятаю, підходив до нього хтось чи ні. Один час у мене була можливість втекти звідти, але, чесно зізнаюсь, я побоявся. Вони б мене й під землею знайшли.

V.

Ранком наступного дня Богдан Стоколос відбув до Бахмача. На залізничній станції зустрівся з трьома міліціонерами з лінійного відділення, які чергували тієї лихої ночі, Сергієм Береговим, Олегом Васькіним і Андрієм Сисуненком.

- Так, дійсно, це було 28 січня. Десь о пів на першу, – розпочав Сергій Береговий. – Нашу увагу привернула п'яна ватага – троє чоловіків і одна жінка. Особливо виділявся молодий чоловік у шкіряній куртці. Ми вимушенню були їх затримати. Молодого чоловіка, який викликав підозру, попрохали пред'явити документи. Він подав паспорт нового зразка.

- Як прізвище затриманого?

- Убийте – не пам'ятаю.

- Шкода, шкода, - розчаровано мовив Стоколос. – Хто-хто, а міліція повинна була зацікавитися. Ви з миром відпустили вбивцю. Його руки облиті людською кров'ю. Значить, ви їх відпустили?..

- Так, товаришу капітан, – зітхнув Олег Васькін. – Звичайно, ми зробили неправильно.

- Розумієте, товаришу капітан, – Андрій Сисуненко прагнув виручити своїх колег, – вони приспали нашу пильність. Дуже вже поспішали на дизель-поїзд, який ішов до Прилужжя, але так і не встигли.

- Їм порадили звернутися до приватних таксистів, – мовив Сергій Береговий, – аби наздогнати потяг на станції Бахмач-2. І справді, коли ми пішли за ними слідом, бачили, як вони сідали до салону приватного автомобіля іноземного виробництва.

- Марки не запам'ятали?

- За кермом автомобіля „Форд-Скорпіо” сидів водій, якого між собою ми називали Борода. Більше нікого ми не зустрічали.

- І не зустрінете. Таксист на тому світі, а вони перебувають під вартою у Прилузькому СІЗО.

За годину по цьому Богдан Стоколос зустрівся і мав розмову з рідним

братом потерпілого – Олександром. Це був чоловік спортивного складу, на від років тридцяти. З-під куртки виднівся зелений светр з білою смужкою на грудях. На голові южаком стирчало чорне коротке волосся. У зеленавих очах – неприховані біль.

- ... Ну що я вам можу розповісти? – Олександр неначе сам себе запитав і тут же відповів: - Я рідний брат загиблого – Олександр Леонідович. У його особистому користуванні був автомобіль марки „Форд-Скорпіо” за номером 3314 М, сіро-блакитного кольору, здається, 1986 року випуску, ні, брешу, 1987. Брат займався приватним перевезенням пасажирів. Востаннє ми зустрічалися увечері 28 січня, десь так приблизно о 22 годині. Коли розставалися, він сказав, мовляв, чергуватиме до другої години на залізничному вокзалі. Може, будуть пасажири.

- Ви не пам'ятаєте, у що він був зодягнений?

- Він загалом одягався кожного дня однаково: шкіряна куртка чорного кольору, сині джинси, шкіряна кепка. І тепло, і легко на голові. Серьожа завжди носив наручний механічний годинник марки „Сітіzen”. Це був його улюблений годинник, і він гордився ним. Корпус та браслет були виготовлені з білого металу, циферблат – чорного. Ще знаю: у салоні автомобіля була автомагнітола „Аудіосонік” з автореверсом, а в „бардачку” завжди возив медичну аптечку у вигляді невеличкого пластмасового „дипломата” чорного кольору. Якось ми були на риболовлі і впіймали отакен-н-у-у-у!, – Олександр розвів руками, - щуку. І що б ви думали: вона мене наразікусила, пішла кров. Брат тут же дістав з аптечки йод, змазав ранку, а потім забинтував.

Дещо пізніше Стоколос зустрівся і розмовляв з дружиною Сергія Оленою Олексіївною. Середнього зросту, зодягнена в усе чорне: довгу шкіряну куртку, шкіряні чобітки на каблуку, вовняні панчохи. Шкіряна сумочка і та була чорного кольору. Ось, тільки господарська сумочка зеленого кольору в білі клітинки.

- Так, було це ніби нещодавно. 1999 року я разом зі своїм чоловіком приїхали до Бахмача на постійне помешкання, – сумно зіткнули сіро-блакитні очі. – У нас була іномарка. Чоловік займався приватним перевезенням пасажирів.

- Ви ніколи не цікавились: пасажирів обслуговував тільки по Бахмачу чи, можливо, возив і за межі міста.

- Загалом так, але коли траплялася можливість, виїжджав і в далекі рейси – ну, скажімо, до Ніжина, Прилужжя, Срібного. Перед від'їздом завжди попереджував: сьогодні я, мовляв, затримаюся. Бувало, попередити не вдавалося, передавав через друзів-таксистів. Ті, мені телефонували. Того ж вечора приблизно о 23 годині Серьожа відвіз свого брата Олександра до матері, потім збирався чергувати на залізничній станції. Я прокинулася серед ночі, увімкнула світло. Годинник показував другуочі. О цій порі чоловік, було, повертається. Довгий час я лежала з розплющеними очима, чекала. Не зчулася, коли й задрімала. Не

повернувся він і вранці. Я негайно зателефонувала свекруся, думаю, можливо, у мами заночував, так бувало. Однак і його не було. Про те, що труп чоловіка виявили аж в Ічнянському районі, я дізналася 31 січня.

Повертаючись із Бахмача по дорозі на Прилужжя, Богдан Стоколос зупинився у Васильківцях і допитав Івана Лісниченка.

- Так, дай Бог пам'яті, коли ж це було? – Іван примуржлив ліве око. – Здається, 29 січня, десь так під час обідньої перерви. Бачу, під двором зупиняється іномарка. Я ще й подивувався. Думаю, хто б це до мене на іномарці приїхав? Дивлюся, із салону виходять якісь незнайомі люди – три чоловіки і одна жінка. Роздивився краще. Упізнав свого знайомого Миколу Кривошника з Сокиринців. Він похвастався, що купив беушну іномарку за дві тисячі доларів США. Ні фіга, думаю, де ти встиг розбагатіти? Ще вчора був голодранцем. При цьому він почав скаржитись, ніби з машиною поломка трапилася і просив, аби я подивився. Права у Миколи були, але досвіду і справжньої практики бракувало. Я підняв капот, обдивився, поломка і насправді була, але незначна. Тут же й усунув. У винагороду він запропонував мені автомобільну медичну аптечку. Така вона: чорного кольору, закривається на два замочки.

- Вона у вас вдома?

- Ато ж. Звичайно, вдома. Я ще спочатку й брати не хотів. Відмовлявся, навіщо, мовляв вона мені. У Кривошника я помітив наречний дорогий годинник. Багатієш, питаю. А він мені: "Слухай, я б оце поміняв на три пляшки самогону". У мене підозра виникла. Думаю, крадений у тебе годинник. Якби придбав за свої кревно зароблені, фіг би ти його на вонючу самогонку міняв. А тут саме йде Кирило Новохацький. Це в нашому селі багатий і хазяйновитий чоловік. Прислухався до нашої розмови та й каже: „Нікому не віддавай, я зараз тобі принесу три пляшки самогону”.

Це саме підтверджив і Кирило Новохацький.

Трохи пізніше у присутності директора школи Стоколос допитав чотирнадцятирічного Сергійка Крокового. Жвавий, енергійний підліток: коротке, світло русяве волосся, блакитні очі, зодягнений у сіру курточку і такі ж сірі штані.

- Ми з Олегом Берестянім, - жвавим поглядом показав на свого приятеля, - поверталися з риболовлі.

- Ну й що, багато наловили? – усміхнувся Стоколос.

- Ой, що ви! Такий невдалий день був. Саме тріщав мороз і ніщо не клювало. Ми тоді так намерзлися. Вирішили більше не сидіти на холоді – і пішли додому. Йдемо по дорозі, раптом бачимо: неподалік узбіччя лежить таке, ніби колода. Підійшли ближче, роздивилися. З-під куртки виглядають людські ноги. Спочатку подумали, якийсь п'яний чоловік спить і пішли додому.

- Коли це було?

- Десь близько шістнадцятої години.

- Другодні також вранці пішли на риболовлю, труп ще лежав, а коли поверталися, його вже не було.

Наступного дня Богдан Стоколос прибув до Києва. За дві години дістався вулиці Космонавтів, 39. Перед ним виднівся новий дванадцятиповерховий будинок, в якому, за словами допитуваних, було скоєно злочин. Ось і квартира 68. Однак Богдан спершу вирішив зайти до сусідів.

Натиснув на кнопку до квартири 67. Двері відчинила середніх років жінка. Зодянена просто і скромно – шестишовна розкльошена спідниця, жилет з рельєфними лініями та заокругленими пілочками, з-під нього виглядала світла блузочка з відкладним коміром. Стоколос представився.

- Дуже приємно, - м'яко усміхнулася. – А я Раїса Дмитрівна Череднюк, – показала рукою на двері. – Прошу до вітальні. Ви до мене раніше не приходили? Я тільки оце з роботи повернулася.

- Неподалік вашого будинку у каналізаційній шахті виявлено труп людини. Є підозри, що його вбито у вашому будинку. Чи не змогли б ви щось розповісти про своїх сусідів. Чи не чули за стіною, скажімо, сварок, бійок, погроз?

- Ось за цією, – Раїса Дмитрівна кинула поглядом на продовгуватий килим, біля якого стояв журнальний столик і два крісла, – мешкає самітня жінка з неповнолітньою доночкою. Як бачите, будинок у нас панельний, стіни прослуховуються досить відчутно і коли розмовляють дуже гучно – майже все чути. У цій квартирі вони поселилися нещодавно, та їх уже знає весь під’їзд. А це, бачу, якийсь чоловік туди все ходив. Такий високий. Це, правда, уже з тиждень, як не бачу. Може, випровадила, думаю. Бійки, крики, сварки, погрози тільки й чую. Я не пам’ятаю якого числа, здається, ось так у ніч з 25 на 26 січня таке творилося, що вже збиралася й міліцію викликати. Спочатку щось там безкінечно падало, потім долинув стогін. Мабуть, когось били, іродові душі. Все це тривало протягом години.

Богдан Стоколос уже ніскілечки не сумнівався: він на правильному шляху. Залишалося тільки допитати Людмилу Змієвську.

- Пані Людмила?

На порозі стояла молода красива жінка у світлій футболці і темно-синіх джинсах.

- Так, я Людмила. Прізвище – Змієвська. По-батькові – Степанівна.

- Будемо знайомі. Богдан Стоколос, старший інспектор карного розшуку Черняхівського обласного управління внутрішніх справ, капітан міліції.

- О-о-о, – кокетливо мовила Людмила, – невже наша київська міліція так безпомічна, що єй черняхівську на допомогу запросила?

- Інколи буває, що єй черняхівську запрошують, – ствердно мовив і додав, – особливо тоді, коли ланцюжок з Києва до Черняхівська простягається.

Як не приховувала Людмила свою бентегу, але від пильного ока Богдана нічого не можна було втійти. Краєчком ока помітив: попототніло обличчя, нервово засіпалися вуста, а погляд наразі зробився, немов скляний. Богдан

Стоколос коротенько виклав суть справи.

- Так, дійсно, 25 січня до мене на квартиру прибули Сергій Варлиго, Міша Гепнер, а з ними якийсь незнайомий чоловік, вони його називали Миколою. Я була вдома з донькою, подругою Мариною Стадіковою та зі своїм співмешканцем Вовкою Галатою. Ми тут саме маленьке застілля організовували, коли й вони нагодилися. Та й не самі, а з батареєю пляшок. Випили, закусили, потім почали між собою сваритися.

- Хто з ким почав сваритися?

- Я спочатку не дуже вникала, бо ми зразу з Мариною пішли на кухню курити. Але мені здається, сварка виникла з моїм співмешканцем.

- Чому ви не захистили його?

- Ой, на фіг він мені здався, такий чоловік! Десь там лиха наробив, а втік до мене, переховувався не один місяць.

- Чому ви до міліції не заявили?

- У мене он, - кинула поглядом на кімнату, - донька. Десять років дівчинці. А він мені пригрозив, мовляв, заявиш ментам – рішу. Я ж спочатку не знала, що воно за чоловік. А тоді роздивилася, та вже було пізно.

- Гаразд. Ми трохи відволіклися від головного. Отже, виникла сварка, яка переросла у бійку.

- Абсолютно неправильно. Мого співмешканця витягли у прохідну кімнату і всі втрьох почали бити. Спочатку він просив допомоги у Марини, та вона навідріз, категорично відмовилась допомагати, мовляв, ви, чоловіки, самі й вирішуйте свої проблеми. Коли упав на підлогу, продовжували бити у різні частини тіла. Двері спальні були причинені не щільно, і я бачила, що там творилося.

- Ви не можете сказати, хто скільки разів ударив і куди били?

- Я, звісна річ, цього не пам'ятаю. Знаю одне, коли били, то Варлиго заходив до опочивальні і заявив мені, що вб'є Вовку. Я сказала, аби не смів цього робити. Трупи у моїй хаті непотрібні.

- Ви самі били його?

- Каюсь, але одного разу я його вдарила в підборіддя.

- Що потім робили, коли побили Галату?

- Знаєте, по совісті скажу: я була дуже п'яна і не пам'ятаю. Навіть не знаю, як і де лягала спати, де в цю мить перебував Галата, також не пам'ятаю.

- Хто зв'язував Галату?

Не бачила. Тоді я вже, певне, спала. Тільки вранці мене розбудив Варлиго і заявив, що Галата мертвий. Я доторкнулася руки – пульсу не було. Галата був зв'язаний за типом „ластівка” широким плоским мотузком. Я на ньому вигулювала собаку, коли ми з чоловіком жили.

- Шия Галати була обмотана мотузком?

- Я просто не звертала уваги. Йому вже було все одно.

- Ви радили, куди подіти труп?

- Ні, ніяких порад я не давала. Вони загорнули труп у покривало і понесли на вулицю.

- Ви не знаєте, куди потім вони поїхали?

- Вони збиралися втікати до Москви.

- Чому ви не поїхали?

- Коли я вийшла на подвір'я, мені взагалі зробилося кепсько після випитого. Варлиго декілька метрів проніс мене на руках. Хлопці „пасли”, аби я з дівчатами не втекла і не повідомила міліцію про злочин.

- І все ж вам вдалося втекти.

- Так, по дорозі на запізничний вокзал я разом з дочкою непомітно вибігла з вагону метро і розчинилася у натові.

Богдан Стоколос досить уважно оглянув приміщення, але ніяких слідів не виявив.

- Спрацювали чітко. Крові багато було?

- Не дуже. Але було.

- Ви одразу й змили.

- Так, на підлозі змивали Варлиго і Стаднікова. Уранці Марина ще раз змила, сліди деінде залишилися.

Неповнолітній свідок Катя Змієвська повністю підтвердила показання мами. Тільки втекти їй від компанії вдалося не в метро, а у вагоні. Вона зімітувала похід до туалету, а сама вмить вистрибнула з вагону. Більше з ними не зустрічалася.

* * *

Отже, останню крапку над „ї” було поставлено. Коли Богдан Стоколос прибув до СІЗО, Микола Кривошлик попросився на повторний допит.

- Вважайте, це явка з повинною, - нагнувши голову, вичавлював з себе слова, немов останні соки з яблука. – І дуже прошу врахувати моє щиросердне признання. Не хотів я вбивати, не хотів... Просто так усе вийшло. По дурному...

- Дурніше уже й бути не може.

- Іхав до Києва на заробітки, а потрапив ось куди. Нещасливою виявилася моя дорога. Я не забобонний, але як тільки вийшов з двору, баба Секлета перейшла мені дорогу з порожніми відрами. Мати так і закричала: „Ой, не повезе тобі синочку! Вертаєшся б радше додому. Дуже шкодую, що не послухав її тоді. Таки чуло материнське серце. Нещасливою виявилася ...

- Не баба в цьому винна, - суворо мовив Стоколос, - винен у першу чергу, звичайно, ти сам. Дійсно, дорога тебе привела за гратеги. Боюся, що за ними вона і обірветься. Сидіти тобі, хлопче, за ними довічно.

**“Я НЕ ХОТИЛА
ТЕБЕ ВБИВАТИ,
МАМО”**

I.

Лідія Іванівна Якуга начистила картоплі, залила водою, поставила на газову плиту і тільки-но збиралася запалити конфорку, як у двері подзвонили. „Сьогодні дев'яте, певне, пенсію принесли”, - подумала жінка і, прошкуючи до дверей, уже прикидала, на що витратить гроши: купити сала, м'яса, цукру, олії, внукам цукерок, чоловікові цигарок.

- Хто там? – запитала, натискаючи на гачок замка.

- Це я, тъотя Ліда, - пролунало на протилежному боці.

Схоже, голос сусідки. Відчинила двері. Так і є: на порозі стояла Інга, молода жінка із сусідньої квартири.

- Вибачте, тъотя Лідо, од вас можна зателефонувати? Наша квартира на блокіраторі з дванадцятою. А там трубочку, мабуть неправильно поклали. Я телефонувала-телефонувала, та марно – пішли на роботу.

- А чому б і ні? Звичайно, можна.

Інга набрала на диску 063.

- Алло? Таксі?

Схоже, сигнал надійшов правильно, пролунав довгий гудок, але натомість обізвалося коротке „пі-пі-пі”. Вона ще тричі набирала номер, але він був зайнятий.

Лідія Іванівна прийшла на допомогу:

- Ти куди дзвониш?

- Хочу таксі замовити. Тумбочку від серванта на дачу відвезти, - Інга озирнулася довкруж і радо вигукнула: - Ой, тъотя Ліда, які у вас красиві меблі! Це імпортні? Англійські, французькі?

- Та ні, звичайно, - Лідія Іванівна м'яко усміхнулася, - наші, черняхівські. Підтримуємо, так би мовити, вітчизняного товаровиробника.

- Та ну? – ще більше подивувалася Інга.

- Прибрали ми їх, як тільки Союз почав розвалюватися. Тепер уже наша черняхівська меблева таких не виготовляє. Та й самої фабрики, кажуть, немає. Там у цехах якісь фірми розмістилися. Горілку розливають, чи що.

Інга знову набрала номер, але марно.

- Про що вони там тільки патякають?

- Ану, чекай, - Лідія Іванівна дістала телефонну книжку, - я ось тут з газет записала кілька номерів. Зателефонуй на 039.

Інга набрала номер.

- Таксопарк слухає вас. Доброго дня.

- Будьте ласкаві, таксі додому.

- Ваша адреса.

- Володарського, 63, квартира 57. Мені потрібно тумбочку від серванта на дачу відвезти.

- О, люба! Ми меблі не возимо. Тільки людей.

- А таксі типу „рафік” у вас є?

- Є, звичайно.

- Отож і пришліть.

- Володарського, кажете? Я записала. Чекайте, скоро буде.

- Спасибі, тъюто Лідо. А де ваша Лада?

З Ладою Інга навчалися в школі.

- Ой, та вона ж в Об'єднаних Еміратах! У Києві з іноземцями навчалася.

Познайомилася з якимсь арабом, вийшла заміж – і ось уже взимку два роки буде, як з ним живе.

- Та ви що, тъюто Лідо?! А я не чула!

- Не чула, бо ти саме на Масанах тоді жила. Ой, тут стільки сліз було, стільки спіз... Як я її тільки не просила не виходити за отого чорномазого! Це ж і діти такі будуть чорні, як смола. Не послухалась. Ну, правда, уже багатий. Там його батьки нафтою заправляють. Лада зараз ніде не працює, саме в неї синочок знайшовся.

- Не переймайтесь, тъюто Лідо. То десь там в Мозамбіку чи Зімбабве чорні, як вугілля, а в Еміратах люди з більш-менш нормальним кольором обличчя. Ну, хіба трошки засмаглі.

- Спасибі тобі на добром слові. Вишле фотокартку – неодмінно покажу.

Інга повернулася додому, скинула халат, переодягнулась, тільки почала застібати чобітки, як у двері подзвонили.

На порозі стояв молодий чоловік приємної зовнішності: на голові сіра спортивна шапочка, чорна дута болоньєва куртка, на грудях виглядав чорний з червоними смужками светр, на ногах під голубими джинсами сиділи загострені черевики.

- Таксі викликали?

- Так, - усміхнулася Інга. – Проходьте. Тут треба тумбочку на дачу відвезти. Чекайте, я ще сусіда покличу.

За хвилину прийшов сусід – невисокого зросту кремезний чоловік.

- Дядя Пахом, ви спочатку з водієм зніміть верхню частину. Ми її залишимо вдома. А тумбочку відвеземо на дачу. Ой, у нас тут така рухлядь. Таке все старе, допотопне, уже й шашіль побила.

- Нічого, з часом нове купите

- Та де там нове! Я коли б хоч працювала.

Водій з дядьком Пахомом зняли горішню частину, потім взялися за тумбочку. Але, як не намагалися підняти, всі зусилля зводилися нанівець.

- Ого! – вигукнув сусід. – І що ти сюди тільки наклала? – намагався відчинити дверцята, але Інга замахала на нього руками:

- Не відчиняйте! Раді Бога. Там один мотлох.

Потім Інга дісталася вір'ювку, кілька разів обмахнула довкруж тумби, зав'язала і подала волок. Чоловіки накинули його на тумбу і почали тягти. У

цей час Інга спустилася на подвір'я і попрохала на допомогу ще двох чоловіків. У чотирьох уже було легше. Вони занесли тумбу до вантажного ліфта. Десь на третьому поверсі ліфт зупинився. У цей час дверцята тумби раптово прочинилися. Інга чомусь почала нервувати. Вона хапливо причинила дверцята і мовила:

- Ой, я й забула. Аби не відчинялися більше дверцята, їх треба просто замкнути. А ключ я залишила у квартирі. Давайте знову піднімемося.

Водій із сусідом перезирнулися: це ж треба отаке! Хтось висловив думку, аби Інга сама піднялася за ключем, а вони, мовляв, тут почекають. Та вона наполягала на своєму. Довелося підкоритись наказові. Знову піднялися на шостий поверх, принесла ключ, замкнула тумбочку.

- Ну що, тепер заспокоїлися? – усміхнувся таксист.

- Так, - знічено мовила Інга.

Учотирьох завантажили тумбу до салону мікроавтобуса.

- Спасибі. Велике спасибі! Повернуся з дачі – поставлю могорич. – Інга зчинила за собою дверцята мікроавтобуса.

- Можливо, вантажників треба було взяти із собою? – водій повернув ключ запалення. – Бачу: удвох ми з вами не впораємося.

- Я там людей покличу. У нас завжди хтось із сусідів є.

За поворотом на вулиці дорогу перекрив натовп – сотні людей стояли з лозунгами, транспарантами. Інга прочитала: „Геть мера!”, „Ми гідні кращого життя”, „Поверніть старі ціни!”. Один чоловік уже не першої молодості горланив у мікрофон.

- Незабаром вибори. Ось і розпочалася гонка, - роздумливо мовив водій.

- Підвищили ціни на комунальні послуги: житло, опалення, воду. Вони й страйкують.

- Я й не знала, - Інга стенула плечима. – У нас тато за все розраховується.

Водій дав задній хід – довелося повернутися назад і об’їхати страйкуючих. З часом вони дісталися дачного масиву.

- Кажіть, куди їхати? – озвався водій.

- Кооператив, мимо якого ми з вами зараз їдемо, називається „Астра”, а наш, „Струмок”, - наступний – пояснювала Інга.

Мікроавтобус злегенько підстрибував на кострубатій асфальтівці.

- Ага, ось ми вже й приїхали. – Інга показала поглядом на невеличкий дачний будиночок з мансардою, викладений з силікатної цегли. Подвір'я було обнесено металевою огорожею. Ліворуч доносилося цюкання сокир – хтось, певне, рубав дрова.

- Чекайте, я піду покличу сусіда.

Небавом Інга повернулася з високим чоловіком, зодягненим у куфайку і кирзові чоботи. Тумбу, на диво, вивантажили досить швидко і так же швидко утрох затягли на подвір'я.

- Ось тут, будь ласка, поставте, - командувала Інга і звернулася до

сусіда: - Костянтиновичу, можливо, сто грамів? Певне, замерзли?

- М-да, було колись, - усміхнувся сусід. – І чарочку пив. Та й немаленьку. А це вже три роки, як і в рот не беру. Тиск прихватив.

- Скільки з мене? – звернулася до водія.

Молодий чоловік окинув поглядом ставну поставу, трохи зупинився на красивих ногах, хотів, було, пожартувати, мовляв, беру натурою, та чомусь посоромився:

- На лічильнику п'ятнадцять гривень.

Інга дістала гаманець, відрахувала зазначену водієм суму.

- Спасиби. Щасливої дороги!

- А вам щасливо залишатися, - мовив на прощання водій. – Тільки тумбочку накрите поліетиленовою плівкою – прогноз обіцяв негоду.

- Накрию. Неодмінно накрию, - мовила у відповідь.

Як тільки мікроавтобус заховався за поворотом, Інга взяла до рук лопату.

- Ну, бувайте здорові! – наслухала неподалік приглушений голос сусіда.

- А-а-а, бувайте. Ви уже дрова порубали?

- Напиляні порубав. Там ще кілька колод є. Та думаю, на вихідні зятя запросити. Отоді ми удвох і напиляємо, і нарubaємо.

„Ось і добре, що пішов, - подумала Інга, - на одного свідка буде менше”. Почала копати. Земля ще була не мерзла і за якийсь час вона викопала глибоченьку яму. За допомогою палиці Інзі вдалося опустити до ями тумбу. Потім в ящику серед всякого мотлоху нашла пляшку з гасом, облила оцю зlossenасну тумбу і підпалила. Спражкий вогонь кинувся жадібно її ковтати. Інга заспокоїлася. Та раптом з густих кошлатих хмар, які нависли над дачним масивом, почав моросити дощ. Багаття почало шипіти, випускати сивий дим, а невзабарі й зовсім пригасло. Тоді Інга засипала тумбу землею, а згодом ще й гноєм прикидала.

II.

У цьому концерті Полікарп Кондауров виконував кілька номерів. Коли проспівав одну пісню – зал вибухнув бурхливими оплесками, коли виконав другу – зал шаленів до нестягами: „Браво!”, „Біс!”. Артист кілька разів виходив на сцену, чемно кланявся на всі боки. Однак все це у нього було не так, як завжди – щиро і невимушено, - а з натяжкою. Якесь погане у нього було передчуття: неначе щось шкребло на душі, ніби ось-ось щось мало трапитись. Складалося враження, буцім хтось плюнув йому в обличчя. Коли прошкував на концерт, забіг до генделика, випив сто грамів, гадкував, у такий спосіб зніме депресивний стан. Аж ні. Не допомогло. На останню пісню ніби вже й сил не було, де тільки їх і взяв, уже й сам не розумів. Його знову викликали на „біс”, та Полікарп Кондауров хутенько почав зодягатися.

- Чекайте, Полікарпе Якимовичу. А як же фуршет? – наслухав поряд голос конферансье.

Тільки зараз пригадав: у програмі концерту звучали пісні на вірші одного маститого черняхівського поета, а той пообіцяв по закінченні концерту всіх пригостити.

- Дякую. Красно дякую, - розкланявся Полікарп Якимович, зодягаючи велюровий капелюх. – То якось іншим разом. Іншим... Я щось так себе погано почуваю.

- В такому разі одужуйте.

По дорозі додому Кондауров ще раз завітав до нічного кафе і випив сто грамів, навіть не закусуючи. Подивився на годинник – за декілька хвилин 23. Вдома завше на нього чекала хвора дружина, а тому ключі із собою ніколи не носив. Цього разу, як і звично, натиснув на чорну кнопку, що ліворуч розмістилася ґудзиком. Зараз в коридорі мало пролунати шкрябання, потім на порозі постане вона, його дружина. Та минула хвилина – дверей ніхто не відчиняв. Полікарп Якимович страшенно подивувався.

„Певне, заснула”, – заспокоював сам себе і знову натиснув на кнопку. Але у відповідь була все та ж німотнатиша. Відтак Кондауров занепокоївся не на жарт. „А що як вона знов захворіла і, не приведи Господи, знову інсульт?” Дочка, певно, кудись повіялась, а внучка, п’ятирічна Катруся, його любов і надія, мабуть, плине у першому міцному сні. І лише за третім разом двері відчинилися. Яким же було здивування Полікарпа Якимовичі, коли у передпокії він забачив доньку. Похілко роздягнувшись, зайшов до опочивальні, де лежала дружина. Вона кожного разу розпитувала, як пройшов концерт, чи багато було людей, як цього разу сприймала виступ публіка, що взагалі нового у філармонії, у місті. Та ліжко виявилося порожнім.

- А де це наша мама? – знервовано запитав батько.

- Гм... Дивно. А ви хіба не зустрілися?

- А вона що, пішла мене зустрічати? – перепитав подивовано, але тут же пригадав рідкісні випадки, коли дружина, зібравшись із силами, зустрічала його на подвір’ї.

- Так. Кілька хвилин, як вийшла.

- Невже ми розминулися?

Полікарп Якимович знову зодягнувся і вийшов на вулицю. Погода раптово змінилася. Що ж, осінь на те й осінь. В обличчя вдарив різкий вітер з дощем, потім дощові краплі наразі стужавіли і перетворилися на дрібні крижинки. Ще трохи поблукав порожніми вулицями, зиркнув на годинник: о пів на дванадцять. „А може, вона на Любецьку поїхала? – спало на думку, але він тут же її наразі й прогнав. – Ні, в такому стані, та ще такого пізнього вечора вона нікуди б не поїхала”.

Деякий час тому від знайомої паністки у спадок Полікарпу Якимовичу дісталася однокімнатна квартира по вулиці Любецькій. Не було у покійної роду, а тому за життя вона пообіцяла квартиру, якби тільки по-людськи її поховали. Саме підійшов шостий тролейбус, який тримав курс на Любецьку.

Немов на замовлення, прямо перед ним відчинилися дверцята. Рейс був останній – в салоні людей – обмаль. Схиливши набік голову, куняв патлатий молодик, до стінки тиснулася молода дівчина, позаду сиділа й цілувалася молода пара. Полікарп Якимович сів на холодну лаву. „Гм... І чому це вона раптом надумала пізнього вечора їхати на ту Любецьку?” Однак, відімкнувши двері подарованої квартири, Полікарп Кондауров дружини тут також не зустрів. Зателефонував дочці:

- Мами вдома немає?

- Ні, тату, немає. Ото, як пішла, то й не повернулася.

Наступного ранку Полікарп Якимович прийшов додому. Дружини не було. Дочка вже вкотре відповіла: мама не поверталася. На телефонному дискові набрав номер свого кума:

- Кум? Це Кондауров.

- Та я впізнав. Слухаю, куме, уважно. Як ваше здоров'я?

- Та нічого, дякувати Богу.

- А в куми? Щось вона слабує.

- Та мало того, що слабує, ось і вдома не ночувала. До вас вона учора випадково не заходила?

- Ой, дорогенький мій куме, та я не пам'ятаю, коли ви востаннє до мене й приходили!

Потім Полікарп Якимович обдзвонив усіх знайомих, до кого б могла заглянути його дружина, але ніде не було. Взяв до рук телефонну книжку.

- Алло! Морг?

- Так. Слухаємо вас.

- Скажіть, будь ласка, до вас Кондаурова Гелена Едмундівна не поступала?

- Уранці „швидка” привезла якусь жінку похилого віку. Сказали, ніби валялась на вулиці. Померла від переохолодження. Документів при ній не було ніяких.

У Полікарпа Якимовича ледь трубка не випала з рук.

- Я... Я... Зараз буду. Нікому не віддавайте.

- Та кому вона потрібна, - байдуже відповіла санітарка. – Приїжджайте.

З якого боку не підходив, як не вдивлявся у мертві, вкрите жовтизною обличчя, Полікарп Якимович у покійниці дружини своєї не впізнав. Так ніби трохи й схожа, але не вона. У його Гелени на лівій руці була родима пляма, а в цієї бракувало. Натомість на животі в районі пупка два післяопераційні шрами. За життя її не зробили жодної операції. На лівому передпліччі також виднівся шрам, швидше за все, від опіка.

Полікарп Якимович обійшов усі морги, приймальні покої усіх лікарень міста, але його Гелени не було ніде.

О пів на другу Полікарп Кондауров повернувся додому. Смоктало під ложечкою. Праглося їсти. Що там він уранці з'їв? Бутерброд з ковбасою та

чашку кави. Оце б борщу з м'ясцем, котлетку з гречаною кашею. Та хто тепер приготує, як-невідь куди поділася дружина. Дочки та внучки вдома не було. Дістав з холодильника шматок сала, цибулину, відрізав скибку хліба. Нагрів чаю, відкрив півлітрову банку варення з малини. Схоже, їсти уже не так праглося. Раптом для себе зробив невеличке відкриття: у кімнаті, в якій зберігалися старі меблі та речі, відсутня тумба з-під серванта. „Дивно, - подумав, - разом з дружиною зникла і тумба. Цікаво, а чи була вона тут учора? Як же він не звернув на неї уваги». Потім Полікарп Якимович пішов на роботу, а повернувся о вісімнадцятій вечора. Дочки та внуки вдома не було. Дружини також. Лише близько двадцять другої дочка з внучкою повернулися додому.

- Де це ви так довго гуляли?

- Ой, тату. Та я в подруги була. А в неї також маленька донька. Шість років. Ось і загулялися вони, - кинула поглядом на Катрусю. – А мама не приходила?

- Ні, сумно відповів батько, - пропала наша мама. Де тільки я її не шукав. І по моргах ходив. І по лікарнях. Немає. Як у воду канула. Слухай, Інго, хочу тебе запитати: а куди поділася тумбочка з-під серванта?

- Тумбочку, тату, я продала своєму знайомому. Виручив він мене. Дав п'ятдесят гривень. А що його робити, коли я не працюю і грошей катма? Он у Катрусі і колготки порвалися, і платтячко. Та й з чобітком виросла.

- Нічого. Чобітки я куплю. Ось тільки зарплату отримаю.

Після того, як Полікарп Якимович виявив пропажу тумбочки, він зайшов до кімнати, в якій мешкала його дружина. Перше, що помітив, - це була паличка, яка стояла біля ліжка Гелени.

- Як? – здивувався від несподіванки. – Та його дружина без палички і кроку ступити не може! І тут раптом... А можливо, десь вона причаїлася? – випірнула наївно-дитинна думка.

Відчинив дверцята шафи – немає, заглянув під ліжко – також. Але виокремив ще одну цікаву деталь: палас був розгорнутий. А під кріслом він і взагалі був чомусь вологий та ще й посыпаний пральним порошком.

Наступного дня, ще раз обійшовши морги та приймальні покої лікарень, Полікарп Якимович, втративши надію знайти дружину, увечері пішов до міліції і написав заяву про її зникнення.

III.

Старший інспектор карного розшуку обласного управління внутрішніх справ Богдан Стоколос попросив Полікарпа Якимовича чітко і конкретно розповісти про свою родину, звернувши увагу, здавалося б на найелементарніші нюанси. Інколи, на перший погляд, дрібні деталі відіграють у слідчій практиці неабияку роль.

Полікарп Якимович був пригнічений і розгублений. Щоки позападали,

ніс загострився і чітко вирізнявся на неголеному обличчі. Шрам над правою бровою так неначе почорнішав. Обличчя видовжилося, змарніло. Був зодягнений у чорну, злегка поношенну шкіряну куртку, чорні штани і коричневі чобітки. У руках тримав каштанового кольору портфель із шкірзамінника.

- Разом зі своєю Геленою ми прожили більше сорока років, - Полікарп Якимович захитав головою. – Маємо від шлюбу двох дітей – сина Олександра, 1964 року народження, та дочку Інгу, 1975 року народження. Доњка мала вроджений порок серця. Відтоді, як Гелена її народила, у дружини й приключився цукровий діабет.

- Кілька слів про вашу доњку.

- Школу закінчила нормальну, вступила до педагогічного інституту. Але навчатися в ньому не захотіла. Виникло бажання стати швачкою. Два-три тижні провчилася у швейному училищі і знову кинула. Потім вступила до кооперативного технікуму, де і познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком, завагітніла і народила доњку Катрусю. Чоловікові батьки в новому мікрорайоні на Масанах купили нову однокімнатну квартиру.

- Як у них склався шлюб?

- А ніяк. Пожили-пожили і розлучилися. Мама не могла спокійно цього перенести – у неї трапився інсульт. Паралізувало ліву частину тіла. Спочатку пересувалася в колясці. Трапилося це шість років тому. Відтоді і мама, і доњка стали психічно травмовані. У характері Гелени з'явилися роздратованість, і знервованість, чого раніше я не помічав. Я зробив для себе висновок: з психікою у неї не все в порядку. Інга почала листуватися з одним засудженим, навіщо вона йому писала, я і до цього дня не можу зрозуміти. Потім листувалася з ірландцем. Ну, тут все логічно і аргументовано. Он скільки наших черняхівських дівчат, розлучених та ще й з дітьми заміж повискаювали. Живуть і горя не знають. Однак листування з ірландцем закінчилося також невдало. Після цього я помітив: Інга стала ще більш роздратованою. З якоїсь дріб’язкової причини, а інколи й без, починала кричати на дитину.

- Шо ви скажете про характер вашої дружини?

- Вона у мене була хоч і замкнута, але спокійна. Ніяких конфліктів у нас не було, все йшло нормальну. Останнім часом Гелені було трохи покращало, вона могла пересуватися без палички і в неї уже почала працювати рука.

- Ви щось особливве помічали, скажімо, напередодні зникнення?

- Абсолютно нічого. У мене не було ніякої підоозри.

- Дружина могла без палички вийти на вулицю?

- Могла. Але не дуже далеко.

Потім Полікарп Якимович розповів, як він шукав дружину – їздив на Любецьку, обходив морги, приймальні покої, телефонував її сестрам.

- У поведінці дочки ви щось помітили?

- Чогось незвичайного не було, але того дня, як зникла дружина, доњка

виглядала явно розгубленою, такою, здається, я ще ніколи її не бачив.

За кілька годин оперативно-слідча група проводила обшук у квартирі Кондаурових.

- Зверніть увагу! – Богдан Стоколос показав на сліди речовини бурого кольору, які виднілися на стіні, обклеєної шпалерами.

- Чекайте-чекайте, - додав начальник слідчого відділу прокуратури міста Іван Кущовий, - ось на матраці також сліди крові.

Експерт за допомогою бритви акуратно відрізав шматок тканини з матраца. У вітальні, праворуч від дверей, стояв стіл, біля протилежної стіни – столик і стільці. А паличка, та сама паличка Гелени Едмундівни, без якої вона інколи не могла ступити й кроку, стояла між ліжком та стіною.

- І все ж, Полікарпе Якимовичу, ви стверджуєте, що дружина без палички інколи виходила на вулицю.

- Так, виходила. Але я вважаю, того холодного осіннього дощового вечора з хати вона й кроку не ступила, - сказав Кондауров і роздумливо додав: - Оце я дивлюся і думаю: чому килим та ліжко перевернуті на 180 градусів? Воно у нас стояло не так. І ще така деталь: з дачного будинку раптово зник металевий кутовик. Чому він опинився у квартирі, ніяк не можу пояснити.

- Чи помічали ви психічні відхилення у дружини?

- Ні.

- Бійки між дружиною та донькою траплялися?

- Також ні. Але сварки були.

- Гаразд, Полікарпе Якимовичу, залишайтесь вдома. У разі необхідності вас знову викличемо, - суворо мовив Богдан Стоколос. – А ви, Інго Полікарпівно, пройдіть з нами.

IV.

Богдан Стоколос завітав до оселі Чекановських, коли господарі саме обідали.

- О-о-о, щасливі! – радо вигукнула сивочола жінка. – Сідайте до нашого столу.

- Дякую, щойно пообідав, - чесно відповів Стоколос. – Я перепрошую, що не вчасно. Хотілося б трохи з вами поговорити. Як ви вже знаєте, раптово зникла ваша сусідка

- Маєте на увазі Гелену Едмундівну?

- Її саму. За словами дочки, ніби пішла з дому і не повернулася.

- Ну, що я вам скажу? – Ольга Мелантіївна розвела руками. – Стосунки у нас з ними нормальні. Коли вони тут поселилися, Гелена Едмундівна уже на той час була тяжко хвора, інвалід другої групи. Після повторного інсульту почала ходити з паличиною. У неї не діяла ліва рука і за нею постійно доглядала донька. Едмундівна жалілася, мовляв, дочка погана – ніде не

працює, а грошенята любить. При мені вона не раз говорила: нагадувала Інзі про роботу, але у відповідь та лише посміхалася і мовчала. Скажу вам по совісті: за характером і мати, і донька люди дуже складні, отож і взаєморозуміння між ними не було. Конфлікти в Інги з матір'ю виникали, по суті, з дрібниць. Скажімо, Гелену почало тіпати від того, що донька зодягла не те плаття, яке б вона хотіла на ній бачити. Не схвалювала вона і доньчине заміжжя – дуже вже не сподобався зять. Після повторного інсульту Едмундівна стала більш знервованою. Однак, щоб Едмундівна застосовувала фізичне насильство до Інги, я цього не бачила. Батьки виділили Інзі півбудинку і дуже хотіли, аби вона пішла від них. Інга цей будинок продала, а квартири так і не купила. Оце і все, що я хотіла сказати. Більше мені додати нічого. Можливо, ось Пахом Потапович щось скаже.

- Та що я можу додати, коли й так усе мовлено, - Пахом Потапович потягнувся до цигарки. – З цією родиною я майже не спілкуюся. Заходив до їхньої хати всього один раз, коли Інга попросила перевезти на дачу тумбу від серванта.

Богдан Стоколос наразі пожвавився: схоже, клубочок починає розплутуватися.

- Велика за розміром?

- Завширшки так сантиметрів з вісімдесят, а довжиною близько двох метрів. Спочатку ми з водієм таксі хотіли удвох підняти, та не змогли, такою вона важкою нам видалася. Ми поцікавилися, мовляв, що там у тумбі? Вона відповіла, що по дрібницях – всякий непотріб. До дверей вдалося дотягти з допомогою волока. На наше прохання Інга привела з вулиці ще двох чоловіків. Тумбу занесли до вантажного ліфта. Водій і чоловіки пішли східцями, а ми з Інгою поїхали ліфтом. Коли спускалися, дверцята тумби почали відчинятися. Інга наразі почала нервувати. Вона запропонувала знову піднятися, аби взяти ключі і замкнути тумбу. Я запропонував навпаки – спуститися вниз, завантажити тумбу в автомобіль, а потім збігати за ключами. Інга категорично наполягала на своєму. Вона весь час ногою притримувала дверцята. Коли піднялися, Інга збігла до квартири, знайшла в джинсах ключ і замкнула тумбу. Іще не сказав, коли виносили: Інга повідомила, буцім вона цю тумбу брала в когось з приятелів і тепер її потрібно повернути.

- Що знаходилося у тумбі, ви не бачили?

- Звичайно, ні. Мені здалося, Інга дуже не хотіла, аби ми дізналися про те, що в ній знаходиться.

- Це було дев'ятого листопада?

- Так.

- А того дня вранці за стінкою ви не чули сварок чи бійки?

- По правді сказати, не чув. Та я й не підозрював, що вони сваряться. Інга на матір ніби ніколи не скаржилася. Й сама така доброзичлива, любила

поспілкуватися. Щоправда, останнім часом я з нею майже не спілкувався. Гелену Едмундівну бачив за тиждень перед зникненням.

Потім Богдан Стоколос допитав другу сусідку Інги – Лідію Іванівну Якугур.

- Інгу Кондаурову я знаю приблизно років з п'ятнадцять. Вона разом навчалася з моєю доночкою, – так почала свою мову Лідія Іванівна. – Інга досить часто приходила до нас додому, разом вони вчили уроки. А ось її матір Гелену знаю, так би мовити, заочно. Бачила кілька разів жінку з паличкою. Казали: то мати Інги. Я з нею ніколи не розмовляла і навіть не віталася. Дев'ятого чи десятого листопада, ні, таки дев'ятого листопада до мене зайшла Інга і попросила зателефонувати. Я була на кухні, саме готувала обід, до її розмов не дуже дослухалася, але почула: вона викликала таксі. Номер весь час був зайнятий. Я порадила зателефонувати на інший номер. Іще звернула увагу: коли Інга набирала цифри, руки у неї третміти. Тоді я не надала цьому анікісінського значення. У її поведінці також особливого нічого не помітила.

З подругою Інги Вікторією Грищенко Богдан Стоколос зустрівся за годину. Чорняве волосся, світло-сірі очі, тоненькі вуста, зодягнена в чорну болоньеву куртку, джинси, замшеві чобітки. Дістала цигарку, натиснула запальничку – світло-червоне полум'я спржко лизнуло цигарку.

- Інгу я знаю з шістнадцяти років, – випускаючи струмінь диму, злегка закашлялась. – До речі, а що трапилося? З Інгою щось негаразд?

- З Інгою все в нормі. Ось тільки з її мамою проблеми. Пішла з дому і не повернулася.

- Тоді при чому тут Інга?

- Гаразд, Вікторіє Василівно. Запитання задаватиму я. Згода? – Богдан пильно подивився на молоду жінку

- Згода, – усміхнулася та. – Відносини у нас з нею, в принципі, нормальні. Я досить часто приходила до них додому. Інга хоч трохи й була замкнutoю людиною, однак вірною подругою, хорошою матір'ю. Вона могла виручити в будь-яку годину. А ось з матір'ю у неї стосунки були просто незрозумілі. У них не було таких відносин, як це, скажімо, бувають між матір'ю і дочкою. За словами Інги, матір була маленьким диктатором у цій родині. І все ж, незважаючи на це, Інга доглядала матір, коли та була паралізована. Буваючи у них вдома, я не раз чула, як мати кликала Інгу що-небудь подати і в той же час вона чомусь її сварила. Одного разу я навіть чула, як мати нахвалялася вбити Інгу. Я порадила її розповісти про це батькові. А останнім часом я взагалі перестала туди ходити, лише зрідка телефонувала. Інга скаржилася: з кожним днем життя стає просто нестерпним.

Сусід Інги по дачі Микола Костянтинович Отрощенко нічого суттєвого не ддавав.

- Я саме дрова рубав, коли бачу: по нашій вулиці рухається автомашина „Фольксваген-транспортер”. Чому я знаю цю марку? Сам водій і трохи

розбираюся. Як у наших, так і в закордонних. Коли тут сусідка біжить. „Допоможіть, каже, - тумбочку занести”. Приходжу, а там лише водій. „Що, - питаю, - важкувата?” „Ta й не легенька, - заусміхався, - ми там у чотирьох завантажували. Мабуть, золото гетьмана Полуботка. I не інакше.”

- Ви не знали, що там у тумбі було?

- Та звідки мені знати? Якийсь мотлох звідти виглядав.

- Як поводила себе ця жінка?

- У поведінці чогось особливого також не помітив. Виглядала дещо стомленою. Іще. Усі жінки розмальовані, а на цій – жодної тобі косметики!

- Чи бачили ви багаття на подвір’ї сусідки?

- По совісті сказати, не бачив. Я так намерзся, потім зайшов до хати, грубку натопив, чаю з малиною випив, а потім поїхав додому. Може, і бачив би, так між її дачною ділянкою і моєю ще кілька будиночків, отож її будинку майже не видно.

V.

Перед приїздом до Києва Валентина Допірчук мешкала і працювала в Черняхівську. Була така посада: культурні організатори Черняхівського обласного палацу дітей та юнацтва. Водночас навчалася заочно у Києві на факультеті мистецтв Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. В основу своєї дипломної роботи Валентина поклала театралізовану конкурсну програму „Країна, де сходить Сонце”. Тему обрала невипадково. Справа в тому, що її дідусь, полковник у відставці, свого часу служив на Далекому Сході. Тут він і зустрів початок Великої Вітчизняної війни. Йому довелося побувати в Китаї, Монголії, Японії. Багато цікавого і захоплюючого розповідав своїй внучці про ці далекі, своєрідні країни. Конкурсну програму „Країна, де сходить Сонце” Валентина Допірчук деякий час тому показала на сцені Черняхівського обласного палацу дітей та юнацтва. Захід, який проходив у рамках обласної вікторини, був ініційований Центром дитячої дипломатії. Посольство Японії в Україні надало йому всебічну підтримку, зокрема, виділило барвисті японські національні костюми.

Серед запрощених були і відповідальні працівники посольства Японії в Україні. По закінченні програми до Валентини Допірчук підійшла завідуюча відділом культури, другий секретар посольства Японії в Україні Ікуто Тасоко. Вона щиро подякувала Валентині за те, що та зуміла так тонко відчути і майстерно передати особливості культури країни і специфічну атмосферу та низько вклонилася.

Дипломну роботу Валентину атестували на „відмінно” і її запропонували працювати в Києві.

„Ой, - сплеснула руками мама, - ну навіщо тобі той Київ? У Черняхівську трикімнатна квартира. Не подобається жити у нас, переходить у трикімнатну дідуся та бабусі”.

- Не хочу – і все! – категорично наполягала на своєму Валентина. – Вважайте, я живу в Черняхівську. Що тут тієї їзди – якихось півтори години у „рафіку” – і я вдома.

- Але ж дорога, і квартиру треба знімати в Києві!

- Не хвилюйтесь, мого заробітку вистачить і на квартиру, і на дорогу. У суботу та неділю Валентина працювала – організовувала концерт, тому в понеділок і вівторок у неї мали бути вихідні. Вона спакувала речі, до валізи поклала коробку цукерок, пляшку шампанського – це з першої зарплати на подарунок мамі і тату. У цей час зазвучав мобільний телефон.

- Валюша! Добрый вечір. Це мама.

- Мамулю, я твій голос впізнаю за тисячі кілометрів!

- Доню, ти завтра повинна приїхати до Черняхівська.

- Мамо, у мене попереду два вихідні, і я неодмінно приїду. Але чому це ти раптом мені нагадуєш?

- Ой, Валюшо, у нас тут таке трапилося... Таке горе. Вбили Гелену Едмундівну. Це мама Інги.

- Ой, - вихопилося у Валентини. – Мамо, та що ти таке говориш! І хто ж її вбив?

- Та це не телефонна розмова. Говорять всяке. Тільки приїжджає. З тобою хоче говорити слідчий з обласного управління внутрішніх справ.

* * *

Наступного дня Валентина Іванівна Допірчук давала пояснення Богдану Стоколосу. Середнього зросту, з овальним обличчям, темним коротким волоссям і темними очима, в яких ніби застигли дві ягідки-смородинки. Зодягнена у чорну шкіряну куртку, чорну продовгувату спідницю. Тонкі і гладенькі пальці – освідчення вразливості та емоційності, здатності до натхнення, лежали на колінах.

- Валентино Василівно, ви викликані у справі Інги Кондаурової, - Богдан Стоколос підсунув близьче до себе папери. – Що ви розкажете про свою однокласницю?

- Інга – не лише моя однокласниця, а й подруга, - Валентина злеген'ка відкашлялась і продовжила: - Після навчання у школі я досить часто до них приходила і помітила: у неї неприязні стосунки з матір'ю. Розповідали, ніби вона була небажаною дитиною – після народження мати раптово захворіла на цукровий діабет. Гелена Едмундівна постійно сварилася Інгу, не хотіла визнавати своєю дочкою. Їй аж ніяк не подобався спокійний, виважений характер Інги. Мати скаржилася, буцім нічого не хоче робити, тільки книжки читає. У молоді роки трагічно загинув хлопець Інги. Вона дуже переживала, ходила, неначе сама не своя. Потім потрапила до психіатрички, кажуть, ніби з допомогою матері. Поставили діагноз: „Істкероїдна психопатія”. Дехто розповідав, ніби бабуся по лінії батька перебувала у психоневрологічній лікарні. З Інгою інколи траплялися дивні

речі. Зникала з дому на кілька днів, а повернувшись, на повному серйозі заявляла, що влаштувалася на роботу в Славутичі. Інколи на тілі з'являлися виразки. Особливо це було помітно після її відвідин наркопритонів. Я не раз заявляла їй: мовляв, на фіга ти колешся?

- І що вона вам відповідала?

- Та нічого. Мовчить, як води у рот набере. Психічно хворою себе не вважала, але у ній було щось таке, чого не було в інших дівчат. Трохи манірна, демонстративна, незалежна.

- Коли ви востаннє з нею зустрічалися?

- Я була вдома 5 листопада. Це за чотири дні до зникнення її мами.

- З якою метою ви до них приходили?

- Я хотіла запитати, чому Інга не приїхала до мене першого листопада, як і обіцяла.

- Що вона на те мовила?

- Вона сказала, мовляв, у неї неприємності, сходила з дому. Якби ви тільки бачили, як Інга боляче переживала. М-да, я ще не сказала: Інга свого часу закінчила курси екстрасенсів, жила в Криму, займалася народним цілительством. Могла б і там залишитися. Але додому повернулася заради хворої мами. Не один раз я запрошувала її до Києва. „Кинь ти оце до біса, - я їй радила, - приїжджай до мене. Житимемо разом. Роботу знайдеш. Працюватимеш і житимеш, як усі нормальні люди. У тебе ж он які здібності!“

- І що вона говорила у відповідь?

„Ні в якому разі! Тато піде на роботу, а хто хвору маму догляне?“

- Що ви скажете про Гелену Едмундівну?

- Я вже говорила, мама не любила її з самого дитинства: тягала за волосся, бувало, що й руку піdnімала. Мені було шкода Інгу. Вона не знала справжньої материнської ласки. Маті ніколи не говорила теплих, лагідних слів на адресу доночки, тільки сварила та настроювала проти неї і внуку. Катруся не раз скаржилася Інзі, мовляв, боїться бабусі. Якось вона гостювала в інших людей і їй сподобалося маленьке кумедне кошенятко. Господарі віддали його, а коли Катруся принесла додому, то Гелена Едмундівна ледь не викинула кошеня з шостого поверху. У неї траплялися припадки. Не раз падала на кухні з ножем у руках і билася в конвульсіях. Інга ж, навпаки, - добра, завжди відгукнеться, перейметься болями іншої людини, а ще хороша господиня, вміє смачно готувати. Турбувалася за свою доночку, яка зростає в такій атмосфері.

- Ви знали її чоловіка?

- Так, була на весіллі. Бачила кілька разів.

- Що ви можете про нього сказати?

- На мою думку, вона його просто не кохала. Працював на пивзаводі, гроши заробляв непогані, але додому майже нічого не приносив, досить

часто приходив під „мухою”. По совісті скажу, мені особисто не хочеться вірити в те, що трапилося. Просто в голові не вкладається! Ага, що я ще хотіла сказати. Розумієте, Інга була своєрідна дівчина. Я вже вам говорила, що вона закінчила курси екстрасенсів. Так ось вона мені не раз розповідала, ніби бачила віші сни. І ще здавалося, її ніби хтось весь час оберігає і застерігає на Землі. Інколи квартира, до якої вона потрапляла вперше, здавалася їй уже баченою. Казала, буцім бачила її уві сни. А ще не раз заявляла на повному серйозі, що її душа живе останнє життя і вона має розплатитися за все погане і хороше.

VI.

Інга – очі карі, брови густі, ніс прямий. З боків від райдужної оболонки проглядався блок. З точки зору фізіогноміки, це засвідчувало ніжність, співпереживання і пристрасність натури. Була вона блідою, розгубленою, нервово раз по раз покусувала вуста. Богдан Стоколос у присутності захисника Сергія Слабенька, з дотриманням вимог статей 143, 145, 146 КПК України допитував обвинувачену.

- Прізвище, ім'я та по батькові?
- Кондаурова Інга Полікарпівна.
- Число, місяць, рік народження?
- Дев'ятнадцятого березня 1975 року.
- Місце народження?
- Новосибірськ, Росія.
- Національність?
- Українка.
- Сімейний стан?
- Розлучена.
- Освіта?
- Середня.
- Місце роботи, рід занять або посада?
- Не працюю.
- Судима?
- Не судима.
- У відповідності із Законом ви маєте право давати показання, робити заяви, заявляти клопотання рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача.
- Я бажаю давати показання українською мовою, послуги перекладача не потрібні.

... Минулої ночі Інга ночувала у подруги – колишньої однокласниці. Додому повернутися аж ніяк не хотілося. О, Боже! Знову стріча з отією ненависною матір'ю, знову оті нудні остогидлі менторські повчання. Як тільки вона вже її дісталася!

Після другого інсульту мати перебувала у лікарні кілька тижнів. Потім її вписали і привезли додому лежачою. Мати не рухалась, лише ледь-ледь підводила голову. Інга годинами не відходила від ліжка.

- Мамо, вам водички? Пігулки подати? Судно принести?

Коли матері встановили першу групу інвалідності, вона почала рухатися, вставала з ліжка. Спочатку пересувалася у візку, а потім ходила по квартирі, виконувала деяку домашню роботу. Мама за характером – замкнута, спілкувалася лише з родичами. Друзів у неї не було. В Інги особисте життя також не склалося. Мало того, що розлучилися, так ще і на роботу ніде не могла влаштуватися. З цього, як і завше, починалися сварки. Коли доходили апогею, обидві розбігалися по кімнатах, мов руді миші, і днями не розмовляли. Інколи після сварки Інга просто йшла з дому і ночувала у подруги. Останнім часом до всіх негараздів Інги долучилися ще й простудні захворювання: то грип покладе у ліжко, то ангіна, то кашель придавить, та такий, що в грудях аж хріпити.

Того дня Інга з матір'ю почала сваритися ще з самісінького ранку. Увечері вона зібралася з доно́скою піти до куми.

- Зодягайся, Катрусе, зараз ми з тобою підемо до хрещеної. Поки я зберуся, на ось тобі п'ять гривень, візьмеш у магазині коробку цукерок. У передпокої пролунав телефонний дзвінок.

- Слухаю. А-а-а, це ви, кума? А ми з Катрусею збираємося прийти. Так-так, ми вже майже готові. Будемо за тридцять хвилин.

Мати не стрималася, знову почала дорікати. Цього разу своїм гострим пекучим жалом, здається, потрапила в найболючішу точку Інги.

- Гроши на цукерки витрачає. Чи ти їх хоч заробила? Дожилися, що і на хліб немає, а вона цукерок захотіла, - мати схопила Інгу за волосся.

- Пусти! – несамовито заверещала Інга. – Пусти. Чуєш? Дуже боляче.

Мати продовжувала тягти Інгу до кухонного столу. Наблизившись, Інга на столі помітила металевий пестик від ступки. Вона хапливо схопила його, розвернулася і з усієї сили вдарила матір. Куди влучила – не бачила. Мати випустила волосся, хилитнулася і впала плиском, згодом підвеляся і порачкувала до своєї кімнати. Зі скроні текла цівочка крові. Все ж Інга за хвилину підійшла до мами, допомогла підвести, поклала в ліжко, піdbила під голову подушку. У цей час у двері подзвонили. Коли Інга відчинила, на порозі стояла доно́ска:

- Угадай, мамо, які я цукерки купила?

- „Біла акація”?

- А ось і не вгадала! „Асоорт”, – доно́ска витягла з поліетиленового пакету коробку з мальовничими квітами і золотистим надписом.

- Гаразд, Катрусею, бабусі раптом зробилося злецьки, мовила мама, – іди до себе в кімнату і подивися телевізор. Я потім тебе покличу.

У цей час Гелена Едмундівна покликала доно́ску:

- Інга, ходи-но сюди, - пролунав глухий, немов з ями, голос.

Інга зайшла до кімнати.

- Нахилися, - стиха прошептала.

Коли Інга схилилася, мати замахнулася ножем. Інга не розгубилася – скопила за лезо і почала виривати ніж з материних рук.

- Катрусенько, онученько, йди-но сюди. Допоможи мені – застогнала Гелена Едмундівна.

- Та ти що, при своєму розумі? – вигукнула Інга. – Ти ж дитину перелякаєш!

Зрештою, Інга випустила ніж, скопила металевий кутовик і почала трощити матір по голові. Схаменулась лише тоді, як помітила: вся материна голова у крові, а вона вже не рухається. Інга спершу не усвідомила, що трапилось. Було таке відчуття, ніби це відбувається не з нею. Зрештою, прийшла певність: о, Боже, що я наробила? Убила рідну матір... Убила... О, Боже! Їй наразі охопила паніка. Вона почала бігати з кімнати до кімнати, заглянула і до Катруси. Донька, згорнувшись калачиком, лежала на правому боці і солодко спала. Тільки працював увімкнений телевізор. Невзабарі має прийти батько. Що ж вона скаже йому? „Швидше, швидше, - підганяла сама себе, - потрібно замести всі сліди: на килимі, на постільній білизні, на стіні”. Мати лежала мертвa: не було пульсу, вона не дихала. „Куди ж її подіти? Мабуть, сюди, ось до цієї кімнати”. Тут зберігалися старі меблі та речі. Інга накинула на шию матері мотузок у намаганні тяти. Однак сил не стачило. Тоді вона взяла її за ноги, перетягла до кімнати і запхала до тумби. До приходу батька Інзі вдалося замести сліди...

- Скажіть, навіщо ви вбили свою маму? – виважено і ствердно запитав Богдан Стоколос.

- Я... Я..., - вона запнулася, - я не хотіла її вбивати. Вона хотіла мене зарізати. Я... Я тільки захищалася. Боялася за своє життя. Кому ж тоді буде потрібна ота крихітка.

- Скільки ви завдали ударів?

- Не пам'ятаю. Ні, це неправда. Зараз вам скажу. Ага... Металевим пестиком я вдарила лише один раз. Це коли стояла поряд з матір'ю. Металевим кутовиком била, коли мати уже лежала в ліжку, а я сиділа біля неї навшпинки.

- Коли ви били, про щось думали?

- Ні. Не думала ні про що.

- Це все бачила ваша донька?

- Вона була в сусідній кімнаті, дивилася телевізор. Хіба що, може чула нашу сварку. Я їй наказала з кімнати не виходити.

- Чому ви не викликали „швидку допомогу”?

- Вона для неї була вже ні до чого. До того ж за несплату у нас відключили телефон.

- А до міліції чому не звернулися? Явка з повинною.

- Я була дуже налякана. Боялася суду. Я... Я дуже каюся. Повірте моєму слову: вбивати рідну маму у мене наміру не було.

- Ми вимушенні застосувати до вас міру запобіжного заходу – утримання під вартою у слідчому ізоляторі.

Про це рішення Богдан Стоколос одразу зателефонував потерпілому – її батькові Полікарпу Якимовичу Кондаурову.

Через кілька днів батько з внучкою відвідали доньку і маму в слідчому ізоляторі. Забачивши рідних, Інга розплакалася:

- Пробачте мені, тату, і ти, доню, прощач. Скільки й житиму, нестиму на собі цей тяжкий гріх! Не спокутую його і до самої смерті...

* * *

На місці події до дачного будиночку прибули начальник міського відділу міліції, полковник Саприкін, прокурор міста Володимир Колісниченко, старший інспектор карного розшуку Богдан Стоколос, судово-медичний експерт Ігор Потапенко та Інга. Вона показала, де закопала тумбу. Стоколос з Потапенком відкопали її, а ось витягувати довелося втрьох. Відкрилася жаска картина. Інга рукою закрила очі.

- Зверніть увагу, - мовив судмедексперт, - крововиливи в потиличній ділянці. Били тупим предметом за життя.

- Ми можемо визначити, коли це трапилося? – поцікавився Колісниченко.

- Я думаю, що ні, - сказав Ігор Потапенко. – З моменту настання смерті минуло кілька днів. Та й сам труп пошкоджено високою температурою. Бачите, він уже почав розкладатися. М'які тканини голови, а також м'які тканини передньої червоної стінки шкіри та м'язи кінцівок відсутні. Грудна клітка та кістки черепа прогорілі.

- М-да, картина вражаюча. Що залишилося від людини, - роздумливо мовив полковник Олег Саприкін.

- Ще така деталь. Навіть неозброєним оком видно. Бачите, переломи верхніх ріжків щитовидного та повний перелом середини лівої половини дуги перстневидного хряща, - сказав Ігор Потапенко. – Це вже посмертні переломи.

Висновком судово-імунологічної експертизи на зразках шпалер та тканин матрацу було виявлено кров, яка могла з'явитися від потерпілої Гелени Кондаурової. А висновком судово-цитологічної експертизи на металевому пестику та металевому кутовику виявлені епітеліальні клітини жіночої статі та крові, які знов-таки, могли бути від потерпілої Гелени Кондаурової.

VII.

Про перебіг слідства Богдан Стоколос регулярно інформував підполковника Арсірія.

- Прізвища двох чоловіків, яких вона найняла на вулиці, встановити

вдалося?

- На жаль, ні, товаришу підполковнику. – Та, я думаю, це не грає абсолютно ніякої ролі. Це були просто випадкові люди. Але, вважаю, і цих фактів достатньо.

- Люди, які перевозили тумбу знали, що там труп?

- Не те, що не знали, а навіть не здогадувалися. Вона так зуміла їх обставити.

- Отже, у їхніх діях відсутній склад злочину.

- Вони проходять як свідки. Тепер: Інга Кондаурова звернулася з проханням порушити кримінальну справу за фактом отримання тілесних пошкоджень.

- Що їй там пошкодили?

- Судово-медична експертиза підтвердила, що в обвинувачуваної були тілесні пошкодження у вигляді ран лівої та правої кистей, передпліччя і синців нижніх кінцівок. Вони, дійсно, могли виникнути за 5-7 діб до моменту обстеження і відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.

- Що вирішили?

- Вирішили, звичайно, відмовити у порушенні кримінальної справи за відсутністю складу злочину. Як вбачається з показів самої обвинувачуваної, тілесні пошкодження могли утворитися дев'ятого листопада під час бійки з матір'ю і десятого, коли вона перетягувала тумбу з трупом потерпілої на дачній ділянці.

- Совісті стачило на покійну матір скаржитися.

- Ще не все, товаришу підполковнику. Інга Кондаурова разом зі своїм захисником заявила клопотання про проведення обвинуваченій повторної судової психолого-психіатричної експертизи, мотивуючи тим, що в момент вчинення злочину вона перебувала у стані сильного душевного хвилювання і не розуміла, що робила, а також про проведення останньої повторної судово-медичної експертизи з приводу появи у неї тілесних ушкоджень.

- Я вважаю, - мовив Арсірій, дане клопотання необґрунтоване і задоволенню не підлягає.

- І ось з таких підстав, - Богдан Стоколос продовжив думку підполковника, - згідно з висновками, обвинувачена у момент вчинення злочину не виявила будь-яких ознак тимчасового розладу психічної діяльності і могла усвідомлювати свої дії та керувати ними. Також у цей момент вона не перебувала у стані фізіологічного афекту, або будь-якому іншому емоційному стані. Отже, підстави для проведення повторної експертизи відсутні.

- У них в генетичному плані все у нормі?

- Ніби бабуся по лінії батька перебувала у психоневрологічній лікарні.

- Я вважаю, тілесні ушкодження не мають ніякого значення для кваліфікаційних дій, оскільки вбивство потерпілої вона вчинила під час обопільної бійки, - висловив думку підполковник Арсірій.

- Справді, за таких обставин підстави для проведення повторної судово-медичної експертизи відсутні, - мовив Стоколос. – На мою думку, вина Кондаурової у скоснні нею інкримінованого злочину доведена повністю.

- Залишається одне, - резюмував Арсірій, - писати постанову про притягнення Кондаурової в якості обвинуваченої. Та пред'явити їй обвинувачення у скоснні злочину, передбаченого ст.115 ч.І Карного Кодексу України. Сьогодні ж ти їй про це оголосиш. Це перше. По-друге, цей прикрай факт яскраво засвідчує, що дільничними інспекторами міліції виховна робота серед сімей провадиться вкрай погано. На ім'я начальника Деснянського районділу міліції пиши подання про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Це питання необхідно розглянути на зборах дільничних інспекторів. А нас нехай повідомлять письмово.

ФАТАЛЬНИЙ БУДИНОК

I.

Дмитро та Юрій – рідні брати. Дмитро – старший, а Юрко – молодший. Дмитро з маленьких літ захопився спортом. Ще коли до школи бігав, відвідував всілякі секції. То з волейболу, то з футболу. А потім у його юній спортивній біографії з'явилося плавання, трохи згодом – веслування і каное. Отримавши атестат про закінчення середньої школи, вступив до Київського інституту фізичної культури. Дмитро – середньої статури, худорлявий, обличчя овальне, волосся темно-русяве, коротке. Схожий на маму.

...Літо в зеніті. Спека пече немилосердно. У затінку термометр показує за тридцять.

- Юрасю, гайда на Стрижень скупаємося. Я тобі вправи продемонструю,
- Дмитро кладе свою тонку, жилаву руку на плече брата.
- Ходімо! – охоче погоджується Юрко. – Чекай, я тільки-но візьму махровий рушник.

У Юрка волосся чорняве, брови прямі, густі, вуста повні. Кажуть: викапісінський батько. Юра по вуха закоханий в історію, після закінчення середньої школи прагне вступити на історичний факультет. Дуже любить краєзнавство, перечитав все, що стосується Черняхівська. На правах фахівця Юра не без гордощів розповідає, що у давні-предавні часи Стрижень був широкою і повноводною річкою. По ньому навіть пароплави ходили... Навесні Стрижень розливався на 50 сажнів, глибина в окремих місцях сягала трьох аршинів. Свого часу гетьман Павло Полуботок спорудив млин, який було пізніше знищено з наказу гетьмана Самойловича. Трохи нижче, неподалік Валу, була Воляна брама, яку знищила повінь у вісімнадцятому столітті. На її місці звели Архієрейські млини.

З часом Стрижень змілів, замулився і в окремі посусливи роки настільки пересихав, що його переходили навіть кури. Деякий час тому на Стрижні зробили загату, і в районі Ялівщини утворилося велетенське озеро. З північної частини до озера підступав зеленочубий густий ліс. Десь сто років тому сюди були завезені і висаджені дерева з різних частин світу. Зелену діброву назвали Ботанічним садом. За часів Радянської влади його також намагалися утримати, та ніби в Києві відмовилися асигнувати. Ось про це і розповідав юний історик своєму братові, коли прошкували до річки.

За кілька хвилин перед ними збліснуло плесо Стрижня. Вода немовби зупинилася у своїй течії, завмерла. Тихо-тихо, ані шелесне. Очеретець поблизу берега від спеки опустив свої голівки, немов задрімав.

- Гаразд, історику, - усміхнувся Дмитро, - тепер дивися, як я плаваю.

Деякий час Діма плив під водою. Юрко уважно і ретельно дивився уліво, а брат випірнув зовсім з протилежного боку.

- Увага! – вигукнув Дмитро, - демонструю брас. Зверни увагу: я у воді

лежу горизонтально, руки розводжу в боки долонями назовні. Спочатку згинаю їх у ліктях, потім з'єдную перед обличчям водночас підтягую ноги, зрештою витягую уперед руки ... Зумієш?

Юрко намагається все запам'ятати, але виходить у нього інакше.

- Це у тебе вільний стиль, ти плаваєш кролем, - коментує Дмитро і демонструє батерфляй, прикладне синхронне плавання. – Признаюся по секрету: хочу опанувати підводний спорт.

- А для цього треба мати ласти, маску, дихальну трубку, - Юрко засвідчує абсолютно повну компетентність.

- Правильно, брате. Для цього треба придбати спеціальне знаряддя. Ну, це як я вже закінчу вуз і розпочну працювати. Куплю за перші відпукні і махну до Криму на Чорне море. Хочу ще оволодіти підводною стрільбою.

- Гм... - дивується Юрко, - і по чому ж ти будеш стріляти?

- По рибах, звичайно.

- О-о-о! Ідея! – раптом вигукнув Юрко. – Давай в очереті подивимося раків.

Приготуємо на вечерю, тата з мамою пригостимо.

Вони удвох попрошкували до густого очерету, який зеленавим острівцем притулившися до греблі і набережної. За кілька кроків Юрко спіткнувся і ледь не впав.

- Обережно! – вигукнув Дмитро. – Так можна й ногу поранити. Тут корчі всяки.

Він у воді почав обмачувати, раптом рука наткнулася на валізу.

- О-о-о! Та тут справжнісінський скарб! – вигукнув Дмитро. – Можливо, старовинні монети, а чи золото. Слухай, Юрасю, ти ніде не читав: можливо, тут затонув царський корабель із золотом?

- Знущаєшся, брате? – усміхнувся Юрко.

Дмитро у воді віднайшов ручки, взяв валізу і поніс до берега.

- Слухай, та й важка як! Ну достоту клад.

Хlopці спрямували свій хід до набережної. Раптом молода жінка, яка прогулювалася з дитячою коляскою, вигукнула не своїм голосом:

- Рук-а-а! З валізи стирчить людська рука!

Дмитро здригнувся від несподіванки, обережно поставив валізу на ґрунт.

Справді, з неї виглядала рука. Від валізи тхнуло неприємним запахом. Уже ніхто ніскілечки не сумнівався: зі Стрижня було піднято розчленований труп людини.

- Чекайте! У мене мобільний телефон, - мовила жінка і набрала відповідні цифри. – Алло! Це міліція?!

Погляд усіх трьох був прикутий до великої за розмірами господарської валізи чорного кольору. Бліскавка була розстебнута, на боковій поверхні – накладна кишеня блакитного кольору з чітким написом „CAPUCINO”. З протилежного боку також виднілася бокова кишеня, оздоблена бліскавкою.

З валізи виглядали шматочки тканини біло-зеленого кольору і клейонки розмальованої у зелені та чорні квіти. Між тканиною та клейонкою виднілася рука зі слідами бурої пігментації.

Оперативники прибули досить швидко. Старший інспектор карного розшуку Богдан Стоколос зодягнув рукавички і з валізи вийняв лантух темно-зеленого кольору. На боковій поверхні латинським шрифтом виднівся напис „KENNYL – BOND”. Потім з мішка дістали тулууб, загорнутий у клейонку. Майка світлого кольору була забруднена плямами бурого кольору, в ділянці грудної клітки виднілися механічні пошкодження, панталони знизу були зав'язані у тугий вузол.

- Перед нами труп жінки, - мовив підполковник Арсірій.

- Судячи з панталонів так, - додав Богдан Стоколос.

- Скільки працюю, такого ще не бачив, - обурювався міський прокурор Володимир Колісниченко.

- Зверніть увагу: голова та нижні кінцівки з верхньої третини стегон відсутні, - мовив експерт-криміналіст старший лейтенант міліції Володимир Богатирьов. – Сама шия відтята вище рівня щитоподібного хряща. Що важливо, лінія відокремлення проходить через тіло хребця за суглобом. Циркулярний розріз в нижній третині шиї, так сантиметрів на два вище. Трупні плями відсутні, епідерміс тулуuba знімається досить легко. Так від чого ж вона загинула? – Володимир Богатирьов сам себе запитав і тут же почав відповідати: - Отже, колото-різані рани, масивний крововилив на спині. На лівій молочній залозі шії колото-різані рани також.

Клацав старенький „Зеніт”, знімали на відео. З часом ці документи мали прилучитися до справи.

II.

- Як і завжди, Богдане, - розпочнемо з робочих версій. Я думаю так, - збираючись з думками, мовив начальник карного розшуку підполковник Арсірій, - спочатку треба з'ясувати, можливо, убивство скоене співмешканцем або особою, з якою потерпіла була добре знайома, скажімо, разом проводили вільний час, вживали спиртні напої, а потім між собою чогось не поділили і посварилися. Можливо, це трапилося через ревнощі чи особисті неприязні стосунки. Убивство міг скоїти і сусід чи особа, яка звільнилася з місць позбавлення волі. Злочин міг бути вчинений на грунті сексуальних домагань, а чи допомоги. Словом, версій багато та найголовніше – потрібно встановити особу потерпілої. Доведеться скласти списки жінок віком від 40 до 60 років, які вважаються безвісти зниклими протягом липня і які звільнилися з місць позбавлення волі, але відсутні за місцем проживання.

- Абсолютно правильно, товаришу підполковнику, - охоче піддакнув Богдан Стоколос, - головне - встановити особу потерпілої. Перше, що ми проведемо – це дактилоскопію мацевованого епідермісу кісток рук.

Після того, як отримаємо відбитки, перевіrimо особи, які значаться в дактилоскопічному масиві по дактилокартах. Перевіrimо не тільки в Черняхівську, а й у Києві та Славутичі.

- Зверніть увагу на осіб, які ведуть антиморальний спосіб життя та схильні до скоєння подібних злочинів. Поцікавтеся, можливо, серед підприємців є випадки, коли жінки-бізнесменки деякий час не підтримують ділових стосунків з партнерами без будь-яких причин. До речі, Богдане, що ми вже на сьогодні маємо?

- Інформацію про випадки зникнення осіб жіночої статі направили в ряд регіонів України, зокрема, в Брянськ і Гомель, витребували інформацію про випадки зникнення жінок, але, скажімо, цінна інформація про їх зникнення не надходила. Треба встановити коло осіб, які займаються музичною діяльністю. Можливо, в когось зникли чохли з-під звукової колонки системи „KENNYL BOND”.

Повернувшись до кабінету, Богдан Стоколос підготував доручення на ім'я начальника міського відділу міліції підполковника Івана Совенка та постанову про призначення судово-медичної експертизи. Його, насамперед, цікавило: коли настала смерть і яка її причина, чи є на трупі тілесні пошкодження, якщо так, то спричинені вони за життя чи після смерті. Яке пошкодження виявилося трагічним, чи потерпіла здатна була спричинити опір, чи незадовго до смерті вона не вживала алкоголь або наркотики, чи є ознаки, які б вказували на те, що особа, яка здійснювала розчленування трупа, мала знання та професійні навички в анатомії та секційній техніці.

Богдан тільки-но закінчив писати, як по селектору прозвучав голос Арсірія:

- За дві хвилини розпочнеться координаційна нарада правоохоронних органів міста. Поспіши!

Нарада проходила напрочуд жваво та енергійно. Всі її учасники були збуджені і схвильовані. Схоже, Черняхівськ набачився всяких див, але щоб ось розчленування трупа. Ну, знаєте... Такого ще не було. Начальник обласного управління внутрішніх справ полковник Горносталь слідчу роботу з розкриття злочину визнав незадовільною. Мовляв, чотири дні вже минуло, а тяжкий злочин до цього часу не розкритий. Мало того, навіть заплановані версії в повному обсязі не відпрацьовані.

III.

- Товаришу, підполковнику...

- Так, Богдане. Заходь дорогий. Слухаю.

- Товаришу підполковнику...

- Як успіхи? Щось вимальовується?

- На жаль, поки що ні, - сумно зіхнув Стоколос і сів за приставним столом. – Не вимальовується аж ніяк, товаришу підполковнику!

- Гаразд. Не буду перебивати. Розповідай.

- Відпрацювали підприємства, що займаються перевезенням пасажирів.

Виявляється, їх у нас аж вісім: „Фаороаль”, „Унітра-Навігатор”, „Адватаксі”, „Арі-нове”, „Планета”, „Дарна”, „Максим” і „Таксосервіс”. Інспектори опитали 250 водіїв та 14 диспетчерів. Результат – нуль. Маємо й інші повідомлення. Ось, - Богдан взяв до рук помережаний аркуш, - повідомлення з Терехівської сільради: особи жіночої статі віком від 50 до 65 років з першого червня цього року з території сільради не виїжджали. ЖРЕД-5 також не володіє інформацією про довгочасну відсутність осіб. А це, - Стоколос дістав з теки іншого папірця, - повідомлення з центру нарахування і виплати пенсій та допомоги: „Виплата пенсій проводиться згідно з графіком з другого по двадцяте число щомісяця. Звітність щодо виплат надсилається до зазначеного центру не пізніше 23 числа звітного місяця, а тому інформацію про випадки неотримання пенсії у серпні особами жіночої статі віком 50 - 65 років зможе надати тільки після 25 липня.”

- Так. Що ж, доведеться зачекати, - роздумливо мовив Арсірій. – Гаразд, що там далі?

- Маємо повідомлення від міліціонера з „Беркута” – старшого сержанта Староходенка. У Черняхівську по вулиці Рокоссовського 14-Б, громадянка Косаненко розповіла, начебто у неї є подруга, в якої родичка мешкає в Білорусі. Та продала в Черняхівську квартиру, отримала гроші, але додому не повернулася.

- Він розмовляв з цією подругою?

- Так, розмовляв. Дані про подальше місцеперебування своєї подруги вона відмовилася давати, оскільки з нею, мовляв нічого не трапилося. Тепер маємо повідомлення від старшого сержанта міліції Бринченка. Одна жінка повідомила, що її дочка Марина поблизу кафе „Хуторок” бачила валізу, прикриту гілками, з якої доносився запах гнилого м'яса.

- Кому належала ця сумка, встановили?

- На жаль, товариш підполковнику, досі володаря сумки встановити не вдалося. А ось ще цікаве повідомлення. У будинку за номером 235 по вулиці I-е Травня мешкають дві сестри. Листоноша ось уже протягом двох тижнів не може видати їм пенсію.

- З'ясували?

- Перевіряв оперуповноважений сержант Парфентьев. Вдома саме була дочка.

Вона й сказала, буцім мати поїхала на відпочинок, а тітка відбула до села.

- До якого?

- А ось до якого, вона достеменно не знає, оскільки зв'язків з тіткою не підтримує.

- Шкода. Переглядали фотознімки осіб раніше засуджених?

- Так.

- І що?

- Прямо скажемо, пікантна ситуація. Громадянка Мотора вказала на Олега Сизоненка, Ігоря Федченка, та Олега Гайворонського, як на осіб, схожих на чоловіків, яких вона бачила 18 - 20 липня в районі урочища Ялівщина. Вони йшли зі спортивними сумками на кшталт тієї, в якій було виявлено труп.

- Встановили місце перебування підозрюваних?

- Ще ні. Але встановимо. Неодмінно.

У цей час пролунав дзвінок внутрішнього телефону. Підполковник Арсірій взяв трубку. Розмова була короткою, але потому, як посекундно змінювалося обличчя підполковника, Богдан Стоколос інтуїтивно відчув: трапилося щось важливе.

- Прибув громадянин на прізвище Сиченко. Зникла його рідна сестра Зінька. Вона – глухоніма. Немає ніде – ні в Смолянці Куликівського району, де нині зараз мешкає, ні в Черняхівську, де має квартиру, але в якій зараз проживає її племінниця. Потрібно негайно допитати.

За декілька хвилин Богдан Стоколос допитував громадянина Сиченка. Це був добродій років під шістдесят. Середньої статури, з темним коротким волоссям, довкруж сірих занепокоєних очей виднілися численні зморшки. Хоч надворі висла немилосердна спека, зодягнений у стареньку байкову сорочку в білі і бордові клітинки, на ногах виднілися чорні штани, коричневі черевики. Поряд стояв темно-синій рюкзак.

- Це я на базар йду, – Сиченко перехопив погляд Стоколоса. – Дай, думаю, разом і в міліцію зайду, – ніби виправдовувавсь. – Живемо на околиці Черняхівська, в новому районі Масани по вулиці Красносільського. Квартиру нещодавно отримали.

- Гаразд, Михайлі Івановичу. Викладайте суть справи.

- Сам я родом зі Смолянки Куликівського району. Було нас у батька і матері четверо. Старший брат у вісімнадцять років потрапив до Німеччини. Розказував, наче працював у бауера, потім втік. Його впіймали, судили і ледь не розстріляли. Опинився аж у концтаборі. Додому повернувся зовсім хворий. Мучився-мучився та так і помер, бідолаха. Потім за ним пішли дві сестри – Гала і Зінька. Обидві маленькими захворіли і мову відібрали. Тоді вже народився я. І в мене життя не склалося по-людськи. Одружився, народилася донька, а потім син. Тільки б жити. Так ні ж. Трапилося нещастя. Дружина загинула в автомобільній катастрофі. Донька Лада деякий час виховувалася в жінчиної матері – тещі – аж у Брестській області. Коли та раптово померла, я її знову забрав додому. Після восьмирічки одинадцятий закінчувала увечері. Тоді влаштувалася нянею в дитячий садок. Не сподобалося, нудно здалося. Пішла санітаркою до військового госпіталю, відтарарабанила десять років. Тоді хотіла розбагатіти, влаштувалася реалізатором на Центральному ринку.

- Зараз десь працює?
- Ніде. Перебивається випадковими заробітками.
- Заміжня?
- Перший раз у шлюбі була. Законному. Має дочку Анжелу дванадцяти років.

Вдруге була у цивільному шлюбі. Також доночку має – Євгенію.

- Так, Михайлі Івановичу, розговорилися ми з вами. Чи має це відношення до справи?

- Та те, що зникла моя рідна сестра Зінька, про яку я вам говорив. Вона прописана на Білогвардійській, 13, а живе у Смолянці Куликівського району у старшої сестри. Там курочок тримають, пару кізок. Город обробляють і трохи нам допомагають. Один раз на місяць, десь так числа двадцятого, приїжджає до Черняхівська за пенсією.

- Пенсію отримує за місцем прописки?
- Так. Зараз у її квартирі мешкає моя дочка Лада.
- Зінька у липні також приїджала?
- Приїджала. Але краще про це розкаже моя дружина Любов Іванівна.
- Вона з вами прийшла?
- Чекає в коридорі. Я зараз покличу.

До кабінету зайшла повновида жінка. Сиве коротке волосся, обличчя кругле, ніс маленький, немов грушка-дичка, очі сірі, вуста тонкі, зімкнуті.

- Люба, - звернувся чоловік до жінки, - розкажи товаришу слідчому, у тебе це краще виходить.

- Таке у нас лихо. Чоловікова сестра, - кинула поглядом на Сиченка, - Зінька кудись запропастилася. Ось і вирішили ми до вас звернутися. Може ви допоможете. Вона у нас беззахисна, спілкуємося по руках, розуміємо по вустах. Востаннє заходила сімнадцятого липня.

- Ви пам'ятаєте, в чому була зодягнена?
- А чому ж і ні. Звичайно, пам'ятаємо. Була зодягнена у кримпленову сукню коричнево-жовтого кольору, на голові фіолетова хустка з блискітками, чорні мокасини на білій підошві. З нею була „кравчучка”, ну такого невизначеного кольору з темними колесиками. На візочку лежала велика господарська сумка з капронового матеріалу.

- Не пам'ятаєте, якого кольору була сумка?
- Чорного.
- По боках валізи були кишені?
- Ато ж. Я ще й подумала, коли валізу завантажити та в оті кишеніки понакладати, то й з місця не зрушиш.
- Не звернули увагу: написи були по боках?
- Були, але написано не по-нашому. Я не зрозуміла, що там значилося. Зінька у нас ночувала сімнадцятого, а вісімнадцятого як пішла, то я її більше й не бачила. Учора ми з чоловіком, - кинула поглядом на Михайла

Івановича, - ходили на Білогвардійську, 13. Там мешкає наша дочка Лада. Однак і там Зіньки не було. Ми занепокоїлися. Дочка почала нас втішати, мовляв, не переймайтесь, тъотя отримала пенсію і поїхала в село. Потім я ще ходила до своєї сестри Валі. Сказала, приїжджала її старша сестра Ганна і розпитувала. Вона напустилася на мене з такою іронією, мовляв, куди це ви поділи Зіньку?

- Вона до вас приходила?

- Ні. Ми живемо далеченько від центру. Вона ще не знає, як сюди й добиратися.

- Та куди там глухоніому доїхати, - додав Михайло Іванович.

- А до своєї племінниці ви не ходили?

- Заходили. Але її не було вдома.

- Ви більше нікуди не зверталися?

- Та чому? Учора з сином Віктором ходили до свого опорного пункту.

Там порадили звернутися до міського відділу міліції.

- І справді ми їздили туди, - мовила Любов Михайлівна, - там я написала заяву про зникнення Зіньки Сиченко. У міліції попрохали фото. Я пішла до Лади, взяла паспорт Зіньки і віднесла до міліції. А сьогодні оце з чоловіком надумали звернутися в обласне управління. Бо вона хоч і прописана у Черняхівську, а мешкає ж у селі.

- І правильно зробили, що до нас звернулися, - резюмував Богдан Стоколос, прочитав написане і мовив, - ось у цьому куточку обое розпишиться.

За кілька хвилин Стоколос вже дзвонив до квартири за номером 45 по вулиці Білогвардійській, 13. Двері відчинила молода, вродлива жінка з витонченими рисами обличчя. Була вона зодягнена у ліфчик і плавки, певне, чекала на свого знайомого приятеля. Мабуть, він мав прийти з хвилини на хвилину, бо, нічого не питуючи, широко відчинила двері. Та, забачивши перед порогом незнайому, у літах людину, знітилась, карі очі заокруглились, схоже, навіть на переніссі спінувся ледь помітний шрам. Професійне око Богдана не могло не помітити і шрам на кисті лівої руки, на лівому плечі розміром з двохкопієчну монету, виднілась родимка. М-да, певне, не раз була у бувальцях ця чарівна незнайомка, - подумав Стоколос.

- Вибачте, я зараз... - накинула на плечі ситцевий халатик, підперезалася.

- Проходьте.

На стіні у вітальні погляд Богдана Стоколоса зупинився на картині визначного італійського майстра пензля Леонардо да Вінчі „Джоконда“. Картина була вирізана з кольорової вкладки журналу „Огонек“, приkleєна на дошку, майстерно оброблена лаками. Колись за радянських часів підплітно виготовляли таке на музичній фабриці. Ці вироби йшли на ура. Творами талановитого майстра ось уже протягом майже п'яти століть милуються мільйони людей. Під час відпустки Богдану Стоколосу довелося

побувати у Москві, кілька годин вистояти у довжелезній черзі до музею образотворчих мистецтв, аби п'ятнадцять секунд помилуватися шедевром світового мистецтва, що причайлося за товстелезним склом, котре не могла пробити жодна куля. Зара з Богдана Стоколоса була можливість помилуватися значно довше. Він ще раз окинув поглядом картину, а потім спрямував його на чарівну господиню. Лише тепер помітив: ноги у виразках, сумніву не було: перед ним стояла наркоманка. Яка несумісність, - подумав Богдан, - природа наділила чарівною вродою, проте розуму не дала.

- Богдан Стоколос, інспектор карного розшуку.

Схоже, на обличчі не здригнулася жодна жилка. „Ох, і нерви, ох, і спокій. Прямо тобі олімпійський”, – подумав Богдан, але мовив інше:

- Вибачте, ми до вас у справі Зіни Сиченко.

- А-а-а, он воно що, - кивнула головою жінка, і в очах Богдан упіймав маленький переляк. – А я подумала: у якій справі ви до мене заглянули.

- Так, Сиченко. До нас звернулося подружжя Сиченків.

- Це мої батьки, - Лада опустила очі.

- Ваші батьки розповіли, що Зіна Іванівна у вас прописана, однак мешкає в селі. Один раз на місяць на квартиру до Черняхівська, аби отримати пенсію.

- Цілком правильно вони вас проінформували. Приїздила вона і цього разу.

Приїхала тьотя вісімнадцятого липня, отримала пенсію, пожила десь з тиждень і двадцять шостого відбула додому.

- На превеликий жаль, додому вона не доїхала.

- Та невже? – вихопилося у жінки. – Оце так новина! А я ще й показувала на мігах: приїдете додому, хоч листа напишете.

- Вона у вас глухоніма, а листи вміє писати?

- Ой, та сусіди б допомогли.

- Гм. Дивно. Невже ви не чули про зникнення тітки?

- Та взагалі-то чула, - розгублено мовила жінка. – Приходила тут до мене мачуха і нумо влаштовувати слідство. От я її спровадила куди слід.

- З названою матір'ю ви не підтримуєте дружніх стосунків?

- Та, по совісті сказати, не підтримую ніяких – ні дружніх, ні подружніх.

- А з батьком?

- І з батьком також. Хоч він мені і рідний.

- Давайте домовимося, коли вам щось буде відоме у справі Зіни Іванівни Сиченко, ви нас проінформуєте?

- Неодмінно...

Коли за інспектором карного розшуку Богданом Стоколосом зачинилися двері, Ладу почало лихоманити. Спершу вона випила гарячого чаю, потім лягла у ліжко, по самісінку шию вкрившись ковдрою, хоч на вулиці і в квартирі, і на подвір'ї стояла немилосердна спека. Однак це не допомагало.

Тоді Лада „сіла” на голку. Прилягla на ліжку і трохи почала заспокоюватися. Не зчулась, як і задрімала. Прокинулася, коли до оселі повернулися діти.

- Мамо, мамо, вставай, я юсти хочу, - тормосила найменшенька.

Лада спроквола підвела, охаючи і накульгуючи, поплуганилася на кухню.

Начистила картоплю, посмажила на сковорідці, приготувала салат з огірків та помідорів.

- Дуже зголодніли? – заглянула до вітальні.

Діти, схоже, забули про вечерю, захоплено дивилися мультиплікаційний фільм.

- Ану, мерщій на кухню! – злегенъка нагримала, - повечеряйте мені, а тоді лягайте спати.

Лада взяла до рук свіжі газети, котрі діти вийняли з поштової скриньки. В очі, немов блискавка, вдарила маленька інформація, опублікована на сторінках обласної молодіжки – у Стрижні віднайдено господарську сумку з розчленованим трупом. Так ось чому приходив „мент”. Зрозуміло. Але чому ж тоді, врешті-решт, не заарештував її? Здається, Лада вже давно чекала на його прихід. Невже ще й досі незрозуміло? Вона швидким поглядом гайнула по коротенькій замітці. Дочитавши до кінця, перевела подих, тяжко зітхнула. Деякий час у хаті було тихо, навіть чути, як діти на кухні хрумкотіли свіжими огірочками. Потім знову увімкнула телевізор, зупинилася на якісь передачі Черняхівського телебачення. Незабаром передача закінчилася. Почали передавати останні новини. Диктор розповідав про незвичайну знахідку, яку днями вдалося виловити з річки Стриженъ. Показали ту зlossenу сумку з трупом її тітоньки Зіни. Нерви натягнулися, немов струни. Ще якусь мить і вона не втримається. Але поряд діти. Потрібно триматися. Та, власне, що триматися! Потрібно прийти до міліції і все розповісти. Відверто. Як це було. „Кажуть, явка з повинною зменшує строк,” - спало на думку Лади. Водночас спало й інше, колись почуте: „Явку з повинною роблять лише дурні”. Втім, ні. Треба йти. Здається, діти уже повечеряли. Ось зараз вона їх вкладе спати і скаже, що сама піде до подруги. Якщо прокинеться і її не буде, нехай не хвилюються. Вона повернеться. Неодмінно повернеться. Рано чи пізно.

IV.

Наступного дня Богдан Стоколос відбув до Смолянки. У „перекладачі” взяв директора Черняхівського ТОГу Силу Сильвестровича Карташова.

- Так, пам'ятаю таку, - розповідав Сила Сильвестрович, коли їхали по дорозі. – Невеличка була, чорнявенька. Руки у неї короткі, пальці також короткі і товсті, на здоров'я не скаржилася. Правда, останнім часом страждала на бронхіальну астму. Заміж не виходила, дітей не було. Працювала нормально, не лукавила. Ми її квартиру однокімнатну виділили на Білогвардійській, 13. Вона прописала там свою племінницю. Таке цікаве

ім'я – Лаура, Рада, а-а-а, Лада. Точно Лада. Прожила там трохи Зіновія Іванівна і виїхала до села. Зустрілися якось на Центральному ринку. Вона і давай мені скаржитися, мовляв, племінниця і така, і сяка – неакуратна: їсти не зварить, у хаті не прибере. Потім раз заміж вийшла – не вжилася. Вдруге вискочила. Дітей поприводила від обох чоловіків та й ради їм не дасть. Казала, що живе в селі. Там хоч і важче, та спокійніше на душі.

Отак за розмовами не зчулися, як і до села прибули. Старенька дерев'яна хата, оббита дошками, які давно занудьгували за фарбою, гніздилася на околиці села. Біля хати, облямований штахетником, виднівся квітник: полум'янілі гвоздики і жоржини, голубим цвітом віддавали волошки, вздовж штахетника видовжився рядочок фіалок. Внизу виднівся луг, по якому бродили гуси, мекало прип'яте рябе теля.

З хліва, тримаючи в руках сито з яйцями, вийшла середнього зросту чорнява жінка у чорному светрі в квадраті сірого кольору. З-під вигорілої хустини на скронях вибивалися пасма сивого волосся.

- Доброго дня! – в унісон мовили Стоколос і Карташов.

Жінка кивнула головою, мовчки занесла до хати сито з яйцями. Знову з'явилася на подвір'ї, дала знак рукою, сідайте, мовляв. Усі втрьох присіли. Карташов представився і з допомогою пальців, якихось рухів почав задавати запитання. У відповідь баба Ганна, так було звати жінку, почала жестикулювати.

- Вона розповідає, - сказав Сила Сильвестрович, - що Зінька 17 липня поїхала до своєї племінниці Лади, яка живе у Черняхівську, і до цього часу не повернулася. А їй самій не впоратися: треба і піч витопити, і гусей та кіз по лугу спровадити, поросяті нарвати, накришити, а здоров'я вже не те, що колись було.

- Гаразд, Сило Сильвестровичу. Запитайте у баба Ганни, в яких стосунках Зіновія перебувала з племінницею Ладою?

- Стосунки, - каже баба Ганна, - були вкрай напружені. – Зіновія Іванівна така чистоля, така вже охайна. Вона і біля землі ходила у чистенькому, і в місто їхала прибраною, чого не скажеш про племінницю. Ви були у неї в хаті. Скрізь брудно, у передпокої черевики валяються будь-де, на кухні повна раковина немитого посуду, на столі недоїдки, на стільцях висять панчохи та ліфчики. Інша б побачила і промовчала – на біса ти мені потрібна, живи, як хочеш, а Зінька наша – не така, не змовчить. Сестра ще її не злюбила за те, що вона – наркоманка. Водилася з дурною компанією. Якось раз і до нас приїздила – так на городі всі макові головки позріувала... У нас її навіть цап не злюбив, все підштирухував під сідницю. Так вона що ви думаєте влаштувала? Цапа за роги і якось ухитрилася зачепити за паркан. Він крутиться, ніяк звільнитися не може. А я, коли побачила, думала, що то він сам туди роги простромив, та ще й бити давай. Словом, негарна вона людина – груба, невитримана, гаряча. Пальця в рот не клади. А негожа

яка! Боже! Там, як би ви побачили, які в неї ноги. Особливо ліва. Почалася, було, навіть гангрена. Операцію робили.

- Дякуємо, - мовив Богдан Стоколос і попрямував до хвіртки, - ви нам уже допомогли.

- Ой, та куди ж ви... – замахала руками старенька.

- Чекайте, - почав перекладати Сила Сильвестрович, - бабуся хоче розповісти про свої квіти.

Бабуся Ганна нарвала квітів і подала Стоколосу:

- Хризантеми, - почав перекладати Сила Сильвестрович, - у Японії на почесному місці. У них навіть є такий орден Хризантеми. Японці відзначають свято хризантем і в цей день обмінюються подарунками. А в подарунок чашечка саке, до якої подрібнюються листя хризантем.

- Запитайте, що воно означає? – Богдан Стоколос не переставав дивуватися з дитячої наївності бабусі.

- Це побажання довголіття. А ось зверніть увагу, - продовжував перекладати Сила Сильвестрович, - гіацинт. Він означає веселий настрій, прагнення пожартувати. Червона гвоздика у французів під час революції була емблемою прихильників короля. Вона нагадувала колір пролитої крові. У часи Наполеона вважали, ця квітка оберігає від навіженої кулі. Коли солдати йшли в похід, неодмінно брали з собою засушену квіточку гвоздики, яку напередодні дарувала наречена.

Бабуся Ганна взяла до рук старенький ніж, нарізала два букети і подала Богдану Стоколосу і Силі Сильвестровичу.

- Щасливої вам! – махала на прощання, доки машина не сковалася за поворотом.

Водій увімкнув радіо. Крізь грозові розряди долинула чиста, як слізоза, мелодія „Червоної рути“. Це був кумир Богдана, композитор його юності Володимир Івасюк. Молоді літа Стоколоса линули у його піснях.

- Ось так іще одна загадка століття. Загинув композитор за невідомих обставин, - мовив Богдан. – Влада приписала самогубство, оголосили хлопця клієнтом психіатрички.

- Швидше за все його кадебісти ліквідували, - додав водій, який весь час мовчав. – Ось давайте твердо розсудимо: з дому вийшов наприкінці квітня, а знайшли у лісі військової зони наприкінці другої декади травня. Чого б він у ту зону пішов вішатися?

- Та-а-к, ходили різні плітки. Казали, ніби Івасюка повісили „бандерівці“ за те, що співав російські пісні.

- Дурниці, звичайно. Партийні боси навіть не давали згоди поховати на Личаківському кладовищі у Львові.

- Якось фото показали одній провидиці. Та сказала, ніби помер від насильства. Ще й прикмети назвала: один чорнявий, інший русявий.

- Та-а-к, нам би сюди провидицю, - водій піддав газу.

- Ми, Андрію, на правильному шляху, - озвався Богдан. – Не сьогодні – завтра злочин буде розкрито.

... Пісня наростала, ширшала. Схоже, їй бракувало місця у салоні газика і крізь прочинене віко вона прагнула простору і волі.

V.

Богдан Стоколос відірвався від паперів і уважно подивився на допитувану: худорлява, волосся світло-русяве, коротке. Очі карі, злегка зсутулена, невеличкий шрам на перенісці. Зодягнена в блузку кольору черешні з орнаментом. На запалих грудях виднівся малюнок випуклих троянд.

- До мене приїхала бабуся Зінька. Мешкає вона у Смолянці Куліківського району.

- Чекайте, - іронічно усміхнувся Богдан Стоколос, - для вас вона Зінька, а для мене... Я ж так у протоколі не напишу.

- І справді ж, чому це я так сказала? Пишіть: Зіновія Іванівна Сиченко. Та-а-к, як я уже сказала, живе вона в селі, А за пенсією приїздить до Черняхівська. Так надійніше. Тільки-но приїхала, а листоноша на поріг: „Зіновіє Іванівно, вам пенсія!“ Скільки я не казала листоноші, мовляв, тъотя глухоніма, вона нічого не чує все одно. Звертається, як до нормальної людини.

- Отже, вона отримала пенсію і...

- ... I пішла. Та-а-к, вона спочатку дала моїм дітям по гривні на морозиво. Тільки після цього пішла до міста.

- Котра була година?

- Десять близько одинадцятої.

- А повернулася?

- Повернулася приблизно о 15-й годині. Та-так... – уточнила Лада. – Якраз саме передавали сигнал точного часу. Я ще й подумала: за моєю тъотею можна годинники звіряти.

- Вибачте, ви були тверезі?

- Я вжила „ширку“, а пити майже не п’ю.

Богдан перевів погляд на ноги і жахнувся: обидві ноги віддавали синім полиском, до того були посмуговані виразками.

- Прийшла тъотя, - продовжувала Лада, - і знаками на руках почала тицяти у мій засмальцюваний халат та смикати за поділ. Спочатку я не звертала на неї аніякісінької уваги, навпаки – намагалася уникнути її, вийти з кухні, однак вона мені перегородила дорогу. Тоді я почала її бити по руках.

- Ви часто з нею сварилися?

- Конфлікти між нами виникали нечасто, в основному на побутовому ґрунті: із-за прибирання квартири, прання, миття посуду. Тъотя, якщо і пред’являла мені претензії, то лише з цього, що я вам сказала.

- Отже, ви почали бити її по руках?

- Тітка раптово відштовхнула мене від себе. Я зачепилася за стілець і впала на підлогу. Підіймаючись, я взялась однією рукою за стілець, і тут раптом мені під руку потрапив кухонний ніж.

- Ви завдали удари одразу?

- Спочатку я взяла той ніж правою рукою і почала показувати тітці, аби вона відійшла в бік. Однак вона продовжувала стояти на місці, немов кам'яна стіна. Я пригрозила, пусті, мовляв, бо ударю. Тітка почала показувати на мигах, що ти нічого не зробиш, бо за це посадять до в'язниці. Я знову намагалася пройти вперед, тоді вона схопила мене за одяг. Мені уже нічого не залишалося робити, як її вдарити. Я влучила в ліву частину грудної клітки. На неї це аж ніяк не подіяло. Тітка навпаки – почала вести себе агресивно, намагалася схопити мене руками за шию. Я почала вириватися і рука з ножем знов потрапила за спину тітки. Після цього я ще двічі, а може, й тричі ударила в ліву частину спини. Вона перестала чинити опір і впала на підлогу. Я доторкнулася до пульсу. Його не було, тоді я зрозуміла: тьотя – мертвa. Вирішила заховати труп. Прибрала килим у коридорі і спробувала перетягти його до кладової. Однак з цієї витівки у мене нічого не вийшло. Поприбрала на кухні та в коридорі. Згодом прийшли діти. Вони поцікавилися: „Де бабуся?“ Я сказала, що отримала пенсію і поїхала додому. Вони повечеряли і полягали спати. Я не могла й очима звести. Все думала, що його робити з цим трупом. І тільки вночі...

- О котрій годині?

- Близько другої години я перемістила труп у ванну: накрила його ковдрою, зняла з тітки одяг, окрім майки та панталонів, одягла на себе старий халат. Після цього взяла на кухні ніж.

- Той, яким убивали?

- Так. Спочатку відрізала їй голову, поклала до целофанового пакета. Потім труп перевернула на бік і почала відрізати ноги. Взяла на кухні трохи більший ніж, приставляла його по черзі на ноги і корпусом від м'ясорубки била по ножу. Відрізані ноги окремо поклала до целофанового пакета. Панталони зв'язала на вузли. На балконі у мене стояла чорна сумка. До неї намагалася затягти тулууб. Та це мені не вдалося. Тоді я взяла на балконі брезентовий мішок з прорізами для рук, запхала туди тулууб і загорнула в клейонку. Свій одяг, а також взуття та одяг тітоньки...

- З чого воно складалося?

- Це було коричнево-зелене плаття, фіолетова хустина, білі босоніжки.

Цей одяг я поклала до пакета, який потім віднесла на вулицю і залишила неподалік свого будинку біля стовпа, звідки забирають сміття. Голову та ноги поклала до білої сумки. Її віднесла до сусіднього дев'ятитповерхового будинку та кинула у сміттєпровод між першим та другим поверхом. Після всього цього я витягла на сходинковий майданчик сумку з тулуубом.

Зрозуміла: мені з нею одній не впоратися. Я спустилася вниз. Бачу, що вулицею йде якийсь добродій. Я попросила у нього допомоги. Він охоче погодився. „Нічого собі валіза! – мовив у захопленні, коли взяв за ручки, – і що це ви у ній тримаєте?” Я відповіла, мовляв, товар, йду на ринок торгувати. Він зніс сумку, поцікавився, може ще чим допомогти. Я відповіла, мовляв, більше ваша допомога не знадобиться, дякую й на цьому. Потім поклала сумку на „кравчучку” і попрямувала до Стрижня. На березі річки, поблизу перехрестя вулиць Бойова та Алексєєва, я відв’язала її і опустила в воду. По дорозі додому „кравчучку” викинула геть.

Богдан Стоколос хвилину сидів приголомшений, осмислював щойно почуте. Перевів погляд на ноги. Ліва нога вся була у виразках, котрі аж гноїлися.

- Давно сидите на голці?

- Та вже років з п’ять.

- Перебуваєте на обліку в наркодиспансері?

- Так, перевібаю, - Лада сумно зітхнула, - а “сіла” на голку, тоді, як почала жити зі своїм другим співмешканцем.

- Та-а-к, громадянко Савченко, перепрошу, я вам не роз’яснив. У відповідності з нашими законами ви маєте право знати, у чому звинувачуєтесь, давати свідчення щодо пред’явленого обвинувачення чи відмовитися свідчити та відповідати на запитання, подавати докази, заявляти клопотання про допит свідків, про проведення очної ставки та експертизи, заявляти відвід слідчому, прокурору, знайомитися з усіма матеріалами справи після закінчення досудового слідства, мати захисника та побачення з ним до першого допиту, подавати скарги на дії слідчого та прокурора. Отже, я гадаю, зрозуміло?

- Так, - стримано мовила Лада і намагалася усміхнутися, - а скаржитися на дії слідчого та прокурора мені просто ні до чого.

- Відтак, вашу квартиру доведеться оглянути ще раз, - владно мовив Богдан Стоколос. – Ви не заперечуєте?

- Звичайно, що ні.

- У такому випадку напишіть письмову заяву.

За добу змін у квартирі не сталося. Ті ж розкидані босоніжки, черевики і капці у передпокоті. У залі два ліжка незаслані, тумбочка, телевізор, крісло.

Лада ще раз розповіла, як все це трапилося. Ось тут вона відштовхнула від себе тітоньку, ось тут тітка Зінька впала. Ось та комірчина, до якої Лада спочатку затягla її, а ось і ванна, в якій вона розчленувала труп. Скільки Богдан Стоколос не оглядав ванну, слідів крові не було видно – Лада все ж таки вимила її ретельно. У комірчині лежала клейонка світло-бежевого кольору. На ній Стоколос помітив бурі плями невизначеної форми. У кухні на килимку також не було слідів. „Ta-a-k, ретельно прибрала. Не докопаєшся”, - подумав Стоколос. А ось почистити килимок у коридорі, по

якому вона тягla бідолаху, певне, сил уже не стачило. Кров'яні плями лишилися. Як і залишилися вони на махровому рушнику. Певне, руки витирала. Плями помітні були і на стіні. Довелося обережно зчистити, як речовий доказ.

Прокурор міста Володимир Колісниченко став навшпиньки і зазирнув під ванну, потім дістав целофановий пакет з маковою соломокою.

- Схоже, на кілограм тягне, - кілька разів виважив на долоні і звернувся до свідків. – Тут пахне ще однією статтею.

Про вилучення макової соломки довелося скласти відповідний протокол, потім її запакували, опечатали, прикріпили бирку.

- А тепер розпишиться, - прокурор по черзі запропонував розписатися на бірці Ладі та свідкам.

Трохи пізніше Богдан Стоколос допитав чоловіка Лади - Мирона Жмакіна. Це був опецькуватий чоловік, ніс з горбинкою, очі чорні, немов висушенні сливи. У верхній щелепі змигували дві коронки з жовтого металу. На лівому передпліччі виднілося татуювання у вигляді вовчого оскалу.

- Так. Один час я жив з Ладою. Маємо доношку. Потім наші шляхи розійшлися. Я там трохи підзалетів і потрапив до зони. Нещодавно амністували. Зв'язків з Ладою майже не підтримую. З доношкою також бачимося рідко. Так, я чув, що Лада підоzerюється в убивстві. Правда, вона мені нічого про це не говорила. Мені і до сьогодні не втямки: ну як вона могла піти на „мокруху” і головне – чого? З тіткою, наскільки я знаю, у неї були нормальні стосунки. Та, правда, з глухонімом про що можна було говорити? Більше нічого додати не можу.

Після допиту Богдан написав звернення до жителів Черняхівська і заніс на міське телебачення. Необхідно було, щоб відгукнувся чоловік, який близько четвертої ранку 20 липня неподалік гастроному по вулиці Білогвардійській допоміг жінці знесті важку сумку і повантажити на візок. Він має засвідчити: жінка діяла сама, без спільників.

VI.

Відшумів, канув у Лету, розчинився у темряві ночі ще один день, виповнений по вінця турботами. Богдан Стоколос зиркнув на годинник. Десята вечора. Німецький філософ Кант рівно о цій порі лягав спати. Викінченої пунктуальності старому мудрецю годі було й позичати. Рівно о сьомій вечора кожного дня він виходив на прогуллянку. Жителі старовинного німецького містечка Кенігсберга звіряли за ним годинники. Після війни Кенігсберг перейшов у відання Радянського Союзу і отримав назву – Калінінград. Якось Богдану Стоколосу довелося побувати в туристичній поїздці. Під час оглядової екскурсії по місту комфортабельний „Ікарус” наблизився до могили, в якій покоївся великий філософ. Дув сильний північний вітер, накрапав холодний дощик, і екскурсовод запропонувала туристам не залишати теплий і затишний салон автобуса. Однак Богдан

Стоколос, вибачившись, все ж вийшов на дві хвилинки, віддав повагу людині, яку він дуже шанував і поважав.

...Перед сном Богдан Стоколос прийняв половинку пігулки клофеліну. Прокинувся за північ. Щеміло серце. Увімкнув торшер, зиркнув на годинник: третя нощі. Ліг у ліжко. Крутівся, перевертався з боку на бік. Потім ліг рівно, намагався розслабитися і почав покрикувати на свою нервову систему: „Спи, сказав Кашпіровський!” Скільки разів він це вимовив, не пам'ятає, але провалився у сон, немов у бездонну яму.

Прокинувся о п'ятій. Більше спати не хотілося. Пішов на кухню, приготував каву, потім мився, голився. О пів на восьму вийшов з дому. Серце ніби спочатку було й відпустило, потім знову почало щеміти. Виступало у скронях – так, неначе хто намагався забити цвяхи. Ще був час, і Богдан зайшов до поліклініки.

- О-о-о! Кого я бачу?! – вигукнула терапевт – молода жінка з овальним обличчям, прямим темно-каштановим волоссям на голові і сіро-блакитними очима. – Скільки літ... Ага, значить, Богдан Стоколос, – взяла до рук амбулаторну картку. – Щось давненько ви до нас не заходили. Давненько. І коли ж це ви були востаннє? Ага, ще на медкомісії. Я ж вам настійно радила: приходьте кожного місяця, з'являються все нові медичні препарати.

- Все справи, справи... – почав віднікуватися Стоколос. - Часу немає, хворіти просто ніколи.

- Що ви востаннє розслідували?

- Днями банду під Черняхівськом накрили. Кілька років підряд тероризували місто.

- І ви не могли їх дістати?

- Дістали! – впевнено мовив Стоколос, - але спочатку, як ви кажете, не могли.

Розумієте, дуже хитро і обережно діяли. Зробили вилазку у місто, накрили лапою і назад – у бункер.

- Ночами недосипали?

- Та було всього.

- Бідненький... Тому - то і тиск у вас такий: сто вісімдесят на сто сорок. Може полежите трохи?

- Полежу, - усміхнувся Стоколос, - неодмінно. Але не зараз. У Стрижні розчленований труп виловили. Певне, чули?

- По телевізору показували. І в газеті читала.

- Схоже, справа наближається до завершення.

- Ось і добре. Тоді давайте так: особливо не переймайтесь. І вживайте ліки.

Якщо не питимете, настане такий час, що й пігулки не допоможуть - тиск не падатиме. Зараз у нас з'явився новий французький препарат - диротон називається. Він не тільки знижує тиск, а й виконує лікувальні

властивості. Ось я вам зараз рецепт випишу.

- Дякую. Як сказали, так і робитиму.

- І головне: не беріть близько до серця, - кинула навзdogін терапевт. – Бандита все одно спіймаєте!

VII.

Богдан Стоколос прибув на міське сміттєзвалище під вечір. Воно містилося на околиці Черняхівська – одразу за селом Масани. По дорозі підібрав кількох бомжів, які були нав'ючені картонними коробками. Вони й розповіли, що тут працює пункт з прийманням макулатури. Отож вони бродять цілісінський день по місту, на ринках, вибираючи оті картонні коробки. Потім розбирають їх, складають акуратно і несуть до пункту. Ще зоддалеку Богдана вразив неприємний запах, який долітав зі сміттєзвалища – там день і ніч горіло сміття. Не раз у міській раді порушувалося питання про спорудження сміттєпереробного заводу. Мовляв, уже в усіх цивілізованих державах світу працюють такі заводи. Що головне, не лише спалюють непотріб, а й виробляють електричну енергію. Говорили-говорили, а віз і нині там.

Деякий час тому Богдану Стоколосу довелося бути на цьому смітнику, розслідувати справу про вбивство бомжа. Тоді він з ними по-справжньому запізнався і зрозумів цих нещасних. А колись же це були люди, як люди. Навчалися в школах, служили в армії, одружувалися, мали дітей, квартири, роботу. Потім ні з того ні з цього потихеньку почали спиватися. А невдовзі позбулися роботи, розлучилися, а окремі навіть квартири продали, інших хтось добряче обдурив. Тепер, на цьому сміттєзвалищі, у них була своя домівка. І коли хочете, жили вони у своїй міні-державі зі своїми „начальниками”, власними порядками і статутами. Мешкали без усілякої ідеології, аби день до вечора. Прожив день – і слава Богу! У них було одне: десь щось роздобути, здати, заробити нехитру копійку, купити пляшку, щось там закусити на зразок кільки чи, в країному випадку, ліверної ковбаси. Зимують вони в окопі чи бліндажі, або в звичайнісінській ямі. А влітку! О, влітку вони, як царі, сплять на відкритому повітрі, наслухаючи свист солов’їв. У них навіть ліжка є – старі вишмульгані дивани, допотопні металеві ліжка. Живуть ще й жартують. Розповіли Богданові навіть анекdot. Сподобався, сміявся. Якось зустрілися два бомжі. Один і питає: „Чому це тебе два дні не видно було?”, „Ta, уявляєш, з хати не міг вийти, якийсь телепень машиною на люк наїхав.”

Коли Богдан Стоколос прибув на сміттєзвалище, бомжі саме вечеряли. Впізнали Богдана, заусміхалися, почали запрошувати до столу. Він коротенько ознайомив їх зі справою, поцікавився, чи, бува, не зустрічали пакет з відрізаною головою та руками? Звісна річ, вони не бачили. Справа в тому, що доставлене сміття довго не залежується, воно буквально за кілька днів втрамбовується. Напередодні Стоколос мав розмову з диспетчером „Чернігівкомунтрансу”. Виявляється, 20 липня сміття з

Білогвардійської забирає водій Царенко.

- Зачекайте, через п'ять хвилин Ваня буде. Він у нас дуже пунктуальний.

І дійсно: минуло кілька хвилин, і до гурту підкотила машина.

- О-о-о, і Ваня приїхав! – навпередбій загукали бомжі.

За хвилину Богдан розмовляв з Іваном Царенком. Це був середнього зросту чоловік зі світлим волоссям, зеленими очима, зодягнений у світлобежеву футбольку на пуговицях, з двома кишениями спереду, у коричнево-зелених штанях в дрібну клітинку, мав чорні черевики з пряжками по боках.

- Сміття ми вивозимо по понеділках, середах і п'ятницях з шостої і до п'ятнадцятої години. Я справді обслуговую вулицю Білогвардійську і, звичайно, цей будинок. Який порядок? Прибиральниця викочує зі сміттєвих камер баки зі сміттям, а я вантажу на машини. Двадцятого липня я здійснив об'їзд і вивозив сміття. Забрав його і з будинку за номером, про який ви питаете. Це якраз дев'ятиповерхова споруда. Допомогти вам розкрити цей злочин я просто безсилій. Адже у бак не заглядаю. Мене абсолютно не цікавить, яке там сміття. Підняв маніпулятором бак, висипав. Прибиральниця, певне, також нічого не бачила, мені нічого не говорила. Торік знайшли пакет, у ньому лежала щойно народжена дитинка, плакала. Це ми почули, я негайно до лікарні відвіз. Врятували. Дівчинка виявилася. Якась гульвіса викинула. Щоб тій добра не було! Ані голови, ні ніг, про які ви питаете, не бачили. Висипав і поїхав у наступний рейс. Чи бачили інші водії, цього я вам не можу сказати.

Про свій останній візит на сміттєзвалище Богдан Стоколос щойно розповів підполковнику Арсірю.

- Крім свідченъ громадянки Сиченко, - продовживав Богдан, - її вина в інкримінованому їй злочині підтверджується іншими зібраними у справі доказами. Це і показання свідків, які знайшли сумку, і свідчення подружжя Сиченків та її сестри, і незаконне придбання та зберігання наркотичних засобів для подальшого виготовлення „ширки”. Маємо ряд експертиз: медико-криміналістичну, судово-медичну, судово-трасологічну, судово-психіатричну. Але є одне „але”, товаришу підполковнику.

- Яке, Богдане? – Арсірій наразі насторожився.

- Лада Сиченко свідчила, що двічі ударила потерпілу в ділянку грудної клітки.

Та, згідно з висновком судово-медичної експертизи, на трупі виявлено три колото-різані рани в ділянці спини та одна в ділянці грудної клітки. Тобто на тілі загиблої відсутні тілесні пошкодження, на які посилається Лада Сиченко у своїй явці з повинною та свідченнях. Під час відтворення обстановки та обставин події Сиченко вказала на два ножі, якими вона розчленовувала її труп. І ось тепер ми з вами підійшли до оцього клятого „але”. Згідно з висновком судово-криміналістичної експертизи тілесні ушкодження потерпілій були завдані не ножами, представленими на

експертизу. Що важливо, труп потерпілої був розчленований не тим ножем, який було представлено. На місці вбивства та у ванні, де за її словами вона розчленовувала труп, не виявлено жодного сліду скоєння злочину.

- Що тут, Богдане, скажеш, вона – жінка і спіди, звісна річ, могла ретельно змити, - розважливо мовив підполковник Арсірій. – Я розумію, ти, Богдане, хочеш сказати, що Сиченко щось не договорює, можливо у неї був спільник, а можливо, когось боїться, обмовляє себе.

- Абсолютно правильно. Щось приблизно у цьому плані хочеться мовити, однак доказів бракує, - ддавав Богдан Стоколос.

- Встановити особу, яка допомагала виносити труп, не вдалося?

- Не вдалося, товаришу підполковнику. А можливо, її й зовсім не було. Можливо, це вона зробила зі своїм спільником.

- М-да, Богдане, пікантна ситуація. Ну, а хто ж тоді його виніс?

- Звісно, мужчина. Жінці це не під силу. Певне, той, хто її вбивав.

- Отже, у тебе є інша версія.

- Є, товаришу підполковник, - ствердно мовив Стоколос. – Але, на жаль, лише версія, абсолютно не підкріплена жодними доказами...

- Твоя думка?

- Я думаю так: оскільки умисне вбивство є, а обвинувачена свою вину в інкримінованому злочині визнала повністю, матеріали будемо передавати до суду.

VIII.

Начальник карного розшуку підполковник Арсірій й старший інспектор в особливо важливих справах Богдан Стоколос вже о шостій ранку були на ногах. Оперуповноважений Сергій Ковтун напередодні проінформував: у будинку по вулиці Червонопартизанській, 16-Б виявлено труп невідомого чоловіка.

Це був продовгуватий приватний будинок, оббитий дошками і пофарбований у темно-зелений колір. Невеличка веранда: газова плита, балон. У вітальні обстановка також занадто скромна: круглий стіл, засланий благенькою скатертиною, на якому валялися старі пожовклі газети, ніж, карти, порожня пляшка, дві брудні склянки. У кутку стояло металеве незаслане ліжко, неподалік на тумбочці виднівся дешевенький чорно-блій телевізор. Батьки свого часу померли і в спадок залишили сину цю оселю. Докласти б рук, зробити якщо не євромонт, то хоча б побіжний, привести в оселю наречену і жити б та й жити. Так ні ж, синок-наркоман багато речей проміняв на „ширку”. Він висів, схиливши на бік голову, на одиноці петлі з пояса пальто, яке кріпилося до сталевої опалювальної металевої труби. Ноги були так зігнуті, що коліна доторкалися до давно нефарбованої підлоги. На схудлому жовтому обличчі виокремлювалася чорна кущувата борода, кінчик язика підсох і був защемлений між зубами. На небіжчику були: чорний светр, штані світло-зеленого кольору, бежеві шкарпетки, білі, зі

шкірзамінника, на шнурках кросівки.

Спочатку Богдан Стоколос допитав сусідів. Чоловік і жінка пояснили: їхній сусід Богдан Адамцов після смерті батьків залишився сам. У законному шлюбі не перебував. Щоправда, мало не щомісяця приводив все нових співмешканок. Таких же, як і сам – наркоманок. На перший погляд, ніколи б і не подумав, що вони причастилися до наркозілля. Усі такі молоді, красиві, зодягнені так гарно. А потім, як почнуть зілля на кухні варити, з кватирки таке пре, що хоч носа затикає. Вікна не зашторювали, і ми бачили, як на голові натягували поліетиленові пакети, а потім блукали по кімнаті, немов сновиди. Напередодні з його квартири вийшли на подвір'я троє чоловіків. І всі так гарно зодягнені: двоє у шкірянках, а третій – у дублянці. Всю ніч за стіною було навдивовижу тихо. Ми ще й подивувалися: це ж треба! Тихо було і протягом наступного дня. Така тиша нас не могла не насторожити. Ми зайшли до оселі. Вона була відчинена. Побачили те, що й ви зараз. Вирішили повідомити дільничного міліціонера.

... У цей час Лада Сиченко готувалася до суду. Дітей віддавала до школи-інтернату та до дитячого будинку. Була більше, ніж переконана: так швидко вона додому не повернеться. Щоправда їх забирає батько, але куди йому з ними впоратися, коли довкруж болячки обслі, тут хоч би ще з рік протягнув. А матері вони й поготів непотрібні. Щоправда, обіцяв повернутися співмешканець, та на біса він здався, щоб тільки баб сюди приводив. Ось з такими думками Лада збиралася сідати на тверду холодну лаву, раптом пролунав телефонний дзвінок, та так несподівано, що Лада з переляку аж підстрибнула на місці.

- Лада? Це Анжела. Привіт! Ну, як ти там?

- Та ще не замели. А ти ніяк не дочекаєшся?

- Слухай, подруго, - обурено мовила Анжела. – Не мели дурного. Краще новину послухай.

- Та на який лад мені твоя новина здалася! Мені вже однаково...

- Ти Богдана Адамцова пам'ятаєш?

- Таке питаеться!? Два тижні тому до мене приходив. Чаю йому забаглося. А то його ломить та крутить.

- Так ось слухай мене уважно. Немає вже Боді.

- Як це немає? – подивовано вигукнула Лада. – Він що – випарився, чи його викрали інопланетяни?

- Бодю сьогодні знайшли повішеним.

- Ха-ха-ха! – в розpacні вигукнула Лада.

Анжела від несподіванки аж підстрибнула на протилежному кінці.

- Ни, слухай, - Лада набрала серйозного вигляду, - ти зі мною не жартуєш?

- Мені щойно зателефонував Краб. Учора вони з Нестором та Кількою у Боді „ширку” вживали. Казали, такий кайф вийшов класний. А сьогодні Бодя вже полинув до інших світів. Що ж, у кожного своя дорога. Бодя до

цього йшов довго й уперто. Царство йому небесне.

- Ха-а-а-а! Бодя! – Лада з радістю жбурнула на важіль слухавку і затанцювала по кімнаті. Душитель! Мучитель! Гад повзучий! Це він, падло, убив її тьотю Зіньку. Ні, вона тепер його не боїться. Бодя мертвий! Ура! Мертвих тепер їй нічого боятися. Зараз вона піде до міліції і розповість усю правду. Розповість так, як це було насправді.

Коли Богдан Стоколос повернувся до обласного управління внутрішніх справ, на нього вже чекала Лада Сиченко.

- Ви у справі? – уточнив Стоколос. – Хочете щось доповнити?

- Так, я у справі. Але хочу переповісти усе заново. Так, як воно було насправді.

- Заходьте...

Лада з гордим і незалежним виглядом сіла на стілець, поклала ногу на ногу. Ліва нога, побита виразками, оголилася. Їй наразі самій зробилося неприємно. Вона сіла рівно. На обличчі панував букет спокою і самовпевненості. Богдан аж подивувався.

- Слухаю, - взяв до рук авторучку, близче підсунув бланк.

IX

- І справді, дев'ятнадцятого липня, близько десятої ранку, до нас приїхала моя тіточка Зінька, а якщо точніше, Зіновія Іванівна Сиченко, - так почала свою розповідь Лада. – Близько одинадцятої прийшла листоноша і вручила їй пенсію. Тітка дала своїм племінникам, себто моїм дітям, грошей на шоколадки, і діти негайно пішли з дому. Тітка Зінька також пішла з квартири. Спершу я подумала, що вона почимчикувала до мого батька, який мешкає у Масанах. Вона кожного разу, як приїжджає до Черняхівська, так і провід'є свого брата. Невдовзі у квартиру подзвонили. Я відчинила двері і побачила свого знайомого - наркомана Адамцова. „Слухай, - мовив він, - там одна старушенця продає мішок макової соломки, - позич хоч десятку”. Я сказала, мовляв, грошей немає, якби зайшов трохи раніше, позичила б у тітки – вона саме пенсію одержала. Тоді він попрохав приготувати чай, починалася „ломка”. Я збиралася йти до магазину і запропонувала Адамцову самому приготувати пійло і залишила його в квартирі.

Поки це я сходила до гастроному, придбала дещо зі жратви, цигарок купила в кіоску, минуло десь з півгодини. Відчиняю спокійно двері, заходжу до квартири, ні про що не підозрюючи, і раптом бачу: неподалік від входу на кухню лежить у калюжі крові моя тьотя. А поряд із закривавленими рукавами стоїть Адамцов. Я перепякалася не на жарт. „Швидку допомогу”, негайно „швидку допомогу”! – вигукнула в розpacі. „Швидка” їй уже не потрібна, - цинічно пролунало з вуст Адамцова. – Вона вже на тому світі.” „Ха-а-а, як ти смів?! Ну як ти смів вбити беззахисну та ще й глухоніму людину?” – вигукнула я. „Дивись мені, стерво! – помахав порепаним пальцем. – Тільки кому-небудь заїкнешся, то або я, або мої кореші вб'ють

тебе і твоїх дітей. Якщо мене й затримають „менти”, навіть ти не видаси, я неодмінно скажу: ти разом зі мною брала участь вбивстві.” Я страшенно злякалася. Не стільки за себе, скільки за отих маленьких і беззахисних крихіток. Потім Адамцов наказав мені віддати ключі від входних дверей і переночувати у знайомих, поки він прибере труп. Казав при цьому, щоб я повернулася додому наступного дня близько дванадцятої години. Ключі від входних дверей він залишить під килимком на площадці.

Наступного дня я повернулася додому так, як наказував Адамцов. Однак двері були замкнуті, а ключ під килимком відсутній. Вдруге я прийшла близько п'ятнадцятої години. Справді, цього разу ключ лежав у умовленому місці і я зайшла до квартири. А моого мучителя у квартирі вже не було. Уважно обдивилася довкіл – крові ні на стінах, ні на підлозі не було. Витер, паразит, так ретельно, наче жінка. На столі лежав целофановий пакет з цукром і стояла пляшка олії. Я про себе зробила висновок: мабуть, тьотя Зінька пішла не до моого батька, а до магазину і на своє нещастя повернулася, коли в хаті хазяйнував Адамцов.

Через кілька днів із газет довідалася, що в Стрижні виявлено розчленований труп жінки. Я ніскілечки не сумнівалася, що це був труп тьоті. Цього ж дня на квартиру заявився і сам Адамцов. Він знову почав погрожувати фізичною розправою стосовно мене і моїх дітей, як тільки я повідомлю правоохоронні органи. При цьому він підтверджив мої згадки щодо знайденого трупа. Ще наказав, якщо таке вже й трапиться, що „менти” вийдуть на його слід, то я повинна всю провину взяти на себе. І знову пригрозив розплатою мені й моїм дітям. Водночас він „завантажив”, мовляв, ти повинна говорити те й те.

Коли через певний час до мене й справді прийшли працівники міліції, я себе обмовила й сказала, як наказував Адамцов, тобто всю провину взяла на себе. Ще раз підкresлю: зробила це тільки тому, що страшенно боялася за власне життя і життя своїх дітей.

- Більше Адамцов до вас не приходив? – Богдан Стоколос нарешті перервав допитувану.

- Ой, що ви! – вигукнула жінка. – Приходив і не раз!

- І що він вам говорив?

- А одне й те ж. Погрожував фізичною розправою, коли я розкажу правду. Я змушенна була тривалий час обмовляти себе. Розповісти все начистоту зважилася лише тоді, коли дізналася про дурну смерть свого мучителя. Це було тоді, коли Деснянський районний суд визнав мене винною у скoenні вбивства. Після цього я написала скаргу до Апеляційного суду Черняхівської області. А до цього я боялася і нікому не говорила істинної правди.

X..

Коли Богдан Стоколос вирушав на роботу, всеукраїнське радіо „для тих

хто поспішає", нагадало час, потім передало прогноз погоди: сонячно, малохмарна погода, без опадів. Температура плюс 20 - 25 градусів за Цельсієм. Вийшов на вулицю. Довкруж – море сонячного світла. Богдан уже не раз ловив себе на думці: коли надворі стоїть сонячна погода, все навколо – будинки, вулиці, автомашини на проїжджій частині – мають абсолютно інше забарвлення. І настрій на душі зовсім інший також. Яку б кримінальну погоду день прийдешній не готовував, Богдан завше почувався відмінно.

Невдовзі прошкував Алесю Героїв. Він любив цю широку еспланаду, що пролягла по центральній частині міста. Нею завше снувало багато відпочиваючих, особливо увечері сюди виходять заробити „свіжу копійку” різні за фахом і обдарованістю люди.

Он, біля розлогого куща, „розставив” ноги фотоапарат. Дядько Сергій пропонував бажаючим увічнити мить. Ось Богдан кивком голови привітався з немолодим уже художником. Михайло Бережний – продавав картини. Всім бажаючим за чисто символічну ціну малював портрети на згадку. Трохи далі, посеред алеї примостилася одинока жінка зі своїми чотириногими друзями – Білками, Стрілками, Дунаями, Чапиками, Топиками... У старенький дитячій колясці розляглась сучка в одязі, обшитому під балерину, поряд у вицвілих шортах, принюхуючись, походжали кобелі. Попереду стояла алюмінієва кварта, куди жалісливі перехожі кидали гроші: біdnіші – по п'ять копійок, багатші – по десять. А один товстосум навіть гривню поклав. Бабуся все своє життя пропрацювала у психоневрологічному диспансері. Стільки набачилася лиха, що й не передати. Коли пішла на пенсію, ще півтора десятка років працювала, а коли вже ноги перестали носити, відсиджувалася вдома. А щоб не відчувати самотності, спочатку на вулиці підібрала одну самотню собачку, потім принесла на руках котика, який мокрий сидів і щулився у темному кутку під’їзду. Зрештою, підбирала усяких – то сліпих, то понівечених, то з перебитими лапками. А коли люди дізналися про таку благодійницю, почали підкидати тварин до дверей її квартири. З часом в оселі встоявся такий сморід, що крізь шпаринки сотовався на площадку, а згодом змійкою проникав до сусідських квартир. Люди вимагали одне: „Зведи свою псаңю!” Потім працівники комунальних служб перестріляли її собак і котів. Баба Поля навіть зодягла траурну хустину. Та сумувала недовго. Невдовзі в своїй оселі розвела ще більший котячо-собачий зоопарк. Про бабусю написала навіть столична газета „Домашні улюбленці”, про неї розповідало телебачення.

Коли Богдан Стоколос порівнявся з бабою Полею, чимно привітався і кинув до металевої кварти, на денці якої біліли п'ятаки, цілісінку гривню.

- От спасибі тобі, синок, - баба Поля низько вклонилася. – Дай тобі Бог добра і здоров'я.

Коли Богдан прийшов на роботу, його негайно викликав начальник

карного розшуку підполковник Арсірій.

- Ось і добре, Богдане, що ти прийшов. Щойно зателефонував дільничний, сержант міліції Олег Чумаченко. По вулиці Білогвардійській, 13 у уже добре нам знайомому будинку між четвертим і п'ятим поверхом виявлено труп молодої жінки. Зараз туди виїжджає бригада. До неї увійшов і ти.

Коли під'їхали до будинку, Богдан впізнав його одразу. Та-а-к. Дійсно, скільки тут нещастя трапилося. Ось знову маєш.

Східниками піднялися на четвертий поверх. Забачивши молоду вродливу жінку, яка лежала догори обличчям, всі зупинилися вражені. Зодягнена у чорну синтетичну курточку з написом на грудях „Sport”, з голови сповзла в'язана шапочка і лежала обіч. З-під розстебнутого на грудях блискавки виднівся в'язаний светр вишневого кольору, спідничка задралася, оголила туго налиті ноги. Богдан нагнувся і на шиї помітив численні подряпини. Обличчя встигли вкрити трупні плями. Експерт-криміналіст, старший лейтенант міліції Володимир Богатирьов був професіонал своєї справи. Уважно обдивившись, він говорив, неначе з кулемета строчив:

- Так, значить, проникаюче колоте-різане поранення грудної клітки. Смерть настала внаслідок гострої крововтрати, викликаної колото-різаним проникаючим пораненням грудної клітки з пошкодженням аорти.

Небавом Стоколос уже розмовляв з сусідами.

- Ви знаєте, - мовила тонка, худорлява жінка, мешканка квартири 44. – Я живу з чоловіком. У нього дуже поганий слух. Він на всю котушку вмікає телевізор, а тому, того, що там відбувалося на площадці, ми не чули. Взагалі - то чули: хтось ходив вгору-вниз. Та ми не звертали уваги, мало хто кудиходить. Якби ж то ми знали, може б і двері прочинили.

Коли Богдан Стоколос зайшов до квартири за номером 46, був приємно вражений. Складалося враження, що він завітав до сільської оселі. На стінах висіли вишивані рушники. На ліжку гіркою лежали подушки, розцяцьковані квітами. А на столі красувалася погаптovanа квітами скатертина. У кутку стояла етажерка з квітами. З її поличок звисали вузенькі білосніжні стрічечки, також вишиті барвистими квітами. Спершу Богдан Стоколос ніби розгубився. Здається, він потрапив не до міської квартири, а до музею декоративно-прикладного мистецтва.

- Проходьте, сідайте, - господиня кинула поглядом на стілець.

- У вашому під'їзді цієї ночі трапилося вбивство – від рук якогось негідника загинула молода жінка, мати двох дітей. Скажіть, учора ввечері ви не чули нічого підозрілого, ну, якихось там сварок, крику тощо.

- Ой, дорогенький, - мовила жіночка, - нічим зарадити не можу. Не чула нічого сінько. Я вчора весь день і з хати не виходила.

Лише тепер Богдан Стоколос розгубився: у співрозмовниці бракує рук. У нього аж похололо в душі: це ж треба!

Жінка, неначе вгадала його думки, продовжила:

- Не бйтесь. Це у мене після заміжжя таке лихо трапилося. А чоловік у мене добрий. У біді не залишив. З часом я все навчилася робити – і страви готувати, і на дачі господарювати, і в оселі прибирати...

... - I вишивати? – подивувався Богдан Стоколос.

- Ато ж. I вишивати, - охоче піддакнула жінка. – Оце сідаю на свою табуретку, - показала поглядом на маленький стільчик, беру пальцем ноги голку і починаю узори мережити.

„Гм... – подумав Богдан, - не кожна жінка з нормальними руками може таке витинати!”

- Що ж, нехай надалі лиxo оминає вашу оселю, - Стоколос попрямував до виходу.

- Спасибі вам на доброму слові, - жінка зачинила двері.

Невзабарі Стоколос розмовляв з мешканкою квартири 47.

- Звати мене Тетяна Василівна Васенчук. Квартира у мене однокімнатна, - обвела поглядом стіни. – По правді скажу, не чула нічого. Гм... Мені оце аж самій дивно. Я ж кожного вечора перед сном виходжу на прогулянку.

- А вчора, певне, зрадили цій традиції?

- Та чому ж, ні, звичайно, не зрадила. Учора я ще й загулялася довше, ніж звичайно. Вийшла о восьмій, а повернулася о пів на дев'яту - така у мене традиція. Годину-півтори, а на свіжому повітрі я обов'язково маю побути. Трупа ніякісінького не бачила. Про нього я почула сьогодні вранці від нашої сусідки, - співрозмовниця на якусь хвильку замовкла, а потім додала: - А ви знаєте, що я оце подумала? У квартирі за номером 45 живе один чоловік з донькою. Прізвища його не знаю. Ми тут усі його звемо Гришою. Його співмешканка сидить у в'язниці. Рідну тітку вбила. Ви ж там у міліції, то, певне, чули?

- Ще б не чув, - мовив Богдан Стоколос, - я навіть розслідував цю справу.

- Так ось, - продовжувала жінка, - я не раз бачила: до нього приходила молода блондинка. Така чесна, культурна. Гарно зодягнена. Доглядає його доньку, ходить до магазину. Чи живе вона там у них постійно, я вже цього не скажу. Щоправда, може, це не вона. То блондинка, а ця, вбита, з каштановим волоссям...

Окреслити покійну допомогла мама – Василіна Харитонівна.

- Вікторія – моя донька. Востаннє я бачила її два дні тому. Вона приходила до мене разом зі своїм співмешканцем. Побули у мене трохи, а тоді поїхали на Рокоссовського. За характером Вікторія у мене тиха, скромна, працьовита, уміє так смачно готувати. Бувало, загляне до мене на годинку і борщу наварить, і котлеток наготовує. Та таке смачнюче у неї вдавалося. А як літо настане, то наконсервує і помідорів, і огірків, і грибів. А які гриби збирала! Душою чула. Оце разом з нею по лісу бродимо, у мене – напівпорожній кошик, а в неї – з горою. Ще було й каже: „Подивися, мамо, на який ти красивий білий гриб наступила”. А варення якого смачного

наварить – і з полуниці, і з суниці, і з яблук, і з смородини, і з малини та порічок. Мені навіть страшно подумати, що уже більше ніколи не буде такої помічниці.

- Скажіть, а Віка вживала спиртне?

- Ви знаєте, поки жила з чоловіком, все нормально було. На роботі секретарем-друкаркою працювала. У пошані була. Там нею не могли нахвалитися. А тоді трапилося нещастя – трагічно загинув чоловік. У неповні сорок залишилася вдовою з двома підлітками на руках. Ось тут і запила з горя.

Богдан Стоколос дізнався: донька Гриші, а точніше Григорія Павловича Безсватенка, виховується у чотирнадцятому садочку. Невдовзі у присутності завідуючої дитсадком Нелі Валеріївни Стоколос розмовляв з невеличкою миловидною дівчинкою.

- Скажи, Людо, ти зараз з ким живеш?

- З татом, - упевнено мовила дівчинка.

- А мама не знаєш де?

- Знаю. Мама поїхала за кордон.

- У тебе ще є братик чи сестричка?

- У мене є старша сестричка. Вона навчається у школі-інтернаті.

- Розкажи нам, як ти провела вчорашній вечір.

- Тато пішов до магазину за хлібом. Коли виходив, наказав, якщо хтось не буде прийде, впускати. На вулиці ще не було дуже темно. Потім прийшли дядечко Юрко, ще один дядько, я не знаю, як його звати, і тъята Віка. Раніше вона до нас не приходила.

- А дядю Юрку ти знала?

- Так.

- Який він сам із себе?

- Чорнявий. Був у пальто такому темному. На шиї висів червоний, у білу смужечку, шарф. На голові була шапка, ну точнісінько така, як у нашої виховательки Антоніни Іванівни. Другий дядько був у пальто. Більше я не запам'ятала, у чому він був. Я не звертала уваги, бо він був п'яний. Розлігся у нас на дивані і проспав до самісінського ранку.

- А тіточка Віка у чому була?

- У білій шапці, чорній куртці, гамашах. Обоє були п'яні.

- Тата вдома не було?

- Ні. Дядя Юрко ще запитав, мовляв, де це мій тато? Я сказала, що пішов до магазину. Вони зайшли, сіли на кухні і стали чекати на тата. Я пішла дивитися телевізор. Потім чую: дядечко Юрко кричить на тіточку Віку. Я заглянула на кухню і побачила, що він сидить на стільці біля дверей, а тъята Віка стоїть біля вікна. Потім дядя Юрка взяв ніж, підійшов до неї і вдарив у груди. Тіточка Віка закричала: „Ой, боляче!” Взялася руками за груди і присіла на стілець потім дядя Юрка взяв тъяту Віку під руки і вони

вийшли з квартири. Я зачинила за ними двері. Потім прийшов тато.

- Ти йому розповіла про цю пригоду?

- Так, я йому розповіла все так, як було. Він поцікавився, яка була тьотя.

Коли я йому про неї розповіла, він сказав, що це була тьотя Віка.

Перед обідом Богдан Стоколос доповідав підполковнику Арсірю.

- Ім'я вбивці відоме. Це Максим Кліщ. Віднікується, правда. Але докази беззаперечні. Дитина дала правдиві свідчення.

- Що за один?

- Сам білорус. З Брагинського району Гомельської області. Закінчив вісім класів, ПТУ, за спеціальністю столяр. На військову службу не призовався, сидів на зоні. В ув'язненні провів тринадцять років. Останній раз звільнився торік, постійного місця роботи не мав. Підробляв випадковими заробітками.

- На обліку в нарколога чи психіатра не перебував?

- Ні. Але у 1991 році з ним трапилася ось така оказія. Їхав у потязі до Москви. За обставин, про які не пам'ятає, переніс травму голови, тривалий час не приходив до свідомості, лікувався у науково-дослідному інституті імені Скліфосовського. Було проведено оперативне втручання з приводу визначення субдуральної гематоми правої тім'яно-скроневої ділянки. Деякий час перебував на обстеженні та лікуванні у нашій обласній лікарні.

Після обіду Богдан Стоколос вдруге допитав Максима Кліща.

- Громадянине начальнику, - похитав головою Максим, - хоч я і зек, і п'ять разів на зону ходив та скажу вам чесно: не вбивав я її. Не вбивав і квит!

- Гаразд. Тоді розкажіть все по порядку.

- Того злощасного вечора я пішов на балкон курити. Раптом бачу: йде мій приятель Іван Кривоштуп. Я привітав його помахом руки. На радощах він запросив мене піти до бару випити кухоль пива. По дорозі ми змінили плани, зайшли до баби Насті, купили дві пляшки самогону. Розпити вирішили у Григорія. По дорозі зустріли молодицю я її знати не знав, уперше побачив. Виявляється, це була якась Віка. Вона знала Івана і, як пізніше з'ясувалося, добре знала Гришу. Коли зайшли до оселі, вдома була одна Гришина донька. Сам Грицько в цей час пішов до магазину. Невдовзі повернувся і сам господар. Гриша нарізав хліба, сала, обчистив цибулину, з „авоськи” дістав кільку. Така собі холостяцька закуска. Іван розлив по склянках. Віка стояла біля мене. Коли випили по другій, вирішили перекурити. Грицько, певне, трошки сп'янів, затягнувся цигаркою, а тоді й каже: „Ну, навіщо ти привів до мене цю шльонду. Я вже знаю її років з п'ятнадцять. Вона обслужила мало не четверту частину мужиків у нашему місті”. Сказав і замовк, а я, дурило, не стерпів, сказав, мовляв, з повією пити не стану, треба прогнати її геть! Вона обізвала мене цапом та ще й смердючим, підвеляся і відійшла до вікна. Я заявив: „Будеш багато говорити, одріжу язика!” Потім взяв зі

столу виделку і так, для остраху, почав водити за її спиною. Вона ж, ніби нічого й не трапилося, продовжувала стояти біля вікна. Після третьої чарки я її ще раз обізвав повією, махнув на неї рукою і пішов геть...

- Тоді хто, на вашу думку, убив Віку?
- Та хто ж: або Іван, або Грицько!
- Іван спав на ліжку.
- Ні, тоді він ще сидів за столом на кухні... значить, Грицько. З'ясовувати, хто вбив, доведеться вам. Власне, через Гришу і розпочалося сварка...

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Білогвардійська, 13. На місці старезних напіврозвалених хатинок кілька років тому виріс дев'ятиповерховий красень-будинок із силікатної цегли. Новозведена споруда нагадувала собою білосніжний лайнер, який щойно відійшов від причалу. І було в ньому 215 квартир, в яких поселилися 750 чоловік. Пливти б і пливти йому по житейському морю довго і щасливо. Так ні. Уже з перших днів „корабель“ почало штормити.

Саме золотої осінньої днини, коли так яскраво спалахнули хризантеми на клумбах, трагічно загинув молодий чоловік. Чи то він ключі забув у дома, чи загубив, але намагався залізти до своєї квартири через сусідський балкон. Зусиль своїх не розрахував, не втримався, впав і розбився на смерть.

Другий трагічний випадок не менше вразив жителів будинку: в туалеті повісився інший мешканець. Коли заздалегідь знаєш: людина тяжкохвора, приречена на швидку смерть, ті відхід сприймається не так болісно. Інша справа, коли цілком нормальний здоровий чоловік, який ще вчора у дворі грав у доміно, вранці кидав усім привітне: „добриден“ і – раптом таке безглуздзе зведення рахунків з життям!

Минуло небагато часу, і нова трагедія змусила сотні мешканців закам'яніти у нервовому заціпенінні. З горища дев'ятого поверху скинуто юнака. Рівно місяць він не дожив до свого вісімнадцятиріччя. Власне, Андрій особисто не жив у цьому, фатальному для нього, будинку, але приходив до своїх рідних. У невеличкій однокімнатній квартирі, в якій мешкало п'ятеро осіб, знаходилося місце і для нього.

Минуло всього кілька місяців. На деякий час встановилося затишшя. Жителі полегшено зітхнули. Здається, нещастя подаленіло, і воно більше ніколи не повернеться до цього білосніжного лайнера. І раптом вбивство. Та ще й із розчленуванням трупа. Такого Черняхівськ не знав.

Минуло кілька місяців і ось знову нове вбивство. Мало того, що в цьому будинку, так ще й у цій же квартирі!

- Це – якась містика, Богдане, - мовив підполковник Арсірій.
– Фатум чи що. У тебе був один знайомий по гуртожитку, ясновидець. Нехай би ще він зацікавився.

- А-а-а, Острань. Немає вже Дмитра Іудовича. Царство йому небесне.

Оригінальний був чоловік. Втім я знаю іншу людину. Цього разу це вже жінка – Ольга Олексandrівна. Так, уявляєте, товаришу підполковнику, бачить всі внутрішні органи. Ось, скажімо, вона подивиться на вас, і не потрібно йти до поліклініки.

- Дивина, Богдане. Давай її негайно сюди, нехай допомагає нам розшукувати злочинців.

- За злочинців не ручаюся, товаришу підполковнику. А ось щодо цього горевісного будинку у неї є напрацювання.

- Цікаво, цікаво, - підполковник Арсірій аж підвівся на стільці.
– У чому ж їх суть?

- А суть у тому, що на цьому місці в сиву давнину був цвінттар. Наші пращури були людьми мудрими і під кладовища виділяли непридатні для обробітку землі, або ті, які мали негативну енергетику

- Так, Богдане, погоджується. На колишніх цвінттарях не прийнято зводити будівлі. Це тільки у нас так заведено.

- На їхніх місцях, товаришу підполковнику, краще висаджувати дерева, створювати зелені зони. Під цим будинком, особливо в його центральній частині, Ольга Олексandrівна побачила дуже сильну енергетику. Вона спочатку викликає нервову ситуацію, яка штовхає людей на необачні вчинки і самогубства. Моя ясновидиця припускає, що мешканці помиратимуть від раптових хвороб: інсультів, інфарктів, онкологічних захворювань. Трагедії матимуть місце у святкові дні і на молодику за місячним календарем. Нещастям піддаватимуться жителі четвертого-шостого поверхів. Мешканці горішніх поверхів повинні бути обережними під час несприятливих днів. Це зумовлює тяжка ауру, яка існує не лише в самому приміщенні, а й довкола нього.

- Вона не порадила, що робити в даному випадку? Не втікати ж із цього будинку світ за очі?!

- Звичайно, ж ні. Вона радила з допомогою біолокаторів блокувати біопатогенні зони.

- Гаразд, Богдане, - хитромудро усміхнувся підполковник Арсірій. – Ми по своєму будемо блокувати наші нерви...

З нижньої полички книжкової шафи дістав лимон, плитку шоколаду, пляшку коньяку.

- Будемо вважати, цього вечора більше пригоди не трапиться, - налив по склянці. – Давай знімемо стрес.

- Чий коньяк, товариш підполковнику? Одеський?

- Закарпатський. Ти знаєш, уміють західняки гарно робити. Ну, давай за нас з тобою!

- За нас, товариш підполковнику! – Богдан Стоколос випив до дна. Арсірій ледь встиг налити по другій склянці, як в кабінеті пролунав телефонний дзвінок.

- На вулиці Білогвардійській знову пригода, - поклав слухавку на важелі.

- Можливо, знову у тому ж фатальному?

- Ні, Богдане. Цього разу дорожньо-транспортна. Але є жертви. Даішники вже поїхали. Доведеться їхати й нам.

Богдан Стоколос підвівся.

- Чекай, а як же це? – кинув поглядом на наповнені склянки.

– Не відихатися ж добру. Будьмо!

- Будьмо, товариш підполковнику! – Богдан Стоколос піdnіc кришталеву чарку.

ЗМІСТ

Полювання на самотніх людей	3
Дорога за грati	69
„Я не хотіла тебе вбивати, мамо”	103
Фатальний будинок	124

Літературно-художнє видання
Леус Віталій Миколайович

**ПОЛЮВАННЯ НА САМОТНІХ ЛЮДЕЙ
ДОРОГА ЗА ГРАТИ
“Я НЕ ХОТИЛА ТЕБЕ ВБИВАТИ, МАМО”
ФАТАЛЬНИЙ БУДИНОК**

Повісті

ТОМ 3

Автор проекту

Віталій Леус

Редактор

Сергій Дзюба

Рецензент

Володимир Сапон

Коректори

Володимир Назаренко,

Віталій Леус

Технічний редактор

Олена Василенко

Комп’ютерний набір

Олена Савченко

Верстка

Сергій Єрмоленко

Художній редактор

Сергій Єрмоленко

Художники

Оксана Коршун,

Валерій Єфименко

Здано на виробництво

Підписано до друку

11.10.2006

10.12.2006

Формат 60x84/16

Папір офсетний

Гарнітура arial

Друк офсетний

Ум. друк. арк.

Обл.-вид. арк.2

Наклад 500 прим.

Ціна вільна. Зам.

Видруковано з готових оригінал-макетів у ТОВ "Видавництво" Аспект-Поліграф".

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів виробничої справи

ДК №1115 від 12.11.2002р.

16610, Чернігівська область, м.Ніжин, вул.Шевченка,109-А.

Факс /04631/ 3-11-08, тел. /04631/ 3-18-03, 3-12-84 е-mail: aspect@ne. cg.ukrtel.net

Леус В.М.

Л 52 Український детектив: Полювання на самотніх людей. Дорога за грати. „Я не хотіла тебе вбивати, мамо”. Фатальний будинок. Повісті. Том 3. Ніжин: ТОВ „Видавництво „Аспект-Поліграф”, 2006 – 170с.

ISBN

ISBN 966-340-161-5 (Багатотомне видання)

До третього тому майстра детективного жанру Віталія Леуса увійшли чотири повісті. Як і завше, їх відзначає динамізм і гострота. Не все спочатку вдається охоронцям правопорядку. Хитрий, добре замаскований злочинець інколи „залигає на дно”. Та кропітка, щоденна наполеглива праця людей у сірих шинелях завше закінчується успіхом.

ББК 84 (4 Укр=Укр) 6-444

АВТОР СКЛАДАЄ ЩИРУ ПОДЯКУ:

Віктору Леонідовичу ЛАЗАРЮ,
голові Чернігівської районної
державної адміністрації;

Миколі Петровичу АНДРІЄНКУ,
голові Носівської районної
державної адміністрації;

Олександру Миколайовичу ДОЛЖИКОВУ,
директору Чернігівської обласної дирекції
ВАТ “Райффайзен Банк Аваль”;

Валерію Володимировичу ДУДАРЮ;

Відповіdalьним працівникам
Чернігівського обласного
відділення партії Регіонів;

Володимиру Павловичу КОЖЕДУБУ,
голові правління
ЗАТ “Чернігівський механічний завод”,

які надали фінансову допомогу у виданні
цієї книжки.

Добра Вам і здоров'я!